

Επιμέλεια: Ιάσωνας Γουσέτης

ΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ **ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΟΚΤΟΝΙΩΝ**

επιχειρήματα, αντεπιχειρήματα,
ερωτήματα και προοπτικές

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
για τα ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
του ΑΝΘΡΩΠΟΥ

NΟΜΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ
ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΟΚΤΟΝΙΩΝ

επιχειρήματα, αντεπιχειρήματα,
ερωτήματα και προοπτικές

Διεύθυνση: Βαλτετσίου 39, 10681, Αθήνα
Τηλ.: +30 2130264975
Email: info@hlhr.gr
Ιστοσελίδα: www.hlhr.gr

ΤΙΤΛΟΣ: ΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΟΚΤΟΝΙΩΝ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΙΑΣΟΝΑΣ ΓΟΥΣΕΤΗΣ
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΚΔΟΣΗΣ: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΝΟΥΜΤΑ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ-ΔΙΟΡΘΩΣΗ: ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΚΑΡΑΜΗΤΡΟΥ
ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ: **DESIGNATURE**
ΕΚΤΥΠΩΣΗ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: GRAFIMA PRINT

Αθήνα, Μάρτιος 2026
ISBN: 978-618-81615-4-2

Το έργο «#Το_όνομά_της: Συνηγορώντας για τη νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών» υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος PREVENT, με φορέα υλοποίησης την Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Το πρόγραμμα “Preventing gender-based violence and violence against children” (PREVENT) έχει ως στόχο την πρόληψη και καταπολέμηση της έμφυλης βίας και της βίας κατά των παιδιών, μέσω της στήριξης οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών (ΟΚοιΠ) στην Ελλάδα και την Κύπρο που δραστηριοποιούνται σε αυτούς τους τομείς, καθώς και της ενίσχυσης των γνώσεων, των ικανοτήτων και της βιωσιμότητάς τους. Το PREVENT συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω του προγράμματος “Citizens, Equality, Rights and Values” (CERV), το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το Κέντρο Στήριξης ΜΚΟ με συνολικό ποσό επιχορήγησης €2,3 εκ. Συντονιστής του PREVENT είναι το Ίδρυμα Μποδοσάκη (Ελλάδα), σε σύμπραξη με το Κέντρο Στήριξης ΜΚΟ (Κύπρος).

Με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι απόψεις και οι γνώμες που διατυπώνονται εκφράζουν αποκλειστικά τις απόψεις των συντακτών και δεν αντιπροσωπεύουν κατ’ ανάγκη τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Ιδρύματος Μποδοσάκη ή του Κέντρου Στήριξης ΜΚΟ. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το Κέντρο Στήριξης ΜΚΟ δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τις εκφραζόμενες απόψεις.

Φορέας Υλοποίησης:

Με τη συγχρηματοδότηση

Λίστα

Συγγραφέων

Ιάσοντας Γουσέτης	
Μαρία Αποστολάκη	
Μαρίνα Δαλιάνη	
Χριστίνα Μαραμπουτάκη	
Ευτύχης Φυτράκης	
Ελένη Ρεθυμιωτάκη	
Σοφία Βιδάλη	
Μαρία Λιάπη	
Ιωάννα Βώβου Αγγελική Πεπόνη	

Περιεχόμενα

08

Πρόλογος

Λευτέρης
Παπαγιαννάκης

12

01. Εισαγωγή- Η νομική αναγνώριση της γυναικοκτονίας: ένα καθόλου απλό ζήτημα

Ιάσοντας
Γουσέτης

40

02. Η έμφυλη διάσταση της ανθρωποκτονίας από πρόθεση: Αρκεί η ένταξη της γυναικοκτονίας στον Ποινικό Κώδικα για να κρατήσει τις γυναίκες ζωντανές;

Μαρία
Αποστολάκη

56

03. Γυναικοκτονία: Μεταξύ θεσμικής αναγνώρισης και ουσιαστικής αντιμετώπισης

Μαρίνα
Δαλιάνη

76

04. Γυναικοκτονία: Προς υπεράσπιση του όρου και των γυναικών

Χριστίνα
Μαραμπουτάκη

98

05. «Γυναικοκτονία»:
Μια αχρείαστη
για το Ποινικό
Δίκαιο έννοια

Ευτύχης
Φυτράκης

124

06. Η νομικοπολιτική
διάσταση και
λειτουργία της
αναγνώρισης του
φόνου γυναικών
με έμφυλο κίνητρο

Ελένη
Ρεθυμιωτάκη

146

07. Γυναικοκτονία:
ένα προαναγγελθέν
έγκλημα

Σοφία
Βιδάλη

172

08. Μιλώντας για
τις γυναικοκτονίες
από μια
παθιασμένη
φεμινιστική
σκοπιά

Μαρία
Λιάπη

194

09. ΜΜΕ και
γυναικοκτονίες:
γιατί τα «πολλά
μεμονωμένα
περιστατικά»
παραβλέπουν
το πραγματικό
ιστορικοκοινωνικό
γεγονός

Ιωάννα Βώβου
Αγγελική Πεπόνη

212

10. Ο «τραυλός»
νομοθέτης:
γυναικοκτονίες,
πολιτικό σύστημα,
θέσεις, αντιθέσεις
και μια ωμή
πραγματικότητα

Ιάσοντας
Γουσέτης

Πρόλογος

Λευτέρης Παπαγιαννάκης
Πρόεδρος της Ελληνικής Ένωσης για τα
Δικαιώματα του Ανθρώπου

Η Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΛΕΔΑ) αντιλαμβάνεται τα γυναικεία και έμφυλα δικαιώματα ως μέρος και κρίσιμο πεδίο εφαρμογής των θεμελιωδών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων συνολικά. Παρακολουθεί στενά τις σχετικές εξελίξεις και παρεμβαίνει στον σχετικό διάλογο με σκοπό την προώθηση και ανάπτυξή τους.

Τα τελευταία χρόνια, η ΕΛΕΔΑ αναγκάστηκε να πυκνώσει τις παρεμβάσεις της, ειδικά σε ζητήματα που άπτονται της έμφυλης βίας και των πιο ακραίων μορφών της. Ενδεικτικά, ήδη από το 2021 κατέθεσε στον δημόσιο διάλογο την έκθεση τεκμηρίωσης και προτάσεων με τίτλο «Γυναικοκτονία: Έμφυλη Βία και Αφαίρεση της Ζωής στο Οικείο Περιβάλλον» και διοργάνωσε σειρά από εκδηλώσεις τόσο σχετικά με τις γυναικοκτονίες όσο και για το κίνημα Me Too. Υλοποίησε προγράμματα σχετικά με την ισότητα των φύλων και την καταπολέμηση των έμφυλων στερεοτύπων και προσπάθησε να συμβάλει με όλες της τις δυνάμεις στην ευαισθητοποίηση του κοινού.

Οι προσπάθειες, τόσο οι δικές μας όσο, και πολύ περισσότερο, του φεμινιστικού κινήματος, έχουν αποδώσει καρπούς. Σήμερα υπάρχει μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση στα ζητήματα φύλου και έμφυλης βίας σε σύγκριση με δέκα ή ακόμη και πενήντε χρόνια πριν. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι υπάρχει περιθώριο για κανενός είδους εφησυχασμό: η έμφυλη βία και η πιο ακραία έκφασή της, οι γυναικοκτονίες, παραμένουν παρούσες και οι συνέπειές τους εγγράφονται με τον πιο βίαιο τρόπο στα γυναικεία σώματα. Απέναντι σε αυτό ακριβώς οφείλουμε να λάβουμε θέση.

Στο σήμερα, ένα από τα αιτήματα που τίθενται πολύ έντονα, τόσο από το φεμινιστικό κίνημα όσο και από ένα μέρος της κοινής γνώμης, είναι η νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών. Άλλες χώρες, τόσο στην Ευρώπη όσο και στον υπόλοιπο κόσμο, έχουν ήδη προχωρήσει σε τέτοιες νομοθετικές ρυθμίσεις και θεωρούμε ότι οφείλουμε να εξετάσουμε το εν λόγω αίτημα πολύ προσεκτικά και για τη χώρα μας, παρόλο που από τη σκοπιά του (ποινικού και όχι μόνο) δικαίου τίθενται σοβαρές ενστάσεις.

Η ΕΛΕΔΑ φιλοδοξεί να συμβάλλει σε αυτή τη δύσκολη συζήτηση. Γι' αυτό τον λόγο προχωρά στη δημοσίευση αυτού του συλλογικού τόμου που συγκεντρώνει επιχειρήματα και αντιπαραθέσεις της νομικής αναγνώρισης των γυναικοκτονιών, όπως τα θέτουν ακαδημαϊκοί, ερευνητριες και άλλες/άλλοι ειδικοί με μεγάλη εμπειρία και γνώση στο θέμα. Τους ευχαριστούμε όλες και όλους θερμά για τη σημαντική συνεισφορά τους.

Η δημοσίευση του εν λόγω τόμου δεν είναι η μόνη δράση που αναλαμβάνει η ΕΛΕΔΑ, αλλά είναι μέρος μιας συνολικότερης προσπάθειας που γίνεται με την υλοποίηση του έργου «#To_όνομά_της: Συνηγορώντας για τη νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών», το οποίο συμπεριλαμβάνεται στο πλαίσιο του προγράμματος PREVENT. Ευελπιστούμε ότι τόσο η δημοσίευση αυτού του τόμου, όσο και οι υπόλοιπες δράσεις μας σχετικά με την έμφυλη βία και τις γυναικοκτονίες θα προωθήσουν τη σχετική συζήτηση και θα συμβάλουν, με τον τρόπο τους, στην αποτελεσματική προστασία των γυναικών.

Εισαγωγή- Η νομική αναγνώριση της γυναικοκτονίας: ένα καθόλου απλό ζήτημα

ΟΙ

Ιάσωνας Γουσέτης

Πολιτικός Επιστήμονας, Επιστημονικός
Συνεργάτης της Ελληνικής Ένωσης για
τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

Ο ανά χείρας συλλογικός τόμος μπορεί να διαβαστεί με πολλούς τρόπους. Μπορεί να διαβαστεί εργαλειακά: όποια και όποιος το επιθυμεί, μπορεί να αντλήσει επιχειρήματα για να ενισχύσει τη θέση που ήδη έχει για τη νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών, είτε αυτή τάσσεται υπέρ της αναγνώρισης, είτε κατά. Όπως θα φανεί στα κεφάλαια που ακολουθούν, και οι δύο θέσεις ενσωματώνουν στιβαρές δι-επιστημονικές προσεγγίσεις, αντλώντας από τη νομική και την πολιτική επιστήμη, την εγκληματολογία, την κοινωνιολογία και άλλα συναφή γνωστικά αντικείμενα, πατώντας σε ένα στέρεο επιστημονικό υπόβαθρο.

Μπορεί επίσης να διαβαστεί ενημερωτικά: είναι πράγματι χρήσιμο για όποιον και όποια το επιθυμεί να αποκτήσει μια εικόνα για ένα εξαιρετικά επίκαιρο ζήτημα των γυναικείων και ευρύτερα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που έχει απασχολήσει και συνεχίζει να απασχολεί τόσο την θεωρία όσο και την «πράξη» στην Ελλάδα και τον κόσμο, ακόμα και αν ο συγκεκριμένος αναγνώστης/τρια δεν ενδιαφέρεται κατ' ανάγκην να λάβει τη μια ή την άλλη θέση.

Η δική μας επιθυμία, ωστόσο, είναι να διαβαστεί κριτικά: οι συντάκτες των κειμένων που ακολουθούν δεν συμφωνούν πάντα μεταξύ τους και, μάλιστα, σε ορισμένα ζητήματα εκφράζουν εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις, ειδικά όσον αφορά το επίμαχο ερώτημα. Τίποτα, λοιπόν, λιγότερο δεν μπορούμε να περιμένουμε και από τον αναγνώστη/τρια του τόμου. Σκοπός μας είναι να αναδειχθεί η πολυπλοκότητα του ζητήματος και να φωτιστούν τα κύρια σημεία που θα πρέπει να εξεταστούν προτού τοποθετηθούμε υπέρ της μίας, της άλλης ή μιας τρίτης, ενδεχομένως, θέσης· διότι, πράγματι, η απάντηση στο ερώτημα περί της νομικής αναγνώρισης των γυναικοκτονιών

δεν είναι καθόλου ένα απλό ζήτημα. Αν και τα επόμενα κεφάλαια μπορούν να διαβαστούν παντελώς αυτόνομα, ακολουθούν ορισμένες εισαγωγικές παρατηρήσεις, πραγματολογικού κατά βάση χαρακτήρα, επί του θέματος:

Ι. Για τον όρο «γυναικοκτονία»: προέλευση και ορισμοί

Για την γλωσσολογία, οι λέξεις είναι τα σημαίνοντα και το περιεχόμενό τους τα σημαινόμενα, δηλαδή οι έννοιες, οι σημασίες ή τα νοήματα που αυτές μεταφέρουν (de Saussure, 1959). Καμία λέξη δεν δημιουργήθηκε –και πολύ περισσότερο δεν επιβίωσε– εν κενώ. Οι λέξεις πλάθονται από και στην ανάγκη επιτελούν το βαρύ έργο της κατά το δυνατόν ακριβέστερης περιγραφής ενός φαινομένου που παρατηρούν οι χρήστες της γλώσσας και αναγκάζονται να το κατονομάσουν. Χωρίς το σημαινόμενο, το σημαίνον είναι κενό νοήματος, και ως εκ τούτου άχρηστο και περιττό.

Στην αγγλική γλώσσα ο όρος «γυναικοκτονία» (*femicide*) κάνει την εμφάνισή του ήδη από το 1801,¹ ωστόσο αποκτά το σύγχρονο περιεχόμενό του στα μέσα προς τέλος του 20ού αιώνα, με τον πρώτο ορισμό να αποδίδεται στην Diana E. H. Russell. Δεν προκύπτει εν κενώ· έρχεται να θεραπεύσει μια πολύ συγκεκριμένη εννοιολογική ανάγκη: να κατονομαστεί το ειδηχθές φαινόμενο της στοχευμένης δολοφονίας γυναικών.

¹ Στο Corry, J. (1801). *A satirical view of London at the commencement of the nineteenth century*. G. Kearsley. Για μια αναλυτικότερη αναδρομή στην προέλευση του όρου, βλ. Μαραμπουτάκη, Χ. (2026). Γυναικοκτονία: Προς υπεράσπιση του όρου και των γυναικών. Στο Ι. Γουσέτης (Επιμ.), *Νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών: Επιχειρήματα, αντεπιχειρήματα, ερωτήματα και προοπτικές*. Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΛΕΔΑ).

Προσοχή! Η ετυμολογία² μπορεί να παραπλανήσει! Το φαινόμενο που περιγράφεται με τον όρο «γυναικοκτονία» δεν είναι ακριβώς αυτό που συνειρμικά προκύπτει μέσω της ετυμολογίας: δεν είναι, δηλαδή, κάθε φόνος γυναίκας «γυναικοκτονία». Ο όρος δεν εστιάζει αποκλειστικά στο φύλο του θύματος -ότι ήταν, δηλαδή, γυναίκα- αλλά περισσότερο στο γεγονός ότι αφαιρέθηκε η ζωή του εξαιτίας αυτού. Σύμφωνα με τον ορισμό της Russell, γυναικοκτονία είναι «η δολοφονία γυναικών από άνδρες επειδή είναι γυναίκες» (Russell & Radford, 1992), και ακριβώς αυτό είναι το στοιχείο που κάνει τον όρο αναγκαίο και δεν αρκεί ο ακριβής μεν, ευρύτερος δε, όρος «ανθρωποκτονία».

Έκτοτε ο όρος «γυναικοκτονία» έχει οριστεί ακόμη πιο αυστηρά, με σειρά παγκόσμιων φορέων και οργάνων, ακαδημαϊκών, ερευνητών και νομικών να συμπληρώνουν το περιεχόμενο του όρου και να φωτίζουν διαφορετικές πτυχές του. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ), οι γυναικοκτονίες αποτελούν «ανθρωποκτονίες γυναικών από πρόθεση επειδή είναι γυναίκες. Διαπράττονται από άντρες, αλλά κάποιες φορές συνεργούν και γυναίκες, συνήθως μέλη της ίδιας οικογένειας. Στις περισσότερες περιπτώσεις γυναικοκτονία διαπράττει σύντροφος ή πρώην σύντροφος που συνήθως είχε και μακρόχρονη κακοποιητική συμπεριφορά, απειλούσε, κακοποιούσε ή και εκφόβιζε τη γυναίκα, η οποία πολύ συχνά βρίσκεται σε θέση φυσικής ή και οικονομικής αδυναμίας σε σχέση με αυτόν» (WHO, 2012).

² Γυναικοκτονία: σύνθετο ουσιαστικό από το συνθετικό θέμα γυναικο- (από το ουσιαστικό γυνή) και το δεσμευμένο μορφολογικό μόρφημα -κτονία, προερχόμενο από το ρηματικό θέμα του αρχαίου ρήματος κτείνω («σκοτώνω»). Ο όρος αποτελεί εννοιολογικό δάνειο από το αγγλικό *femicide* (λατ. *femina* + *-cida*).

Φυσικά, οι δολοφονίες γυναικών που λαμβάνουν χώρα στο οικείο περιβάλλον ως αποτέλεσμα της ενδοοικογενειακής βίας δεν είναι η μόνη κατηγορία γυναικοκτονιών. Ως γυναικοκτονίες κατηγοριοποιούνται, σύμφωνα με τη *Διακήρυξη της Βιέννης* για τις γυναικοκτονίες, για παράδειγμα, οι θάνατοι γυναικών ή κοριτσιών που προκύπτουν ως αποτέλεσμα της σεξουαλικής βίας, των βίαιων επιθέσεων που σχετίζονται με τις σεξουαλικές προτιμήσεις ή την ταυτότητα φύλου του θύματος, των ακροτηριασμών των γυναικείων γεννητικών οργάνων, των βρεφοκτονιών που γίνονται με βάση το φύλο του βρέφους επίσης, στο πλαίσιο του *trafficking* ή της στοχοποίησης των γυναικών σε ένοπλες συγκρούσεις για την τρομοκρατία ή την επίδειξη δύναμης έναντι του αντίπαλου στρατοπέδου (UNESCO, 2013).

Πώς προέκυψε, όμως, η ανάγκη για τη δημιουργία αυτού του όρου και των περισσότερων ή λιγότερων περίπλοκων ορισμών που τον συνοδεύουν; Γιατί κατέστη απαραίτητη η δημιουργία του όρου «γυναικοκτονία» και όχι, για παράδειγμα, του όρου «ανδροκτονία»;

II. Ημιτελείς στατιστικές: αριθμοί που συσκοτίζουν προς πάσα κατεύθυνση

Η απάντηση στα παραπάνω ερωτήματα είναι μεν σκληρή αλλά μάλλον απλή. Σύμφωνα με τον ΟΗΕ, μόνο το 2023, μια γυναίκα δολοφονούνταν κατά μέσο όρο κάθε 10 λεπτά, κάθε μέρα, καθ' όλο το έτος, στο πλαίσιο ενδοοικογενειακής βίας (από σύντροφο ή μέλος της οικογένειάς της) – χωρίς, δηλαδή, να συνυπολογίζονται γυναικοκτονίες εκτός του οικείου περιβάλλοντος. Αυτές οι δολοφονίες αποτελούσαν το 60% των συνολικών δολοφονιών γυναικών για το έτος 2023 (UNODC & UN Women, 2024). Γίνεται αντιληπτό ότι ο ρυθμός των δολοφονιών γυναικών στο οικείο περιβάλλον (και όχι μόνο) είναι, σε παγκόσμιο επίπεδο, εξαιρετικά

■

υψηλός (συγκρινόμενος με το σύνολο των δολοφονιών γυναικών), αναγκάζοντάς μας να διακρίνουμε το φαινόμενο αυτό από τη γενικότερη κατηγορία των ανθρωποκτονιών. Για να αποκτήσουμε ένα μέτρο σύγκρισης και να απαντήσουμε στο ερώτημα γιατί δεν γίνεται συχνά λόγος για «ανδροκτονίες», οι δολοφονίες ανδρών στο πλαίσιο της ενδοοικογενειακής βίας, τουλάχιστον στην Ευρώπη, ήταν οι μισές από αυτές των γυναικών (Eurostat, 2025) και είναι, ταυτόχρονα, σαφές ότι δεν έχουμε ιδιαίτερα αξιοσημείωτο αριθμό δολοφονιών ανδρών ως αποτέλεσμα, για παράδειγμα, της σεξουαλικής ή ευρύτερα της έμφυλης βίας. Ως εκ τούτου, μια τέτοια κατηγοριοποίηση καθίσταται εκ των πραγμάτων μάλλον περιττή, δεδομένου ότι το φύλο που συστηματικά και πλειοψηφικά δολοφονείται λόγω του φύλου του δεν είναι οι άνδρες.

Μάλιστα, ως προς το μέγεθος του φαινομένου των γυναικοκτονιών, πρέπει να επισημανθεί ότι οι στατιστικές αποτυπώνουν μονάχα ένα κλάσμα του πραγματικού αριθμού δολοφονιών των γυναικών λόγω του φύλου τους. Τα περισσότερα στατιστικά δεδομένα καταμετρούν ως «γυναικοκτονίες» μονάχα τις δολοφονίες που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο της ενδοοικογενειακής βίας, μη συμπεριλαμβάνοντας δολοφονίες γυναικών που προκύπτουν σε άλλα πλαίσια, όπως αυτά που περιγράφει η Διακήρυξη της Βιέννης.

Όπως επισημαίνεται συχνά (ενδεικτικά βλ. Βουγιούκα, 2020), ιδιαίτερα αισθητό είναι το πρόβλημα της στατιστικής αποτύπωσης και στη χώρα μας. Η διάσταση του φαινομένου στην Ελλάδα δεν είναι σαφής κι αυτό διότι η αποτύπωσή του, ελλείψει συγκεκριμένου (νομικού, θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς) ορισμού, είναι μονοσήμαντα προσανατολισμένη στις γυναικοκτονίες που εντάσσονται στο πλαίσιο της ενδοοικογενειακής βίας. Η αποτύπωση των γυναικοκτονιών γίνεται μέσω της συγκέντρωσης του συνολικού αριθμού των γυναικών θυ-

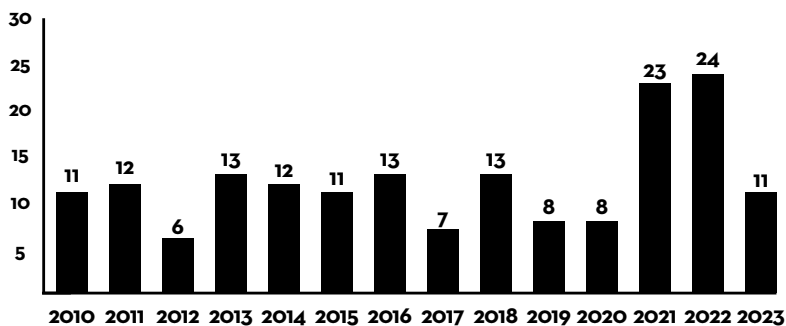
μάτων ανθρωποκτονίας με πρόθεση (άρθρο 299 ΠΚ), σε συνδυασμό με τον νόμο για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας (Ν. 3500/2006), απ' όπου προκύπτει η σχέση του θύματος με τον δράστη (πρώην/νυν σύντροφος ή σύζυγος, γιος, εγγονός κ.ο.κ.).

Ακόμη και έτσι, όμως, τα (περιορισμένα και ελλιπή) στατιστικά ευρήματα είναι ενδεικτικά: σύμφωνα με την πιο πρόσφατη Έκθεση της Γενικής Γραμματείας Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων που αφορά τη βία κατά των γυναικών (ΓΓΙΑΔ, 2024), μόνο εντός του έτους 2023, καταγράφηκαν έντεκα (11) γυναικοκτονίες στην Ελλάδα με δράστη κάποιον άνδρα μέλος της οικογένειας του θύματος και μία (1) με δράστιδα τη μητέρα του θύματος· ήτοι, με βάση τα επίσημα στατιστικά στοιχεία, για το έτος 2023 συνέβαινε στη χώρα μας μία γυναικοκτονία τον μήνα. Ενδεικτικό, ακόμη, είναι το γεγονός πως ο αριθμός των γυναικοκτονιών στο πλαίσιο της ενδοοικογενειακής βίας αποτελεί το 64,7% των συνολικών δολοφονιών γυναικών για το έτος 2023 στην Ελλάδα (ποσοστό πολύ κοντινό και, μάλιστα, υψηλότερο από το 60% των συνολικών δολοφονιών γυναικών για το έτος 2023 παγκόσμια), χωρίς να μπορούμε να γνωρίζουμε εάν το υπόλοιπο 35,3% των δολοφονιών γυναικών εμπίπτει ή όχι στον ορισμό των γυναικοκτονιών που δεν συμπεριλαμβάνονται στην ενδοοικογενειακή βία. Η διαχρονική εικόνα των στατιστικών δεδομένων που διατηρεί η Γενική Γραμματεία Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αποτυπώνεται στους παρακάτω πίνακες:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

■ Γυναικοκτονίες στα πλαίσια της ενδοοικογενειακής βίας

Πηγή: Γενική Γραμματεία Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων,
5η Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των γυναικών (ΓΓΙΑΔ, 2024).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Αριθμός γυναικών (18 ετών και άνω) θυμάτων γυναικοκτονίας, στα πλαίσια του νόμου περί ενδοοικογενειακής βίας, ως ποσοστό γυναικών θυμάτων ανθρωποκτονίας ανά έτος (2010-2023, ΕΛΑΣ).

Έτος	Γυναικοκτονίες στα πλαίσια της ενδοοικογενειακής βίας	Ανθρωποκτονίες με θύμα γυναίκα	% Γυναικοκτονιών στο σύνολο των γυναικών θυμάτων ανθρωποκτονίας
2023	11	17	64.7
2022	24	45	53.3
2021	23	33	69,7
2020	8	18	44,4
2019	8	19	42,1
2018	13	29	44,8
2017	7	23	30,4
2016	13	26	50
2015	11	30	36,7
2014	12	27	44,4
2013	13	52	25
2012	6	40	15
2011	12	31	38,7
2010	11	33	33,3

Πηγή: Γενική Γραμματεία Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 5η Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των γυναικών (ΓΓΙΑΔ, 2024).

Εάν αναζητήσουμε πηγές πέραν αυτών που προσφέρει η Γενική Γραμματεία με βάση τα στατιστικά της ΕΛΑΣ, όπως για παράδειγμα τα στατιστικά που διατηρεί η ελληνική ομάδα του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για τη Γυναικοκτονία

³ Βλ. femicide.gr.

(European Observatory on Femicide)³, και αντιπαραβάλλουμε τους αριθμούς, η εικόνα γίνεται ακόμη πιο ζοφερή.⁴

Επιπλέον, αν και, λόγω των περιορισμένων στατιστικών στοιχείων και της μεθοδολογικά ελλειμματικής καταγραφής, δεν μπορούμε να έχουμε σαφή εικόνα για το αν το φαινόμενο βαίνει μειούμενο, αυξανόμενο ή σταθερό⁵ (Πεγκλίδου, 2021), το βέβαιο είναι ότι, με βάση τα στοιχεία που αντλούμε από τον Τύπο, συνεχίζει να λαμβάνει χώρα επίμονα με περισσότερες από μία γυναικοκτονίες να καταγράφονται κατά μέσο όρο τον μήνα και για το 2025 στην Ελλάδα (Γαλανοπούλου, 2025).

Παρά ταύτα, οφείλουμε να επισημάνουμε το εξής: έχοντας συνηθίσει να βλέπουμε τη χώρα μας ουραγό σε ζητήματα δικαιωμάτων, μπορεί κανείς ή καμία να εκπλαγεί από το γεγονός ότι, τουλάχιστον με βάση τα επίσημα στατιστικά (και με όλες τις επιφυλάξεις που τα συνοδεύουν), η Ελλάδα δείχνει να αντιμετωπίζει συγκριτικά μικρότερο ζήτημα σε σχέση με τις γυναικοκτονίες απ' ό,τι άλλες ευρωπαϊκές ή τρίτες χώρες. Σύμφωνα με τα δεδομένα της Eurostat, η Ελλάδα δείχνει να έχει συγκριτικά χαμηλά ποσοστά γυναικοκτονιών (στο πλαίσιο της ενδοοικογενειακής βίας), με το ποσοστό των γυναικών που δολοφονούνται από τον σύντροφό ή μέλος της οικογένειάς τους να ανέρχεται στο 1.8 ανά εκατομμύριο κατοίκων για το 2023.⁶

⁴ Βλ. ενδεικτικά: Καρποζήλου, Μ. (2024). Ο μακρύς κατάλογος των γυναικοκτονιών. Η Καθημερινή και Γαλανοπούλου, Χ. (2024, 25 Νοεμβρίου). 2020-2024: 123 γυναίκες σαν κι εσένα – Οι γυναικοκτονίες της τελευταίας 4ετίας. Athens Voice.

⁵ Σύμφωνα με αναφορές, υπήρξε κατακόρυφη αύξηση της ενδοοικογενειακής βίας (και γυναικοκτονιών) κατά την περίοδο του εγκλεισμού λόγω των μέτρων έναντι της πανδημίας Covid-19 (βλ. ενδεικτικά Κεφαλληνού, 2021). Ενώ πράγματι προκύπτουν τέτοιες ενδείξεις, ακόμη κάτι τέτοιο δεν έχει τεκμηριωθεί αρκούντως πειστικά (βλ. Βιδάλη, 2026). Επιπλέον, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι λόγω της αύξησης της ορατότητας της έμφυλης βίας, ενδέχεται να υπάρχουν αυξημένα αντανακλαστικά ως προς την καταγραφή περιστατικών έμφυλης βίας ως τέτοια, σε αντίθεση με το παρελθόν.

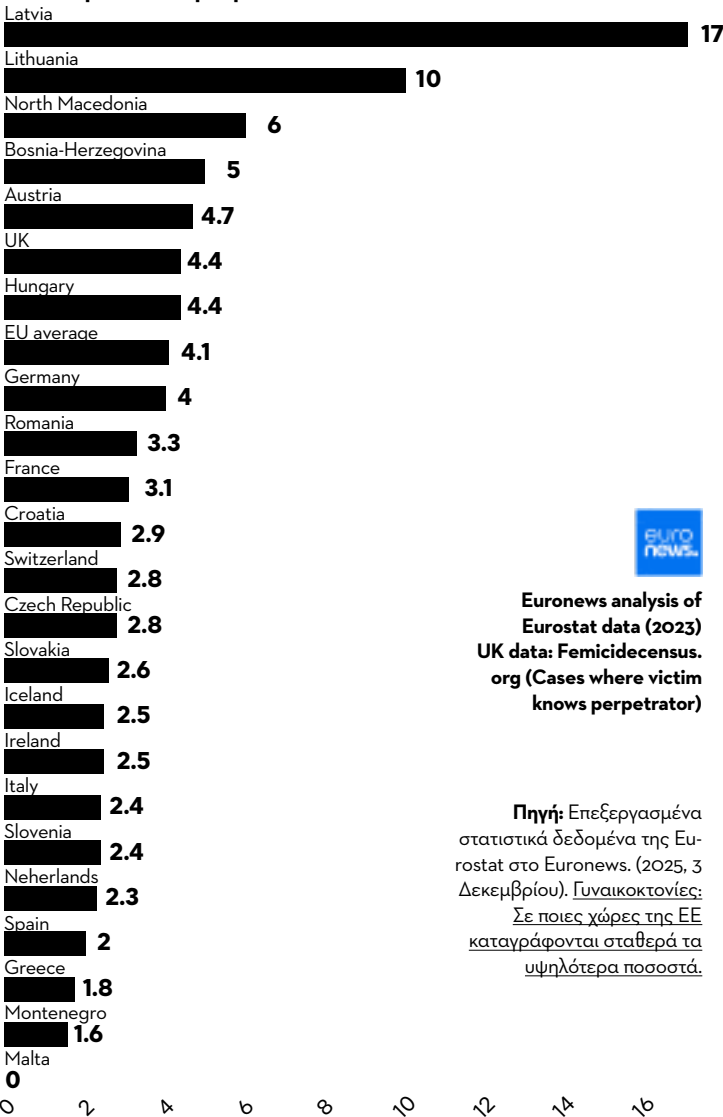
⁶ Βλ. επεξεργασμένα στατιστικά δεδομένα της Eurostat στο Euronews. (2025, 3 Δεκεμβρίου). Γυναικοκτονίες: Σε ποιες χώρες της ΕΕ καταγράφονται σταθερά τα υψηλότερα ποσοστά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Women’s killings by partner or family member

EU and extra-EU, 2023

■ Rate per million people

Euronews analysis of
Eurostat data (2023)
UK data: Femicidecensus.
org (Cases where victim
knows perpetrator)

Πηγή: Επεξεργασμένα
στατιστικά δεδομένα της Eu-
rostat στο Euronews. (2025, 3
Δεκεμβρίου). Γυναίκοκτονίες:
Σε ποιες χώρες της ΕΕ
καταγράφονται σταθερά τα
υψηλότερα ποσοστά.

Ωστόσο, τα συγκριτικά χαμηλά ποσοστά γυναικοκτονιών (στο πλαίσιο της ενδοοικογενειακής βίας) στη χώρα μας δεν πρέπει να συσκοτίζουν το γεγονός ότι αυτές συνεχίζουν να τελούνται συστηματικά, κάθε χρόνο και κάθε μήνα. Εφόσον η ανθρώπινη ζωή παραμένει το ύψιστο έννομο αγαθό, η προστασία της δεν μπορεί να υπόκειται σε εκπτώσεις και οφείλουν να διερευνηθούν όλες οι πιθανές θεσμικές οδοί που ενδέχεται να κάνουν την προστασία της (γυναικείας, εν προκειμένω) ζωής αποτελεσματικότερη. Τέτοιες πρωτοβουλίες έχουν ήδη κάνει την εμφάνισή τους σε ευρωπαϊκό επίπεδο τις τελευταίες δεκαετίες, με χαρακτηριστικότερο ίσως παράδειγμα τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης (2011), που προσφέρει ένα αναβαθμισμένο πλαίσιο για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας. Εστιάζοντας, όμως, στο ζήτημα των γυναικοκτονιών και ενόσω οι φωνές που διεκδικούν τη νομική αναγνώρισή τους πληθαίνουν, μια σειρά από χώρες, τόσο σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όσο και διεθνώς, έχουν επιλέξει να ενσωματώσουν τις γυναικοκτονίες στο ποινικό τους δίκαιο, σε μια προσπάθεια να ενισχύσουν περαιτέρω την προστασία της γυναικείας ζωής. Σε ποιόν βαθμό η νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών ενισχύει την αποτροπή τέλεσής τους και ως εκ τούτου συμβάλλει στην περαιτέρω προστασία των γυναικών, είναι ένα από τα ερωτήματα που τίθενται στον παρόντα συλλογικό τόμο. Ας δούμε, όμως, πρώτα λίγο πιο συγκεκριμένα τι συμβαίνει στον υπόλοιπο πλανήτη, ποιες χώρες κινούνται προς αυτή την κατεύθυνση και ποιοι είναι οι διακριτοί τρόποι με τους οποίους ενσωματώνουν τις γυναικοκτονίες στο εθνικό τους δίκαιο.

III. Σύνθετες λύσεις σε σύνθετα προβλήματα: η νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών στην Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο⁷

Μπορεί η νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών να είναι ένα σχετικά πρόσφατο αίτημα στην χώρα μας και συνολικότερα στην Ευρώπη, αλλά οι πρώτες απόπειρες ποινικής μεταχείρισης των γυναικοκτονιών εντοπίζονται ήδη από τις αρχές του 21ου αιώνα.

Οι νομοθετικές προσπάθειες αντιμετώπισης των γυναικοκτονιών εκκινούν από την Κόστα Ρίκα το 2007, με πολλές από τις χώρες της Κεντρικής και Λατινικής Αμερικής και της Καραϊβικής να θεσπίζουν σχετικές νομικές προβλέψεις από το 2010 και έπειτα (Γκόνη-Καραμπότσου, 2021). Ο πλήρης κατάλογος των χωρών της συγκεκριμένης γεωγραφικής περιοχής που έχει ως τώρα εισάγει συγκεκριμένες νομοθετικές προβλέψεις για τις γυναικοκτονίες περιλαμβάνει τις εξής χώρες: Αργεντινή, Βενεζουέλα, Βραζιλία, Γουατεμάλα, Δομινικανή Δημοκρατία, Κολομβία, Εκουαδόρ, Ελ Σαλβαδόρ, Κόστα Ρίκα, Μεξικό, Νικαράγουα, Ονδούρα, Ουρουγουάη, Παναμάς, Παραγουάη, Περού και Χιλή.

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν υφίσταται νομοθεσία που να αναγνωρίζει ρητά τη γυναικοκτονία ως ξεχωριστό ποινικό αδίκημα. Ωστόσο, με τις φωνές που απαιτούν τη νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών και στον απόηχο ιδιαίτερα ειδικών γυναικοκτονιών, πέντε (5) κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν εισαγάγει διατάξεις που διαχωρίζουν τη γυναικο-

⁷ Το παρόν υποκεφάλαιο βασίζεται εν πολλοίς στην έκθεση της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, *Νομική Αναγνώριση των Γυναικοκτονιών: Μορφές ενσωμάτωσης σε ευρωπαϊκό & διεθνές επίπεδο* που συντάχθηκε από τον Γουσέτη, Ι. και την Νούμπα, Κ. και δημοσιεύτηκε τον Σεπτέμβριο του 2025 στο πλαίσιο του παρόντος έργου.

κτονία από άλλες μορφές ανθρωποκτονίας: η Μάλτα (2022), η Κύπρος (2022), το Βέλγιο (2023), η Κροατία (2024) και η Ιταλία (2025). Κάθε κράτος υιοθέτησε διαφορετική προσέγγιση για τη μεταρρύθμιση της εγχώριας νομοθεσίας, ώστε να αντιμετωπίσει αποτελεσματικότερα το φαινόμενο. Σε όλες τις περιπτώσεις, όμως, οι νόμοι διευκολύνουν τη συλλογή δεδομένων και σχεδόν πάντα (με εξαίρεση το Βέλγιο) αυστηροποιούν τις επαπειλούμενες ποινές.

Πέραν των παραπάνω περιπτώσεων, πρέπει να σημειωθεί ότι και σε άλλα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι δολοφονίες γυναικών λογίζονται ως διακεκριμένες περιπτώσεις ανθρωποκτονιών, εάν το κίνητρο του δράστη σχετίζεται με το φύλο του θύματος, όπως για παράδειγμα στην Ισπανία, τη Γαλλία και την Πορτογαλία (European Parliament, 2025). Επιπλέον, σημειώνεται ότι γενικότερα στην Ευρώπη τα περισσότερα κράτη που αναγνωρίζουν επιβαρυντικές περιστάσεις στην αντίστοιχη ποινική τους νομοθεσία επιτρέπουν τη συνεκτίμηση κινήτρων που σχετίζονται με το φύλο ή με στενές προσωπικές ή οικογενειακές σχέσεις (συμπεριλαμβανομένου του ιστορικού ενδοοικογενειακής βίας) μεταξύ θύματος και δράστη, κατά τη διάρκεια της έρευνας, της δίωξης και της επιμέτρησης της ποινής για εκ προθέσεως ανθρωποκτονίες γυναικών και κοριτσιών (OSCE, 2025).

Πέραν των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δύο περιπτώσεις ευρωπαϊκών χωρών που έχουν αναγνωρίσει νομικά τις γυναικοκτονίες είναι η Βόρεια Μακεδονία (2023) και η Μολδαβία (2024). Σύμφωνα με αναφορές, σε ένα σύνολο 190 χωρών παγκοσμίως, 29 χώρες έχουν ενσωματώσει νομικές προβλέψεις σχετικά με τις γυναικοκτονίες (Elefante & Wang, 2025) (30, αν λάβουμε υπόψη μας και την Ιταλία, που μόλις πρόσφατα ενσωμάτωσε τις γυναικοκτονίες στην έννομη τάξη της) – χωρίς, ωστόσο, αυτό να σημαίνει κατ' ανάγκην ότι και οι 30 αυτές

χώρες έχουν εισάγει διαφορετική ποινική μεταχείριση σε σχέση με τις ανθρωποκτονίες ή ότι παρέχεται ένα ολοκληρωμένο σύστημα πρόληψης, προστασίας και αποκατάστασης. Πέραν των χωρών που έχουν ήδη αναφερθεί παραπάνω, μια σειρά από χώρες, τόσο στην Ευρώπη, όσο και στον υπόλοιπο κόσμο, διαθέτουν νομικά πλαίσια που ναι μεν δεν προβλέπουν τις γυναικοκτονίες ως τέτοιες (δηλαδή, τυποποιώντας τις και ενσωματώνοντας συγκεκριμένο νομικό ορισμό), αλλά παρέχουν νομικά εργαλεία, κυρίως στο πλαίσιο της αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας, ώστε αυτές να τιμωρούνται αυστηρότερα.

Όπως γίνεται κατανοητό, οι χώρες που στην παρούσα χρονική στιγμή υιοθετούν ένα συγκεκριμένο νομικό πλαίσιο για την ποινική μεταχείριση των γυναικοκτονιών, ακόμη κι αν αυτό είναι αποσπασματικό ή μερικό ή και χωρίς τη ρητή αναγνώρισή τους, αποτελούν ένα μάλλον μικρό υποσύνολο στον παγκόσμιο χάρτη. Στο μεγαλύτερο μέρος του πλανήτη οι γυναικοκτονίες αντιμετωπίζονται ως απλές ανθρωποκτονίες, χωρίς η δολοφονία μιας γυναίκας λόγω του φύλου της να συνιστά επιβαρυντική περίπτωση. Αντίθετα, σε ορισμένες χώρες τούτο μπορεί να αποτελεί ακόμη και ελαφρυντικό παράγοντα όσον αφορά την ποινική αντιμετώπιση του δράστη του εγκλήματος, εν προκειμένω, της ανθρωποκτονίας.

Όπως προκύπτει από τη μελέτη των νομικών πλαισίων που έχουν, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, ενσωματώσει τις γυναικοκτονίες στην εκάστοτε έννομη τάξη, προκύπτουν τρεις κύριες νομικές προσεγγίσεις.

Η πρώτη προσέγγιση δεν τυποποιεί τη γυναικοκτονία ως ένα διακριτό έγκλημα, ούτε και την ορίζει ως τέτοια. Ωστόσο, παρέχει ορισμένα νομικά εργαλεία, ώστε οι γυναικοκτονίες –ή ορισμένες μορφές αυτών– να τιμωρούνται αυστηρότερα.

■

Αυτά τα νομικά εργαλεία, συνήθως, παρέχονται σε νόμους που έχουν ως στόχο την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών ή την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας.

Η δεύτερη προσέγγιση, εντοπιζόμενη κυρίως στις χώρες του ΟΑΣΕ, αντιμετωπίζει τη γυναικοκτονία όχι ως ένα αυτοτελές, διακριτό ποινικό αδίκημα, αλλά ως επιβαρυντική περίπτωση (OSCE, 2025). Σε αυτή την προσέγγιση εντοπίζονται δύο επιπλέον διακριτές υπο-προσεγγίσεις: η πρώτη ενεργοποιεί τις επιβαρυντικές περιστάσεις της γυναικοκτονίας όταν η ανθρωποκτονία τελείται στο πλαίσιο ενδοοικογενειακής ή/και σεξουαλικής βίας, ενώ η δεύτερη εστιάζει στο φύλο του και εξετάζει το κατά πόσο αυτό συνετέλεσε ως κίνητρο στην επιλογή του θύματος και την τέλεση της εγκληματικής πράξης – εν προκειμένω της ανθρωποκτονίας. Η δεύτερη, όπως σημειώνεται και στη σχετική βιβλιογραφία, μπορεί να χαρακτηριστεί και ως νομοθεσία σχετική με τα εγκλήματα μίσους (OSCE, 2025). Ενδεικτικό παράδειγμα αυτής της τελευταίας υπο-προσέγγισης είναι η Γαλλία, που από το 2022 προβλέπει στον Γαλλικό Ποινικό Κώδικα ότι εάν ένα (οποιοδήποτε) έγκλημα τελεστεί λόγω του φύλου, του σεξουαλικού προσανατολισμού ή της πραγματικής ή εικαζόμενης ταυτότητας φύλου, τότε τούτο τιμωρείται αυστηρότερα (συμπεριλαμβανομένου του εγκλήματος της ανθρωποκτονίας).

Τέλος, η τρίτη προσέγγιση η οποία εντοπίζεται κυρίως στη Λατινική Αμερική, προτείνει τη σύσταση ενός ιδιώνυμου (ξεχωριστού) αδικήματος, αυτού της γυναικοκτονίας. Με βάση αυτή την προσέγγιση, η γυναικοκτονία ορίζεται ως εγκληματική πράξη που προβλέπεται ρητά και αυτοτελώς από τον Ποινικό Κώδικα ή με ειδικό νόμο και τιμωρείται με ειδικές, συχνά αυστηρότερες, ποινές σε σχέση με το γενικό έγκλημα της ανθρωποκτονίας.

Πέραν των νομικών προσεγγίσεων, όσον αφορά το καθ' εαυτό έγκλημα της γυναικοκτονίας και της ποινικής της μεταχείρισης, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι νόμοι δύνανται –και ορισμένοι το κάνουν– να θεσμοθετούν επιπρόσθετα μέτρα, είτε πρόληψης είτε καταγραφής του φαινομένου. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς η αυστηρότερη ποινική μεταχείριση από μόνη της συχνά μπορεί να έχει περιορισμένη αποτελεσματικότητα για την προστασία της ζωής των γυναικών και των θηλυκοτήτων. Αντιθέτως, η αυξημένη πρόληψη έναντι των γυναικοκτονιών και συνολικά της έμφυλης βίας δύναται να προσφέρει πραγματικά αυξημένη προστασία, μειώνοντας αισθητά τις πιθανότητες τέλεσης του συγκεκριμένου εγκλήματος.

Επιπλέον, η συστηματική παρακολούθηση και καταγραφή του φαινομένου είναι επίσης εξέχουσας σημασίας, καθώς μονάχα με αυτόν τον τρόπο μπορεί να γίνει αντιληπτό, σε βάθος χρόνου, ποιες είναι τελικά οι πιο αποτελεσματικές ποινικές τεχνικές αντιμετώπισης των γυναικοκτονιών. Αυτό, άλλωστε, αποτελεί –ή θα έπρεπε να αποτελεί– και τον βασικό στόχο των σχετικών νομοθεσιών: η πραγματική μείωση, ακόμη και εξάλειψη, των δολοφονιών λόγω του φύλου του θύματος.

IV. Νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών: επιχειρήματα και αντεπιχειρήματα – ένα καθόλου απλό ζήτημα

Όπως σημειώθηκε παραπάνω, οι χώρες που στην παρούσα χρονική στιγμή υιοθετούν ένα συγκεκριμένο νομικό πλαίσιο για την ποινική μεταχείριση των γυναικοκτονιών, αποτελούν ένα μάλλον μικρό υποσύνολο στον παγκόσμιο χάρτη. Στο μεγαλύτερο μέρος του πλανήτη οι γυναικοκτονίες αντιμετωπίζονται ως απλές ανθρωποκτονίες, χωρίς η δολοφονία μιας γυναίκας λόγω του φύλου της να συνιστά επιβαρυντική περίσταση.

Επιπλέον, όπως έχουμε επισημάνει ήδη από τις πρώτες γραμμές αυτής της εισαγωγής, το ποια είναι η ορθή νομική προσέγγιση δεν είναι καθόλου δεδομένο, καθώς τόσο η θέση υπέρ της νομικής αναγνώρισης, όσο και αυτή που είναι κατά, οικοδομούνται πάνω σε σοβαρά νομικά και πολιτικά επιχειρήματα.

Τα κείμενα που ακολουθούν γραμμένα από ακαδημαϊκούς νομικούς και ερευνητές με εξειδίκευση και μεγάλη εμπειρία στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της έμφυλης βίας, επιχειρούν να απαντήσουν σε αυτό το ερώτημα ψύχραιμα, νηφάλια, επιστημονικά, με ενσυναίσθηση και -ανεξαρτήτως θέσης- με κοινό στόχο: την αποτελεσματικότερη προστασία των γυναικών.

Στον πίνακα που ακολουθεί, συμπυκνώνονται και σταχυολογούνται επιγραμματικά τα κύρια επιχειρήματα και αντεπιχειρήματα που θέτουν οι συγγραφείς του τόμου. Είναι εξαιρετικά κρίσιμο να σημειωθεί ότι για την πλήρη κατανόηση της διαλεκτικής των επιχειρημάτων δεν αρκεί η ανάγνωση του παρακάτω καταλόγου, τουναντίον, κρίνεται ως επιβεβλημένη η προσεκτική μελέτη των κειμένων του τόμου, προκειμένου οι θέσεις που προβάλλονται να αξιολογηθούν στην ολότητά και τη μοναδικότητά τους.

ΠΕΔΙΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ	ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ	ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ
ΠΡΟΣΒΑΛΛΟΜΕΝΟ ΕΝΝΟΜΟ ΑΓΑΘΟ	Το έννομο αγαθό που προσβάλλεται μέσω της γυναικοκτονίας είναι μεν η ανθρώπινη ζωή, ωστόσο, επιπλέον, η γυναικοκτονία αποτελεί έγκλημα μίσους (ως προς το φύλο του θύματος), στοιχείο που αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της. Ως εκ τούτου, η πράξη του δράστη παραμένει το αίτιο της ποινικής τιμωρίας, αλλά συνδέεται και με το κίνητρό του. ⁸	Το έννομο αγαθό που προσβάλλεται μέσω της γυναικοκτονίας είναι η ανθρώπινη ζωή. Με την νομική αναγνώριση της γυναικοκτονίας, από το ποινικό δίκαιο της πράξης μεταφερόμαστε σε ένα δίκαιο προσώπων με έμφαση στο θύμα και όχι στο αντικειμενικό γεγονός της προσβολής του συγκεκριμένου εννόμου αγαθού (δηλ. της ζωής). ⁹
ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ - ΕΜΦΥΛΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ	Το Σύνταγμα επιτρέπει τη λήψη θετικών μέτρων για την προώθηση της ισότητας των φύλων (ά. 116 §2 Σ). Επιπλέον, δεν εισάγεται διάκριση με βάση το φύλο του θύματος ή του δράστη, καθώς δεν ορίζονται ως γυναικοκτονίες όλες οι ανθρωποκτονίες με θύματα γυναίκες και ούτε οι δράστες είναι πάντα άνδρες. ¹⁰	Παραβιάζεται η αρχή της ισότητας (ά. 4 §2 Σ), καθώς προσφέρεται αυξημένη προστασία στις γυναίκες σε σχέση με άνδρες. Επιπλέον, οι γυναίκες κατατάσσονται αδιακρίτως σε μια κατηγορία ευάλωτων προσώπων. ¹¹

⁸ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων τα κείμενα των Ρεθυμιωτάκη και Λιάπη.

⁹ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων τα κείμενα των Φυτράκη και Βιδάλη.

¹⁰ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων τα κείμενα των Αποστολάκη, Μαραμπουτάκη και Ρεθυμιωτάκη.

¹¹ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων τα κείμενα των Φυτράκη και Βιδάλη.

ΠΕΔΙΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ	ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ	ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ
ΟΥΔΕΤΕΡΟΦΥΛΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ	Χωρίς τη νομική αναγνώριση της γυναικοκτονίας, συσκοτίζεται ο έμφυλος χαρακτήρας του εγκλήματος. ¹²	Ο ουδετερόφυλος χαρακτήρας του ποινικού δικαίου αποτελεί κατάκτηση του νομικού πολιτισμού. Ενδεχόμενη αναγνώριση της γυναικοκτονίας δημιουργεί κενό ή υστέρηση στην (ισότιμη) ποινική μεταχείριση/προστασία ορισμένων ανθρώπων (δηλ. των ανδρών). ¹³
ΠΟΙΝΗ	Η ανθρωποκτονία δεν τιμωρείται πάντα με τη μέγιστη των ποινών (βλ. και παρακάτω: ελαφρυντικά), ως εκ τούτου δεν είναι ορθό το επιχείρημα ότι η ποινή είναι πάντα η μέγιστη. ¹⁴	Το ά. 299 §1 ΠΚ τιμωρεί την ανθρωποκτονία ανεξαρτήτως φύλου με τη μέγιστη των ποινών. Η αναγνώριση του έμφυλου κινήτρου ως επιβαρυντική περίπτωση, κατ' αρχήν, δεν μπορεί να αυξήσει την ποινή, δεδομένου ότι αυτή είναι ήδη η μέγιστη. ¹⁵ Επιπλέον, εφόσον κρίνεται, μπορεί να χρησιμοποιηθεί η επιβαρυντική περίπτωση του 82Α ΠΚ (βλ. και παρακάτω: ρατσιστικό κίνητρο) ή αυστηρότερη αντιμετώπιση κατά την επιμέτρηση της ποινής, σύμφωνα με το ά. 79 ΠΚ. ¹⁶

¹² Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων το κείμενο της Μαραμπουτάκη.

¹³ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων το κείμενο του Φυτράκη.

¹⁴ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων τα κείμενα των Αποστολάκη, Μαραμπουτάκη και Ρεθυμιωτάκη.

¹⁵ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων το κείμενο της Δαλιάνη.

¹⁶ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων τα κείμενα των Δαλιάνη και Φυτράκη.

ΠΕΔΙΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ	ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ	ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ
ΕΛΑΦΡΥΝΤΙΚΑ	Τα ισόβια μπορούν να μειωθούν λόγω ελαφρυντικών και, ως εκ τούτου, ο δράστης δύναται να τιμωρηθεί με δυσανάλογα χαμηλή ποινή. ¹⁷	Η τυχόν απαγόρευση αναγνώρισης ελαφρυντικών είναι εξόχως προβληματική, καθώς αξιολογούνται συμπεριφορές που δεν συνδέονται με την τέλεση του εγκλήματος. ¹⁸ Τέτοιες λύσεις παραπέμπουν σε ρεβανσισμό. ¹⁹
ΕΜΦΥΛΟ/ ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΤΡΟ	Το ά. 82Α ΠΚ δεν μπορεί να θεωρηθεί νομικά επαρκές, παρά μόνο εάν ως βάση διάκρισης προστεθεί, συμπληρωματικά της «ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου», το ίδιο το φύλο. ²⁰	Το έμφυλο κίνητρο αναγνωρίζεται ήδη στο ά. 82Α ΠΚ ως ρατσιστικό και συνιστά επιβαρυντική περίπτωση. Ειδικότερα, ως ρατσιστικό κίνητρο περιγράφεται «η επιλογή του θύματος λόγω των χαρακτηριστικών (...) ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου». ²¹

¹⁷ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων τα κείμενα των Αποστολάκη και Μαραμπουτάκη.

¹⁸ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων το κείμενο της Δαλιάνη.

¹⁹ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων το κείμενο του Φυτράκη.

²⁰ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων το κείμενο της Αποστολάκη.

²¹ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων τα κείμενα των Δαλιάνη και Φυτράκη.

ΠΕΔΙΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ	ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ	ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ
ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ	Τα κρατικά όργανα καθίστανται υπόλογα, ώστε να αποτρέπουν αποτελεσματικά τις γυναικοκτονίες. ²³ Επιπλέον, η νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών θα επιφέρει βελτιωμένη ανταπόκριση λόγω ανάπτυξης πρωτοκόλλων και εκπαίδευσης σε αστυνομία, ιατροδικαστικές υπηρεσίες, κοινωνικές δομές και εισαγγελικές/δικαστικές αρχές. ²³	Η ανάπτυξη πρωτοκόλλων και η εκπαίδευση της αστυνομίας, των ιατροδικαστικών υπηρεσιών, των κοινωνικών δομών και των εισαγγελικών/δικαστικών αρχών είναι απαραίτητη και ανεξάρτητη της νομικής αναγνώρισης. ²⁴
ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ	Η καταγραφή και η στατιστική αποτύπωση του τυποποιημένου εγκλήματος θα κατευθύνει την πρόληψη και αντιμετώπισή του. ²⁵	Η αναγνώριση θα αποτελέσει άλλοθι για την πολιτεία, ώστε να παραμερίσει την πρωταρχική ευθύνη της ως προς την πρόληψη. ²⁶ Η αντεγκληματική πολιτική κατά των γυναικοκτονιών, για να συμβαδίζει με το κράτος δικαίου, οφείλει να έχει κυρίως εξω-ποινικό και προληπτικό χαρακτήρα. ²⁷

²³ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων τα κείμενα των Αποστολάκη και Λιάπη.

²⁴ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων τα κείμενα των Δαλιάνη και Βιδάλη.

²⁵ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων τα κείμενα των Αποστολάκη, Μαραμπουτάκη και Ρεθυμιωτάκη.

²⁶ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων το κείμενο της Δαλιάνη.

²⁷ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων το κείμενο της Βιδάλη.

ΠΕΔΙΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ	ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ	ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ
ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ, ΟΡΑΤΟΤΗΤΑ & ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ	Η νομική αναγνώριση συμβάλλει στην ορατότητα του φαινομένου της έμφυλης βίας, της ανισορροπίας ισχύος, του συνεχούς της κακοποίησης, καθώς και στην ευαισθητοποίηση της κοινωνίας. Επιπλέον, αναβαθμίζει την ετοιμότητα προς καταγγελία. ²⁸	Το ποινικό δίκαιο δεν μπορεί να υπηρετεί συμβολικές λειτουργίες, οφείλει να προστατεύει συγκεκριμένα, υπαρκτά έννομα αγαθά. ²⁹ Η ορατότητα δεν επιτυγχάνεται με την ποινική αναγνώριση, αλλά με την ενθάρρυνση των θυμάτων να καταγγέλλουν τη βία που δέχονται και με την ενδελεχή στατιστική καταγραφή του φαινομένου. ³⁰
ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΛΑΪΚΙΣΜΟΣ	Η νομική αναγνώριση αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης διαδικασίας εισαγωγής της οπτικής του φύλου στο δίκαιο χωρίς εστίωση μόνο στην αύξηση της ποινής, αλλά, συνδυαστικά με αυτή, σε θετικά μέτρα. ³¹ Ζητούμενο δεν είναι η βαρύτερη αλλά η αναλογική ποινή. ³² Επιπλέον, η ανθρωποκτονία των γυναικών ήδη τιμωρείται με την μέγιστη των ποινών, ως εκ τούτου, δεν συνδέεται με το πρόταγμα της τιμωρητικότητας. ³³	Η νομική αναγνώριση επιφέρει εργαλειοποίηση του ποινικού δικαίου, ποινικό πληθωρισμό και παραπέμπει στην τιμωρητικότητα-ανταπόδοση. ³⁴

²⁸ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων τα κείμενα των Αποστολάκη, Μαραμπουτάκη, Ρεθυμιωτάκη, Λιάπη και Βάβου-Πεπόνη.

²⁹ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων το κείμενο του Φυτράκη.

³⁰ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων το κείμενο της Βιδάλη.

³¹ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων τα κείμενα των Αποστολάκη και Μαραμπουτάκη.

³² Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων το κείμενο της Λιάπη.

³³ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων το κείμενο της Ρεθυμιωτάκη.

³⁴ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων τα κείμενα των Δαλιάνη, Βιδάλη και Φυτράκη.

ΠΕΔΙΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ	ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ	ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗΣ
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟ- ΤΗΤΑ ΤΟΥ ΜΕΤΡΟΥ	Πολυάριθμα οφέλη: ευαισθητοποίηση, διευκόλυνση λήψης μέτρων πρόληψης, συνέργεια-δέσμευση αρμόδιων αρχών, καταγραφή, μελέτη του φαινομένου, πλαίσιο αναφοράς κ.ά. ³⁵	Η νομική αναγνώριση θα επιφέρει ψευδή αίσθηση ασφάλειας και θα αποπροσανατολίζει από την ουσιαστική αντιμετώπιση του φαινομένου. Επιπλέον, οι αυστηρότερες ποινές δεν συνδέονται απαραίτητα με την τέλεση λιγότερων εγκλημάτων. ³⁶

Όπως γίνεται σαφές από την έκταση του παραπάνω πίνακα, οι διαστάσεις που πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι συγκρούσεις δικαιωμάτων που θα πρέπει να σταθμιστούν είναι τόσες που καθιστούν την νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών μια πολύπλοκη υπόθεση εκτεινόμενη πολύ πέραν του ειδικού ζητήματος που αυτή ρυθμίζει. Η άσκηση γίνεται, μάλιστα, ακόμη πιο δύσκολη εφόσον αναζητούνται λύσεις που να είναι συμβατές με τους περιορισμούς που τίθενται από τα θεμελιώδη δικαιώματα του νομικού μας πολιτισμού και τις αρχές του κράτους δικαίου.

Ελπίζουμε ότι τα κείμενα που ακολουθούν θα ρίξουν φως στο απαιτητικό παρασκήνιο της χάραξης πολιτικής και της θέσπισης νομοθετικών μέτρων για τον περιορισμό, αν όχι την εξάλειψη, ενός κυριολεκτικά θανατηφόρου φαινομένου. Οι αναγνώστες και οι αναγνώστριες καλούνται να αναπτύξουν τη δική τους τεκμηριωμένη άποψη. Σε κάθε περίπτωση, είναι ένα θέμα που μας αφορά άμεσα όλους και όλες. Ένα θέμα, χωρίς καμία διάθεση υπερβολής, ζωής και θανάτου.

³⁵ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων το κείμενο της Μαραμπουτάκη.

³⁶ Για την ανάπτυξη αυτού του επιχειρήματος βλ. μεταξύ άλλων τα κείμενα των Δαλιάνη, Βιδάλη και Φυτράκη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Βιδάλη, Σ. (2026). Γυναικοκτονία: ένα προαναγγελθέν έγκλημα. Στο Ι. Γουσέτης (Επιμ.), *Νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών: Επιχειρήματα, αντεπιχειρήματα, ερωτήματα και προοπτικές*. Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΛΕΔΑ).

Βουγιούκα, Α. (2020). Γυναικοκτονίες: Διεθνής εμπειρία, πολιτικές διαστάσεις και ο μετασχηματισμός της σιωπής σε λόγο και δράση. Στο Γ. Πετράκη (Επιμ.), *Γυναικοκτονίες: Διαπιστώσεις, ερωτήματα και ερωτηματικά* (Τετράδια Κοινωνικής Πολιτικής, Ειδικό Τεύχος 4, σσ. 73-86). Εκδόσεις Gutenberg.

Γαλανοπούλου, Χ. (2024, 25 Νοεμβρίου). 2020-2024: 123 γυναίκες σαν κι εσένα - Οι γυναικοκτονίες της τελευταίας τετραετίας. *Athens Voice*.

Γενική Γραμματεία Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων - ΓΓΙΑΔ. (2024). *5η ετήσια έκθεση για τη βία κατά των γυναικών*.

Γαλανοπούλου, Χ. (2025, 29 Δεκεμβρίου). Ανασκόπηση 2025: Το έτος των 19 γυναικοκτονιών και των νέων μοτίβων εξόντωσης. *Athens Voice*.

Γκόνη-Καραμπότσου, Α. (2021, 1 Σεπτεμβρίου). Η νομική αναγνώριση του αδικήματος της γυναικοκτονίας: Συγκριτική επισκόπηση των σχετικών νομοθετικών πρωτοβουλιών στην Κεντρική και Λατινική Αμερική. *Syntagma Watch*.

Γουσέτης, Ι., & Νούμτα, Κ. (2025, Σεπτέμβριος). Νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών: Μορφές ενσωμάτωσης σε ευρωπαϊκό & διεθνές επίπεδο. Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΛΕΔΑ).

Euronews. (2025, 3 Δεκεμβρίου). Γυναικοκτονίες: Σε ποιες χώρες της ΕΕ καταγράφονται σταθερά τα υψηλότερα ποσοστά (επεξεργασμένα στατιστικά δεδομένα της Eurostat).

Καρποζήλου, Μ. (2024). Ο μακρύς κατάλογος των γυναικοκτονιών. Η Καθημερινή.

Κεφαλληνού, Ν. (2021). Ενδοοικογενειακή βία και COVID-19. Διότιμα.

Μαραμπουτάκη, Χ. (2026). Γυναικοκτονία: Προς υπεράσπιση του όρου και των γυναικών. Στο Ι. Γουσέτης (Επιμ.), *Νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών: Επιχειρήματα, αντεπιχειρήματα, ερωτήματα και προοπτικές*. Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Πεγκλίδου, Α. (2021, 31 Δεκεμβρίου). Γυναικοκτονίες στην πανδημία COVID-19: Ένα σχόλιο για την καθημερινή βία σε εξαιρετικούς καιρούς. Σύγχρονα Θέματα.

Ξενόγλωσση

Corry, J. (1801). *A satirical view of London at the commencement of the nineteenth century*. G. Kearsley.

de Saussure, F. (1959). *Course in general linguistics*. Philosophical Library.

Elefante, M., & Wang, S. (2025, 16 Ιουνίου). Femicide laws worldwide: 50 years of evolution and ongoing gaps. *Women, Business and the Law*.

Eurostat. (2025, 25 Νοεμβρίου). *4 in a million women killed by family/partners*. European Commission.

European Parliament. (2025). *Violence against women in the EU - State of play in 2025* (EPRS Briefing No. 772921).

Organization for Security and Co-operation in Europe - OSCE. (2025). *Trends in addressing femicide in the OSCE region*.

Russell, D. E. H., & Radford, J. (Επιμ.). (1992). *Femicide: The politics of woman killing*. Open University Press.

United Nations, Economic and Social Council - UNESC. (2013). *Statement submitted by the Academic Council on the United Nations System, a non-governmental organization in consultative status with the Economic and Social Council: Vienna Declaration on Femicide*.

United Nations Office on Drugs and Crime - UNODC, & UN Women. (2024). *Femicides in 2023: Global estimates of intimate partner/family member femicides*.

World Health Organization - WHO. (2012). *Understanding and addressing violence against women: Femicide*.

**Η έμφυλη διάσταση
της ανθρωποκτονίας από
πρόθεση: Αρκεί η ένταξη
της γυναικοκτονίας στον
Ποινικό Κώδικα για να
κρατήσει τις γυναίκες
ζωντανές;**

02'

Μαρία Αποστολάκη
Δικηγόρος, ΜΔΕ Κοινωνικής Πολιτικής

I. Ορισμοί της γυναικοκτονίας

Πολύ πριν ο όρος «γυναικοκτονία» αρχίσει να παίρνει τη θέση του στον δημόσιο διάλογο στη χώρα μας, ήταν ήδη γνωστό πως παγκοσμίως δολοφονούνται καθημερινά εκατοντάδες γυναίκες από κάποιον οικείο τους, που σε πάνω από το ένα τρίτο των περιπτώσεων είναι ο σύντροφος ή ο πρώην σύντροφος. Ωστόσο, στην ελληνική πραγματικότητα ο όρος, έως πολύ πρόσφατα, παρουσιαζόταν ως «νεολογισμός» ή ακόμη και ως «φεμινιστική υπερβολή». Ο βιασμός και η άγρια δολοφονία της Ελένης Τοπαλούδη το 2018 αποτέλεσε το γεγονός εκείνο, μετά το οποίο ξεκίνησε μια πιο ευρεία χρήση του όρου. Τα τελευταία χρόνια, με τους ετήσιους αριθμούς δολοφονημένων γυναικών να αυξάνονται σε παγκόσμια κλίμακα, μπορούμε να μιλάμε πια για την κατοχύρωση του ορισμού στο κοινωνικό επίπεδο. Και το να αναφερόμαστε στο έγκλημα με το όνομά του, το να χρησιμοποιούμε τον κοινωνιολογικό ορισμό της γυναικοκτονίας, συνιστά ταυτόχρονα και μια ερμηνεία της δολοφονίας με έμφυλο πρόσημο, που αποκαλύπτει τις αιτίες του εγκλήματος. Πριν από τη γυναικοκτονία έχουν προηγηθεί άλλα εγκλήματα μικρότερης έντασης που εκκινούν από τη διάχυτη κουλτούρα του βιασμού, καθώς και τον θεσμικό σεξισμό, όπως: σεξουαλική παρενόχληση/κακοποίηση, λεκτική/σωματική βία, κοινωνικός αποκλεισμός, ρατσισμός, βιασμός (Σεργίδου, 2023, σ. 10).

Διαβάζοντας τις τυπολογίες των γυναικοκτονιών, θα βρεθούμε μπροστά σε πολλούς ορισμούς του φαινομένου, ο αρχικός εκ των οποίων αποδίδεται στην κοινωνιολόγο Diana Russell, η οποία το 1976 επιχείρησε να περιγράψει με αυτόν τις μισογυνικές δολοφονίες γυναικών. Σύμφωνα με τον πρώτο αυτό ορισμό, γυναικοκτονία είναι η «δολοφονία γυναικών από άνδρες με κίνητρο το μίσος, την περιφρόνηση, την σεξουαλική ικανοποίηση, ή ένα αίσθημα ιδιοκτησίας επί των γυναικών» (Russell, 2023, σσ.

23-24). Από τον εκτενή αυτόν ορισμό έως τη μεταγενέστερη πιο περιληπτική εκδοχή του ως «η δολοφονία γυναικών από άνδρες επειδή είναι γυναίκες», η Russell εστιάζει στο φύλο των θυμάτων και στο κίνητρο των δραστών ως ζητήματα που δεν μπορούν να μην αντιμετωπίζονται με συγκεκριμένο τρόπο. Ο ορισμός της γυναικοκτονίας, όπως τον διατύπωσε η επίμονη Russell, με ορισμένες μικρές διαφοροποιήσεις/επαυξήσεις, έχει υιοθετηθεί ευρέως σε διεθνές επιστημονικό επίπεδο.

Για παράδειγμα, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) ορίζει τη γυναικοκτονία ως τη «*σκόπιμη δολοφονία γυναικών και κοριτσιών επειδή είναι γυναίκες και κορίτσια*». Ειδικότερα, κατά τον ΠΟΥ διακρίνονται τέσσερις (4) βασικές περιπτώσεις γυναικοκτονίας: α) η γυναικοκτονία που διαπράττεται από τον νυν ή πρώην σύντροφο, β) η γυναικοκτονία που συγκαταλέγεται στα λεγόμενα «εγκλήματα τιμής», δηλαδή στα εγκλήματα σε βάρος γυναικών που θεωρείται ότι παραβίασαν τους ηθικούς νόμους ή τις παραδόσεις της κοινωνικής τους ομάδας (σε περιπτώσεις, λόγου χάρη, μοιχείας, σεξουαλικής επαφής ή εγκυμοσύνης εκτός γάμου) και δολοφονούνται για την προστασία της τιμής της οικογένειας, γ) η γυναικοκτονία που συνδέεται με ζητήματα προίκας, ιδίως με την παροχή ανεπαρκών χρημάτων στον γάμο, και δ) η γυναικοκτονία που διαπράττεται από άγνωστο στο θύμα δράστη (και, συνηθέστερα, συνοδεύεται από σεξουαλική βία), δηλαδή η μη «οικεία» γυναικοκτονία, ένα έγκλημα που αφορά σε σεξουαλική επίθεση ή φονικό μισογυνισμό (WHO, 2012).

Το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (European Institute for Gender Equality - EIGE), επίσης, ορίζει τη γυναικοκτονία ως δολοφονία γυναικών και κοριτσιών λόγω του φύλου τους, η οποία διαπράττεται και γίνεται ανεκτή τόσο από ιδιωτικούς όσο και από δημόσιους φορείς. Ο ορισμός αυτός καλύπτει τις δολοφονίες γυναικών ως αποτέλεσμα βίας από τον σύντροφό τους, βασανιστηρίων και μισογυνισμού, τις δολοφονίες γυναικών

και κοριτσιών «για λόγους τιμής» και τις δολοφονίες γυναικών ως αποτέλεσμα άλλων επιβλαβών πρακτικών. Περιλαμβάνει, επίσης, τις στοχευμένες δολοφονίες γυναικών και κοριτσιών σε ένοπλες συγκρούσεις, καθώς και περιπτώσεις δολοφονιών που σχετίζονται με συμμορίες, οργανωμένο έγκλημα, εμπόριο ναρκωτικών και εμπορία γυναικών και κοριτσιών. Περαιτέρω, το EIGE αποδίδει και έναν στατιστικό ορισμό με τον οποίο περιορίζει το φαινόμενο της γυναικοκτονίας ως δολοφονία γυναικών από τον σύζυγο/σύντροφό τους (νυν ή πρώην και ανεξάρτητα από το αν συγκατοικούσαν ή όχι), καθώς και στη δολοφονία γυναικών ως αποτέλεσμα επιβλαβών πρακτικών (EIGE, χ.χ. UN, 2013).

II. Το πρόβλημα

Παρόλο που δεν υπάρχει ένας τυποποιημένος κοινά αποδεκτός ορισμός της γυναικοκτονίας στα κράτη μέλη της ΕΕ ή παγκοσμίως, είναι αδιαμφισβήτητο πως ως γυναικοκτονία δεν μπορεί παρά να νοηθεί το απώτατο άκρο ενός φάσματος βίας κατά γυναικών και κοριτσιών, που, ούτως ή άλλως, πλήττονται κατά τρόπο δυσανάλογο από την έμφυλη και σεξουαλική βία, από τις διακρίσεις και την εκμετάλλευση στον κόσμο της εργασίας κ.ο.κ. Η απουσία, ωστόσο, ενός ενιαίου ορισμού της γυναικοκτονίας θεωρούμε πως εμποδίζει την προσήκουσα μέτρηση των γυναικοκτονιών, με αποτέλεσμα αυτές να καθίστανται αόρατες μέσα στα γενικά στοιχεία για τις ανθρωποκτονίες. Οι στατιστικές αποτυπώσεις των ανθρωποκτονιών δεν διαφωτίζουν τα πραγματικά κίνητρα των δραστών, τις διακρίσεις, τα δομικά στοιχεία της βίας, η οποία τρέφεται κυρίως από την κοινωνική ανοχή, αγγίζοντας όλα τα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα. Η αθεατότητα των γυναικοκτονιών, κατά τον Παπαχαραλάμπους (2023, σ. 7), συνιστά ένα ακόμη σύμπτωμα της βαθύτερης επιβολής σιγής στις γυναίκες και τον λόγο τους.

Ακολουθώντας το παράδειγμα των περισσότερων ευρωπαϊκών κρατών, ο ελληνικός Ποινικός Κώδικας δεν περιλαμβάνει ορισμό της γυναικοκτονίας. Η αξιόποινη πράξη της ανθρωποκτονίας γυναίκας από πρόθεση λόγω του φύλου της ενδέχεται να εμπίπτει σε άλλες προβλέψεις του ελληνικού ποινικού δικαίου. Τα σχετικά άρθρα για την ταυτοποίηση περιπτώσεων γυναικοκτονίας είναι τα άρθρα 299 και 311 του Ποινικού Κώδικα. Αναγινώσκοντας τα άρθρα αυτά διαπιστώνουμε πως μέχρι σήμερα το φαινόμενο αντιμετωπίζεται ποινικά ως *gender neutral* από τον εθνικό νομοθέτη:

Άρθρο 299 - Ανθρωποκτονία με δόλο:

1. Όποιος σκότωσε άλλον τιμωρείται με ισόβια κάθειρξη.
2. Αν η πράξη αποφασίστηκε και εκτελέστηκε σε βρασμό ψυχικής ορμής, επιβάλλεται κάθειρξη.

Άρθρο 311 - Θανατηφόρα σωματική βλάβη:

Αν η σωματική βλάβη είχε επακόλουθο τον θάνατο του παθόντος, επιβάλλεται κάθειρξη έως και δέκα ετών. Αν ο υπαίτιος επιδίωκε τη βαριά σωματική βλάβη του παθόντος, επιβάλλεται κάθειρξη.

Η απουσία επίσημης (νομοθετικής) αναγνώρισης του όρου οδηγεί έτσι στην υποκαταγραφή των γυναικοκτονιών. Επίσης, στατιστικά δεδομένα από τη Δικαιοσύνη δεν έχουμε. Δημόσιος φορέας στην Ελλάδα που να ασχολείται συστηματικά και κατ' αποκλειστικότητα με την καταγραφή των γυναικοκτονιών, να μελετά το φαινόμενο και να χαράσσει πολιτικές δεν υπάρχει. Τα μόνα στοιχεία που διαθέτουμε προέρχονται από την ΕΛΑΣ και τις περιοδικές εκθέσεις της Γενικής Γραμματείας Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, οι οποίες, όμως, καταγράφουν τις γυναικοκτονίες μόνο στο πλαίσιο της σχέσης θύματος-δράστη, εντάσσοντάς τες έτσι στη γενικότερη κατηγορία των εγκλημάτων ενδοοι-

κογενειακής βίας, με συνέπεια να αποκλείονται οι γυναικοκτονίες που έγιναν από άγνωστο δράστη, με ξεκάθαρα σεξουαλικό κίνητρο – όπως, επί παραδείγματι, οι εμβληματικές περιπτώσεις της Ελένης Τοπαλούδη, που προαναφέρθηκε, και, λίγους μήνες αργότερα, της Suzanne Eaton στην Κρήτη (Εφημερίδα των Συντακτών, 2025).

III. Η ανάγκη για τη νομοθετική αναγνώριση και την ανάδειξη της έμφυλης διάστασης

Η ανθρωποκτονία με δόλο, σύμφωνα με το άρθρο 299 του ΠΚ, τιμωρείται με την ποινή της ισόβιας κάθειρξης και αυτό ακριβώς συνιστά το επιχείρημα όσων θεωρούν περιττή τη νομοθετική κατοχύρωση της γυναικοκτονίας, καθώς δεν φαίνεται να χωρεί σήμερα πρακτικά «επιβάρυνση» της ποινής σε μισογυνικό φόνο.³⁷ Όπως, όμως, συχνά προκύπτει σε πολλές περιπτώσεις, η ποινή της ισόβιας κάθειρξης μπορεί να μειώνεται λόγω των ελαφρυντικών περιστάσεων που αναγνωρίζονται από το δικαστήριο. Επομένως, ο δράστης της γυναικοκτονίας συχνά τιμωρείται με μια δυσανάλογη ποινή, ακόμη και αν τις περισσότερες φορές έχει εμφιλοχωρήσει το στοιχείο της σεξουαλικής βίας, η «προστασία της τιμής» ή η ενδοοικογενειακή βία. Μια πιθανή «θεραπεία» του προβλήματος θα μπορούσε να πει κανείς πως αποτελεί το να αναγνωρίζεται υποχρεωτικά ως επιβαρυντική κατάσταση η βία που εκδηλώνεται λόγω του φύλου του θύματος, όπως συμβαίνει και σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη.³⁸ Επιπλέον, στο υπάρχον πλαίσιο θα μπορούσε να αναπτυχθεί μια νομολογία που να εντάσσει στη

³⁷ Υπενθυμίζουμε, ωστόσο, τον κίνδυνο που ελλοχεύει σε περιπτώσεις νομοθετικών μεταρρυθμίσεων: βάσει της προγενέστερης διάταξης του άρθρου 299 ΠΚ, η ανθρωποκτονία με δόλο τιμωρούνταν διαζευκτικά είτε με ισόβια κάθειρξη είτε με πρόσκαιρη κάθειρξη τουλάχιστον δέκα (10) ετών.

³⁸ Εκτός από την Ελλάδα, αυτό συμβαίνει στο Βέλγιο, την Εσθονία, την Ισπανία, την Πορτογαλία και τη Σλοβενία. Βλ. σχετικά EIGE, 2017.

διαδικασία της επιμέτρησης της ποινής (άρθρο 79 ΠΚ) τον παράγοντα της έμφυλης βίας. Η λύση που προτείνεται για την επιβάρυνση της ποινής κατά την επιμέτρηση, λόγω έμφυλης διάκρισης, κάνοντας χρήση του άρθρου 82Α ΠΚ³⁹ (που ορίζει ότι εάν ο δράστης επέλεξε το θύμα λόγω ενός χαρακτηριστικού του, τότε το ελάχιστο όριο της ποινής που μπορεί να του επιβληθεί αυξάνεται και μάλιστα στα κακουργήματα κατά δύο έτη) δεν θεωρείται επαρκής, παρά μόνο αν προστεθεί με νομοθετική τροποποίηση ως βάση διάκρισης το ίδιο το φύλο, συμπληρωματικά προς τη διάκριση λόγω χαρακτηριστικών ή ταυτότητας φύλου (Μηλιώνη, 2020, σ. 107).

Επιπλέον, η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 299 ΠΚ ορίζει ότι «αν η πράξη αποφασίστηκε και εκτελέστηκε σε βρασμό ψυχικής ορμής, επιβάλλεται κάθειρξη». Περαιτέρω το άρθρο 311 ΠΚ, το οποίο τυποποιεί τη θανατηφόρα σωματική βλάβη, ορίζει ότι «αν η σωματική βλάβη είχε επακόλουθο το θάνατο του παθόντος, επιβάλλεται κάθειρξη έως δέκα (10) έτη. Αν ο υπαίτιος επιδίωκε τη βαριά σωματική βλάβη του παθόντος, επιβάλλεται κάθειρξη». Γίνεται αμέσως αντιληπτό πως σε περιπτώσεις διαφορετικού νομικού χαρακτηρισμού της αφαίρεσης της ζωής μίας γυναίκας λόγω του φύλου της, το πλαίσιο της ποινής διαμορφώνεται διαφορετικά και, το σημαντικότερο, σε καμία από τις παραπάνω περιπτώσεις δεν αναγνωρίζεται η έμφυλη διάσταση του εγκλήματος.

³⁹ Άρθρο 82Α ΠΚ - Έγκλημα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά: «Εάν έχει τελεστεί έγκλημα κατά παθόντος, η επιλογή του οποίου έγινε λόγω των χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, γενετήσιου προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου, το πλαίσιο ποινής διαμορφώνεται ως εξής: α) Στην περίπτωση πλημμελήματος, που τιμωρείται με φυλάκιση έως ένα έτος, το ελάχιστο όριο της ποινής αυξάνεται κατά έξι μήνες. Στις λοιπές περιπτώσεις πλημμελημάτων, το ελάχιστο όριο αυτής αυξάνεται κατά ένα έτος. β) Στην περίπτωση κακουργήματος το ελάχιστο όριο ποινής αυξάνεται κατά δύο έτη», Νέος Ποινικός Κώδικας.

Ο Νόμος και η δικαστηριακή πρακτική, παρά τις αργές αλλαγές που επιδέχονται, θα πρέπει να λειτουργούν όχι μόνον ως κατασταλτικοί αλλά και ως δημιουργικοί μηχανισμοί. Το αίτημα, άρα, για την ποινικοποίηση της γυναικοκτονίας με την εισαγωγή διακριτού αδικήματος στον Ποινικό Κώδικα είναι τόσο συμβολικό όσο και πραγματικό: έρχεται με σκοπό να δώσει ορατότητα στο φαινόμενο και να το καταστήσει μετρήσιμο, αναδεικνύοντας, ταυτόχρονα, τη διαχρονική διακριτική μεταχείριση σε βάρος των γυναικών. Η κατονομασία της πράξης με μια ξεχωριστή θέση στον Νόμο θα της αποδώσει τη σημασία που θα περικλείει εννοιολογικά όλες τις κοινωνικές και έμφυλες διαστάσεις της, μαζί με την προσβολή του απόλυτου δικαιώματος στην ανθρώπινη ζωή. Επιπλέον, η διακριτή καταγραφή των γυναικοκτονιών θα αποτελέσει απαραίτητο εργαλείο για την εξαγωγή όχι μόνο ποσοτικών αλλά και ποιοτικών στοιχείων για τη μελέτη του φαινομένου, τα οποία μπορούν να κατευθύνουν την Πολιτεία στη χάραξη κατάλληλης στρατηγικής και στη σύσταση των απαραίτητων μηχανισμών για την αποτελεσματική πρόληψη και αντιμετώπιση του φαινομένου.

Το νομοθετικό πλαίσιο για την αναγνώριση της έμφυλης διάστασης των εγκλημάτων και, συνακόλουθα, για την ποινική τυποποίηση της γυναικοκτονίας υπάρχει. Καταρχάς, αναφερόμαστε στη *Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας* (γνωστή ως *Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης*). Η Σύμβαση αυτή υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης το 2011, τέθηκε σε ισχύ το 2014 και υπογράφηκε από την ΕΕ το 2017. Στην Ελλάδα έχει κυρωθεί με τον ν. 4531/2018 και αποτελεί το πρώτο διεθνώς νομικά δεσμευτικό κείμενο του είδους του στην Ευρώπη που αναγνωρίζει τη βία κατά των γυναικών ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ως μορφή διάκρισης. Τα κράτη που την έχουν κυρώσει οφείλουν να συμμορφώνονται και

να ακολουθούν συγκεκριμένες δεσμεύσεις για την πρόληψη της έμφυλης βίας, την προστασία των θυμάτων, τη δίωξη και τιμωρία των αυτουργών και την παραγωγή σχετικών πολιτικών.

Εκτός από τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, μια σειρά από άλλα διεθνή νομοθετικά κείμενα αναγνωρίζουν επίσης την έμφυλη διάσταση της βίας. Ενδεικτικά αναφέρουμε το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, τη Διεθνή Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών (CEDAW) των Ηνωμένων Εθνών και τη Γενική Σύσταση υπ' αρ. 19 της Επιτροπής CEDAW για τη βία κατά των γυναικών, καθώς και τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Τα κείμενα αυτά καλούν τα συμβαλλόμενα μέρη να υιοθετήσουν ολοκληρωμένες θεσμικές αλλαγές για την εξάλειψη εκείνων των εμποδίων που αποστερούν τις γυναίκες και τα κορίτσια από την πλήρη απόλαυση των δικαιωμάτων τους (Λάτσιου, 2024).

Η Επιτροπή του ΟΗΕ για την εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών σε πρόσφατες καταληκτικές παρατηρήσεις και συστάσεις της για την Ελλάδα, αφού εξέτασε την εφαρμογή από τη χώρα μας της Διεθνούς Σύμβασης για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών, συνέστησε να τροποποιηθεί ο Ποινικός Κώδικας, ώστε να ποινικοποιηθεί ρητά η γυναικοκτονία ως διακριτό αδίκημα (CEDAW, 2024). Παρόλα αυτά, η χώρα μας έχασε άλλη μια μεγάλη ευκαιρία: κατά την πρόσφατη ενσωμάτωση με τον ν. 5172/2025 της Οδηγίας (ΕΕ) 2024/1385⁴⁰ για την αντιμετώπιση νέων μορφών έμφυλης βίας, δεν ενσωματώθηκε η ποινική τυποποίηση της γυναικοκτονίας, ενώ στην Οδηγία η γυναικοκτονία συγκαταλέγεται ρητώς στα εγκλήματα που εμπίπτουν στον ορισμό της βίας κατά των γυναικών (βλ. Προοίμιο, σημείο 9) και γίνεται ειδική μνεία στην ανάγκη υποστήριξης των παιδιών όταν δολοφονείται γονέας ως αποτέλεσμα της έμφυλης βίας (Προοίμιο, σημείο 69).

⁴⁰ Διαθέσιμη σε https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202401385.

Βάσει των παραπάνω, η ποινική τυποποίηση της γυναικοκτονίας είναι καθ' όλα δικαιολογημένη, αλλά, κατά τη γνώμη μας, και επιβεβλημένη προκειμένου να αποτυπωθεί πλήρως η κοινωνική και έμφυλη διάσταση του φαινομένου: οι διακρίσεις, η ανισότητα, η ανισορροπία δύναμης εντός ή εκτός οικογενειακής δομής. Επομένως, τόσο σε συμβολικό όσο και σε πραγματικό επίπεδο είναι αναγκαίο να αναγνωριστεί νομοθετικά το φαινόμενο και να τιμωρούνται οι δράστες ανάλογα. Μια τέτοια ρύθμιση δεν εισαγάγει (αντισυνταγματική) διάκριση με βάση το φύλο είτε του θύματος είτε του δράστη, καθώς δεν είναι όλες οι ανθρωποκτονίες, με θύματα γυναίκες και δράστες άνδρες, γυναικοκτονίες. Επιπλέον, γυναικοκτονίες μπορούν να διαπραχθούν και από γυναίκες σε βάρος άλλων γυναικών, δεδομένου πως, κάποιες φορές, γυναίκες που είναι μέλη της ίδιας οικογένειας είναι συνεργοί ή δράστριες. Εδώ πρέπει να επισημανθεί πως το άρθρο 116 παρ. 2 του Συντάγματος ορίζει ότι: «δεν αποτελεί διάκριση λόγω φύλου η λήψη θετικών μέτρων για την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών. Το Κράτος μεριμνά για την άρση των ανισοτήτων που υφίστανται στην πράξη, ιδίως σε βάρος των γυναικών».

Επιπρόσθετα, το άρθρο 4 παρ. 4 της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, που ήδη αναφέρθηκε, προβλέπει ότι «ειδικά μέτρα που είναι απαραίτητα να ληφθούν για την πρόληψη και την προστασία των γυναικών από τη βία με βάση το φύλο δεν θα θεωρούνται διάκριση». Η αναγνώριση του όρου γυναικοκτονία και η προσήκουσα αντιμετώπιση αυτού του αδικήματος δεν διαχωρίζει τις γυναίκες, αλλά, αντιθέτως, αποτελεί θετικό μέτρο προς την αντιμετώπιση της βίας που εκδηλώνεται ως αποτέλεσμα διακρίσεων και ανισοτήτων.

IV. Περαιτέρω προτάσεις - Επίλογος

Μια γυναικοκτονία δεν αποτελεί «κεραυνό εν αιθρία», αλλά την κορύφωση πολλών και συστηματικών, μικρών ή μεγάλων, πράξεων έμφυλης βίας: συνιστά το κλιμακούμενο συνεχές της μισογυνικής

βίας. Καθώς ο μισογυνισμός και ο σεξισμός δεν είναι ατομικές ιδιορρυθμίες, δεν μας ενδιαφέρει μόνο ο τονισμός του «τιμωρητικού» στοιχείου στην ποινική τυποποίηση της γυναικοκτονίας. Η καταστολή, από μόνη της, είναι βέβαιο πως θα συμβάλει σε μια πολύ συγκεκριμένη προσέγγιση, αυτή της «σκληρής» απάντησης στο έγκλημα μόνο μέσω της τιμωρίας, υποβαθμίζοντας το κοινωνικό φαινόμενο και αποσιωπώντας τα βαθύτερα αίτια, τα οποία φαίνεται να μην θέλουμε ούτε να αναζητήσουμε ούτε να κατανοήσουμε. Πέρα από όσα, λοιπόν, θα μπορούσε να κομίσει μια τροποποίηση του Ποινικού Κώδικα στην κατεύθυνση της νομικής αναγνώρισης της γυναικοκτονίας, ανεξαρτήτως του τρόπου με τον οποίο θα υλοποιηθεί μια τέτοια νομοθετική παρέμβαση, απαιτείται συνδυαστικά να ληφθεί ειδική μέριμνα και να υιοθετηθούν θετικά μέτρα και δράσεις και σε άλλους τομείς, ώστε να αναχαιτισθεί η κλιμάκωση της έμφυλης βίας, της οποίας ακραία μορφή είναι η γυναικοκτονία (Αποστολάκη, 2021).

Ενώ τα τελευταία χρόνια, μέσω της σύστασης των Γραφείων για την Αντιμετώπιση της Ενδοοικογενειακής Βίας, παρατηρείται μια βελτίωση στην ανταπόκριση της αστυνομίας σε περιστατικά έμφυλης βίας, με την εφαρμογή «ορθών πρακτικών», δεν απουσιάζουν περιπτώσεις κατά τις οποίες τα θύματα αντιμετωπίζουν ακατάλληλες/αντιεπαγγελματικές συμπεριφορές, λόγω αναπαραγωγής έμφυλων στερεοτύπων, έλλειψης κατανόησης του πολύπλοκου και πολυπαραγοντικού φαινομένου της έμφυλης βίας, ή και άγνοιας του ενδεδειγμένου τρόπου εφαρμογής των νόμων. Οι πρακτικές αυτές οδηγούν, σε ορισμένες περιπτώσεις, ακόμη και στη δευτερογενή θυματοποίηση των επιζώνων ή ακόμη και σε ηθελημένες ή μη προσπάθειες αποθάρρυνσής τους, χάριν διατήρησης της «οικογενειακής συνοχής». Εξακολουθεί, λοιπόν, να υπάρχει τεράστια ανάγκη για εξειδικευμένη και συνεχή εκπαίδευση αλλά και ευαισθητοποίηση των αστυνομικών αρχών.

Επιπλέον, το άρθρο 15 της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης ορίζει πως όλοι οι επαγγελματίες που σχετίζονται με θύματα και δράστες έμφυλης βίας οφείλουν να λαμβάνουν συστηματική και εξειδικευμένη εκπαίδευση για την πρόληψη και αντιμετώπισης της έμφυλης βίας, την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, τις ανάγκες των θυμάτων και την πρόληψη της δευτερογενούς θυματοποίησης. Σε αυτό το πλαίσιο, οι δικαστικές και εισαγγελικές αρχές ήδη επιμορφώνονται υποχρεωτικά, πάνω σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έμφυλης/ενδοοικογενειακής βίας κ.λπ. Όπως, ωστόσο, έχει παρατηρήσει η GREVIO (η Επιτροπή Εμπειρογνημόνων του Συμβουλίου της Ευρώπης για την αξιολόγηση της εφαρμογής της Σύμβασης από τα κράτη που την έχουν κυρώσει), στην πρώτη έκθεση αξιολόγησης της χώρας μας το 2023 (GREVIO, 2023, σ. 27), σε αυτές τις εκπαιδεύσεις δεν εμπλέκονται, δυστυχώς, οι οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών που υποστηρίζουν θύματα έμφυλης βίας και θα μπορούσαν να συνεισφέρουν την εμπειρία τους από το πεδίο.

Στο πλαίσιο, επίσης, της ενίσχυσης της δημιουργίας των απαραίτητων εργαλείων για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου της έμφυλης βίας, γενικά, θεωρείται αναγκαία η θέσπιση ενός ειδικού πρωτοκόλλου διερεύνησης των γυναικοκτονιών στη χώρα μας. Οι γυναικοκτονίες αποτελούν εγκλήματα με σαφή έμφυλη διάσταση, που συνδέονται κατά κανόνα με ιστορικό κακοποίησης, ψυχολογικής βίας ή εξαναγκαστικού ελέγχου. Η ύπαρξη ενός τυποποιημένου πρωτοκόλλου θα διασφάλιζε ομοιογένεια, ταχύτητα και ποιότητα στις έρευνες. Θα καθόριζε σαφώς τα στάδια διερεύνησης, τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων και τη συνεργασία μεταξύ Αστυνομίας, Ιατροδικαστικών Υπηρεσιών, Εισαγγελίας και Κοινωνικών Δομών. Το σημαντικότερο ίσως είναι ότι θα καθιστούσε υποχρεωτική τη χρήση εργαλείων αξιολόγησης κινδύνου ευαίσθητων ως προς το φύλο σε κάθε προγενέστερο στάδιο βίαιης συμπεριφοράς, που αποτελεί άλλωστε μια από τις δεσμεύσεις που απορρέουν από τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης ως προς την έρευνα, την ποινική δίωξη,

το δικονομικό δίκαιο και τα προστατευτικά μέτρα για τα θύματα.

Παράλληλα, ένα τέτοιο πρωτόκολλο θα προέβλεπε την υποχρεωτική καταγραφή των έμφυλων κινήτρων, ώστε να αποτυπώνονται οι πραγματικές διαστάσεις του φαινομένου σε εθνικές στατιστικές. Η εφαρμογή ενός τέτοιου πρωτοκόλλου απαιτεί βέβαια και πάλι την εκπαίδευση εξειδικευμένων ομάδων αστυνομικών και εισαγγελικών/δικαστικών λειτουργών, καθώς και τη δημιουργία ενός κεντρικού μηχανισμού παρακολούθησης γυναικοκτονιών, σε συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, την Ελληνική Αστυνομία, τη Δικαιοσύνη, τις μη Κυβερνητικές Οργανώσεις που υποστηρίζουν επιζώσες έμφυλης βίας και τις κρατικές δομές υποστήριξης (Ξενώνες, Συμβουλευτικά Κέντρα κ.ά.).

Ένα τέτοιο πλαίσιο αφενός θα υλοποιούσε στην πράξη τις προβλέψεις της *Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης*, αφετέρου θα έστελνε το μήνυμα ότι η Πολιτεία αντιμετωπίζει με σοβαρότητα και συνέπεια τα εγκλήματα έμφυλης βίας και ότι κάθε γυναικοκτονία διερευνάται με τη δέουσα προσοχή.

Τέλος, δεν θα μπορούσαμε να μην επαναλάβουμε, με αφορμή και τη συγγραφή αυτού του άρθρου, ότι για την ενδυνάμωση των επιζωσών, προκειμένου να προβαίνουν ευκολότερα σε καταγγελίες και να απο-ιδιωτικοποιείται η έμφυλη βία, θα πρέπει να εξασφαλίζεται η καλύτερη δυνατή ενημέρωση όλων σχετικά με τα δικαιώματά τους και, παράλληλα, να διευρυνθούν οι χρηματοδοτήσεις για παροχή δωρεάν νομικής βοήθειας, ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και αξιοπρεπούς δωρεάν στέγασης για αυτές και τα παιδιά τους. Το να διεκδικούμε, εν τέλει, την ουσιαστική πρόληψη και την αποτελεσματική αντιμετώπιση όλων των μορφών έμφυλης βίας, το να μη σχετικοποιούμε τη βία και να μην επανεκθέτουμε τα θύματα σε κίνδυνο είναι κάτι εξίσου σημαντικό με την προσπάθεια για τη νομική αναγνώριση της γυναικοκτονίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Russell, D. E. H. (2023). *Οι ορισμοί της γυναικοκτονίας*. Αθήνα: Έρμα.

Αποστολάκη, Μ. (2021, 22 Απριλίου). Γυναικοκτονία: Αρκεί μόνο η νομική αναγνώριση του φαινομένου; SyntagmaWatch.gr.

Εφημερίδα των Συντακτών. (2025, 31 Μαρτίου). Ισόβια κάθειρξη στον 28χρονο για τη δολοφονία της Σούζαν Ίτον. efsyn.gr.

Λάτσιου, Δ. (2024, 1 Απριλίου). Το καλειδοσκόπιο της έμφυλης βίας. Nomiki Bibliothiki Daily.

Μηλιώνη, Φ. (2020). Γυναικοκτονία: Εγκληματολογικές και νομικές διαστάσεις. Στο Γ. Πετράκη (επιμ.), *Γυναικοκτονίες: Διαπιστώσεις, ερωτήματα και ερωτηματικά* (Τετράδια Κοινωνικής Πολιτικής, Ειδικό Τεύχος 4, σσ. 107-). Εκδόσεις Gutenberg.

Παπαχαράλαμπος, Χ. (2023). *Γυναικοκτονία και ποινικό δίκαιο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Σεργίδου, Κ. (2023). Εισαγωγή. Στο D. E. H. Russell, *Οι ορισμοί της γυναικοκτονίας* (σ. 10). Αθήνα: Έρμα.

Ξενόγλωση

Committee on the Elimination of Discrimination against Women - CEDAW. (2024). Concluding observations on the combined eighth and ninth periodic reports of Greece (CEDAW/C/GRC/CO/8-9).

European Institute for Gender Equality - EIGE. (χ.χ.). Glossary & Thesaurus: Femicide.

European Institute for Gender Equality - EIGE. (2017). Terminology and indicators for data collection: Rape, femicide and intimate partner violence.

GREVIO. (2023). Baseline evaluation report on Greece. Council of Europe.

United Nations - Commission on Crime Prevention and Criminal Justice. (2013). Vienna Declaration on Femicide.

World Health Organization - WHO. (2012). Understanding and addressing violence against women: Femicide.

**Γυναικοκτονία:
Μεταξύ Θεσμικής
Αναγνώρισης
και Ουσιαστικής
Αντιμετώπισης**

03

Μαρίνα Δαλιάνη

Δικηγόρος, Υπ. Διδάκτωρ
Διεθνούς Ποινικού Δικαίου

I. Το φαινόμενο της έμφυλης βίας και η κορύφωσή του

«Καθώς ο κόσμος αντιμετωπίζει τις καταστροφικές συνέπειες της πανδημίας COVID-19 και τις αρνητικές επιπτώσεις της στις γυναίκες, μια πανδημία γυναικοκτονιών και έμφυλης βίας κατά των γυναικών στερεί τις ζωές γυναικών και κοριτσιών παντού», έγραφε στις 25 Νοεμβρίου 2020, Παγκόσμια Ημέρα για την Εξάλειψη της Βίας κατά των Γυναικών, η Dubravka Šimonović, Ειδική Εισηγήτρια για τη βία κατά των γυναικών, του Γραφείου του Υπατού Αρμοστή του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (OHCHR, 2020).

Η βία κατά των γυναικών ως μορφή έμφυλης βίας ανήκει κατεξοχήν στην «αθέατη εγκληματικότητα», καθώς κατά κύριο λόγο εκδηλώνεται πίσω από κλειστές πόρτες και στο πλαίσιο σχέσεων οικειότητας μεταξύ θύτη και θύματος. Ως κορύφωση των πολλών και συστηματικών πράξεων έμφυλης βίας –σωματικών, σεξουαλικών, ψυχολογικών ή λεκτικών κακοποιήσεων– προβάλλει η δολοφονία γυναικών και κοριτσιών για λόγους που συνδέονται με το φύλο τους. Η έμφυλα προσδιορισμένη ανθρωποκτονία συνιστά όχι μόνο την πιο ακραία εκδήλωση έμφυλης βίας, αλλά και την πιο βίαιη εκδήλωση εν γένει της ανισότητας και της έμφυλης διάκρισης (Femicide Watch, 2023).

Από το 2020 και την αγωνιώδη έκκληση της ειδικής εισηγήτριας του Γραφείου του Υπατού Αρμοστή του ΟΗΕ για παγκόσμια δράση με στόχο την εξάλειψη της πανδημίας γυναικοκτονιών και έμφυλης βίας, μέχρι σήμερα, ο αριθμός των γυναικών και κοριτσιών που δολοφονούνται καθημερινά, κυρίως από συντρόφους και συζύγους, παραμένει τρομακτικός. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη, κάθε ημέρα του καθόλου μακρινού έτους 2023, 140 περίπου

γυναίκες και κορίτσια παγκοσμίως έχαναν τη ζωή τους από τα χέρια των συντρόφων ή των στενών συγγενών τους, στο πλαίσιο δηλαδή ενδοοικογενειακής βίας (OSCE, 2025).

Η ζοφερή καθημερινή πραγματικότητα καταδεικνύει ότι η έμφυλη βία όχι μόνο έχει επιβιώσει, αλλά και ίσως έχει ενδυναμωθεί μέσα στον χρόνο, παρά τη μετεξέλιξη των κοινωνιών, τη χειραφέτηση των γυναικών και την τουλάχιστον θεσμική αντιμετώπιση των έμφυλων διακρίσεων. Η εξήγηση του φαινομένου εντοπίζεται στη βαθιά του θεμελίωση σε ακλόνητα στερεότυπα του συστήματος της πατριαρχίας που μετεξελίσσονται σε προκαταλήψεις, οι οποίες οδηγούν μέχρι το έγκλημα.

II. Η εννοιολογική και θεσμική πορεία του όρου «γυναικοκτονία»

Ο όρος «γυναικοκτονία» συναντάται καταρχήν στους κόλπους του φεμινιστικού κινήματος και της ριζοσπαστικής φεμινιστικής θεωρίας κατά τη δεκαετία του '70, έχοντας διανύσει ήδη περισσότερο από μισό αιώνα διαδρομής στα κοινωνικά κινήματα, καθώς και στην κοινωνιολογική και νομική θεωρία. Χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά το 1976 στο πλαίσιο των εργασιών του πρώτου Διεθνούς Δικαστηρίου για τα εγκλήματα σε βάρος των γυναικών από τη φεμινίστρια κοινωνιολόγο και ακαδημαϊκό Diana Russell, η οποία διατύπωσε τον ορισμό της γυναικοκτονίας, ως της ανθρωποκτονίας μίσους που διαπράττεται από άνδρες σε βάρος γυναικών και προσδιόρισε χρονικά την τέλεση του συγκεκριμένου εγκλήματος, από την καύση των μαγισσών στο παρελθόν μέχρι τη σύγχρονη εποχή (Russell, 2011). Ο στόχος της χρήσης του όρου ήταν η απόδοση έμφασης στα δομικά χαρακτηριστικά της ακραίας, έσχατης εκδήλωσης έμφυλης βίας, όπως αυτά εντοπίζονται στις εκφάνσεις της πατριαρχικής εξουσίας.

Θεσμική αποτύπωση αποκτά ο όρος μόλις τον Νοέμβριο του 2012, στο πλαίσιο του Συμποσίου του ΟΗΕ για τη γυναικοκτονία που πραγματοποιήθηκε στη Βιέννη, με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα για την Εξάλειψη της Βίας κατά των Γυναικών. Το συμπόσιο κατέληξε στην υιοθέτηση της Διακήρυξης της Βιέννης για τη γυναικοκτονία (UN, 2013). Σύμφωνα με τον ορισμό που υιοθετείται στο πλαίσιο της διακήρυξης, γυναικοκτονία είναι «η δολοφονία γυναικών, νεαρών κοριτσιών, θηλυκών εμβρύων και βρεφών για λόγους που σχετίζονται με το φύλο τους, είτε αυτή διαπράττεται εντός της οικογένειας ή οποιασδήποτε άλλης διαπροσωπικής σχέσης, ή από οποιοδήποτε στην κοινωνία, είτε ακόμη διαπράττεται ή γίνεται ανεκτή από το κράτος ή τους αντιπρόσωπους του».

Δύο χρόνια μετά τη Διακήρυξη της Βιέννης, το έτος 2014, υπογράφεται στην Κωνσταντινούπολη το πρώτο δεσμευτικό κείμενο στο πεδίο του διεθνούς δικαίου για την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας και της γυναικοκτονίας: η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας, γνωστή ως Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης (Council of Europe, 2011). Η Σύμβαση αποτελεί έναν πολύ σημαντικό σταθμό στη θεσμική αντιμετώπιση του φαινομένου, καθώς κατοχυρώνει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο νομικών και πολιτικών μέτρων για την πρόληψη της έμφυλης βίας, την υποστήριξη των θυμάτων

⁴¹ Recognizing that femicide is the killing of women and girls because of their gender, which can take the form of, *inter alia*: (1) the murder of women as a result of intimate partner violence; (2) the torture and misogynist slaying of women; (3) the killing of women and girls in the name of "honour"; (5) targeted killing of women and girls in the context of armed conflict; (5) dowry-related killings of women; (6) the killing of women and girls because of their sexual orientation and gender identity; (7) the killing of aboriginal and indigenous women and girls because of their gender; (8) female infanticide and gender-based sex selection foeticide; (9) genital mutilation related deaths; (10) accusations of witchcraft; and (11) other femicides connected with gangs, organized crime, drug dealers, human trafficking and the proliferation of small arms.

και την τιμωρία των δραστών. Η Ευρωπαϊκή Ένωση προσχώρησε στη Σύμβαση το έτος 2017 (Οδηγία ΕΕ 2024/1385), ενώ η Ελλάδα την επικύρωσε με τον ν. 4531/2018.⁴²

Το πολύπλευρο πλαίσιο των προτεινόμενων στα συμβαλλόμενα κράτη παρεμβάσεων αναγνωρίζει ότι οι ρίζες της πατριαρχίας είναι πολύ βαθιά εδραιωμένες στις δομές της κοινωνικής οργάνωσης και για την ανατροπή τους απαιτείται διαρκής κοινωνική εγρήγορση, ισχυρή πολιτική βούληση και μακροπρόθεσμες πολιτικές, με έμφαση στην πρόληψη, την εκπαίδευση, το κοινωνικό κράτος και την κοινωνική δικαιοσύνη. Στην ίδια κατεύθυνση της πολυεπίπεδης αντιμετώπισης του φαινομένου κινείται και η Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14.05.2024 για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της εξ οικείων βίας (Οδηγία ΕΕ 2024/1385),⁴³ η οποία –δυστυχώς μόνο εν μέρει– ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με τη θέση σε ισχύ του ν. 5172/2025.⁴⁴

III. Οι δογματικές επιφυλάξεις σχετικά με την αναγκαιότητα θεσμοθέτησης ενός διακριτού εγκλήματος γυναικοκτονίας στον ελληνικό Ποινικό Κώδικα

Παρά το γεγονός ότι το θεσμικό πλαίσιο αντιμετώπισης της έμφυλης βίας ενισχύεται σημαντικά, η ζοφερή πραγματικότητα καταδεικνύει ότι η αθέατη, εξ οικείων εγκληματικότητα σε βά-

⁴² Ν. 4531/2018: Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας, ΦΕΚ Α62/05.04.2018.id=1718629818751 (τελευταία επίσκεψη 02.11.2025).

⁴³ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401385&qid=1718629818751

(τελευταία επίσκεψη 02.11.2025).

⁴⁴ ΦΕΚ Α 10/29.01.2025.

ρος των γυναικών και των κοριτσιών φαίνεται, κατ' αντιστρόφως ανάλογη πορεία, να αυξάνεται, λαμβάνοντας τις διαστάσεις της πανδημίας που περιέγραφε η ειδική εισηγήτρια του ΟΗΕ, ήδη από το έτος 2020.

Σε εθνικό επίπεδο, ενόψει της σταδιακής αυστηροποίησης του θεσμικού πλαισίου για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, σε πολλές περιπτώσεις με ιδιαίτερα αμφιλεγόμενες δικαιοπολιτικά νομοθετικές διατάξεις, στο επίκεντρο του δημόσιου διαλόγου τίθεται πλέον το ερώτημα αν η ενδεδειγμένη απάντηση της ελληνικής πολιτείας στην κλιμακούμενη βία κατά των γυναικών συνίσταται στη θεσμοθέτηση ενός διακριτού εγκλήματος γυναικοκτονίας και στην ενσωμάτωσή του στον ισχύοντα Ποινικό Κώδικα, στο πλαίσιο του οποίου η προσβολή του εννόμου αγαθού της ανθρώπινης ζωής αντιμετωπίζεται μέχρι σήμερα με τρόπο ενιαίο, ανεξαρτήτως του φύλου του θύματος.

Η διαχρονική αδυναμία της συντεταγμένης πολιτείας και των θεσμών της να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά το φαινόμενο μετατρέπεται σε συλλογική οργή που αναζητά δικαίωση, κυρίως μέσω του εναγκαλισμού με την τιμωρητικότητα. Η τάση αυτή εκδηλώνεται αφενός με τη διατύπωση προτάσεων γενικευμένης αυστηροποίησης της ποινικής μεταχείρισης των αξιόποινων συμπεριφορών που συνθέτουν το φαινόμενο και αφετέρου εν προκειμένω με την υποστήριξη της θέσης περί της αναγκαιότητας θεσμοθέτησης ενός διακριτού αδικήματος γυναικοκτονίας, βαρύτερου από την κοινή ανθρωποκτονία του ισχύοντος Ποινικού Κώδικα.

Η τάση αυτή αποκτά τόσο συντηρητικό όσο και προοδευτικό πρόσημο, καθώς εκφράζεται και από κύκλους που παραδοσιακά υπερασπίζονται το κράτος δικαίου και στέκονται κριτικά απέναντι στον ποινικό πληθωρισμό και την εν γένει ερ-

γαλειοποίηση του ποινικού δικαίου ως -πρωταρχικού, αν όχι μοναδικού- μέσου επίλυσης των κοινωνικών προβλημάτων (Γασπαρινάτου, 2022). Έτσι, κάθε έμφυλα προσδιορισμένη ανθρωποκτονία που αποκτά δημοσιότητα και, επομένως, ορατότητα, ακολουθείται από μαζικές εκδηλώσεις κοινωνικής οργής, με κεντρικό σύνθημα τη «νομική αναγνώριση της γυναικοκτονίας τώρα».

Μια τέτοια νομοθετική επιλογή είναι στην πραγματικότητα δεκτική ισχυρής κριτικής, τόσο σε δογματικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο αποτελεσματικότητας. Η τιμωρητική στροφή που εκφράζει, συμπυκνώνοντας την αναμφισβήτητη δικαιολογημένη οργή των θυμάτων και των συγγενών τους για τη σαρωτική πορεία του φαινομένου της έμφυλης βίας, σηματοδοτεί εν τέλει ένα επικίνδυνο κοινωνικό αίτημα επαναφοράς των απόλυτων θεωριών της ποινής, με κύριο πρόταγμα την ανταπόδοση (Βιδάλη, 2021).

Οι υπέρμαχοι της θεσμοθέτησης ενός διακριτού εγκλήματος γυναικοκτονίας επικαλούνται τις συστάσεις της *Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης* και της Επιτροπής GREVIO του Συμβουλίου της Ευρώπης (Council of Europe, χ.χ.) για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της έμφυλης βίας στην κορυφαία εκδήλωσή της και την ανάγκη ορατότητας του φαινομένου, που θα επιτευχθεί μέσω της αυτοτελούς του τιμώρησης.

Στην πραγματικότητα, η ανάγκη θεσμοθέτησης ενός διακριτού εγκλήματος γυναικοκτονίας δεν απορρέει από το κείμενο της *Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης*, όπως ευρέως υποστηρίζεται στη δημόσια συζήτηση επί του ζητήματος. Η *Σύμβαση* ζητά από τα κράτη να προσαρμόσουν το υφιστάμενο νομικό τους πλαίσιο, προκειμένου να λαμβάνονται υπόψη οι ειδικές περιστάσεις υπό τις οποίες διαπράττεται το έμφυλα προσδιορισμένο έγκλημα (όπως όταν ο δράστης είναι πρώην ή νυν σύντροφος, μέλος

της οικογένειας κ.λπ.), ώστε αυτές να μπορούν να λειτουργήσουν ως επιβαρυντικές (Council of Europe, χ.χ.). Με άλλα λόγια, επιτάσσει τη διασφάλιση ότι η έμφυλη διάσταση της βίας αντιμετωπίζεται κατάλληλα στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου των κρατών-μελών που την έχουν κυρώσει. Η πρόβλεψη αυτή αποκτά ιδιαίτερη σημασία για νομικά συστήματα χωρών όπου το αδίκημα της ανθρωποκτονίας δεν τιμωρείται με την ανώτατη προβλεπόμενη ποινή, οπότε ο έμφυλος προσδιορισμός του μπορεί να αξιολογηθεί ως επιβαρυντική περίπτωση. Αντιστοίχως, η Επιτροπή GREVIO του Συμβουλίου της Ευρώπης ενθαρρύνει τις ελληνικές αρχές να διασφαλίσουν ότι η έμφυλη διάσταση της βίας σε βάρος των γυναικών θα ενσωματωθεί στη νομοθεσία, στις πολιτικές και τα μέτρα που σχετίζονται με την αντιμετώπιση του φαινομένου.

Ενόψει των συστάσεων της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης και της GREVIO για τη λήψη των κατάλληλων νομοθετικών μέτρων που θα συμβάλλουν στην αντιμετώπιση της έμφυλης βίας και της πιο ακραίας της εκδήλωσης, δηλαδή της ανθρωποκτονίας λόγω του φύλου, τίθεται το ερώτημα αφενός αν υπό τον ισχύοντα Ποινικό Κώδικα υπάρχουν οι προϋποθέσεις θεσμοθέτησης ενός νέου, διακριτού εγκλήματος γυναικοκτονίας, αφετέρου αν η θεσμοθέτηση ενός τέτοιου εγκλήματος θα συνέβαλε τελικά στην αντιμετώπιση του φαινομένου.

Για την προσέγγιση του διττού αυτού ερωτήματος, πρέπει καταρχάς να επισημανθεί ότι το ποινικό δίκαιο, ως η πιο παρεμβατική μορφή κρατικής εξουσίας, εκείνη δηλαδή που περιορίζει θεμελιώδη δικαιώματα όπως την ατομική ελευθερία, διέπεται από αυστηρές αρχές που περιορίζουν τη νομοθετική δράση, κυρίως δε από την αρχή της επικουρικότητας. Η νομοθέτηση, λοιπόν, στο πλαίσιο του Ποινικού Δικαίου δεν μπορεί να είναι εξαντλητική ή περιπτώσιολογική, λαμβάνει δε χώρα μόνο όταν μια συγκεκριμένη εγκληματική συμπεριφορά δεν

καλύπτεται από τις υπάρχουσες αντικειμενικές υποστάσεις.

Στην προκειμένη περίπτωση, σύμφωνα με το άρθρο 299 παρ. 1 ΠΚ, η ανθρωποκτονία εκ προθέσεως ανεξαρτήτως του φύλου του θύματος τιμωρείται με την ποινή της ισόβιας κάθειρξης ως μοναδική προβλεπόμενη ποινή. Η τιμώρηση κάθε ανθρωποκτονίας με την ίδια -ανώτατη- ποινή αναδεικνύει την ανάγκη για ίση προστασία του ύψιστου εννόμου αγαθού της ζωής, ανεξαρτήτως του φύλου του θύματος (Γασπαρινάτου, 2022). Επομένως, δεδομένου ότι μετά την κατάργηση της θανατικής ποινής η ποινή της ισόβιας κάθειρξης είναι η ανώτατη προβλεπόμενη ποινή στον ισχύοντα Ποινικό Κώδικα, δεν υπάρχει καταρχήν νομοθετική δυνατότητα επιβάρυνσης της ποινικής μεταχείρισης του δράστη ανθρωποκτονίας, λαμβάνοντας υπόψιν οποιαδήποτε περίπτωση τέλεσης του οικείου αδικήματος.

Σε κάθε περίπτωση, το έμφυλο κίνητρο κάθε εγκλήματος, επομένως της ανθρωποκτονίας, ευθέως προβλέπεται από τον ισχύοντα Ποινικό Κώδικα, στο πλαίσιο του άρθρου 82Α του Γενικού Μέρους, που ορίζει ότι η ύπαρξη ρατσιστικού κινήτρου κατά την τέλεση οιοδήποτε αδικήματος, συνιστά επιβαρυντική περίπτωση. Ως ρατσιστικό κίνητρο περιγράφεται η επιλογή του θύματος λόγω των χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, γενετήσιου προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου. Επομένως, το έμφυλο κίνητρο της ανθρωποκτονίας ήδη αναγνωρίζεται από τον ισχύοντα Ποινικό Κώδικα ως επιβαρυντική περίπτωση της τέλεσης του αδικήματος.

Η εν λόγω επιβαρυντική περίπτωση, ακόμη και αν αναγνωριστεί στο πρόσωπο του δράστη, δεν θα έχει συνέπειες στην ποινική του μεταχείριση, αφού η προβλεπόμενη ποινή είναι ούτως ή άλλως η ανώτατη ποινή της ισόβιας κάθειρξης. Θα

■ συμβάλει, όμως, στην ορατότητα του φαινομένου, που επιζητούν οι υπέρμαχοι της θεσμοθέτησης ενός διακριτού εγκλήματος γυναικοκτονίας.

Η τυχόν επιχείρηση περαιτέρω «επιβάρυνσης» της προβλεπόμενης ποινής στην περίπτωση της γυναικοκτονίας, με την αναγωγή σε μεγέθη που εκφεύγουν της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος και της τιμώρησής του, όπως η τυχόν εν γένει απαγόρευση αναγνώρισης ελαφρυντικών περιστάσεων στο πρόσωπο του δράστη του έμφυλα προσδιορισμένου εγκλήματος ή η επίδραση στην εκτέλεση της εις βάρος του ποινής, είναι σαφώς δικαιοπολιτικά προβληματική. Και αυτό γιατί θα οδηγούσε στην απαγορευμένη διπλή αξιολόγηση των περιστάσεων που συνδέονται με την τέλεση του εγκλήματος, κατά τη διαμόρφωση δικανικής πεποίθησης του δικαστή για συμπεριφορές που δεν συνδέονται με την τέλεση του εγκλήματος, όπως είναι η προηγούμενη ή μεταγενέστερη του εγκλήματος συμπεριφορά του δράστη, κατά παράβαση της θεμελιώδους αρχής *ne bis in idem*.

Πρέπει, επιπλέον, να επισημανθεί ότι μια τέτοια προσέγγιση δεν υπαγορεύεται ούτε από τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης. Η Σύμβαση δεν ζητά από τα κράτη να απαγορεύσουν την αναγνώριση ελαφρυντικών περιστάσεων για μια κατηγορία εγκλημάτων, επιλογή που θα ήταν δικαιοπολιτικά προβληματική, αλλά να καταργήσουν τυχόν ελαφρυντικές περιστάσεις που παρέχουν στους δράστες «απαράδεκτες δικαιολογίες για εγκληματικές ενέργειες» και, ειδικότερα, να λάβουν τα απαραίτητα νομοθετικά μέτρα για να διασφαλίσουν ότι, σε ποινικές διαδικασίες, η κουλτούρα, τα έθιμα, η θρησκεία, η παράδοση ή η επονομαζόμενη «τιμή» δεν θα θεωρούνται δικαιολογία για τις πράξεις έμφυλης βίας.⁴⁵

⁴⁵ Άρθρο 42 της Σύμβασης τη Κωνσταντινούπολης.

Ενόψει του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου, γίνεται αντιληπτό ότι η θεσμοθέτηση ενός διακριτού εγκλήματος γυναικοκτονίας αποκτά περισσότερο συμβολική παρά ουσιαστική σημασία. Όμως, η αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου, όπως επιτάσσουν η *Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης* και οι συστάσεις της GREVIO, απαιτεί ουσιαστικές κινήσεις και όχι συμβολισμούς. Έτσι, στο πλαίσιο του ισχύοντος ποινικοδικαϊκού συστήματος, όπου η ανθρωποκτονία ήδη τιμωρείται με τη μέγιστη ποινή, η δημιουργία νέων εγκλημάτων χωρίς πραγματικό ποινικό περιεχόμενο κινδυνεύει να εκφυλιστεί σε έναν ποινικό λαϊκισμό που δίνει ψευδή αίσθηση ασφάλειας και αποπροσανατολίζει από τις πραγματικές προτεραιότητες αποτελεσματικής αντιμετώπισης του φαινομένου.

IV. Η ουσιαστική αντιμετώπιση της έμφυλης βίας: πρόληψη, επαρκής διερεύνηση και αποδεικτική τεκμηρίωση του έμφυλου κινήτρου

Ο περιορισμός της δημόσιας συζήτησης γύρω από την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας στην αναγκαιότητα θεσμοθέτησης ενός διακριτού εγκλήματος γυναικοκτονίας, εν τέλει, κινδυνεύει να εγκλωβίσει την επιχειρηματολογία σε μια αμιγώς ατομοκεντρική προσέγγιση, παρέχοντας έτσι ισχυρό άλλοθι στην πολιτεία να παραμερίσει την πρωταρχική ευθύνη της για την πρόληψη, αλλά και την πολυεπίπεδη, αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου, στην οποία ευλόγως εστιάζουν τόσο η *Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης* όσο και οι συστάσεις της GREVIO.

Ο προβληματισμός αυτός ενισχύεται από την αξιολόγηση της διαδικασίας ενσωμάτωσης στο εθνικό δίκαιο, της Οδηγίας ΕΕ 2024/1385 για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της εξ οικείων βίας, η οποία στοχεύει στην ενίσχυση και τη θέσπιση μέτρων σχετικά με τον ορισμό των σχετικών ποινικών αδικη-

■

μάτων και ποινών, την προστασία των θυμάτων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη, την υποστήριξη των θυμάτων, την ενισχυμένη συλλογή δεδομένων και την πρόληψη στα κράτη μέλη.

Η Οδηγία εισήχθη στην ελληνική έννομη τάξη με την ψήφιση του ν. 5172/2025, με τον μακροσκελή τίτλο «Αντιμετώπιση νέων μορφών βίας κατά των γυναικών – Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2024/1385 – Πρόσθετες ρυθμίσεις στον νόμο περί ενδοοικογενειακής βίας – Αναδιοργάνωση των ιατροδικαστικών υπηρεσιών – Ενίσχυση της λειτουργίας της Eurojust – Μέτρα για την προστασία των ανηλίκων και την καταπολέμηση της εγκληματικότητας στον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας – Δικονομικές διατάξεις αρμοδιότητας των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων και άλλες ρυθμίσεις».

Σύμφωνα με το, από Ιανουαρίου 2025, υπόμνημα επί του σχεδίου νόμου που κατέθεσε η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ, 2025), η διαδικασία ενσωμάτωσης της Οδηγίας αποτελεί παράδειγμα κακής νομοθέτησης, καθώς έγινε χωρίς τη σύσταση νομοπαρασκευαστικής επιτροπής και χωρίς τη συμμετοχή ειδικών φορέων και εμπειρογνομόνων, με αποτέλεσμα να χαθεί άλλη μια ευκαιρία σύνθεσης ενός περιεκτικού νομοθετικού πλαισίου για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας.

Με το σχέδιο νόμου που εν τέλει υιοθετήθηκε, παραλείφθηκαν άνω των μισών από τα άρθρα της Οδηγίας και μάλιστα χωρίς αιτιολόγηση, ιδίως δε όλες οι διατάξεις για την πρόληψη της βίας κατά των γυναικών, για την ειδική υποστήριξη των θυμάτων εν γένει, αλλά και εκείνων με πρόσθετη ευαλωτότητα, για τη σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία, για την κατάρτιση επαγγελματιών και για την ανάπτυξη συστημάτων συλλογής και επεξεργασίας στατιστικών δεδομένων σχετικά με την έμφυλη βία. Επελέγη, επομένως, η ενσωμάτωση μόνο

των τιμωρητικών διατάξεων της Οδηγίας και, μάλιστα, με ένα πολυνομοσχέδιο ποικίλης ύλης και ετερόκλητων αντικειμένων, γεγονός που ενισχύει την ανασφάλεια δικαίου.

Η μονομερής, τιμωρητική προσέγγιση του νομοσχεδίου επικρίνεται ως ανεπαρκής για την αντιμετώπιση γενικά του φαινομένου της έμφυλης βίας και ειδικά της ακραίας εκδήλωσής της, της έμφυλα προσδιορισμένης ανθρωποκτονίας, που είναι συνήθως η τελευταία πράξη μιας σειράς προηγούμενων αξιόποινων συμπεριφορών έμφυλης βίας. Προκειμένου να προληφθεί αυτή η ακραία εκδήλωση, απαιτείται πολιτική βούληση και μακροπρόθεσμος κεντρικός σχεδιασμός με έμφαση στην εκπαίδευση, αλλά και στην αντιμετώπιση της έμφυλης βίας συνολικά, σε όλες τις μορφές και εκδηλώσεις της.

Η επαρκής αντιμετώπιση του φαινομένου ξεκινάει από την καταγραφή του. Στο άρθρο 11 της *Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης* με τίτλο «Συλλογή δεδομένων και έρευνα» προβλέπεται ότι τα μέρη πρέπει να αναλάβουν να συγκεντρώσουν αναλυτικά στατιστικά δεδομένα για κάθε μορφής βίας που καλύπτεται από το πεδίο εφαρμογής της *Σύμβασης*, προκειμένου, εν συνεχεία, να μπορούν να μελετήσουν τα βαθύτερα αίτια και αποτελέσματα, τα ποσοστά εμφάνισης και καταδίκης και την αποτελεσματικότητα των μέτρων που λαμβάνονται για την εφαρμογή της *Σύμβασης*.

Αναγκαία προϋπόθεση για την αναλυτική καταγραφή των περιστατικών έμφυλης βίας είναι η ενθάρρυνση των θυμάτων να καταγγέλλουν τις εις βάρος τους αξιόποινες πράξεις και η αντιμετώπιση της υποαναφορικότητας του φαινομένου, που αποτελεί πάγια σύσταση της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), αλλά και της GREVIO. Στο υπόμνημά της για το σχέδιο νόμου, με το οποίο ενσωματώθηκε εν μέρει στην ελληνική έννομη τάξη η Οδηγία ΕΕ 2024/1385, η ΕΕΔΑ

■

επισημαίνει σχετικά την ανάγκη για ενίσχυση των δομών στήριξης θυμάτων ενδοοικογενειακής και κάθε άλλης μορφής βίας κατά των γυναικών και διατυπώνει την έντονη ανησυχία της για το γεγονός ότι, μέχρι σήμερα, σημαντικά παραμένουν τα κενά και οι ελλείψεις στις αναγκαίες υποστηρικτικές δομές των θεραπευτικών προγραμμάτων, ενώ προβληματική είναι και η επικοινωνία και διασύνδεση μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων αρμόδιων υπηρεσιών (ΕΕΔΑ, 2025).

Στην κατεύθυνση της προστασίας των θυμάτων εντάσσεται και η πρόβλεψη της Οδηγίας, που επίσης δεν ενσωματώθηκε στον ελληνικό νόμο, σχετικά με την προστασία των θυμάτων και την απαγόρευση αποδεικτικής αξιοποίησης στοιχείων που συνδέονται με προηγούμενη σεξουαλική συμπεριφορά, τις σεξουαλικές προτιμήσεις και την αμφίεση ή την ενδυμασία του θύματος, με σκοπό την αμφισβήτηση της αξιοπιστίας και της μη συναίνεσης των θυμάτων σε υποθέσεις σεξουαλικής βίας και περαιτέρω συνέπεια τη δευτερογενή θυματοποίηση και, εν τέλει, την αποθάρρυνση της συμμετοχής τους στη διαδικασία απονομής της δικαιοσύνης.

Για την επαρκή καταγραφή του φαινομένου απαιτείται, περαιτέρω, προηγούμενη εκπαίδευση των αρμοδίων για την προδικασία φορέων, ήτοι των αστυνομικών και εισαγγελικών αρχών, ώστε να μπορούν να διερευνούν ενδελεχώς την ύπαρξη έμφυλου κινήτρου στις αξιόποινες πράξεις σε βάρος γυναικών και κοριτσιών που φτάνουν στη δικαιοσύνη. Και αυτό γιατί το κίνητρο, δεδομένου ότι αποτυπώνει την ενδιάθετη βούληση που ωθεί τον δράστη στην τέλεση του εγκλήματος και δεν είναι κάτι που εμφανίζεται στην εξωτερική, εμπειρική πραγματικότητα, είναι εξ ορισμού δυσapόδεικτο. Το δε έμφυλο κίνητρο είναι ακόμη πιο δυσapόδεικτο, γιατί τα έμφυλα προσδιορισμένα εγκλήματα είναι συνήθως αθέατα, καθώς τελούνται πίσω από κλειστές πόρτες και στο πλαίσιο προϋπαρχουσών σχέσεων.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η συστηματοποίηση της έρευνας με τη δημιουργία ειδικών πρωτοκόλλων διερεύνησης των έμφυλα προσδιορισμένων εγκλημάτων, την αναγκαιότητα των οποίων ρητώς επισημαίνει και η Οδηγία ΕΕ 2024/1385, ώστε οι προανακριτικές αρχές να διαθέτουν ενιαία εργαλεία και κατευθυντήριες γραμμές, που θα τους επιτρέπουν να οριοθετήσουν την έρευνα και να καταγράψουν με επάρκεια τα αποτελέσματά της. Ούτε η εν λόγω ρύθμιση ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο με τον ν. 5172/2025.

Η πλημμελής διαδικασία ενσωμάτωσης της ευρωπαϊκής Οδηγίας 2024/1385, με την παράλειψη υιοθέτησης όλων των συστάσεων που αποσκοπούν στην πρόληψη και την ένταξη στο εσωτερικό νομοθετικό πλαίσιο μόνο των τιμωρητικών διατάξεων, κινείται στην ίδια κατεύθυνση με τον περιορισμό της δημόσιας συζήτησης στο ερώτημα αν για την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας είναι αναγκαία η θεσμοθέτηση ενός διακριτού εγκλήματος γυναικοκτονίας, το οποίο, απλώς, απαλλάσσει την πολιτεία από τη βαρύτερη ευθύνη της να προλάβει το έγκλημα και να επιχειρήσει να εξαλείψει το φαινόμενο, προστατεύοντας τα θύματα, ενθαρρύνοντάς τα να καταγγείλουν τις εις βάρος τους αξιόποινες πράξεις έμφυλης βίας, συλλέγοντας και καταγράφοντας δεδομένα και σχεδιάζοντας σε βάθος μηχανισμούς αντιμετώπισης των εγκλημάτων από κατάλληλα εκπαιδευμένους φορείς (δικαστές, εισαγγελείς, αστυνομικούς υπαλλήλους).

Στην εποχή του νομικού λαϊκισμού και της τιμωρητικής εκτροπής που ζούμε, απαιτείται διαρκής εγρήγορση για την προστασία του κινδυνεύοντος κράτους δικαίου. Η θεσμοθέτηση ποινικών διατάξεων πρέπει πάντα να σέβεται την αρχή της νομιμότητας, την αρχή ότι δεν υπάρχει έγκλημα χωρίς νόμο και το τεκμήριο αθωότητας – διαφορετικά, με τις καλύτερες προθέσεις, μπορεί κανείς να συμβάλλει στην περαιτέρω υποβάθμιση του φιλελεύθερου ποινικοδικαιικού συστήματος.

Εξίσου επικίνδυνη, από πλευράς σεβασμού του κράτους δικαίου, φαίνεται και η αυθαίρετη ταύτιση κάθε δογματικού προβληματισμού ή επιφύλαξης σχετικά με την αναγκαιότητα θεσμοθέτησης ενός διακριτού ποινικού αδικήματος γυναικοκτονίας με την έκφραση συμπάθειας προς το έγκλημα και τους δράστες του. Μια τέτοια σύνδεση είναι τόσο βάσιμη, όσο και η απόδοση συμπάθειας σε όσους διαχρονικά μάχονται για την κατάργηση της θανατικής ποινής ως προς τα αδικήματα των καταδικασμένων σε αυτή.

Το πολύπλευρο διεθνές και ευρωπαϊκό πλαίσιο αντιμετώπισης της έμφυλης βίας αναγνωρίζει ότι οι ρίζες της πατριαρχίας είναι πολύ βαθιά εδραιωμένες στις δομές της κοινωνικής οργάνωσης και για την ανατροπή τους απαιτείται διαρκής κοινωνική εγρήγορση, ισχυρή πολιτική βούληση και μακροπρόθεσμες πολιτικές, με έμφαση στην πρόληψη, την εκπαίδευση, το κοινωνικό κράτος και την κοινωνική δικαιοσύνη.

Η αυστηροποίηση της ποινικής καταστολής δεν αρκεί για την ολοκληρωμένη προστασία των θυμάτων έμφυλης βίας, συχνά όμως λειτουργεί ως απόλυτη δικαιολογία για την πλήρη εγκατάλειψή τους από την πολιτεία. Η πραγματική πρόκληση δεν είναι η συμβολική θεσμοθέτηση νέων εγκλημάτων, με προβληματική δικαιοπολιτική θεμελίωση και ασαφή γενικοπροληπτική και ειδοπροληπτική χρησιμότητα, αλλά η ενίσχυση αφενός της πρόληψης της έμφυλης βίας συνολικά με στόχο την εξάλειψη των πατριαρχικών στερεοτύπων που την αναπαράγουν και αφετέρου των μηχανισμών προστασίας των θυμάτων και πρόσβασής τους στη δικαιοσύνη, με σεβασμό στις αρχές της αναλογικότητας, της εξατομίκευσης της ποινής και του δικαιώματος δικαστικής προστασίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Βιδάλη, Σ. (2021). Το καθρέφτισμα της συντηρητικής μας κοινωνίας στη γυναικοκτονία της Καρολάιν. *Η Εποχή*.

Γασπαρινάτου, Μ. (2022, Νοέμβριος). Γυναικοκτονία: Χρειαζόμαστε μια νέα εγκληματολογική κατηγορία; *The Art of Crime*.

Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου - ΕΕΔΑ. (2025). Υπόμνημα για το ΣχΝ «Αντιμετώπιση νέων μορφών βίας κατά των γυναικών - Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2024/1385 - Πρόσθετες ρυθμίσεις στον νόμο περί ενδοοικογενειακής βίας - Αναδιοργάνωση των ιατροδικαστικών υπηρεσιών - Ενίσχυση της λειτουργίας της Eurojust - Μέτρα για την προστασία των ανηλίκων και την καταπολέμηση της εγκληματικότητας στον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας - Δικονομικές διατάξεις αρμοδιότητας των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων και άλλες ρυθμίσεις».

Ν. 4531/2018. (2018). Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας. *ΦΕΚ Α' 62/05.04.2018*.

Οδηγία ΕΕ 2024/1385 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14ης Μαΐου 2024 για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της εξ οικείων βίας. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ξενόγλωσση

Council of Europe. (2011). Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention, CETS No. 210).

Council of Europe. (χ.χ.). Action against violence against women and domestic violence: GREVIO's general recommendations.

Council of Europe. (χ.χ.). Key facts about the Istanbul Convention.

Femicide Watch. (2023, 11 Μαΐου) . Relationship between gender-based violence and femicide.

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights - OHCHR. (2020, November). Urgent action needed to end pandemic of femicide and violence against women, says UN expert.

Organization for Security and Co-operation in Europe - OSCE. (2025). Trends in addressing femicide in the OSCE region (OSCE Gender Issues Programme).

Russell, D. E. H. (2011, December). The origin and importance of the term femicide.

United Nations - UN. (2013). Statement submitted by the Academic Council on the United Nations System, a non-governmental organization in consultative status with the Economic and Social Council (E/CN.15/2013/NGO/1).

Γυναικοκτονία: Προς υπεράσπιση του όρου και των γυναικών

04'

Χριστίνα Μαραμπουτάκη

Νομικός και Κοινωνική Επιστήμονας
με εξειδίκευση σε ζητήματα φύλου
και σεξουαλικότητας

I. Εισαγωγή

Ο όρος γυναικοκτονία έχει κατά καιρούς προκαλέσει έντονες αντιδράσεις: ως σεξιστικός όρος που διαχωρίζει την έννοια «γυναίκα» από εκείνη του «ανθρώπου»· ως ιδεολογική επινόηση που υποδηλώνει ότι η γυναίκα αποτελεί το «ασθενές φύλο» (Κιρμιζάκη, 2021, σ. 14)· ως μειωτικός χαρακτηρισμός για τους άνδρες, βασισμένος στην αντίληψη ότι η ζωή των γυναικών έχει μεγαλύτερη αξία και δικαιούται ιδιαίτερη μεταχείριση (Σταμάτης, 2021, σ. 8)· ως νεολογισμός, προϊόν της κουλτούρας της πολιτικής ορθότητας (Βίδος, 2019). Όσον αφορά ειδικότερα την ένταξη του όρου στο νομικό πλαίσιο, οι αντιρρήσεις εστιάζουν στο «περιττό» του πράγματος: η νομική αναγνώριση δεν θα προσθέσει τίποτα αφού με το άρθρο 299 του Ποινικού Κώδικα για την ανθρωποκτονία έχουν όλα ήδη προβλεφθεί. Τυχόν διεκδικήσεις για αυστηροποίηση του πλαισίου ποινής παρουσιάζονται ως έχουσες συνέπεια τον υπερβολικό περιορισμό της διακριτικής ευχέρειας του φυσικού δικαστή για την αναγνώριση τυχόν ελαφρυντικών (Ζαραφωνίτου, 2022). Παράλληλα, το αίτημα νομικής αναγνώρισης λέγεται πως απομακρύνει την κουβέντα από μια ολιστική πολιτική προσέγγιση, λειτουργώντας ως ένα επικοινωνιακό πυροτέχνημα που εκτονώνει την κοινωνική πίεση (FLASH TV, 2024). Εξετάζοντας, ωστόσο, την ιστορική διαδρομή όρων που εισάγονται από τη φεμινιστική θεωρία και πρακτική, φαίνεται πως «[...] πριν γίνει αποδεκτό το νέο λεξιλόγιο στον χώρο της νομοθεσίας και της πολιτικής, περνάει από τα στάδια της απαξίωσης, της απόρριψης και της αποπολιτικοποίησης, ιδιαίτέρως κατά την φάση που ο όρος από ακαδημαϊκή έννοια μετασχηματίζεται σε μέσο διεκδίκησης και κινητοποίησης» (Βουγιούκα, 2019).

Ο όρος, στην καθημερινή του χρήση, δεν σοκάρει πλέον. Πένες που τον χρησιμοποιούσαν περιπαικτικά για να τον χλευάσουν –αν όχι τον ίδιο, όσα άτομα τον χρησιμοποιούσαν (Βουλαρίνος, 2021)– ή τον έβαζαν σε εισαγωγικά για να μην τον «χρεωθούν», σήμερα

τον χρησιμοποιούν ελεύθερα (Μιχαλακέλη, 2020, σ. 92). Η παραδοχή πως «κάποιες γυναίκες δεν πέθαναν ως γυναίκες, αλλά σκοτώθηκαν επειδή είναι γυναίκες» ακούγεται πλέον και από κυβερνητικά χείλη (Σαμαρά, 2024). Πράγματι, η απόσταση που έχει διανυθεί από τη δημοσίευση του *Γυναικοκτονίες: Διαπιστώσεις, ερωτήματα και ερωτηματικά* (Πετράκη, 2020), του πρώτου συλλογικού τεύχους στα ελληνικά με αντικείμενο την κατανόηση, την ορατότητα και την αντιμετώπιση του φαινομένου, είναι μεγάλη.⁴⁶ Η μετατόπιση αυτή είναι μία αδιαπραγμάτευτη νίκη όσων άσκησαν πίεση προς αυτή την κατεύθυνση, δηλαδή γυναικείων συλλογικοτήτων, φεμινιστικών κινημάτων, ακαδημαϊκών κύκλων και διεθνών οργανισμών. Μένει, ωστόσο, να κριθεί η αναγκαιότητα της νομικής αναγνώρισης των γυναικοκτονιών.

Δεδομένου ότι πρόκειται για όρο που πολιτικοποιεί ένα ακραίο κοινωνικό φαινόμενο, τα όποια επιχειρήματα υπέρ ή κατά της θεσμικής του κατοχύρωσης αξίζει να αναλυθούν και μέσα από το πρίσμα του πολιτικού βάρους που φέρει η έννοια. Το παρόν άρθρο επιχειρεί μια διεπιστημονική ανάγνωση, εξετάζοντας τις νομικές, κοινωνικές και πολιτικές προεκτάσεις της αναγνώρισης του όρου, αφού πρώτα πλαισιώσει την προβληματική (τι σημαίνει η λέξη, τι λένε οι αριθμοί). Μέσα από αυτή τη διαδικασία αναδεικνύονται, τέλος, νομικές λύσεις άλλων κρατών και συστάσεις διεθνών οργανισμών ως δυνατότητες αξιοποίησης από την ελληνική πολιτεία.

II. Η λέξη

Συχνά οι μελέτες που αφορούν τις γυναικοκτονίες εκκινούν από μία γενεαλογία του όρου. Το να «πάρουμε τα πράγματα

⁴⁶ Το ειδικό τεύχος ήταν προϊόν της ημερίδας *Γυναικοκτονίες: Διαπιστώσεις, ερωτήματα και ερωτηματικά* που πραγματοποιήθηκε στις 14 Μαρτίου 2019 από το Εργαστήριο Σπουδών Φύλου του Τμήματος Κοινωνικής Πολιτικής του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

■ από την αρχή», πέρα από τον αυτονόητο μεθοδολογικό σκοπό που εξυπηρετεί, ανακουφίζει και μία υπαρξιακή αγωνία: να φανεί ευθύς εξαρχής ότι ο όρος δεν είναι ούτε μια πρόσφατη επινόηση ούτε μέρος μιας εφήμερης πολιτικής ατζέντας.

Στην αγγλική γλώσσα, ο όρος *femicide* χρονολογείται ήδη από τις αρχές του 19ου αιώνα. Το 1801 ο John Correy τον χρησιμοποίησε για να περιγράψει τον θάνατο μιας γυναίκας στο έργο *A Satirical View of London at the Commencement of the Nineteenth Century*. Το 1827 ο William MacNish, ο οποίος είχε σκοτώσει μια νεαρή γυναίκα, κυκλοφόρησε τα απομνημονεύματά του με τον τίτλο *The Confessions of an Unexecuted Femicide*. Το 1848 το νομικό λεξικό Wharton's Law Lexicon περιλαμβάνει τη γυναικοκτονία (*femicide*) στα ποινικά κολάσιμα αδικήματα (MESECVI & UN Women, 2018, σ. 13).

Ο όρος αποκτά την τρέχουσα σημασία του κατά τον 20ο αιώνα, μέσα από τις θεωρητικές ζυμώσεις που συντελούνται στα πλαίσια των φεμινιστικών κινημάτων της δεκαετίας του 1970. Προτάσσεται ως εναλλακτική στον ουδέτερο ως προς το φύλο όρο «ανθρωποκτονία» (*homicide*), προκειμένου να αναγνωριστεί η διακριτική, καταπιεστική, άνιση και συστηματική βία κατά των γυναικών, η οποία στην ακραία της μορφή καταλήγει στον θάνατο (UNHRC, 2012, σ. 4).

Στη δημόσια σφαίρα, ο όρος εμφανίζεται το 1976 από την Αμερικανίδα φεμινίστρια κοινωνιολόγο Diana Russell στο Διεθνές Δικαστήριο για τα Εγκλήματα εναντίον των Γυναικών (*International Tribunal on Crimes Against Women*) στις Βρυξέλλες, μια τετραήμερη ριζοσπαστική φεμινιστική συνάντηση, την οποία χαιρέτισε η Σιμόν ντε Μποβουάρ ως «την αρχή της ριζοσπαστικής αποαποικιοποίησης των γυναικών». Κεντρική ιδέα της διοργάνωσης ήταν η συνάντηση γυναικών

από διάφορα μέρη του κόσμου, ώστε να καταθέσουν και να καταγγείλουν κοινές εμπειρίες καταπίεσης και βίας. Η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε με τη συμμετοχή περίπου 2.000 γυναικών από 40 χώρες, χωρίς την παρουσία κυβερνήσεων ή πολιτικών κομμάτων (MESECVI & UN Women, 2018, σ. 13· Russell, 2012).

Ένας πρώτος συστηματικός ορισμός της γυναικοκτονίας διατυπώνεται το 1992, με την έκδοση του συλλογικού τόμου *Femicide: The Politics of Woman Killing*, σε συνεπιμέλεια της Russell με την φεμινίστρια δικηγόρο Jill Radford. Ήδη στον πρόλογο του βιβλίου, η γυναικοκτονία χαρακτηρίζεται ως «η μισογυνική δολοφονία γυναικών από άνδρες» (Radford & Russell, 1992, σ. xi), ένας ορισμός που θα υποστεί αρκετές αλλαγές στο πέρασμα του χρόνου. Στην εναρκτήρια ομιλία της στο *Συμπόσιο των Ηνωμένων Εθνών για τη Γυναικοκτονία (United Nations Symposium on Femicide)* το 2012 στη Βιέννη, η Russell αναφέρεται στη γυναικοκτονία ως τη δολοφονία ενός ή περισσότερων θηλυκών ατόμων επειδή είναι θηλυκά. Στον ορισμό περιλαμβάνονται νεαρά κορίτσια και θηλυκά βρέφη, καθώς και γυναίκες δράστιδες.

Με τη διεθνοποίηση των κοινωνικών κινημάτων τη δεκαετία του 1990, η Μεξικανή φεμινίστρια και κοινωνική ανθρωπολόγος Maria Marcela Lagarde y de los Ríos παίρνει το νήμα από τη Russell και μετασχηματίζει θεωρητικά και πολιτικά τον όρο. Η Lagarde (2008) προτείνει τον όρο *feminicidio* (από το λατινικό *femenino*) για να τονίσει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του φαινομένου στη Λατινική Αμερική. Ο όρος *feminicidio* περιλαμβάνει τη διάσταση της κρατικής ευθύνης, δηλαδή την ατιμωρησία, την αδράνεια και τη θεσμική συνενοχή του κράτους, αναδεικνύοντας τις ιδιαίτερες κοινωνικοπολιτικές συνθήκες της περιοχής. Οι μαζικές γυναικοκτονίες (Μεξικό, Ciudad Juárez), οι φεμινιστικοί αγώνες (Αρ-

γεντινή, “Ni Una Menos”)⁴⁷ και η πίεση διεθνών οργανισμών (όπως η Διαμερικανική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ και η Επιτροπή CEDAW) οδήγησαν σταδιακά στη νομική αναγνώριση του όρου από πολλά κράτη της περιοχής. Σήμερα, σε δεκαεννέα χώρες της Λατινικής Αμερικής και της Καραϊβικής η γυναικοκτονία αποτελεί αυτοτελές έγκλημα, επιβαρυντική περίπτωση ή, έστω, εντάσσεται σε ένα ευρύτερο νομοθετικό πλαίσιο.⁴⁸

Πέρα από την εκάστοτε νομική ρύθμιση, αυτό που διαφοροποιεί τη γυναικοκτονία (μια λέξη που «κοκκινίζει» το πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου ως λάθος) από μία ανθρωποκτονία είναι το μοτίβο του φόνου με βάση το φύλο. Πρόκειται για ανθρωποκτονία από πρόθεση γυναικών επειδή είναι γυναίκες. Διαπράττεται από άνδρες, αν και σε ορισμένες περιπτώσεις συνεργούν και γυναίκες, συνήθως μέλη της ίδιας οικογένειας (ΓΓΙΑΔ, 2024β, σ. 68). Το κίνητρο αφορά το φύλο του θύματος σε συνδυασμό με βαθιά πατριαρχικούς παράγοντες. Ο όρος femicide/feminicide έχει καθιερωθεί στη βιβλιογραφία διεθνών οργανισμών, κωδικοποιώντας ένα παγκόσμιο φαινόμενο, το οποίο λαμβάνει διαφορετικές μορ-

⁴⁷ Η “Ni Una Menos” («Ούτε μία λιγότερη») είναι φεμινιστική οργάνωση που γεννήθηκε στην Αργεντινή και, στη συνέχεια, εξαπλώθηκε στη Λατινική Αμερική, αναπτύσσοντας εκστρατείες ευαισθητοποίησης κατά της έμφυλης βίας και των γυναικοκτονιών. Πήρε το όνομά της από το στίχο “Ni una muerta mas” («Ούτε μία ακόμη νεκρή») της Μεξικάνας ποιήτριας και ακτιβίστριας Susana Chávez. Ο στίχος γράφτηκε το 1995 ως κραυγή διαμαρτυρίας για τις εξαφανισμένες και δολοφονημένες γυναίκες της Ciudad Juárez. Με τη δολοφονία της Chavez το 2011, η φράση αυτή μετατράπηκε σε φεμινιστικό σύμβολο. Στη μαζική Διεθνή Απεργία Γυναικών της 8ης Μαρτίου του 2017, γυναικείες συλλογικότητες και φεμινιστικές οργανώσεις διαδήλωσαν κατά της πατριαρχίας κάτω από το σύνθημα “Ni Una Menos”, συνδέοντας έτσι τη βία, τις γυναικοκτονίες και την εκμετάλλευση των γυναικών (Παπαγιαννοπούλου & Μοσχοβάκου, 2022, σ. 106).

⁴⁸ Οι χώρες της Λατινικής Αμερικής και της Καραϊβικής που έχουν τροποποιήσει σχετικά τη νομοθεσία τους είναι: η Αργεντινή (2012), το Πολυεθνικό Κράτος της Βολιβίας (2013), η Βραζιλία (2015), η Χιλή (2010), η Κολομβία (2015), η Κόστα Ρίκα (2007), ο Ισημερινός (2014), το Ελ Σαλβαδόρ (2012), η Γουατεμάλα (2008), η Ονδούρα (2013), το Μεξικό (2012), η Νικαράγουα (2012), ο Παναμάς (2013), η Παραγουάη (2016), το Περού (2013), το Πουέρτο Ρίκο (2021), η Δομινικανή Δημοκρατία (2014), η Ουρουγουάη (2017) και η Μπολιβαριανή Δημοκρατία της Βενεζουέλας (2014) (ECLAC, 2024, σ. 11).

φές και διαστάσεις ανάλογα με τα εκάστοτε ιστορικά και πολιτισμικά πλαίσια.

III. Οι αριθμοί

Σύμφωνα με το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (United Nations Office on Drugs and Crime), από τις σχεδόν 85.000 γυναίκες και κορίτσια που σκοτώθηκαν από πρόθεση μέσα στο 2023, σε ποσοστό 60% δολοφονήθηκαν από τον σύντροφό τους ή από άλλα μέλη της οικογένειάς τους. Στην Ευρώπη, το 64% των γυναικών που σκοτώθηκαν από οικεία πρόσωπα ή άλλα μέλη της οικογένειας δολοφονήθηκαν συγκεκριμένα από τους συντρόφους τους. Κατά μέσο όρο, 140 γυναίκες και κορίτσια σε ολόκληρο τον κόσμο έχαναν τη ζωή τους κάθε μέρα το 2023 από τα χέρια του συντρόφου ή κάποιου κοντινού συγγενή τους (UNODC & UNW, 2024).

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με την 5η Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των γυναικών της Γενικής Γραμματείας Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το 2023 καταγράφηκαν 11 γυναικοκτονίες με δράστη κάποιον άνδρα, μέλος τής οικογένειας του θύματος και μία γυναικοκτονία με δράστιδα τη μητέρα του θύματος. Σύμφωνα με τα στοιχεία της αστυνομίας, για το ίδιο έτος ο απόλυτος αριθμός των γυναικοκτονιών καταγράφηκε στα ίδια επίπεδα με εκείνα των ετών πριν τη ραγδαία αύξηση του φαινομένου, η οποία αποτυπώθηκε τα έτη 2021 (23 γυναικοκτονίες) και 2022 (24 γυναικοκτονίες). Λόγω, ωστόσο, της μείωσης του συνολικού αριθμού γυναικών θυμάτων ανθρωποκτονίας –ανεξαρτήτως της σχέσης τους με τον δράστη–, το ποσοστό των γυναικοκτονιών σημειώνει αύξηση. Παράλληλα, οι γυναικοκτονίες στο πλαίσιο της ενδοοικογενειακής βίας κατέγραψαν το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό σε σχέση με το σύνολο των ανθρωποκτονιών με θύματα γυναίκες (64,7%) των τελευταίων δεκαεσσάρων ετών (ΓΓΙΑΔ, 2024β, σ. 151-152).

Η αποτύπωση της διάστασης του φαινομένου στην Ελλάδα γίνεται μέσω της συγκέντρωσης του συνολικού αριθμού των γυναικών θυμάτων ανθρωποκτονίας με πρόθεση (άρθρο 299 ΠΚ), σε συνδυασμό με τον νόμο για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας (Ν. 3500/2006, όπως ισχύει), προκειμένου να καταγραφεί η σχέση του θύματος με τον δράστη. Η σχέση αυτή καταγράφεται μόνο εντός του πλαισίου της ενδοοικογενειακής βίας. Τα στοιχεία που συλλέγονται περισσότερο καταγράφουν κάποιες τάσεις της ενδοοικογενειακής βίας, παρά δίνουν μια πιστή απεικόνιση του φαινομένου της γυναικοκτονίας (Γασπαρινάτου, 2022, σ. 75).

Η ελληνική ομάδα του *Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για τη Γυναικοκτονία (European Observatory on Femicide)* έχει δηλώσει την ανησυχία της σχετικά με την έλλειψη επίσημου φορέα, υπεύθυνου για τη συλλογή στοιχείων, την καταγραφή και ανάλυση των κοινωνικών χαρακτηριστικών των γυναικοκτονιών. Από τη μελέτη διαφορετικών ειδησεογραφικών πηγών για το 2023, το ελληνικό τμήμα του Παρατηρητηρίου κατέγραψε 15 γυναικοκτονίες (Femicide.gr, 2025). Ο αριθμός διαφέρει από αυτόν της 5ης Ετήσιας Έκθεσης της Γενικής Γραμματείας Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, καθώς περιλαμβάνει περιστατικά και εκτός πλαισίου ενδοοικογενειακής βίας.⁴⁹ Η σύσταση ενός εθνικού μηχανισμού καταγραφής κρίνεται, συνεπώς, απαραίτητη.

Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (European Institute for Gender Equality), το οποίο επισημαίνει πως η ύπαρξη συστηματικών δεδομένων για τις γυναικοκτονίες συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση, ενισχύει την πολιτική προσοχή και διευκολύνει τη χάραξη πολιτικών για την πρόληψη, την έγκαιρη παρέμβαση και την αντιμετώπιση του φαινομένου. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το *European Institute for*

⁴⁹ Επιπλέον, για το 2023, η ελληνική ομάδα του EOF κατέγραψε δύο γυναικοκτονίες με δράστιδες τις μητέρες των θυμάτων, ενώ η έκθεση της ΓΓΙΑΔ, που βασίζεται στα στοιχεία της αστυνομίας, αναφέρει μία τέτοια περίπτωση.

Gender Equality - EIGE (2025), απαιτείται η συλλογή βασικών περιγραφικών μεταβλητών, όπως το φύλο και η ηλικία του θύματος, η οικογενειακή κατάσταση, η φυλή και η εθνικότητα, το μεταναστευτικό καθεστώς και η φύση της σχέσης θύματος-δράστη. Απαραίτητη κρίνεται και η συλλογή στοιχείων που αφορούν το πλαίσιο του εγκλήματος, όπως η κατανάλωση αλκοόλ και οποιοδήποτε γνωστό ιστορικό ενδοοικογενειακής ή συντροφικής βίας. Η σχετική βιβλιογραφία αναδεικνύει επιπλέον παράγοντες κινδύνου, όπως ενδεικτικά η σημαντική ηλικιακή διαφορά μεταξύ συντρόφων, οι περίοδοι χωρισμού ή απομάκρυνσης, η ανεργία του δράστη, η χρήση ουσιών, οι ψυχικές διαταραχές κ.ά. (EIGE, 2021). Η ενσωμάτωση των παραπάνω στοιχείων στη συλλογή δεδομένων συμβάλλει στην ανάπτυξη αποτελεσματικών εργαλείων αξιολόγησης του κινδύνου, αλλά και στη χάραξη πολιτικών πρόληψης.⁵⁰

IV. Νομικές, κοινωνικές και πολιτικές προεκτάσεις της θεσμικής αναγνώρισης του όρου

Η έκταση του φαινομένου δεν μπορεί να προσδιοριστεί με ακρίβεια, λόγω του υψηλού «σκοτεινού» αριθμού του εγκλήματος. Η καθιέρωση του όρου συντελεί στην ενίσχυση της ορατότητας του φαινομένου, της ευαισθητοποίησης της κοινωνίας και της ετοιμότητας για καταγγελία. Οι όροι *γυναικοκτονία* και *έμφυλη βία*, όροι που αναδεικνύουν τη διάσταση του φύλου, εμπεριέχουν ταυτόχρονα και την αντίσταση στο φαινόμενο,

⁵⁰ Recognizing that femicide is the killing of women and girls because of their gender, which can take the form of, *inter alia*: (1) the murder of women as a result of intimate partner violence; (2) the torture and misogynist slaying of women; (3) the killing of women and girls in the name of "honour"; (5) targeted killing of women and girls in the context of armed conflict; (5) dowry-related killings of women; (6) the killing of women and girls because of their sexual orientation and gender identity; (7) the killing of aboriginal and indigenous women and girls because of their gender; (8) female infanticide and gender-based sex selection foeticide; (9) genital mutilation related deaths; (10) accusations of witchcraft; and (11) other femicides connected with gangs, organized crime, drug dealers, human trafficking and the proliferation of small arms.

■

καθώς το πολιτικοποιούν· με άλλα λόγια, υποκινούν πολιτιστική και κοινωνική αλλαγή προς μια κουλτούρα μη ανοχής τέτοιων συμπεριφορών (Γκασούκα, 2020, σ. 58). Όσον αφορά, ωστόσο, την αναγκαιότητα εισαγωγής μιας νέας διακριτής εγκληματολογικής και ποινικής κατηγορίας για τις γυναικοκτονίες, οι απόψεις του νομικού κόσμου δίστανται. Στα πλαίσια της παρούσας μελέτης, τα επιχειρήματα υπέρ και κατά έχουν κατηγοριοποιηθεί σε τρεις άξονες ανάλυσης (ενστάσεις επί της αρχής, αναγκαιότητα και σκοπιμότητα) ώστε να προσεγγιστούν στον πυρήνα τους.

V. Ενστάσεις επί της αρχής

Πρώτες συνήθως εμφανίζονται οι ενστάσεις που αφορούν βασικές αρχές του δικαίου: η ένταξη του όρου στον Ποινικό Κώδικα φέρεται να έρχεται σε σύγκρουση με την αρχή της καθολικότητας των νόμων, με την αρχή της ισότητας ενώπιον του νόμου και με την αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων λόγω φύλου. Το Σύνταγμα, ωστόσο, αναγνωρίζει ρητά την αναγκαιότητα των θετικών μέτρων που στοχεύουν στην ουσιαστική πραγμάτωση της τυπικά αναγνωριζόμενης ισότητας των φύλων. Όπως ορίζεται στο άρθρο 116 παρ. 2 Σ.: «Δεν αποτελεί διάκριση λόγω φύλου η λήψη θετικών μέτρων για την προώθηση της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών. Το Κράτος μεριμνά για την άρση των ανισοτήτων που υφίστανται στην πράξη, ιδίως σε βάρος των γυναικών». Η Πολιτεία, επομένως, οφείλει να παρεμβαίνει με θετικά μέτρα, ώστε να αποκατασταθούν υπάρχουσες ανισότητες. Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και το άρθρο 4 παρ. 4 της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης), το οποίο προβλέπει ότι τα ειδικά μέτρα που είναι απαραίτητα για την πρόληψη και την προστασία των γυναικών από βία λόγω φύλου δεν θεωρούνται διακρίσεις.

Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, η οποία υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης το 2011 και κυρώθηκε από την Ελλάδα με τον ν. 4531/2018, αποτελεί το πρώτο νομικά δεσμευτικό διεθνές εργαλείο για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών. Συγκεκριμένα, θεσπίζει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο για την πρόληψη, την προστασία των θυμάτων, την τιμωρία των δραστών και την προώθηση της ισότητας μεταξύ των φύλων. Η Σύμβαση καλύπτει, μεταξύ άλλων, τη σωματική και τη σεξουαλική βία, τη σεξουαλική παρενόχληση, την ψυχολογική βία, τη μη εμφανή παρακολούθηση ή παρενόχληση, την οικονομική βία, τον καταναγκαστικό γάμο, τον ακρωτηριασμό γυναικείων γεννητικών οργάνων, την καταναγκαστική έκτρωση και την καταναγκαστική στείρωση. Δεν περιλαμβάνει, ωστόσο, ρητά στις μορφές βίας κατά των γυναικών τη στέρηση της ζωής τους ούτε εντάσσει τον όρο γυναικοκτονία στο προστατευτικό της πλαίσιο. Από τη Σύμβαση δεν προκύπτει, επομένως, άμεση υποχρέωση νομικής αναγνώρισης της γυναικοκτονίας ως αυτοτελούς εγκλήματος. Τα κράτη, ωστόσο, παροτρύνονται στο να πάρουν μέτρα και να καταγράφουν το φαινόμενο. Αυτό φαίνεται από τον συστηματικό τρόπο που χρησιμοποιείται ο όρος στις εκθέσεις της Ομάδας Εμπειρογνομόνων για τη Δράση κατά της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας (*Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence*) ήδη από το 2018 (EIGE, 2023, σ. 18). Στην έκθεσή της για το 2023, η GREVIO (2024, σ. 34) αναγνωρίζει πως οι δολοφονικές επιθέσεις κατά γυναικών και κοριτσιών που σχετίζονται με το φύλο, δηλαδή οι γυναικοκτονίες, αποτελούν το θανατηφόρο τελικό σημείο ενός συνεχούς πολλαπλών, αλληλεπικαλυπτόμενων και αλληλένδετων μορφών έμφυλης βίας.

Συμπερασματικά, η βία κατά των γυναικών αποτελεί παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μορφή διάκρισης λόγω φύλου. Σε αυτό το πλαίσιο, η ένταξη της γυναικοκτονίας ως

■

νέας εγκληματολογικής και ποινικής κατηγορίας δεν συνιστά διάκριση· αντιθέτως, μπορεί να λειτουργήσει ως εργαλείο προώθησης της ουσιαστικής ισότητας.

VI. Αναγκαιότητα

Ο δεύτερος άξονας ανάλυσης αφορά τη θέση που θα μπορούσε να έχει η γυναικοκτονία στο δίκαιο.⁵¹ Τι θα προσέφερε η ένταξη του όρου στον Ποινικό Κώδικα ή σε κάποιο ειδικό νόμο που δεν καλύπτει ήδη η διάταξη για την ανθρωποκτονία του άρθρου 299 ΠΚ; Δεδομένου, μάλιστα, πως μετά την ψήφιση του ν. 4855/2021 για την ανθρωποκτονία από πρόθεση προβλέπεται μόνο η μέγιστη δυνατή ποινή, η ισόβια κάθειρξη, δεν φαίνεται να υπάρχει περιθώριο αυστηροποίησης του πλαισίου.

Η ποινή της ισόβιας κάθειρξης είναι μεν η μέγιστη δυνατή ποινή. Ενδέχεται, ωστόσο, να μειωθεί εάν αναγνωριστούν ελαφρυντικά (άρθρα 83 και 84 ΠΚ) ή εάν χορηγηθεί, εν καιρώ, υφ' όρον απόλυση του καταδίκου (άρθρο 105B επ. ΠΚ). Ο Ποινικός Κώδικας προβλέπει, επίσης, την επαύξηση της ποινής σε περίπτωση που η επιλογή του θύματος έγινε λόγω χαρακτηριστικών που αφορούν το φύλο του (άρθρο 82Α επ. ΠΚ) ή αν ο δράστης ενήργησε με ιδιαίτερη σκληρότητα ή, επίσης, αν το

⁵¹ Κατά την τελευταία τριετία, πέντε κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν ενσωματώσει τον όρο στο νομικό τους πλαίσιο, υιοθετώντας ποικίλες νομοθετικές προσεγγίσεις. Πρώτη η Κύπρος το 2022 αναγνώρισε νομικά τις γυναικοκτονίες, με πρόσθετη διάταξη στον νόμο για την κύρωση της *Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης*. Η Μάλτα το 2022 ενσωμάτωσε τον όρο στον Ποινικό της Κώδικα. Το Βέλγιο το 2023 αναγνώρισε τη γυναικοκτονία εξωποινικά, υιοθετώντας τον νόμο *Stop Femicide*, ο οποίος περιλαμβάνει μέτρα για την παραγωγή επίσημων στατιστικών, καθώς και μέτρα για την προστασία των θυμάτων έμφυλης βίας. Στην Κροατία η γυναικοκτονία αποτελεί ειδικό ποινικό αδίκημα από το 2024, ενώ το 2025 η Ιταλία την αναγνώρισε επίσης ως διακριτό και αυτοτελές ποινικό αδίκημα. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί πως η Ισπανία δημιούργησε το 2021 ένα σύστημα ταξινόμησης των γυναικοκτονιών και είναι η πρώτη χώρα στην Ευρώπη που μετρά και δημοσιοποιεί επίσημα σχετικά δεδομένα (EIGE, 2025, σ. 6).

θύμα δεν μπορούσε να προστατεύσει τον εαυτό του (άρθρο 79 παρ. 5 στοιχ. β' και δ' ΠΚ) (Κουράκης, 2024). Από τα παραπάνω προκύπτει, συνδυαστικά, πως η νομική αναγνώριση της γυναικοκτονίας στον Ποινικό Κώδικα έχει νόημα στον βαθμό που αποτρέπει την επίκληση της συνθήκης του βρασμού ψυχικής ορμής ή τη συνδρομή ελαφρυντικών περιστάσεων. Ο όρος θα μπορούσε να εισαχθεί είτε ως επιβαρυντική περίπτωση απευθείας στο άρθρο 299 ΠΚ είτε, εναλλακτικά, κατά το στάδιο επιμέτρησης της ποινής ως λόγος αποκλεισμού της αναγνώρισης ελαφρυντικών περιστάσεων.

Η αναγκαιότητα της νομικής αναγνώρισης των γυναικοκτονιών προκύπτει από την αξιολόγηση της Ελλάδας από την *Επιτροπή Εξάλειψης Διακρίσεων Κατά των Γυναικών* (Committee on the Elimination of Discrimination Against Women - CEDAW). Στις καταληκτικές παρατηρήσεις της, τον Φεβρουάριο του 2024, η CEDAW αναγνωρίζει τα θετικά βήματα και τις πολιτικές που υιοθετήθηκαν τα τελευταία χρόνια στη χώρα, επισημαίνει ωστόσο κάποια κενά και προβλήματα. Συγκεκριμένα, όσον αφορά την έμφυλη βία κατά των γυναικών, συστήνει στην Ελλάδα να προχωρήσει σε τροποποίηση του Ποινικού Κώδικα και σε ρητή ενσωμάτωση του όρου γυναικοκτονία. Άλλες συστάσεις της αφορούν ενδεικτικά τη διασφάλιση ότι η έμφυλη βία διερευνάται και διώκεται αποτελεσματικά μέσω της υποχρεωτικής και διαρκούς οικοδόμησης ικανοτήτων για δικαστές, εισαγγελείς, αστυνομικούς και άλλα όργανα επιβολής του νόμου (ΓΓΙΑΔ, 2024α).

VII. Σκοπιμότητα

Η τρίτη κατηγορία επιχειρημάτων αφορά την πολιτική σκοπιμότητα της νομικής αναγνώρισης των γυναικοκτονιών και την εργαλειοποίηση των ποινών. Σε αυτό το πλαίσιο, τα αιτήματα υπέρ της ένταξης του όρου στο ποινικό δίκαιο φέρεται να

■ απομακρύνουν τη συζήτηση από μια ολιστική προσέγγιση πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου και να λειτουργούν επικοινωνιακά, με στόχο την εκτόνωση της κοινωνικής πίεσης και το μικροπολιτικό όφελος.⁵²

Ωστόσο, η νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών –η οποία δεν ταυτίζεται με την απλή ένταξη του όρου στον Ποινικό Κώδικα– δεν έρχεται κατ’ ανάγκην σε αντίθεση με μια ολιστική προσέγγιση. Αντίθετα, διευκολύνει τη λήψη μέτρων πρόληψης, καθώς διασφαλίζει τη δέσμευση των αρμόδιων φορέων (αστυνομικών και δικαστικών αρχών, υπηρεσιών υγείας, κοινωνικών δομών) σε ένα κοινό πλαίσιο αναφοράς, το οποίο δύναται να συμπληρωθεί από εκπαιδευτικά προγράμματα και εκστρατείες ενημέρωσης, έναν μηχανισμό καταγραφής του φαινομένου, καθώς και την ενίσχυση του Πανελλαδικού Δικτύου δομών.

Βέβαια, παρότι η ένταξη του όρου στον Ποινικού Κώδικα δεν αποκλείει τη λήψη μέτρων πρόληψης, όταν τα αιτήματα υπέρ της θεσμικής αναγνώρισης εξαντλούνται στο ποινικό δίκαιο και στην αυστηροποίηση των ποινών, το επίκεντρο της κουβέντας πράγματι μετατοπίζεται από την πρόληψη στην καταστολή. Όπως αναφέρει η καθηγήτρια εγκληματολογίας Σοφία Βιδάλη, η συζήτηση περί αύξησης των ποινών «[...] διαμορφώνει ένα κλίμα που ταυτίζει τη σοβαρότητα των κυβερνήσεων με την αυστηρότητα των ποινών (πράγμα άκρως παραπλανητικό), ενώ η πραγματικότητα είναι ότι αυξάνουμε τις ποινές γιατί είμαστε ανίκανοι στην αντιμετώπιση της εγκληματικότητας» (2021). Η εγκληματολογική έρευνα έχει καταδείξει πως οι αυστηρότερες ποινές δε συνδέονται απαραίτητα με την τέλεση λιγότερων εγκλημάτων (National Institute of Justice, 2021).

⁵² Στην ίδια κατεύθυνση κινείται η δήλωση, τον Απρίλιο του 2024, της τότε υπουργού Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας Σοφίας Ζαχαράκη σχετικά με τροπολογία που κατατέθηκε για τη νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών. Η υπουργός ζήτησε από το κοινοβούλιο να απέχει από την δημιουργία εντυπώσεων, τονίζοντας την ανάγκη μιας ενιαίας πολιτικής και κοινωνικής απάντησης. Όπως ανέφερε συγκεκριμένα: «αυτή η τροπολογία θα εξυπηρετούσε λόγους επικοινωνίας και όχι λόγους ουσίας» (Vouliwatch, 2024).

Είναι, τέλος, σημαντικό να επισημανθεί πως τα αιτήματα υπέρ της ένταξης του όρου στο ποινικό δίκαιο δεν προέρχονται από ένα ενιαίο υποκείμενο. Από τη μία πλευρά, υπάρχει η νεο-συντηρητική προσέγγιση, η οποία διεκδικεί «περισσότερη φυλακή» με απώτερο στόχο την ασφάλεια μέσω της εξουδετέρωσης των πιο επικίνδυνων δραστών. Από την άλλη πλευρά, μια μερίδα του προοδευτικού πολιτικού χώρου, διεθνείς οργανισμοί, γυναικείες οργανώσεις και κάποιες τάσεις του σύγχρονου φεμινισμού όπως ο σωφρονιστικός φεμινισμός διατυπώνουν το αίτημα για νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών με στόχο την κοινωνική δικαιοσύνη, μέσω της ενισχυμένης προστασίας ευάλωτων κοινωνικών ομάδων που δεν φαίνεται να προστατεύονται επαρκώς από τον νόμο (Γασπαρινάτου, 2022, σ. 98).

Το κρίσιμο ερώτημα που ανακύπτει, εν προκειμένω, είναι αν το αίτημα για νομική αναγνώριση εξαντλείται σε διεκδικήσεις αυστηρότερων ποινών –οπότε πράγματι ελλοχεύει ο κίνδυνος εκτόνωσης της κοινωνικής πίεσης, ενίσχυσης της νέας τιμωρητικότητας και πολιτικής κεφαλαιοποίησης από την εκάστοτε κυβέρνηση– ή αν μπορούμε να φανταστούμε την ένταξη του όρου ως μέρος μιας ευρύτερης διαδικασίας που εισάγει την οπτική του φύλου στο δίκαιο χωρίς να εστιάζει αποκλειστικά στην αύξηση των ποινών.

Επίλογος

Από τα παραπάνω προκύπτει πως η νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών δεν έρχεται σε σύγκρουση με τις βασικές αρχές του δικαίου, είναι πρακτικά δυνατή και οφείλει να συνοδεύεται από μέτρα πρόληψης και πολιτικές για την ισότητα των φύλων, αλλιώς, πράγματι, αυτή δεν θα έχει κανένα απολύτως αποτέλεσμα. Η προσέγγιση του φαινομένου «ουδέτερα», με όρους γενικής εγκληματολογίας, συσκοτίζει τον έμφυλο χαρακτήρα του εγκλήματος. Η ανάδειξη της διάστασης του φύλου αποτελεί πο-

λιτική επιλογή. Η θεσμική αναγνώριση των γυναικοκτονιών θα αποφέρει πολυάριθμα οφέλη όσον αφορά την ευαισθητοποίηση, την πρόληψη, τις συνέργειες των υπηρεσιών, την καταγραφή και μελέτη του φαινομένου. Η αυστηροποίηση της ποινής θα μπορούσε να αποτελέσει ένα στοιχείο αυτής της κίνησης, ένα στοιχείο που από μόνο του ωστόσο δεν επαρκεί. Το ζητούμενο παραμένει η ορατότητα του φαινομένου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

femicide.gr. (2025). Ποσοτικά δεδομένα 2023.

FLASH TV. (2024, 10 Οκτωβρίου). Ο Ευτύχης Φυτράκης για τον «κατάλογο» των γυναικοκτονιών και την ενδοοικογενειακή βία. | ATTICA TV [Βίντεο]. *YouTube*.

Βουλιwatch. (2024, 4 Απριλίου). Τροπολογίες για την αναγνώριση του όρου γυναικοκτονία στη Βουλή.

Βιδάλη, Σ. (2021, 26-27 Ιουνίου). Το έγκλημα στα Γλυκά Νερά αποδομεί όλα τα στερεότυπα της ελληνικής κοινωνίας. *Η Εποχή*.

Βίδος, Κ. (2019, 4 Ιανουαρίου). Γυναικοκτονία, αυτή η μάστιγα. *Protagon.gr*.

Βουγιούκα, Ά. (2019). Femicide/feminicidio/γυναικοκτονία: Lingua feminista και το διαρκές αίτημα για μια αξιοβίωτη ζωή. *Feministika*, (2).

Βουλαρίνος, Μ. (2021, 22 Ιουνίου). Λογικοκτονία και το λάθος να απορρίψουμε τη λέξη «γυναικοκτονία». *Athens Voice*.

Γασπαρινάτου, Μ. (2022). Γυναικοκτονία: Χρειαζόμαστε μια νέα εγκληματολογική και ποινική κατηγορία; *The Art of Crime*, τ. 12, σσ. 61-104.

Γενική Γραμματεία Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων – ΓΓΙΑΔ. (2024α, 7 Ιουνίου). *Εξέταση της Ελλάδας από την Επιτροπή του ΟΗΕ για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των Γυναικών (CEDAW) (6/2/2024).*

Γενική Γραμματεία Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων – ΓΓΙΑΔ. (2024β, 22 Νοεμβρίου). 5η Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των γυναικών.

Γκασούκα, Μ. (2020). Παλιά ιστορία σε σύγχρονα πλαίσια: Θηλυκοκτονία / γυναικοκτονία. Πώς να μιλήσουμε για το ανείπωτο; Στο Γ. Πετράκη (Επιμ.), *Γυναικοκτονίες: Διαπιστώσεις, ερωτήματα και ερωτηματικά* (Τετράδια Κοινωνικής Πολιτικής, Ειδικό Τεύχος 4, σσ. 55–69). Εκδόσεις Gutenberg.

Γουσέτης, Ι., & Μάρκου, Ε. (2021). *Γυναικοκτονία: Έμφυλη βία και αφαίρεση της ζωής στο οικείο περιβάλλον*. Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΛΕΔΑ).

Ζαραφονίτου, Χ. (2022, 9 Φεβρουαρίου), *Ανθρωποκτονίες με θύματα γυναίκες στο πλαίσιο της συζυγικής/συντροφικής βίας και ο πρόσφατος δημόσιος διάλογος για την ποινική αντιμετώπισή τους στην Ελλάδα. Διαδικτυακή εκδήλωση: Γυναικοκτονίες στην Ελλάδα: Δημόσιος διάλογος γύρω από την χρήση του όρου και τις διαστάσεις του φαινομένου*, Κέντρο Μελετών Πολιτικής για το Φύλο και την Ισότητα.

Κιρμιζάκη, Ε. (2021, Δεκέμβριος). Άλλη μια «γυναικοκτονία» κατ' άρθρο 299 ΠΚ. *Nova Criminalia*, τεύχος 14, σσ. 14-15.

Κουράκης, Ν. (2024, 17 Απριλίου). Δυνατότητες ποινικής ρύθμισης για τη Γυναικοκτονία στην Ελλάδα: Το Κυπριακό παράδειγμα. Δικαιοσύνη.

Μιχαλακέλη, Α. (2020). Η γυναικοκτονία στο δημόσιο λόγο και τη δημόσια σφαίρα. Στο Γ. Πετράκη (Επιμ.), Γυναικοκτονίες: Διαπιστώσεις, ερωτήματα και ερωτηματικά (Τετράδια Κοινωνικής Πολιτικής, Ειδικό Τεύχος 4, σσ. 87-96). Εκδόσεις Gutenberg.

Παπαγιαννοπούλου, Μ., & Μοσχοβάκου, Ν. (2022). Δεν είμαστε όλες σε αναμονή για τη «λήξη» της πανδημίας: φεμινιστικές αρθρώσεις για την έμφυλη βία στη Λατινική Αμερική. Κοινωνική Πολιτική, 16, σ. 94-112.

Σαμαρά, Β. (2024, 3 Απριλίου). Η κυβέρνηση επιμένει στη μη νομοθέτηση του όρου γυναικοκτονία. News247.

Σταμάτης, Κ. (2021). Η δικαιοπολιτική αντιμετώπιση της γυναικοκτονίας. Αθήνα: ΕΝΑ Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών.

Ξενόγλωση

European Institute for Gender Equality. (2021). Defining and Identifying Femicide: A literature review. Publications Office of the European Union.

European Institute for Gender Equality. (2023). Improving legal responses to counter femicide in the European Union: Perspectives from victims and professionals. Publications Office of the European Union.

European Institute for Gender Equality. (2025). *Improving the collection of national administrative data on femicide in the EU*. Publications Office of the European Union.

GREVIO. (2024). 5th general report on GREVIO's activities. Council of Europe.

Lagarde y de los Ríos, M. (2008). Antropología, feminismo y política: Violencia feminicida y derechos humanos de las mujeres. Στο M. Bullen & C. Diez Mintegui (Επιμ.), *Retos teóricos y nuevas prácticas* (σσ. 214–218). Donostia: Ankulegi Antropologia Elkartea.

MESECVI & UN Women. (2018). Analysis of femicide/feminicide legislation in Latin America and the Caribbean and a proposal for a model law. (Deus, A., & Gonzalez, D.).

National Institute of Justice. (2021). Five Things About Deterrence. U.S. Department of Justice.

Radford, J., & Russell, D. E. H. (1992). *Femicide: The Politics of Woman Killing*. Twayne.

Russell, D. E. H. (2012). Defining femicide. Introductory speech presented to United Nations Symposium on Femicide on 26 November 2012.

United Nations Economic Commission for Latin America and the Caribbean - UN ECLAC. (2024). Femicidal violence in figures: Latin America and the Caribbean.

United Nations Human Rights Council - UNHRC. (2012). Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences: Addendum (R. Manjoo).

United Nations Office on Drugs and Crime & United Nations Women - UNODC & UNW. (2024). Femicides in 2023: Global estimates of intimate partner/family member femicides.

Γυναικοκτονία: Μια αχρείαστη για το Ποινικό Δίκαιο έννοια

05'

Ευτύχης Φυτράκης
Δ.Ν-Δικηγόρος

Εισαγωγή

Η δημόσια συζήτηση για τη «γυναικοκτονία» είναι εξαιρετικά ζωντανή στον χώρο των δικαιωμάτων, ενεργή στην επιστημονική κοινότητα, παρούσα στα ΜΜΕ και υπαρκτή στην πολιτική αντιπαράθεση. Διεξάγεται παράλληλα με τη συζήτηση για την ενδοοικογενειακή βία, χωρίς να ταυτίζεται μ' αυτήν. Την ίδια στιγμή παρουσιάζεται νομοθετική κινητικότητα, αναλαμβάνονται διεθνείς πρωτοβουλίες και υιοθετούνται συμβατικά νομικά κείμενα, σε επίπεδο, ιδίως, Συμβουλίου της Ευρώπης και Ευρωπαϊκής Ένωσης γενικότερα. Βέβαια, τα φεμινιστικά κινήματα, σε παγκόσμιο επίπεδο, ξεκινούν από διαφορετικές αφετηρίες και ξεδιπλώνουν διαφορετικές στοχεύσεις ως προς αυτή (Γασπαρινάτου, 2022, σ. 79 επ.). Η υπόθεση της θανάτωσης γυναικών έχει αποσπαστεί από την ευρύτερη συζήτηση για τη βία στην κοινωνία, στο σπίτι ή την οικογένεια και αποτελεί πια μια αυτοτελή θεματική. Μεγάλο μέρος αυτής της θεματικής συζήτησης τοποθετείται (αν δεν εξαντλείται) στη «νομική αναγνώριση της γυναικοκτονίας» ή, μάλλον, στην εισαγωγή του σχετικού «όρου» στο ποινικό δίκαιο ή την καθιέρωση στον Ποινικό Κώδικα (ΠΚ) ενός ομώνυμου-ιδιώνυμου (ξεχωριστού) εγκλήματος ανθρωποκτονίας ή, πάντως, μιας ξεχωριστής ποινικής έννοιας. Η τελευταία «πρέπει» να οδηγεί σε αυστηρότερη τιμώρηση του δράστη, πράγμα που επιτυγχάνεται με τη θεμελίωση μιας διακεκριμένης μορφής ανθρωποκτονίας (ή επιβαρυντικής περίπτωσης της υφιστάμενης διάταξης του άρθρου 299 ΠΚ) ή μιας γενικής επιβαρυντικής περίπτωσης (στο άρθρο 82Α ΠΚ)· ή με την θέσπιση ενός επιμετρητικού κανόνα, σε βάρος του δράστη, για την έμφυλη βία ή, τέλος, με την απαγόρευση αναγνώρισης ελαφρυντικών περιστάσεων, γενικώς, σε περιπτώσεις καταδικών για «γυναικοκτονία» (βλ. Κιρμιζάκη, 2021, σ. 14).

I. Μια ιστορική πορεία

Το φαινόμενο της έμφυλης βίας δεν είναι καινοφανές. Αν και συχνά αναφέρεται ως ένα σύμπτωμα των σύγχρονων κοινωνιών, η βία μεταξύ προσώπων διαφορετικού φύλου, στο πλαίσιο ιδίως οικογενειακών ή ερωτικών σχέσεων, διαθέτει διαχρονικότητα. Μάλιστα, ήταν τόσο ισχυρή η διάχυση του φαινομένου, ιδίως στο πλαίσιο του «οίκου», ώστε (ή, ίσως, γιατί) διέθετε υψηλό βαθμό αποδοχής. Έτσι, είτε δεν αποτελούσε ζήτημα είτε αποτελούσε ζήτημα καθαρά ιδιωτικό. Στο «σπίτι του γείτονα» δεν είχε κανείς λόγο, είτε άλλος πολίτης είτε το κράτος. Ο *pater familias*, ως άλλος πλοίαρχος επί του πλοίου, είχε την απόλυτη (;) εξουσία «ζωής και θανάτου» σε ανθρώπους και πράγματα που του «ανήκαν». Έτσι βάδισαν τα πράγματα για αιώνες.

Σημαντικές αλλαγές, όμως, σημειώθηκαν κατά τον 20ο αιώνα, σχετικά με τη θέση της γυναίκας στην οικογένεια, την οικονομία, την κοινωνία και, βέβαια, το δίκαιο. Η κατοχύρωση της ισότητας γνώρισε τη νομική της αποτύπωση στη μεγάλη μεταρρύθμιση του οικογενειακού δικαίου, κατά τη δεκαετία του '80, και συνεχίστηκε με την κατοχύρωση των θετικών μέτρων (άρθρο 116 παρ. 2 Σ) ως κοινωνικά επιβεβλημένων διευθετήσεων σ' έναν κόσμο «πραγματικής» ισότητας. Βεβαίως, οι ανισότητες με βάση το φύλο, ιδίως στα πεδία της εργασίας, της πολιτικής εκπροσώπησης, των αμοιβών και της κατάληψης θέσεων, δεν έπαψαν να υπάρχουν. Όμως, μια σειρά νομικών «εμποδίων» περιορίστηκε, με αποτέλεσμα το φύλο να πάψει να αποτελεί κρίσιμο στοιχείο διάκρισης (Ζαραφωνίτου, 2021· Κιρμιζάκη, 2021: «ιδεολογική επινόηση»), άμεσα ή έμμεσα. Έτσι, π.χ., ήδη από το 1984 θύμα βιασμού μπορεί να είναι και άνδρας (Ν. 1419/1984), ενώ από το 2006 (Ν. 3500/2006) βιασμός μπορεί να υπάρχει ακόμα και μέσα στον γάμο, όπου δράστης και θύμα είναι σύζυγοι. Κατά κανόνα, βέβαια, το θύμα είναι γυναίκα. Έτσι, η νομοθετική μεταβολή συνέβαλε

στην προστασία της σεξουαλικής αυτοδιάθεσης της γυναίκας στο πλαίσιο της έγγαμης συμβίωσης.

Στην ίδια κατεύθυνση, ο νέος Ποινικός Κώδικας του 2019 αποτέλεσε ένα σημαντικό βήμα εκσυγχρονισμού της ποινικής καταστολής, με την πρόβλεψη εγκλημάτων και ποινών που ανταποκρίνονται, με τρόπο ισορροπημένο, στις επελθούσες κοινωνικές μεταβολές. Ειδικότερη πτυχή της εξέλιξης αυτής υπήρξε η απαλοιφή του φύλου από το κείμενο του Κώδικα, ο οποίος, μ' αυτό τον τρόπο, κατέστη απολύτως ουδετερόφυλος. Καταργήθηκαν, ειδικότερα, τα άρθρα 350 (: εκμετάλλευση πόρνης), 327 (: ακούσια απαγωγή), 328 (: εκούσια απαγωγή) και 341 (: απατηλή επίτευξη συνουσίας), τα οποία κατονόμαζαν ρητά ως αντικείμενο προστασίας/θύμα τη «γυναίκα». Παρέμειναν, ωστόσο, το άρθρο 359 ΠΚ (: εγκατάλειψη εγκύου), καθώς και το άρθρο 315 ΠΚ (: ακρωτηριασμός γεννητικών οργάνων), καθώς συνδέονται άρρηκτα με το γυναικείο σώμα (βλ. Τοπαλνάκο, σ. 463 επ.).

II. Από το φαινόμενο στο αίτημα

Αν και η πρώτη εμφάνιση του όρου «γυναικοκτονία» στην επιστήμη χρονολογείται ήδη από τη δεκαετία του '70 (μέσω του γνωστού ορισμού της Diana Russell), η καθιέρωση της έννοιας, ως διακριτής κατηγορίας, τοποθετείται στη δεκαετία του 2020. Τα ΜΜΕ, πλέον, υιοθετούν την έννοια αυτή, προκειμένου να περιγράψουν περιπτώσεις θανατώσεων γυναικών, όταν μεταξύ δράστη και θύματος υπάρχει ορισμένος δεσμός: συζυγικός, συντροφικός ή ερωτικός. Μάλιστα, επειδή η «γυναικοκτονία» εγγράφεται πλέον στο mainstream μιντιακό λεξιλόγιο, η χρήση της λέξης γίνεται συχνά καταχρηστικά, χωρίς να ανταποκρίνεται πάντα στα αντικειμενικά δεδομένα της υπόθεσης, καθώς φαίνεται να αυξάνει την επισκεψιμότητα των σχετικών ιστότοπων και, τελικά, να κερδίζει τα πολυπόθη-

τα κλικς. Η μετάβαση από το «έγκλημα πάθους» στη «γυναικοκτονία» υπήρξε σταδιακή αλλά ομαλή, εξασφαλίζοντας τη διατήρηση της ελκυστικότητας της εκάστοτε είδησης.

Η σχετική έννοια γρήγορα υιοθετήθηκε από το φεμινιστικό κίνημα προκειμένου, μέσω αυτής, να αναδείξει την «θανατηφόρα πατριαρχία» και να καταδείξει την κορυφαία πράξη έμφυλης βίας με θύμα τις γυναίκες. Η εννοιολόγηση της «γυναικοκτονίας» συγκροτήθηκε γύρω από την απλή φράση ότι αυτή συνίσταται στη «θανάτωση γυναίκας γιατί είναι γυναίκα», ορισμός που έγινε δεκτός και από διεθνείς οργανισμούς, π.χ. ΟΗΕ, ΠΟΥ κ.ά. (Κουράκης, 2025, σσ. 58-59). Η περιγραφή αυτή διακρίνει τη «γυναικοκτονία» από την (κοινή) ανθρωποκτονία, καθώς, παρά το ίδιο αποτέλεσμα (: θανάτωση ανθρώπου), αφορά μόνο γυναίκες θύματα και τελείται για συγκεκριμένο λόγο· διαφοροποιείται δηλαδή ως προς το υποκειμενικό στοιχείο του δράστη. Αργότερα, αναπτύχθηκε μια ολόκληρη τυπολογία (*Διακήρυξη της Βιέννης*, 1.2.2013) έντεκα (11) μορφών «γυναικοκτονίας». Ωστόσο, εδώ ελλοχεύει ασάφεια: το απόφθεγμα της θανάτωσης μιας γυναίκας «επειδή είναι γυναίκα» αποτελεί περισσότερο μια εύληπτη ατάκα παρά έναν σαφή ορισμό, ικανό να οριοθετήσει τις περιπτώσεις που εμπίπτουν ή δεν εμπίπτουν στην έννοια. Έτσι, π.χ., ο ζηλιάρης σύζυγος που σκοτώνει τη σύζυγό του επειδή τον «απάτησε» τελεί «γυναικοκτονία» ή όχι; (βλ. Πολυζωίδου, 2022).

Η εγκληματολογία, ως κατ' εξοχήν «αρμόδια» επιστήμη, χρησιμοποιεί την έννοια της «γυναικοκτονίας» με προσοχή και συχνά θέτει περιορισμούς (Συκιώτου, 2022). Από την άλλη πλευρά, η εικόνα που παράγεται από την αυξημένη προβολή των αντίστοιχων συμβάντων δημιουργεί την εντύπωση «αύξησης», «έκρηξης», «έξαρσης», χωρίς να προσκομίζεται η αναγκαία τεκμηρίωση. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας ο αριθμός των «γυναικοκτονιών» έχει ως εξής: 23

το έτος 2021, 24 το έτος 2022 και, τέλος, 11 το έτος 2023 (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής & Οικογένειας, 2024, σσ. 151-153).

Το αυξημένο ενδιαφέρον των ΜΜΕ, η αγωνία για την προστασία των γυναικών, η μαχητικότητα των φεμινιστικών οργανώσεων, καθώς και η γενική μεταβολή των κοινωνικών αντιλήψεων, αρχικά προσέδωσαν τη δέουσα απαξία στη «γυναικοκτονία» και, στη συνέχεια, την έφεραν από το περιθώριο στο προσκήνιο. Η επιβολή της ως θέμα στις δημόσιες συζητήσεις, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη πολιτικών αλλά και θεσμικών κειμένων καταπολέμησης της έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας, προκάλεσε την ανάγκη διαμόρφωσης ενός «δικεδικητικού πλαισίου», δηλαδή ενός πακέτου αιτημάτων. Τα αιτήματα αυτά στόχευαν σε δύο επίπεδα: αφενός στην «αποκάλυψη» της πραγματικότητας της έμφυλης βίας και, ιδίως, των έμφυλων δολοφονιών γυναικών· αφετέρου στην αντίδραση προς αυτές. Με άλλα λόγια, η πρόταση αφορούσε τόσο την αποτύπωση στη νομοθεσία της διάστασης του φύλου όσο και την καταπολέμηση του έμφυλου μισογυνισμού. Βήμα-βήμα, το αίτημα για αντίδραση απέναντι στις «γυναικοκτονίες» έλαβε τη μορφή ενός νομικού διαβήματος με στόχο ένα ποινικοκατασταλτικό «χτύπημα»-απάντηση στη εκδηλωμένη βία κατά των γυναικών. Έτσι, η εστίαση μετατοπίστηκε στο αίτημα για όξυνση του ποινικού δικαίου, ενώ ατόνησε το αίτημα για τη λήψη μέτρων πρόληψης, αποτροπής, προστασίας και υποστήριξης των θυμάτων. Το αίτημα αυτό διατυπώθηκε αρχικά ως προς την «αναγνώριση του όρου» και με το σύνθημα «πες την με το όνομά της», ενώ στη συνέχεια εξειδικεύτηκε στο αίτημα για την εισαγωγή του όρου «γυναικοκτονία» στον Ποινικό Κώδικα ή την καθιέρωση σχετικού, ξεχωριστού εγκλήματος.

III. Ο τιμωρητικός φεμινισμός

Ο περιορισμός του φάσματος των διεκδικήσεων ορισμένων ομάδων του φεμινιστικού κινήματος σε νομικές διευθετήσεις απομάκρυνε τις ομάδες αυτές από τα έντονα κοινωνικά, οικονομικά κ.λπ. προβλήματα των γυναικών. Ο ριζοσπαστικός φεμινισμός, παρά την κριτική του προς τον νόμο, τελικά επιδόθηκε σε έναν έντονο λεγκαλισμό, αξιώνοντας την αναγνώριση νέων νομικών όρων και την ποινικοποίηση νέων μορφών συμπεριφοράς (Γασπαρινάτου, 2022, σσ. 83, 89 επ.). Φαίνεται, δηλαδή, να επιχειρείται η ανατροπή των (πατριαρχικών) κοινωνικών συσχετισμών διά του νόμου! Η εξέλιξη, όμως, υπήρξε χειρότερη: ο ριζοσπαστισμός περιορίστηκε στη διεκδίκηση μιας ποινικής αυστηρότητας για τις περιπτώσεις έμφυλης βίας, ενώ ο ακτιβισμός εξαντλήθηκε στη σχεδόν εμμονική απαίτηση για σκληρές τιμωρίες. Έτσι γεννήθηκε ο λεγόμενος «φεμινιστικός πόλεμος κατά του εγκλήματος» (“feminist war on crime”, βλ. Gruber, 2007, σ. 741), ο οποίος συχνά συγκέντρωσε εντελώς ετερόκλητες ομάδες, με κοινό προσανατολισμό ωστόσο την ενίσχυση της ποινικής καταστολής (Γασπαρινάτου, 2022, σ. 98). Όψη αυτή της «κίνησης» είναι και ο «τιμωρητικός φεμινισμός» (Παρασκευόπουλος, 2021) ή, επίσης, ο «φεμινισμός του εγκλεισμού» (“carceral feminism”) που είδε τον δρόμο για τη χειραφέτηση των γυναικών να περνά μέσα από τη φυλακή. Η τάση αυτή γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη στις ΗΠΑ, αλλά πλέον καταγράφεται και στην Ευρώπη, π.χ. στη Γερμανία (Γκρούμπερ, 2021· Nickels & Morgenstern, 2022, σ. 97 επ.). Έτσι, τα κινήματα απελευθέρωσης των γυναικών απέκτησαν συνοδοιπόρους τους εραστές του «νόμου και της τάξης», μέσα από μια πρόσκαιρη (και ίσως παράξενη) συμμαχία κατά της πατριαρχικής βίας. Το ποινικό δίκαιο, στον αγώνα κατά της έμφυλης βίας, από έσχατο κατέστη πρώτο, αν όχι μοναδικό, όπλο. Ο ποινικός αυταρχισμός απέκτησε νέα ακροατήρια, μέσα από τη βάπτισή του στην κολυμβήθρα του φεμινιστικού ακτιβισμού.

Πρωτεύον πεδίο εκδήλωσης του φεμινισμού του εγκλεισμού υπήρξε το δίκαιο της ενδοοικογενειακής βίας, ενώ προνομιακό επιμέρους ζήτημα αποτέλεσε η ακραία μορφή της, δηλαδή η «γυναικοκτονία».

Η νομοθεσία για την ενδοοικογενειακή βία έφερε στο νομικό στερέωμα σημαντικούς νεωτερισμούς: νέοι όροι έχουν πλέον εισαχθεί στο δίκαιο, όπως η ενδοοικογενειακή βία, η έμφυλη βία, η βία κατά των γυναικών και, πρόσφατα, η «εξ οικείων» βία. Οι όροι αυτοί δεν είναι ταυτόσημοι και η χωρίς διάκριση χρήση τους μπορεί, ενίοτε, να οδηγήσει σε παρερμηνείες ή σύγχυση. Μάλιστα, σε καθαρά νομικό επίπεδο, η επεξεργασία τους, ιδίως από τη νομική επιστήμη και τη νομολογία, θα λέγαμε ότι παραμένει περιορισμένη. Γι' αυτό, η χρήση αυτή της «νέας» ορολογίας οφείλει, στο πλαίσιο του ποινικού δικαίου, να γίνεται με φειδώ και εξαιρετική προσοχή. Εδώ η ασάφεια και η σύγχυση δεν δικαιολογούνται. Τέλος, η ενσωμάτωση της οπτικής του φύλου στο δίκαιο φαίνεται να επανέρχεται, πλέον όμως ως βάση θετικής διάκρισης, ξεπερνώντας το αίτημα των προηγούμενων δύο έως τριών δεκαετιών για ένα ουδετερόφυλο δίκαιο.

Στις μέρες μας, κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση ειδικότερα των σχετικών κανόνων παίζουν αφενός οι δράσεις ακτιβισμού των κοινωνικών κινημάτων, εν προκειμένω του φεμινιστικού, αφετέρου τα νομικά κείμενα υπερεθνικών οργανισμών στους οποίους συμμετέχει η χώρα μας. Πρωτεύουσα, σε αυτό το πεδίο, είναι η σημασία αφενός της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης του Συμβουλίου της Ευρώπης, αφετέρου της Οδηγίας 2024/1385 της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η χώρα μας έχει υιοθετήσει και τα δύο αυτά κείμενα· είναι, ωστόσο, αμφίβολο αν συμμορφώνεται ουσιαστικά προς αυτά. Και σε αυτό πεδίο η ανάπτυξη ολοκληρωμένων και συνεκτικών πολιτικών παραμένει το ζητούμενο (Φυτράκης, 2025α, σσ. 20-23).

IV. Διεθνής κίνηση

Η εισαγωγή της «γυναικοκτονίας» στο νομικό ή, ειδικότερα, στο ποινικό σύστημα, με όποια μορφή και αν γίνει αυτή, αποτελεί αντικείμενο μιας διεθνούς συζήτησης και προβληματισμού (βλ. Πολυζωίδου, 2022· Γασπαρινάτου, 2022, σ. 69 επ.). Οι αναφορές στο συγκριτικό δίκαιο είναι συχνές, αν και κάπως περιορισμένης αξίας, λόγω των ιδιαιτεροτήτων που χαρακτηρίζουν πολύ διαφορετικές μεταξύ τους δικαιοταξίες. Ξεχωριστή, βέβαια, αξία διαθέτουν οι περιπτώσεις των χωρών της ΕΕ και όσων εξ αυτών ακολουθούν το ηπειρωτικό νομικό σύστημα και έχουν μακρά παράδοση ανεπτυγμένης νομικής κουλτούρας. Έτσι, η αναφορά στην περίπτωση χωρών της Λατινικής Αμερικής, όπου έχει κατοχυρωθεί, με διαφοροποιήσεις βέβαια, η «γυναικοκτονία» ως έννοια στη νομοθεσία, έχει μικρή αξία, δοθέντος ότι τα πολλά θύματα συνδέονται με την ιδιαίτερη συμμετοχή των γυναικών στην εγκληματικότητα (Λαμπροπούλου, 2024), τα κοινωνικά δεδομένα είναι πολύ διαφορετικά, ενώ και τα νομικά συστήματα απέχουν αρκετά από το δικό μας.

Στην Ευρώπη, κρατούσα μπορεί να θεωρηθεί η πρακτική της πρόβλεψης επιβαρυντικής περιστάσης της ανθρωποκτονίας με βάση το φύλο (βλ. Τοπαλνάκο, σ. 463 επ.). Βέβαια, υπάρχουν παραδείγματα, όπως αυτά της Κύπρου, της Μάλτας και της Κροατίας, όπου ρυθμίζεται ειδικά, στο πεδίο του ποινικού δικαίου, η περίπτωση θανάτωσης γυναίκας, ως βαριά μορφή ανθρωποκτονίας ή φόνου. Διαφορετικά είναι τα πράγματα στο Βέλγιο, όπου δεν εισήχθη κάποια ποινική διάταξη, αλλά ένας νόμος-πλαίσιο πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου (Stop Femicide Law, 2023) (Bastounas, 2025, σσ. 253-258). Στην ίδια, μάλλον, κατεύθυνση η Γαλλία επέλεξε (2020) την καθιέρωση του όρου της «γυναικοκτονίας» στον πολιτικό και δημόσιο λόγο, αλλά όχι την ένταξή του στον ΠΚ. Ιδιαίτερο

■ ενδιαφέρον παρουσιάζει η πρόσφατη (2025) καθιέρωση ξεχωριστού εγκλήματος «γυναικοκτονίας» (“femminicidio”) στο άρθρο 577-bis του Ιταλικού ΠΚ, με το οποίο τιμωρείται ο φόνος γυναίκας για λόγους φύλου, μίσους ή διάκρισης ή καταστολής της ελευθερίας και της αυτοδιάθεσής της. Είχε προηγηθεί, βέβαια, πριν πολλά χρόνια (2004), η Ισπανία, όπου, χωρίς να χρησιμοποιείται ρητώς ο όρος «γυναικοκτονία», δημιουργήθηκε ένα επιβαρυνμένο νομικό πλαίσιο για τη βία, άρα και την ανθρωποκτονία, με φυλετικά χαρακτηριστικά. Συγκεκριμένα, προβλέπεται ποινή ισόβιας κάθειρξης, με δυνατότητα απόλυσης με ένα ελαφρυντικό στα 24 έτη και με περισσότερα ελαφρυντικά στα 15 έτη στην καλύτερη περίπτωση. Εξόχως σημαντική, εξάλλου, είναι η πρόσφατη Οδηγία (ΕΕ) 2024/1385 «για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της εξοικείων βίας», στο προοίμιο της οποίας επισημαίνεται ότι «ορισμένα ποινικά αδικήματα που προβλέπονται στο εθνικό δίκαιο εμπίπτουν στον ορισμό της βίας κατά των γυναικών. Αυτά περιλαμβάνουν εγκλήματα όπως η γυναικοκτονία [...]». Από την άλλη πλευρά, πάντως, στη (γνωστή) Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης (Ν. 4536/2018) δεν υπάρχει κάποια υποχρέωση των κρατών να κατοχυρώσουν μια ειδική μορφή αξιόποινης πράξης με την ονομασία «γυναικοκτονία».

V. Επιχειρήματα και αντεπιχειρήματα

Στον διάλογο για την ενδεχόμενη εισαγωγή της «γυναικοκτονίας» ως αυτοτελούς έννοιας του ποινικού δικαίου προτείνονται, βασικά, δύο μορφές νομικής «κατοχύρωσης του όρου»: είτε ως ξεχωριστό έγκλημα ανθρωποκτονίας («γυναικοκτονία»), όταν θύμα είναι γυναίκα, είτε ως ξεχωριστή επιβαρυντική περίπτωση στο έγκλημα της ανθρωποκτονίας, όταν ο δράστης έχει σκοτώσει γυναίκα εξαιτίας του φύλου της. Ειδικότερες προτάσεις, όπως π.χ. η απαγόρευση χορήγησης ελαφρυντικών κ.λπ., συνήθως προτείνονται σε ακτιβιστικό επίπεδο, χωρίς να

συνοδεύονται από επιστημονική τεκμηρίωση και ευρεία απήχηση.

Υπέρ της εισαγωγής της έννοιας προβάλλονται τα ακόλουθα επιχειρήματα:

- Η εισαγωγή αυτή θα καθιστούσε ορατό ένα υπαρκτό έγκλημα (κατά των γυναικών), προσφέροντας αυξημένη θεατότητα σε μια αισθητά διακριτή κατηγορία εγκλήματος.
- Η «γυναικοκτονία» διαθέτει αυξημένη απαξία σε σχέση με την κοινή ανθρωποκτονία, καθώς τελείται στο πλαίσιο του έμφυλου μισογυνισμού με αποτέλεσμα να προσβάλλεται επιπλέον η ισότητα και η αξιοπρέπεια.
- Αρμόζει αυξημένη ποινή στην «γυναικοκτονία», ιδίως σε περιπτώσεις απόπειρας ανθρωποκτονίας ή αναγνώρισης ελαφρυτικών περιστάσεων, όπου η αρχικώς προβλεπόμενη ποινή των ισοβίων μειώνεται σε απλή πρόσκαιρη κάθειρξη (5-20 έτη).
- Η καθιέρωση της «γυναικοκτονίας» στο ποινικό δίκαιο θα είχε μια ιδιαίτερη συμβολική λειτουργία, εκπέμποντας ένα ισχυρό μήνυμα προς την κοινωνία για την εμπέδωση της ισότητας των φύλων.
- Η αυτοτελής ταξινόμηση και η ξεχωριστή στατιστική μέτρηση «γυναικοκτονιών» θα καθίστατο εφικτή, όπως και η επιστημονική καταχώριση και η πολιτική αντιμετώπιση του φαινομένου με τη λήψη κατάλληλων μέτρων.
- Θα προσφερόταν αυξημένη προστασία στις γυναίκες, σύμφωνα με το άρθρο 116 παρ. 2 Σ, κατά το οποίο είναι επιτρεπτή η λήψη θετικών μέτρων υπέρ των γυναικών.

Κατά μια τέτοιας εισαγωγής προβάλλονται τα ακόλουθα επιχειρήματα:

- Η ανάδειξη της γυναίκας ως θύματος δεν ανταποκρίνεται στα πράγματα καθώς ενίοτε, οι γυναίκες εμφανίζονται ισχυρές ή και ισχυρότερες έναντι των ανδρών.
- Από το ποινικό δίκαιο της πράξης μετατοπιζόμαστε σε ένα δίκαιο προσώπων με έμφαση στο θύμα και όχι στο αντικειμενικό γεγονός της προσβολής ορισμένου εννόμου αγαθού (εδώ: της ζωής).
- Προσφέρεται αυξημένη προστασία στις γυναίκες, σε σχέση με τους άνδρες, γεγονός που δεν είναι αποδεκτό με βάση την αρχή της ισότητας (άρθρο 4 παρ. 2 Σ).
- Δεν προσβάλλεται κάποιο άλλο, ξεχωριστό, έννομο αγαθό πέραν αυτού της ζωής, το οποίο ήδη προστατεύεται στο έγκλημα της ανθρωποκτονίας, ανεξαρτήτως φύλου.
- Η (κοινή) ανθρωποκτονία τιμωρείται με την εσχάτη των ποινών (ισόβια), οπότε δεν υπάρχει περιθώριο πρόβλεψης ή επιβολής αυστηρότερης ποινής.
- Προβλέπεται ήδη γενική επιβαρυντική περίπτωση σε περίπτωση τέλεσης οποιουδήποτε εγκλήματος «λόγω ... ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου» (άρθρο 82Α ΠΚ).
- Υιοθετείται υπέρμετρη αυστηρότητα, μη ανεκτή σε κράτος δικαίου, με αποτέλεσμα να παραβιάζεται η αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 εδ. β' Σ).

VI. Ενστάσεις του ποινικού δικαίου

Το θεμέλιο για τη δόμηση μιας (αυτοτελούς) αξιόποινης πράξης είναι η ύπαρξη ενός εννόμου αγαθού (ή έστω μιας επιμέρους όψης του), διακριτού σε σχέση με τις ήδη τυποποιημένες προσβολές άλλων εννόμων αγαθών. Ωστόσο, στην περίπτωση θανάτωσης γυναίκας, δεν φαίνεται να υπάρχει ένα τέτοιο διακριτό έννομο αγαθό, η βλάβη του οποίου δεν καλύπτεται ήδη και για χάρη του οποίου θα δικαιολογείτο η θέσπιση ξεχωριστής διάταξης, προκειμένου να αποδοθεί μια διαφορετική απαξία. Υπάρχουν, άραγε, περισσότερα του ενός έννομα αγαθά ζωής (βλ. Πολυζωίδου, 2022);

Επιπλέον, κάθε νέα ποινικοποίηση (πρέπει να) ανταποκρίνεται σε ένα νομοθετικό κενό προστασίας εννόμων αγαθών. Εδώ, όμως, δεν διαπιστώνεται έλλειμμα ή κενό ποινικής προστασίας. Συγκεκριμένα, τα άρθρο 82Α ΠΚ (επιβαρυντική περίπτωση για τέλεση λόγω φύλου) και 79 ΠΚ [κατά την επιμέτρηση της ποινής λαμβάνονται υπόψη «γ) η εκμετάλλευση της εμπιστοσύνης του θύματος, δ) το γεγονός ότι το θύμα δεν μπορούσε να προστατεύσει τον εαυτό του»] προσφέρουν ικανοποιητικές λύσεις για την ποινική αντιμετώπιση υποθέσεων με τα χαρακτηριστικά της «γυναικοκτονίας».

Σε πρακτικό επίπεδο, με την πρόβλεψη της ανώτατης ποινής της ισόβιας κάθειρξης για την ανθρωποκτονία (άρθρο 299 ΠΚ), μια ξεχωριστή νομοθεσία δεν θα είχε κανένα ουσιαστικό περιθώριο παρέμβασης, δηλαδή πρόβλεψης αυστηρότερης ποινής. Θα επρόκειτο, επομένως, για συμβολική νομοθεσία χωρίς πραγματικό αποτέλεσμα ως προς την πρόληψη. Όμως το ποινικό δίκαιο δεν μπορεί, αποκλειστικά ή κυρίως μέσω των διατάξεών του, να υπηρετεί συμβολικές λειτουργίες (Τοπαλνάκος, σ. 463 επ.), αλλά οφείλει να προστατεύει (υπαρκτά) έννομα αγαθά από τις προσβολές τους.

Καθώς το έγκλημα στο ποινικό μας σύστημα προσδιορίζεται από δύο παραμέτρους, δηλαδή το *άδικο* και την *ενοχή*, μια ξεχωριστή/αυστηρότερη ποινικοποίηση προϋποθέτει, εναλλακτικά, είτε ένα επιπλέον μέγεθος (*plus*) *αδίκου*, είτε ένα επιπλέον μέγεθος (*plus*) *ενοχής*. Εδώ, όμως, η θανάτωση μιας γυναίκας σε επίπεδο *αδίκου* δεν έχει κάποια διαφορά. Σε επίπεδο *ενοχής*, πράγματι, υφίσταται διαφορά όταν διαπιστώνονται μισογυνικά, δηλαδή μοχθηρά, εξουσιαστικά ή, με άλλα λόγια, ταπεινά κίνητρα για τη τέλεση της ανθρωποκτονίας. Ωστόσο, το στοιχείο αυτό μπορεί να αντιμετωπιστεί στο στάδιο της επιμέτρησης της ποινής από την ισχύουσα νομοθεσία, ιδίως μέσω του άρθρου 79 ΠΚ. Σημειώνεται εδώ ότι στη Γερμανία πέραν, της διάταξης της (απλής) ανθρωποκτονίας (*Totschlag*, § 212 ΓερμΠΚ), προβλέπεται και η βαριά μορφή του φόνου (*Mord*, § 211 ΓερμΠΚ). Στη δεύτερη αυτή διάταξη (ποινή: ισόβια κάθειρξη) εντάσσονται οι περιπτώσεις όπου ο φονιάς δρα από «ταπεινά ελατήρια», στα οποία μπορεί να συγκαταλέγεται και ο μισογυνισμός. Αντιθέτως, στη χώρα μας, πέραν της βασικής διάταξης 299 § 1 ΠΚ, προβλέπεται μόνο μια ηπιότερη μορφή ανθρωποκτονίας (άρθρο 299 παρ. 2 ΠΚ), όταν ο δράστης ενεργεί σε «βρασμό ψυχικής ορμής».

Η ενδεχόμενη διακριτή προστασία της ζωής των γυναικών θα οδηγούσε σε *διαβάθμιση της (ανθρώπινης) ζωής*, αν και αυτή δεν διακρίνεται σε ανδρική, γυναικεία κ.λπ. Η ζωή ως έννομο αγαθό συνιστά απόλυτη έννοια: ούτε αθροίζεται ούτε συγκρίνεται (ενός παιδιού, ενός γέροντα, ενός άνδρα, μιας γυναίκας). Θα έχουμε, άραγε, ανθρώπους (άρθρο 299 ΠΚ) και γυναίκες; Μια τέτοια εξέλιξη θα συνιστούσε, μάλιστα, δυσμενή διάκριση εις βάρος των γυναικών, ως οι ζωές του να μην ανήκουν σε ανθρώπους αλλά σε κάτι άλλο. Στη συνέχεια, τίθεται το ερώτημα γιατί η θανάτωση μιας γυναίκας (επειδή είναι γυναίκα) να έχει μεγαλύτερη απαξία από την θανάτωση ενός άνδρα (επειδή είναι άνδρας) και, αύριο, ενός αλλόθρησκου, ενός ομοφυλόφι-

λου ή ενός αλλοδαπού, επειδή είναι τέτοιοι. Αν αρχίσουμε τις διαβαθμίσεις μεταξύ ζώων, σήμερα θα υπερτιμήσουμε αυτές των γυναικών και αύριο θα υποτιμήσουμε αυτές των «διαφορετικών» (Παρασκευόπουλος, 2021· Σταμάτης, 2021, σ. 819 επ.). Σήμερα, όμως, σε μια εποχή πλουραλισμού και αποδοχή της διαφοράς, κάποιες ζωές δεν μπορεί να είναι «πιο ίσες» από τις άλλες.

Ο ουδετερόφυλος χαρακτήρας του ποινικού δικαίου συνιστά κατάκτηση του σύγχρονου (νομικού) πολιτισμού μας. Αντίθετα, η ενδεχόμενη εισαγωγή της «γυναικοκτονίας» θα μπορούσε να δημιουργήσει κενό ή υστέρηση στην ποινική προστασία ορισμένων ανθρώπων, συγκεκριμένα όσων έχουν φύλο «άνδρας». Μια τέτοια μεταβολή, ωστόσο, δεν φαίνεται δικαιολογημένη, καθώς, όπως προκύπτει από τα στατιστικά στοιχεία, το 25,9% των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας είναι άνδρες (Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής & Οικογένειας, 2024, σ. 144).

Η τυχόν προτεινόμενη *de jure* αφαίρεση, στην περίπτωση της «γυναικοκτονίας», των *ελαφρυντικών περιστάσεων* που μειώνουν την ποινή (άρθρο 83 ΠΚ) θα αντέβαινε στην αρχή της ειδικής πρόληψης, η οποία αποτελεί γενικό συστατικό της εσωτερικής ισορροπίας του συστήματος ποινών που ακολουθεί ο Ποινικός μας Κώδικας. Το ίδιο ισχύει και για την κατάργηση ξεχωριστών μορφών εγκλήματος, όπως είναι η ανθρωποκτονία σε «βρασμό ψυχικής ορμής» (άρθρο 299 παρ. 2 ΠΚ), έγκλημα με μεγάλη παράδοση στο ελληνικό ποινικό δίκαιο, που συγκεντρώνει περιπτώσεις με μειωμένη απαξία λόγω μειωμένης ενοχής.

Ο ισχυρισμός, πάντως, ενός δράστη ότι «τη σκότωσε γιατί την αγαπούσε» δεν χρειάζεται τον όρο «γυναικοκτονία» για να αποκρουστεί. Ο δόλος της ανθρωποκτονίας δεν είναι «κακός δόλος» (*dolus malus*), αλλά συνίσταται απλώς στην πρόθεση

■

θανάτωσης του άλλου. Τελεία και παύλα! Αυτός που σκοτώνει γιατί «αγαπά», θέλει να σκοτώσει, πέραν του ότι βέβαια αυτή η «αγάπη» είναι μάλλον μια ισχυρή επιθυμία διατήρησης ενός αντικειμένου στην ιδιοκτησία του. Το ίδιο ισχύει και με την επίκληση «πάθους» ή «ζήλιας», καθώς οι καταστάσεις αυτές δεν συνεπάγονται αναπόδραστα άρση ή μείωση του καταλογισμού, ούτε καν ευνοϊκή μεταχείριση σε επίπεδο επιμέτρησης της ποινής.

VII. Ενστάσεις αντεγκληματικής πολιτικής

Η κίνηση για την εισαγωγή της «γυναικοκτονίας» στον ΠΚ προωθεί τη «νέα» τιμωρητικότητα στο πλαίσιο μιας «εκφραστικής, συμβολικής και δημαγωγικής δικαιοσύνης» (Ζαραφωνίτου, 2025, σ. 70). Η τιμωρητικότητα αυτή ωθεί την αντεγκληματική πολιτική στα άκρα, μέσα από υπερβολές απολύτως επικοινωνιακού χαρακτήρα. Ο ποινικός λαϊκισμός έχει το «πάνω χέρι», αξιώνοντας την αποκλειστική (!) εκπροσώπηση ενός ομιχλώδους «κοινού περί δικαίου αισθήματος» (Σταμάτης, 2021, σ. 819), μέσα από «ειδικές» ανθρωποκτονίες, «ειδικούς» δράστες και, τελικά, «ειδικές» ποινές (Λαμπροπούλου, 2024). Το ποινικό δίκαιο γίνεται έρμαιο, άλλοτε των ταμπλόιντ –θα λέγαμε παλαιότερα– και σήμερα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, που διψούν για «αίμα» ή, πιο εξευγενισμένα, για σκληρές ποινές. Ο ορθολογισμός στην χάραξη της αντεγκληματικής πολιτικής και η ισορροπία στη λειτουργία του ποινικού συστήματος χάνονται μπροστά στον «θυμωμένο» νομοθέτη! Με άλλα λόγια, η παλιά «οργή του όχλου» μετατρέπεται σε πλημμυρίδα που κατακλύζει τον Ποινικό Κώδικα μέχρι υπερχειλίσης.

Η υιοθέτηση από ορισμένες τάσεις του φεμινιστικού κινήματος μιας τιμωρητικής ατζέντας εξωθεί τη συζήτηση όχι προς τις πολιτικές πρόληψης, τις παρεμβάσεις ευαισθητοποίησης και τις δράσεις εκπαίδευσης (Ζαραφωνίτου, 2021), αλλά εξαντλεί

το δημόσιο ενδιαφέρον, την κοινωνική ευαισθησία και την πολιτική εγγρήγορη σε μια λέξη, σε μια παράγραφο, σε ένα άρθρο, σε έναν νόμο. Αυτό είναι, άραγε, που έχουμε ανάγκη; Θα προστατευθούν πράγματι καλύτερα, δηλαδή πιο αποτελεσματικά, οι γυναίκες, αν η θανάτωσή τους έχει την ίδια ποινική αντιμετώπιση, αλλά άλλο όνομα; Άλλωστε, αξίζει να σημειώσουμε εδώ ότι ο δράστης του συγκεκριμένου εγκλήματος δεν ταλαντεύεται, δεν έχει δίλημμα, δεν ζυγίζει το «κέρδος» του εγκλήματος με την πιθανότητα σύλληψης, καθώς η τελευταία συνήθως δεν αποφεύγεται. Το στοιχείο αυτό καταδεικνύει ότι η αυστηροποίηση της ποινής δεν συγκρατεί τον επίδοξο δολοφόνο: θα πράξει αυτό που θέλει, είτε η απειλούμενη ποινή είναι πρόσκαιρη είτε ισόβια.

Συχνά επισημαίνεται ότι το ποινικό δίκαιο είναι το τελευταίο καταφύγιο (*ultimum refugium*), δηλαδή έχει επικουρικό χαρακτήρα και ενεργοποιείται όταν όλα τα άλλα μέσα που διαθέτουμε ως κοινωνία και πολιτεία δεν λειτουργούν, αποδεικνύονται δηλαδή αναποτελεσματικά. Είναι το τελευταίο, και πιο αιχμηρό βέβαιο, όπλο της κοινωνίας και της πολιτείας για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων συμβάντων. Το ποινικό δίκαιο δρα «εκ των υστέρων», αν και διαθέτει (και) προληπτική δράση (σε ατομικό ή συλλογικό επίπεδο, δηλαδή στο πλαίσιο της γενικής ή ειδικής πρόληψης). Παράλληλα, είναι αποσπασματικό: καλύπτει ορισμένες μόνο στιγμές της ανθρώπινης δράσης και, έτσι, διαφυλάσσει την ελευθερία. Αντίθετα, τα κοινωνικά μέτρα (και όχι οι ποινές) είναι εκείνα που δημιουργούν συνθήκες ισότητας. Συνεπώς, η εκπαίδευση, οι κοινωνικές παρεμβάσεις και η ευαισθητοποίηση έχουν προτεραιότητα για την εμπέδωση της ισότητας, την καταπολέμηση του μισογυνισμού και τον σεβασμό του άλλου.

Η υπερεστίαση του δημόσιου ενδιαφέροντος, των διεκδικήσεων και των κρατικών πολιτικών στο ποινικό σκέλος της εν-

δοοικογενειακής βίας (και της «γυναικοκτονίας») αφενός αποπροσανατολίζει από τα κεντρικά σημεία του προβλήματος, αφετέρου επισκιάζει αδράνειες (Γασπαρινάτου, 2022, σ. 99: «τέλειο άλλοθι»). Οι αδράνειες αυτές αφορούν πεδία πολιτικής στα οποία οι διεθνείς οργανισμοί ζητούν τη λήψη μέτρων ή μακροπρόθεσμα σχέδια, όπως π.χ. υποδομές, εκπαίδευση ειδικών, ανάπτυξη δομών προστασίας και υποστήριξης των θυμάτων κ.ά. Για τον λόγο αυτό, ο «στόχος» της εισαγωγής του όρου «γυναικοκτονία» στον ΠΚ είναι εντελώς αποπροσανατολιστικός, στο μέτρο που εστιάζει στις ατομικές ευθύνες (του κάθε δράστη), προσφέροντας ένα ισχυρό άλλοθι στην πολιτεία (Bastounas, 2025, σ. 261). Στο ίδιο πνεύμα, ο ν. 5172/2025 ενσωμάτωσε από την Οδηγία 2024/1385/ΕΕ μόνο το ποινικό της σκέλος, το οποίο επιδεχόταν (άμεσης) πολιτικής εκμετάλλευσης, στο γνωστό αφήγημα της ποινικής αυστηρότητας. Έτσι, μετατέθηκε για το μέλλον η ανάπτυξη πολιτικών και η υιοθέτηση μέτρων ουσιαστικής παρέμβασης και προστασίας στο πεδίο της ενδοοικογενειακής βίας (Συμεωνίδου-Καστανίδου, 2024, σσ. 313-314). Ωστόσο, το ποινικό δίκαιο από τη φύση του δεν αντιμετωπίζει σύνθετα κοινωνικά ζητήματα: λειτουργεί ατομικά, είναι αποσπασματικό και οφείλει να παραμένει -πάντα- έσχατο μέσο, ενεργοποιούμενο μόνον όταν κανένα άλλο μέσο (εν προκειμένω: πρόληψης και κοινωνικού ελέγχου) δεν αποδίδει.

Η αγωνία για αυστηρή τιμωρία των «γυναικοκτόνων» φαίνεται να εκκινεί περισσότερο από το θυμικό παρά από μια υπολογισμένη και ορθολογική επιλογή, βασισμένη σε ένα προσδοκώμενο αποτέλεσμα, δηλαδή την αποτροπή μελλοντικών θανατώσεων γυναικών. Έχει, ωστόσο, καταδειχθεί πολλαπλώς ότι η αυστηροποίηση των ποινικών κυρώσεων επηρεάζει την πρόληψη των αντίστοιχων εγκλημάτων ελάχιστα ή και καθόλου (Φυτράκης, 2025α, σ. 62 επ.). Κατά συνέπεια, η προληπτική λειτουργία μιας τέτοιας επιλογής είναι μηδαμινή.

Η αναζήτηση επιμέρους τεχνικών λύσεων, όπως η απαγόρευση αναγνώρισης ελαφρυντικών ή ο εξοβελισμός της ανθρωποκτονίας σε βρασμό ψυχικής ορμής, εθίζουν –ακόμα περισσότερο– τους πολίτες σε μια αταβιστική αναζήτηση εκδίκησης, παρά σε μια ορθολογικά σταθμισμένη και δικονομικά οργανωμένη κοινωνική αντίδραση. Και δεδομένου ότι η ισόβια κάθειρξη για την ανθρωποκτονία είναι το «ταβάνι» των ποινών στην Ελλάδα (και την Ευρώπη), δεν μένει παρά να σκεφθούμε κάτι ακόμα πιο δραστικό. Τι θα μπορούσε να είναι αυτό; Η ποινή του θανάτου! Όμως, το παράδειγμα των ΗΠΑ, όπου η θανατική ποινή εφαρμόζεται σε ορισμένες πολιτείες, δεν έχει «ενθαρρυντικά» αποτελέσματα, καθώς ο αριθμός των ανθρωποκτονιών σε αυτές τις πολιτείες δεν είναι μειωμένος. Εκτός, βέβαια, αν οδηγηθούμε στην παράδοση επιλογή μείωσης της ποινής της (κοινής) ανθρωποκτονίας (ανδρών), προκειμένου να φανεί μια διαφοροποιημένη –κατά το αυστηρότερο– αντιμετώπιση της «γυναικοκτονίας».

VIII. Τι μένει;

Σε μια εποχή έντονων ανισοτήτων και διεύρυνσης του χάσματος μεταξύ ισχυρών και αδυνάτων, η ανάγκη το ποινικό δίκαιο να προστατεύσει πιο ζωηρά τους αδυνάτους είναι παρούσα. Αυτό μπορεί πράγματι να αποτελέσει κριτήριο ενίσχυσης της ποινικής προστασίας, το οποίο ήδη αξιοποιείται στο ποινικό δίκαιο. Στην κατηγορία αυτή, ωστόσο, δεν εντάσσονται οι γυναίκες άνευ άλλου τινός. Κάθε γυναίκα, μόνο και μόνο εξαιτίας του φύλου της, δεν συνιστά ευάλωτο άτομο· μια τέτοια ταύτιση θα ήταν αφόρητα γενικευτική. Αντίθετα, ευάλωτοι/αδύναμοι μπορεί να είναι εξίσου τα παιδιά, οι γέροντες, οι ψυχικά ασθενείς, οι πρόσφυγες κ.ά. – είτε άνδρες είτε γυναίκες (Κιούπης, 2021). Η αυξημένη ποινική προστασία της ζωής των προσώπων αυτών θα ήταν πράγματι δικαιολογημένη.

Η «γυναικοκτονία» είναι ένας μάλλον καθιερωμένος όρος στη δημόσια ζωή, στον πολιτικό λόγο, στην εγκληματολογία και, εν γένει, στις κοινωνικές επιστήμες. Πλέον, όμως, προβάλλεται ως αντικείμενο αιτήματος «νομικής αναγνώρισης» ή «εισαγωγής του όρου στον ΠΚ»! Έχει γίνει, στο πλαίσιο αυτό, λόγος για «debate λέξεων» (Κιρμιζάκη, 2021). Ωστόσο, η επιμονή για την εισαγωγή νέων όρων στο θεσμικό μας πλαίσιο και, εν προκειμένω, στο ποινικό δίκαιο υπακούει σε μια επιτελεστική λογική της εκφοράς των λέξεων, επιδιώκει δηλαδή κάποιον σκοπό (Γασπαρινάτου, 2022, σσ. 90-91). Υπό το πρίσμα αυτό, η «γυναικοκτονία» δεν είναι απλώς μια λέξη, καθώς «φωτίζει» τον έμφυλο χαρακτήρα ενός γεγονότος, αναδεικνύει τις αιτίες του και στοχεύει στην κοινωνική αλλαγή των συνθηκών που αναπαράγουν την πατριαρχία. Όπως η «δολοφονία», η «παιδεραστία», η «κακοποίηση» αλλά και η «σεξουαλική παρενόχληση», έτσι και η «γυναικοκτονία» μπορεί να υπάρχει στον δημόσιο λόγο ή την επιστήμη της εγκληματολογίας, αλλά να απουσιάζει από τον Ποινικό Κώδικα, όπου χρησιμοποιούνται διαφορετικοί, τεχνικά προσδιορισμένοι όροι (όπως, αντίστοιχα: ανθρωποκτονία, αποπλάνηση ή γενετήσιες πράξεις με ανηλίκους, προσβολή γενετήσιας αξιοπρέπειας). Υπάρχει, άραγε, εδώ κάποιο έλλειμμα στην ποινική προστασία;

Σύνοψη

Ο δρόμος για την κοινωνική δικαιοσύνη και την ισότητα δεν περνάει μέσα από αιτήματα για περισσότερη φυλακή, συρρίκνωση ατομικών δικαιωμάτων και άμετρο τιμωρητισμό (Γασπαρινάτου, 2022, σ. 98). Οι διάφορες φεμινιστικές προσεγγίσεις ή θεωρίες, στις επιμέρους εκδοχές τους, είναι συζητήσιμες ως προς τη συμβολή τους στην ερμηνεία των κοινωνικών, οικονομικών και έμφυλων σχέσεων. Δεν αποτελούν, όμως, κατάλληλα μεθοδολογικά εργαλεία για να εισβάλουν με τις κατασκευές τους στο ποινικό δίκαιο – ένα εξαιρετικά αυστηρά δομημένο πλαίσιο κανόνων τιμωρίας (βλ. Τοπαλνάκο, σ. 463 επ.). Ακριβώς λόγω της

αυστηρότητας αυτής, οι κατηγορίες του ποινικού δικαίου δεν επιτρέπουν, με κανέναν τρόπο, την εισδοχή εννοιών και κατασκευών «χαλαρών» ως προς τη σύλληψη και ασαφών ως προς την εκφορά τους. Η προάσπιση του κράτους δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι πολύ σοβαρή υπόθεση, που ανατρέχει σε μια ιστορία αίματος και πόνου και οφείλει τη σημερινή της μορφή σε μια μακρά πορεία αγώνων ενάντια στη βαρβαρότητα. Οι περιορισμοί του κλασικού ποινικού δικαίου δεν επιτρέπουν την αλόγιστη χρήση του για συμβολικούς σκοπούς. Οι εκκλήσεις ενίοτε από μια παραδοσιακή δικαιωματική αφετηρία για αυστηροποίηση του ποινικού μηχανισμού, για μοντέρνες «κρεμάλες», για εξουδετέρωση επαναφέρουν τις απόλυτες θεωρίες για την ποινή και, είναι αλήθεια, πως οδηγούν σε μια κοινωνία εξαχρείωσης και όχι ισότητας, κοινωνικής δικαιοσύνης και ομαλής συμβίωσης.

Επιγραμματικά:

- Η αντιμετώπιση των «γυναικοκτονιών» με όρους ποινικού δικαίου δηλώνει παράδοση σε έναν ηθικό πανικό υπό την πίεση της δημοσιότητας.
- Η εισαγωγή του όρου «γυναικοκτονία» στον ΠΚ δεν θα προσφέρει τίποτα σε επίπεδο πρόληψης ή αποτροπής των εγκλημάτων και υποστήριξης των θυμάτων.
- Η συζήτηση για μια τέτοια νομοθετική αλλαγή συνιστά αποπροσανατολισμό του δημόσιου ενδιαφέροντος και άσκηση πίεσης προς την πολιτική εξουσία για εύκολες λύσεις, δηλαδή για μια άσκοπη ποινική αυστηρότητα.
- Οι αυστηρές ποινές, όπως έχει αποδειχθεί, δεν μειώνουν το έγκλημα από μόνες τους· απλώς υπηρετούν πρόσκαιρες επικοινωνιακές στοχεύσεις.

-
- Δεν καθίσταται σαφές πώς θα αντιμετωπιστούν παρεμφερή προς την ανθρωποκτονία εγκλήματα, όπως οι σωματικές βλάβες, τα οποία τελούνται στο ίδιο πλαίσιο ή με τα ίδια κίνητρα.
 - Μια ειδική ποινικοποίηση της «γυναικοκτονίας» συνιστά αφετηρία για μελλοντικές «ειδικές» ποινικοποιήσεις, γεγονός εξαιρετικά επικίνδυνο για ένα φιλελεύθερο και δικαιοκρατικό ποινικό δίκαιο.
 - Κλείνοντας: Η έννοια της «γυναικοκτονίας», ενώ δεν αναμένεται να προσφέρει απολύτως τίποτα στην ποινική προστασία των γυναικών, εγείρει σειρά προβληματισμών σε σχέση με το φιλελεύθερο και δικαιοκρατικό ποινικό δίκαιο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Γασπαρινάτου, Μ. (2022). Γυναικοκτονία: Χρειαζόμαστε μια νέα εγκληματολογική και ποινική κατηγορία. *The Art of Crime*, 12.

Γκρούμπερ, Α. (2021, 9 Δεκεμβρίου). Ενάντια στον σωφρονιστικό φεμινισμό (Α. Γαβριηλίδης, μτφρ.). *Nomadic Universality*. (Πρωτότυπο έργο δημοσιευμένο 2006-2007).

Ζαραφώνιτου, Χρ. (2021, 20 Ιουλίου). Πρόληψη μέσω της παιδείας. *Καθημερινή*.

Ζαραφώνιτου, Χρ. (2025). Αντίλογος στην εισαγωγή ποινικής διάταξης με χρήση του όρου «γυναικοκτονία». *Crime and Punishment*, 17, 69-72.

Κιρμιζάκη, Ευ. (2021). Άλλη μια «γυναικοκτονία» κατ' άρθρο 299 ΠΚ. *Nova Criminalia*, 14.

Κιούπης, Δ. (2021, 20 Ιουλίου). Το νομοθετικό πλαίσιο μπορεί να εμπλουτισθεί. *Καθημερινή*.

Κουράκης, Ν. (2025). Δυνατότητες ποινικής ρύθμισης για τη γυναικοκτονία στην Ελλάδα: Το κυπριακό παράδειγμα. *Crime and Punishment*, 17, 58-68. (Αναδημοσίευση: *Νομικό Βήμα*, 4/2024, 986-994).

Λαμπροπούλου, Έ. (2024, 19 Απριλίου). Γυναικοκτονία: Μείξη ποινικού λαϊκισμού, άγνοιας και πολιτικής ορθότητας. *Athens Voice*, 913.

Παρασκευόπουλος, Ν. (2021, 31 Δεκεμβρίου). Οι γυναικοκτονίες του 2021. *News247*.

Πολυζωίδου, Β. (2022, 11 Απριλίου). Έχει θέση η γυναικοκτονία στον Ποινικό μας Κώδικα; *SyntagmaWatch*.

Σταμάτης, Κ. (2021). Η δικαιοπολιτική αντιμετώπιση της γυναικοκτονίας. *Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΔτΑ)*, 90, 819 επ.

Συκιάτου, Αθ. (2022). Γυναικοκτονία: Μια ανθρωποκτονία με ρατσιστικά χαρακτηριστικά και άλλες (επίκαιρες) μορφές βίας κατά των γυναικών. *Ποινική Δικαιοσύνη*, 7, 977-992.

Συμεωνίδου-Καστανίδου, Έ. (2024). Γυναικοκτονίες: Όσα δεν έχουν γίνει για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών. *Ποινική Δικαιοσύνη*, 4, 313-314.

Τοπαλνάκος, Π. (2022). Γυναικοκτονία και ποινικό δίκαιο: Μία άδηλη διαδρομή στο πεδίο του αδίκου και της ενοχής. *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου (ΕΕΕυρΔ)*, 4, 463-474.

Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής & Οικογένειας, Γενική Γραμματεία Ισότητας & Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. (2024). 5η ετήσια έκθεση για τη βία κατά των γυναικών.

Φυτράκης, Ε. (2025). *Ενδοοικογενειακή βία: Θεσμικό πλαίσιο*.

Φυτράκης, Ε. (2025α). Η ποινική αυστηρότητα ως πολιτικό δόγμα. Στο Ένωση Δικαστών & Εισαγγελέων (Επιμ.), *Αντεγκληματική πολιτική, ποινική νομοθεσία και Δικαιοσύνη* (σσ. 47-70) Εκδόσεις Σάκκουλα.

Ξενόγλωσση

Bastounas, G. (2025). Rethinking femicide: Legal definitions, European frameworks, and the case against separate criminalisation. *European Criminal Law Review*, 15(2), 250–261.

Gruber, A. (2007). The feminist war on crime. *Iowa Law Review*, 92, 741–833.

Nickels, J., & Morgenstern, C. (2022). “Carceral feminism”? Feministische Positionen in der deutschen Kriminalpolitik. Στο A. Bartsch, J. Krieg κ.ά. (Επιμ.), *Gender & Crime: Geschlechteraspekte in Kriminologie und Strafrechtswissenschaft* (σσ. 97 ff). Nomos

Η νομικοπολιτική διάσταση και λειτουργία της αναγνώρισης του φόνου γυναικών με έμφυλο κίνητρο

06-

Ελένη Ρεθυμιωτάκη

Αν. Καθ. Νομικής ΕΚΠΑ,
τ. Πρ. Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής

I. Στον δημόσιο λόγο η βία προκαλεί αποτροπιασμό, καθώς προβάλλεται καθημερινά να ξεσπάει μεταξύ κρατών, κοινωνικών ομάδων, φυλών και φύλων, ακόμα και στις σχέσεις ερωτικής οικειότητας, συντροφικότητας και οικογενειακής ζωής. Από κοινωνιολογική άποψη, η φυσική αναμέτρηση, η πάλη «σώμα με σώμα», ενδέχεται να αναδυθεί σε κάθε σχέση κυριαρχίας, όπως είναι και η έμφυλη! Η βία που ασκείται στις γυναίκες είναι ταυτόχρονα προσωπική, ενσώματη αλλά και δομική, καθώς πηγάζει από την πατριαρχική και ιεραρχική δομή. Το κοινωνικό απωθημένο της συστατικής αυτής βίας επανέρχεται και το πέρασμα στην πράξη συμβαίνει για να επιβεβαιώνει εσαεί τη δυνατότητα του σωματικά, πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά ισχυρότερου να υποτάξει την πιο αδύναμη.

Η αναπαραγωγή της υποτέλειας των γυναικών διασφαλίζεται μέσω μιας «οικονομίας» της απειλής άσκησης βίας (Memmi, 1996, σσ. 45-76). Η άσκηση σωματικής βίας επιτελεί την ανδρική υπεροχή διακηρύσσοντας ότι οι άνδρες είναι τα υποκείμενα, έχουν περισσότερες δυνάμεις και πόρους και, συνεπώς, έχουν εξουσία επί της ζωής των γυναικών, οι οποίες, εάν δεν πειθαρχήσουν, θα τιμωρηθούν. Η άσκηση σωματικής και ψυχολογικής βίας κλιμακώνεται και φτάνει ακόμα και στον φόνο των υποτελών, ιδίως όταν αυτές διεκδικούν να αυτοπροσδιοριστούν και να αναπτύξουν ελεύθερα την προσωπικότητά τους. Η έμφυλη βία, σε τελική ανάλυση, διευθετεί και επικυρώνει τις σχέσεις έμφυλης κυριαρχίας, επανατοποθετώντας τον καθένα και την καθεμία στις θέσεις τους! Διαιωνίζεται, επιπλέον, λόγω της συστηματικής αδυναμίας να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά από την αστυνομία και τις εισαγγελικές αρχές. Είναι δε πολύ πιθανή η επιρροή έμφυλων προκαταλήψεων τόσο κατά την απονομή της δικαιοσύνης (Daly & Chesney-Lind, 1988, σσ. 497-538· Πετούση, 2022) όσο και ως προς τη διαμόρφωση της ίδιας της δικαστικής απόφασης (Rethymiotaki, 1989).

Ωστόσο, το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των νεωτερικών κοινωνιών συνίσταται στο ότι το δίκαιο με τη διπλή του ιδιότητα ως αξιακό και οργανωτικό σύστημα έθεσε ως κανονιστικό πρόταγμα οργάνωσης των κοινωνικών σχέσεων την ισότητα, αναγνωρίζοντας δικαιώματα σε ιστορικά διευρυνόμενες ομάδες, μεταξύ των οποίων και οι γυναίκες. Αφενός, μάλιστα, οι γυναίκες έγιναν τυπικά ίσες με τους άνδρες, βεβαίως μετά από διαρκείς αγώνες των φεμινιστικών κυμάτων, που μάλιστα στην αρχή αντιμετωπίστηκαν με εξαιρετικά βίαιο τρόπο (όπως π.χ. με αναγκαστική σίτιση σε περιπτώσεις απεργίας πείνας κ.ά.). Αναγνωρίστηκαν ως ισότιμοι πολίτες και πλέον εκπαιδεύονται, ασκούν επαγγέλματα, έχουν ίσα δικαιώματα στον ιδιωτικό χώρο και, ως έναν βαθμό, απέκτησαν την εξουσία του σώματος, της σεξουαλικότητας & της μητρότητάς τους. Αφετέρου, δε, η τυπική ισότητα δεν έφερε την ουσιαστική! Οι κοινωνιολογικές έρευνες τεκμηριώνουν ότι, τηρουμένης της αρχής της διαθεματικότητας,⁵³ οι άνδρες υπερτερούν σε κάθε μορφής ισχύ. Πολύ συχνά οι άνδρες δεν σέβονται τα δικαιώματα των γυναικών και τους ασκούν βία, ακόμη και όταν σχετίζονται ερωτικά, συντροφικά και γονεϊκά με αυτές. Αυτό αποδεικνύει ότι η πατριαρχική δομή, αν και έχει λιγότερο ή περισσότερο μετασχηματιστεί, εξακολουθεί να αναπαράγεται. Μάλιστα, η πορεία των γυναικών προς την χειραφέτηση δεν είναι ευθύγραμμη, αλλά παρατηρούνται και ισχυρές τάσεις οπισθοχώρησης από τις κοινωνικές κατακτήσεις τους.

Τίθεται, επομένως, το δικαιοπολιτικό ερώτημα του εάν και σε ποιον βαθμό το δίκαιο επιτυγχάνει, κανονιστικά και εμπειρικά, να διαμεσολαβήσει μέσω των κανόνων, των οργάνων και των διαδικασιών του τις έμφυλες σχέσεις εξουσίας, με επίκεντρο, εν προκειμένω, την προστασία του υπέρτερου αγαθού της αν-

⁵³ Η αρχή της διαθεματικότητας αποδίδει τη διασταύρωση και αλληλεπίδραση της έμφυλης ιεράρχησης με άλλες κοινωνικές διακρίσεις, όπως η ταξική και η φυλετική (βλ. Crenshaw, 2017).

θρώπινης ζωής, καθώς και άλλων αγαθών που η έμφυλη βία προσβάλλει βάνουσα, όπως η ελευθερία, ο αυτοπροσδιορισμός και η ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Επειδή οι άνδρες είναι σε θέση να ασκούν βία στις γυναίκες -λόγω της κοινωνικής κατωτερότητας που τους αποδίδεται- και να τους επιβάλλουν την θέλησή τους, περιφρονώντας ακόμα και την ίδια τους τη ζωή, καλλιεργήθηκε η εντύπωση ότι η πράξη αυτή είναι νομικά αποδεκτή και, άρα, μπορεί να τελείται ατιμώρητα ή με ηπιότερη τιμωρία. Στη διαμόρφωση αυτής της αντίληψης συνέβαλλαν τα λεγόμενα «εγκλήματα τιμής» και «εγκλήματα πάθους», όπου οι κοινωνικές αντιλήψεις και τα έμφυλα στερεότυπα γύρω από την ανδρική τιμή και επιθυμία απέκτησαν και νομικό αποτύπωμα, καθώς αναγνωρίζονταν ως ελαφρυντικά σε άνδρες-δράστες φόνων γυναικών (Αβδελά, 2002· Pontedeira et al., 2020, σσ. 193-216· Παπαχαλαράμπους, 2000, σσ. 1258-1263· Κουράκης, 2025α, σσ. 76-82). Οι φόνοι γυναικών εξακολουθούν να θεωρούνται μεμονωμένα περιστατικά που συμβαίνουν στην ιδιωτική σφαίρα χωρίς να συνδέονται με το δομικό αίτιο της έμφυλης ανισότητας (Μαροπούλου, 2020).

Ο νομικός διαχωρισμός της γυναικοκτονίας, η δημιουργία μιας νέας νομικής υποκατηγορίας του εγκλήματος της ανθρωποκτονίας ως «ιδιώνυμο» έγκλημα που τελείται σε επιβαρυντικές περιστάσεις, αποσκοπεί στο να επανορθώσει την παραπάνω αδικία κατά των γυναικών. Το ποινικό δίκαιο αποδοκιμάζει τον φόνο γυναικών με σεξιστικό ή μισογυνικό κίνητρο που, συχνά αλλά όχι πάντα, είναι κατάληξη μιας σχέσης καταπίεσης και άσκησης βίας. Ο φόνος των γυναικών σε αυτή την περίπτωση απορρέει μεν από δομικές σχέσεις έμφυλης ανισότητας, αποτελεί όμως και μια προσωπική πράξη, στην οποία προσδίδεται μια ιδιαίτερη νομική απαξία. Εν προκειμένω, η αξία της ανθρώπινης ζωής των γυναικών περιφρονείται, ακριβώς επειδή θεωρείται υποδεέστερη από αυτή των ανδρών, λόγω της μειωμένης κοινωνικής ισχύος του φύλου τους.

Από το 2012 ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας ανέδειξε την ανάγκη συστηματοποίησης της συλλογής δεδομένων για τους φόνους γυναικών και τη δίωξη των υπευθύνων και υιοθέτησε τον ορισμό της γυναικοκτονίας ως «ανθρωποκτονία από πρόθεση γυναικών επειδή είναι γυναίκες» η οποία λαμβάνει διάφορες μορφές. Οι βασικές κατηγορίες της γυναικοκτονίας είναι τέσσερις και περιλαμβάνουν περιπτώσεις που αυτή τελείται από άνδρες συντρόφους ή αγνώστους, κατόπιν άσκησης βίας κατά των γυναικών, καθώς και περιπτώσεις που συνδέονται με ζητήματα προίκας ή τιμής (United Nations General Assembly, 2012· United Nations Office on Drugs and Crime - UNODC, 2014· Economic and Social Council, 2012). Η Διακήρυξη της Βιέννης για τη γυναικοκτονία (2012) προσδιόρισε ειδικότερες μορφές δολοφονίας γυναικών λόγω του φύλου τους. Ο ορισμός αυτός υιοθετήθηκε και από το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων το 2017, το οποίο έκτοτε παρακολουθεί τόσο τα στατιστικά στοιχεία όσο και τη νομική αντιμετώπιση των δολοφονιών γυναικών (European Institute for Gender Equality - EIGE, 2017).

Η θεσμοθέτηση της γυναικοκτονίας έχει πολλαπλή νομική και κοινωνική σημασία (Brunke, 2024, σσ. 1313-1334). Καθιστά ορατή την κλιμακούμενη βία κατά των γυναικών που προσβάλλει καθολικά τα δικαιώματά τους και ειδικότερα εκείνο της ζωής, συχνά μάλιστα όσο περισσότερο εκείνες αντιστέκονται στην καταπίεσή τους. Υποχρεώνει ρητά και καθιστά πλέον υπόλογα όλα τα κρατικά όργανα -την κυβέρνηση, τη διοίκηση, την αστυνομία και τα δικαστήρια- να οργανωθούν κατάλληλα, ώστε να αποτρέπουν τους φόνους γυναικών και να τους αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά όταν, παρόλα αυτά, συμβαίνουν. Ειδικά οι δικαστές καλούνται να εντοπίσουν και να εκτιμήσουν ανάλογα το μισογυνικό κίνητρο σε φόνους γυναικών, ώστε να επαυξάνουν τις ποινές των δραστών τους, όταν τούτο κρίνε-

■

ται αναγκαίο. Η θεσμοθέτηση επιτρέπει, επίσης, την καλύτερη πρόβλεψη και αποτροπή των φόνων βάσει των στοιχείων που συγκεντρώνονται με συστηματικότητα, ώστε να τεκμηριωθεί το εύρος του φαινομένου και να γίνει μεθοδικότερη η αξιολόγηση του κινδύνου προτού αυτοί να συμβούν.⁵⁴ Προτρέπει δε την κοινωνία να αμφισβητήσει τη βία ως πολιτισμική αξία και ως οργανωτική βάση των έμφυλων σχέσεων. Αντίθετα, η έμφυλη βία νοσηματοδοτείται ως κατάφωρη παραβίαση των ανθρωπινων δικαιωμάτων, μεταξύ των οποίων η ζωή των γυναικών επέχει εξέχουσα θέση. Εντέλει, πρόκειται για μια προσαρμογή του ποινικού δικαίου, ώστε να λαμβάνεται υπόψη η ιδιαίτερη φύση και σοβαρότητα της έμφυλης βίας, καθώς και το γεγονός ότι οι γυναίκες είναι δυσβάσταχτα εκτεθειμένες σε αυτή.

Όπου έχει αναγνωριστεί η γυναικοκτονία, οι νομοθέτες εισάκουσαν τη φωνή των γυναικών και των κινημάτων τους, τα οποία, ως υποκείμενα δικαίου, διεκδίκησαν και εξακολουθούν να διεκδικούν να πάψουν οι γυναίκες να είναι θύματα της έμφυλης βίας που τις απανθρωποποιεί. Άλλωστε, οι φεμινιστικές κινητοποιήσεις και διεκδικήσεις ενάντια στην έμφυλη βία συνδέθηκαν με διεθνείς οργανισμούς, οι οποίοι υιοθέτησαν κείμενα που εφαρμόζονται από τα περιφερειακά συστήματα προστασίας των ανθρωπινων δικαιωμάτων. Πέρα από το lobbying σε επίπεδο Ηνωμένων Εθνών και Συμβουλίου της Ευρώπης, το φεμινιστικό κίνημα αναπτύχθηκε και κάτωθεν, όπως έχει βιβλιογραφικά τεκμηριωθεί, με τη μορφή grassroots δικτύων γυναικών, οι οποίες (ιδίως στη Βόρεια & Νότια Αμερική), σε συνεργασία με φεμινίστριες νομικούς, προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν συλλογικά την έμφυλη βία (de Souza & Rodrigues Selis, 2022, σσ. 5-15).

⁵⁴ Ήδη η καταγραφή των φόνων γυναικών από τους συντρόφους τους κατά την περίοδο 2014-2022 έχει αποδείξει το υψηλό ποσοστό τους τόσο επί του συνόλου των ανθρωποκτονιών όσο και μεταξύ των φόνων γυναικών (βλ. European Institute for Gender Equality – EIGE, 2025)

II. Προφανώς, εγείρονται πολιτικές και νομικές αντιρρήσεις για την εισαγωγή της γυναικοκτονίας ως ιδιαίτερης νομικής κατηγορίας και, μάλιστα, από πολλές απόψεις.

A. Από *πολιτική άποψη*, υποστηρίζεται ότι πρώτον, από τη στιγμή που θύματα και δράστες κατηγοριοποιούνται με αναφορά στο βιολογικό δίπολο άνδρας/γυναίκα, ο όρος «γυναικοκτονία» εδραιώνει την ουσιοκρατική αντίληψη για την έμφυλη διαφορά (για τη συζήτηση στη φεμινιστική νομική θεωρία, βλ. Παπαχαράλαμπους, 2023, σσ. 377-404 και Γασπαρινάτου, 2023, σσ. 157-187). Αυτή η αντίληψη εκλαμβάνει το βιολογικό φύλο (sex) ως φυσικό δεδομένο, που υπάρχει ανεξάρτητα από την κοινωνική νοηματοδότησή του, σε αντίθεση με το πολιτισμικό φύλο (gender). Συνδέεται δε και με την κυρίαρχη τάση να κατατάσσονται οι γυναίκες στην κατηγορία των θυμάτων. Έτσι, όμως, νομιμοποιείται εκ νέου ο πατερναλισμός, ενώ, αντιθέτως, θα έπρεπε να επιδιώκεται η ενδυνάμωση των γυναικών ως φορέων αυτόνομης πολιτικής και κοινωνικής δράσης (Σταμάτης, 2021). Δεύτερον, η εισαγωγή μιας ξεχωριστής κατηγορίας εγκλωβίζει τις γυναίκες αδιακρίτως σε μια κοινωνική ομάδα ευάλωτων προσώπων (Ζαραφωνίτου, 2025, σσ. 69-72). Τρίτον, ελλοχεύει ο κίνδυνος να εκτονωθεί η δυναμική της φεμινιστικής διεκδίκησης και να μετατεθεί η ευθύνη στο κράτος. Αυτό, όμως, το επιχείρημα καταλήγει σε αδιέξοδο, διότι το κράτος ήδη δυσκολεύεται να αναπτύξει μια ολοκληρωμένη πολιτική πρόληψης της έμφυλης βίας, παρότι η υποχρέωσή του αυτή απορρέει από σχετικά διεθνή κείμενα (Καστανίδου-Συμεωνίδου, 2024, σσ. 313-314).

Ωστόσο, η νομική τυποποίηση της γυναικοκτονίας μάλλον κλονίζει παρά υποστασιοποιεί την έμφυλη διαφορά, στον βαθμό που κατονομάζει την πράξη που διακόπτει βίαια το γίνεσθαι των γυναικών, τη δυνατότητα και την προσπάθειά τους να γίνουν τα υποκείμενα που αυτές επιλέγουν (Luján Pinelo,

2018, σσ. 41-62· Braidotti, 2002). Η φεμινιστική διεκδίκηση της αναγνώρισης της γυναικοκτονίας γίνεται ακριβώς για να ανατρέψει το σύστημα που κατασκευάζει παγιωμένες ανδρικές και γυναικείες ουσίες, τις ιεραρχεί και νομιμοποιεί την έμφυλη βία που τις διαιωνίζει. Όπως εύστοχα παρατηρεί η J. Butler, οι φεμινιστικές ομάδες, όπως η “Ni Una Menos” («Ούτε μία λιγότερη») στη Λατινική Αμερική, καταγγέλλουν το προνόμιο των αντρών να ορίζουν τη ζωή των γυναικών χωρίς να θέτουν ζήτημα αναβίωσης της ουσιοκρατικής αντίληψης του φύλου, δηλαδή χωρίς να προκύπτει το ερώτημα ποιοι άνθρωποι εμπίπτουν στην κατηγορία «γυναίκα», γιατί αυτή καθαυτή η άσκηση βίας «εκθηλύνει» κοινωνικά τους αποδέκτες της (Yancy, 2019).

Περαιτέρω, αντί η εισαγωγή της γυναικοκτονίας να απενεργοποιεί την ικανότητα πολιτικής αντίδρασης των γυναικών έναντι της θανατηφόρας βίας που τους ασκείται, αποτελεί έμπρακτη αναγνώριση της ικανότητάς τους να αντιστέκονται και να αναλαμβάνουν πολιτική δράση (Butler, 2009). Η ευαλωτότητα δεν είναι συνώνυμη με την παθητικοποίηση (Gilson, 2016, σσ. 71-98). Η ευαλωτότητα ορίζεται ως εγγενής αλληλεξάρτηση όλων των ανθρωπίνων όντων, που αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την ανθρώπινη ζωή. Εν προκειμένω, η δυνατότητα δράσης των γυναικών εξαρτάται από την ικανότητά τους να επανανοηματοδοτούν τους λόγους που τους αφορούν, να τους αποσταθεροποιούν και να τους μετατοπίζουν προς διαφορετικές κατευθύνσεις (Kakolyris 2025, σσ. 57-74).

Τέλος, ιστορικά, η σχέση των φεμινιστικών κινημάτων με το δίκαιο έχει αποδειχθεί πολύπλοκη (Ρεθυμιωτάκη, 2023). Τόσο οι φιλελεύθερες όσο οι ριζοσπάστριες φεμινίστριες εκνομήκευαν τα πολιτικά τους αιτήματα, αξιοποίησαν το δίκαιο ως μέσο πολιτικής διεκδίκησης από το κράτος, ώστε αυτό να κατευθύνει άνωθεν την κοινωνική αλλαγή δια του δικαίου του. Σε ένα εμβληματικό άρθρο της η Mackinnon (1983, σσ. 635-658)

διαπιστώνει την αμφιθυμία του φεμινισμού απέναντι στο κράτος και καταδεικνύει την ανάγκη υπέρβασής της. Για τον μεν φιλελεύθερο φεμινισμό το κράτος είναι φορέας αυτόνομης πολιτικής εξουσίας, πέρα και πάνω από τις έμφυλες σχέσεις εξουσίας, ουδέτερος διαιτητής αντικρουόμενων συμφερόντων, με αναφορά στην κανονιστική ορθολογικότητα του δικαίου του. Για τον δε ριζοσπαστικό φεμινισμό το κράτος διαπερνάται από έμφυλες σχέσεις εξουσίας και, άρα, το δίκαιό του νομιμοποιεί την ιδεολογία της καταπίεσης. Ο πρώτος επικεντρώνεται στην κρατική παρέμβαση για λογαριασμό των γυναικών ως αφηρημένων υποκειμένων δικαίου με δικαιώματα, ενώ ο δεύτερος αναδεικνύει τον έμφυλο, μερικό χαρακτήρα αυτών των δικαιωμάτων και δεν επενδύει στρατηγικά στις νομικές διευθετήσεις. Η ιστορία, όμως, έχει δείξει ότι οι νομικές αλλαγές δεν είναι ούτε πανάκεια ούτε και ασήμαντες!

Αυτό καταδεικνύουν οι στοχευμένες διεκδικήσεις των φεμινιστριών και της φεμινιστικής, νομικής θεωρίας να κατονομάσει και να κατηγοριοποιήσει τον συζυγικό βιασμό και την σεξουαλική παρενόχληση. Το δίκαιο κινητοποιείται όχι μόνο για να μεταρρυθμιστούν οι ισχύοντες κανόνες, αλλά και ευρύτερα για την αμφισβήτηση και επανανοηματοδότηση των έμφυλων κατασκευών των εμπειριών των γυναικών. Η Smart (1989) ανέδειξε τη δυναμική του δικαίου να διατυπώνει εναλλακτικές περιγραφές των σχέσεων μεταξύ των φύλων, όταν οι γυναίκες διεκδικούν τη συμπερίληψη των δικών τους εμπειριών σε αυτό. Υπό αυτήν την οπτική, η θεσμοθέτηση από το ποινικό δίκαιο της γυναικοκτονίας ως ειδικής κατηγορίας αναδεικνύει τη σημασία της ως πεδίο δράσης και αντι-λόγου που αμφισβητεί τις ηγεμονικές αναπαραστάσεις των έμφυλων σχέσεων (Howe & Alaattinoğlu, 2019).

Τα παραπάνω έχουν σημασία και από την άποψη της εγκληματολογικής πολιτικής. Πολλοί επισημαίνουν ότι ο δημόσιος

■

διάλογος για την θεσμοθέτηση της γυναικοκτονίας εκτυλίσσεται σε μια περίοδο έξαρσης των αιτημάτων ποινικοποίησης και αυστηροποίησης των ποινών (Παρασκευόπουλος, 2021· Βιδάλη, 2022), όπου ο τιμωρισμός συσχετίζεται παθολογικά με την επιδίωξη της δικαιοσύνης (Chamberlen & Carvalho, 2022, σσ. 87-102). Πράγματι, η κριτική εγκληματολογία έχει δείξει ότι η προσφυγή στο ποινικό δίκαιο είναι πολλές φορές εγκληματολογικά αναποτελεσματική και θεσμικά δυσλειτουργική. Ωστόσο, η πράξη της ανθρωποκτονίας γυναικών ήδη τιμωρείται και το επίδικο ζήτημα συνίσταται στο εάν η κορύφωση της έμφυλης βίας «θα εντεθεί ως ψηφίδα, κομμάτι ενός πάζλ που χτίζεται διαλεκτικά πάνω στην ηγεμονία της πατριαρχίας» (Γασπαρινάτου, 2023, σσ. 178, 181). Άρα, δεν συνδέεται με το πρόταγμα της τιμωρητικότητας γενικά, το οποίο έχει μια κατεξοχήν ατομοκεντρική βάση. Αφορά δε τις γυναίκες ατομικά και συλλογικά, στο μέτρο που ακόμη και η ζωή τους τίθεται σε διαρκή διακινδύνευση, ειδικότερα λόγω της έμφυλης βίας.

Β. Από νομική άποψη, προβάλλονται τα επιχειρήματα ότι πρώτον, η προστασία της ανθρώπινης ζωής αποτελεί πυρηνική αξία του δυτικού νομικού πολιτισμού στην καθολικότητά της, αξία την οποία υποβιβάζει η εμφυλοποίηση της ανθρωποκτονίας (Αρτινοπούλου, 2020, σσ. 40-41). Δεύτερον, εισάγεται μια αντισυνταγματική διάκριση, που παραβιάζει την αρχή ισότητας και μη διάκρισης, δεδομένου ότι το φύλο των θυμάτων καθίσταται παράγοντας διάκρισης της τιμωρίας των δραστών, επίσης λόγω του φύλου τους (Σταμάτης, 2021). Αυτό θεωρείται ότι θα έχει μια ιδιαίτερα δυσμενή συνέπεια για το ποινικό δίκαιο, ότι δηλαδή θα πλήξει τον πυρήνα της ορθολογικότητάς του, καθώς θα το μετασχηματίσει από δίκαιο των πράξεων σε δίκαιο των προσώπων (Ζαραφωνίτου, 2025, σσ. 69-72). Τρίτον, νομοτεχνικά θα είναι δύσκολο να διακριθεί η γυναικοκτονία από την ανθρωποκτονία με θύματα γυναίκες, καθώς και να αποδειχθεί το σεξιστικό κίνητρο, το οποίο, σε τελική ανάλυση,

μπορεί να αποδειχθεί μόνον εκ των υστέρων, κατά τη διεξαγωγή της δίκης (Αρτινοπούλου, 2020, σσ. 40–41). Δεδομένων των παραπάνω δυσκολιών, πέρα από την συμβολική αξία που θα είχε η αναγνώριση της γυναικοκτονίας, ο σκοπός της θα μπορούσε να εξυπηρετηθεί με την ενσωμάτωση του φόνου γυναικών με μισογυνικό κίνητρο στα εγκλήματα μίσους, ώστε να αναγνωριστεί η έμφυλη διάσταση των εγκλημάτων με σεξιστικά χαρακτηριστικά (Συκιώτου, 2022, σσ. 977–992· Παπασπύρου, 2024).

Στα παραπάνω επιχειρήματα έχει διατυπωθεί και βάσιμος αντίλογος. Πρώτον, όσον αφορά το πρόταγμα της καθολικότητας των κανόνων του σύγχρονου δικαίου, πράγματι αποτελεί ένα μείζον ιδεώδες του, που όμως δεν ταυτίζεται πάντα με την πραγματικότητα! Το ρεύμα του νομικού ρεαλισμού, οι κριτικές νομικές σπουδές και στη συνέχεια οι φεμινιστικές νομικές σπουδές έδειξαν ότι στην πράξη οικονομικοί, πολιτικοί, κοινωνικοί και πολιτισμικοί παράγοντες επηρεάζουν τη συγκρότηση και εφαρμογή των νομικών κανόνων. Όλες αυτές οι προσεγγίσεις δέχονται την κριτική ότι υποσκάπτουν το κάστρο της καθολικότητας και δεν αφήνουν τίποτα που να νομιμοποιεί το δίκαιο. Ωστόσο, η επιστημολογική προσέγγιση της φεμινιστικής θεωρίας, ιδίως της ριζοσπαστικής, κατευθύνει το βλέμμα στη γυναικεία εμπειρία της ανισότητας και την εμφυλοποίηση των νομικών κατηγοριών με αναφορά σε αυτή, προκειμένου να συμπεριληφθεί η έμφυλη πολλαπλότητα (Κραβαρίτου, 1996· Ρεθυμιωτάκη κ.ά., 2016). Η φεμινιστική προσέγγιση δεν κλονίζει το δίκαιο, αλλά τη σύγχυση του μερικού με εκείνο που αναγνωρίζεται ως καθολικό (Scales, 1996, σσ. 1373–1403). Η επίκληση της καθολικότητας δεν μπορεί να συγκαλύπτει την επικράτηση της ανδροκεντρικής σκοπιάς, η οποία ερμηνεύει ως «μερίκευση» τη διεκδίκηση της αναγνώρισης και της γυναικείας οπτικής (Παπαχαλαράμπος, 2023, σσ. 43, 117).

Δεύτερον, εφόσον θεωρηθεί ότι η αναγνώριση της έμφυλης διάστασης κάποιων φόνων γυναικών εμπίπτει στα ειδικά μέτρα τα οποία είναι αναγκαία να παρθούν για την προστασία των γυναικών κατά της έμφυλης βίας, τότε αυτή δεν εμπίπτει στην έννοια της διακριτικής μεταχείρισης υπέρ των γυναικών, σύμφωνα με τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης (άρθρο 4 παρ. 4). Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 116 παράγραφο 4 Σ, τα μέτρα αυτά δεν αποτελούν διάκριση, όταν το Κράτος μεριμνά για την άρση των ανισοτήτων που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στην πράξη (Λάτσιου, 2024, σσ. 203-208). Η θέσπιση ειδικής διάταξης για τη γυναικοκτονία αποτελεί αναγνώριση στην πράξη της ουσιαστικής ανισότητας των γυναικών ενώπιον του κρατικού συστήματος προστασίας της ανθρώπινης ζωής (Κουράκης, 2025β, σσ. 58-68). Όπως έχουν σήμερα τα πράγματα, σε ποιο βαθμό μπορεί κανείς να ισχυριστεί με τεκμηριωμένο τρόπο ότι οι γυναίκες προστατεύονται εξίσου με τους άνδρες από την εγκληματική έμφυλη βία που τις απειλεί;

Επιπλέον, η αναγνώριση της γυναικοκτονίας αναδεικνύει τη συλλογική της διάσταση ως έγκλημα μίσους κατά του φύλου, το οποίο προσωποποιείται στη γυναίκα-θύμα: στοιχείο που αποτελεί βάση της εγκληματικής πράξης και αναπόσπαστο στοιχείο της (Παπαχαραλάμπους, 2023, σσ. 107-108). Άρα, ναι μεν η πράξη παραμένει το αίτιο της ποινικής τιμωρίας, πλην όμως η αξιολόγησή της συνδέεται με το φύλο των προσώπων ως φορέων και αποδεκτών του έμφυλου μίσους που αποτέλεσε το κίνητρο. Δεν τιμωρούνται οι άνδρες ως πρόσωπα και τα φρονήματά τους, αλλά οι πράξεις τους σε συνδυασμό με το αντικοινωνικό κίνητρο, το οποίο συνίσταται στην επιβολή της θέλησής τους στις γυναίκες δια της βίας, μέχρις εσχάτων.

Η ανάγκη να ενισχυθεί ο ακριβοδίκαιος χαρακτηρισμός των εγκληματικών πράξεων απαντά, τρίτον, και στο επιχείρημα της αλληλεπικάλυψης με τη διάταξη περί ανθρωποκτονίας που,

μάλιστα, απειλείται ήδη με ισόβια κάθειρξη. Προφανώς, η κατά περίπτωση επιβαλλόμενη ποινή αυξομειώνεται κατά την επιμέτρηση εάν αναγνωριστούν ελαφρυντικά (άρθ. 83 και 84 ΠΚ) ή εάν εξακριβωθεί ότι η επιλογή του θύματος έγινε λόγω χαρακτηριστικών φύλου (άρθ. 82 Α ΠΚ), βάσει της αρχής της αναλογικότητας (άρθ. 79 ΠΚ) (Κουράκης, 2025α, σσ. 76-82). Από νομοτεχνική άποψη υπάρχουν, βέβαια, περισσότερες επιλογές για την τιμώρηση φόνων γυναικών που σχετίζονται με το φύλο τους. Εκτός από τη θέσπιση της γυναικοκτονίας ως διακεκριμένης μορφής ανθρωποκτονίας, μπορεί το σεξιστικό ή μισογυνικό κίνητρο να προστεθεί είτε ως επιβαρυντική περίπτωση είτε ως ειδικό κριτήριο επιμέτρησης, στις περιπτώσεις όπου λαμβάνεται υπόψη η απαξία του κινήτρου λόγω μίσους, χωρίς να έχει προηγηθεί διαχωρισμός.⁵⁵ Η απόδειξη του έμφυλου κινήτρου γίνεται κατά την δίκη, αλλά ένας αρχικός, προσωρινός έστω, χαρακτηρισμός θα βοηθούσε, ιδίως εάν υφίσταται ένα τυποποιημένο πρωτόκολλο για τις διοικτικές και δικαστικές αρχές. Πάντως, ο αόριστος ή αξιολογικός χαρακτήρας των εννοιών δεν συνεπάγεται ασάφεια ή πολυπλοκότητα την οποία ο ποινικός δικαστής αδυνατεί να ερμηνεύσει (Παπαχαραλάμπους, 2000, σσ. 1258-1263· Κουράκης, 2025α, σσ. 76-82).

Ωστόσο, η αναγνώριση της γυναικοκτονίας έχει τόσο νομοτεχνική όσο και συμβολική αξία. Η θέσπισή της θα συντελέσει στην συστηματοποίηση των κριτηρίων διάκρισης και στη συγκριτική αποτίμηση της λειτουργίας της με τις υπόλοιπες νομοθετικές επιλογές (European Institute for Gender Equality - EIGE, 2023). Επίσης, η καθιέρωση του όρου θα επηρεάσει την κοινωνική αντίληψη και πράξη για την έμφυλη βία. Η έμ-

⁵⁵ Ακόμα και η τελευταία εκδοχή έχει σημασία σε περιπτώσεις αποτυχημένης απόπειρας ανθρωποκτονίας που εάν χαρακτηριστεί απλώς ως «απειλή ζωής» δεν συνεκτιμάται η προσβολή άλλων δικαιωμάτων της γυναίκας από την άσκηση έμφυλης βίας και, άρα, μπορεί να υποτιμηθεί ο κίνδυνος να επαναληφθούν οι πράξεις με επιτυχία (βλ. Παπασπύρου, 2024).

■

φυλη βία κατονομάζεται, αποφέροντας ρητορικά και πολιτικά αποτελέσματα. Συζητείται ο πολιτικός σκοπός και το νόημα της έμφυλης βίας, καθίστανται διανοητές οι δυνατότητες της γυναικείας αντίστασης και προτείνονται στρατηγικές και τακτικές αντιμετώπισης. Κατά την Segato (Segato & Vitenti, 2023), η νομική αναγνώριση της γυναικοκτονίας «βάζει το μαχαίρι στο κόκκαλο», αποσταθεροποιεί τη συμβολική οικονομία του πατριαρχικού «καλουπιού», φωτίζοντας το έμφυλο κίνητρο που υποβόσκει σε πολλούς φόνους γυναικών. Καθιστά ορατό ότι δεν πρόκειται για ένα μεμονωμένο φαινόμενο, αλλά έναν μηχανισμό με τον οποίο ένα σύστημα βασισμένο στην ιεράρχηση των φύλων διατηρεί την τάξη του και κανονικοποιεί τη βία κατά των γυναικών. Με βάση αυτή την οπτική, όταν η βία και οι φόνοι γυναικών κατηγοριοποιούνται ως γυναικοκτονίες, συσχετίζονται με τη διάκριση λόγω φύλου, την κοινωνική δομή της ανισότητας και τα έμφυλα στερεότυπα, και όχι με την τιμή, τον βρασμό ψυχής, την έκφραση πάθους ή ζήλειας. Με αυτόν τον τρόπο, ακούγεται και η αλήθεια των γυναικών για τη θανατηφόρα έμφυλη βία που υφίστανται.

Επίλογος

Η νομική αναγνώριση της γυναικοκτονίας εκνομικεύει το πολιτικό αίτημα των γυναικών να απολαύσουν τα δικαιώματά τους και πρώτιστα το δικαίωμά τους στη ζωή. Άρα διεκδικούν την ισότιμη προστασία της σωματικής τους ακεραιότητας ως φορείς σωμάτων που αποτελούν τη θηλυκή εκδοχή του ανθρώπου. Διεκδικούν την ανατροπή των έμφυλων στερεοτύπων, της υποτίμησης των θηλυκοποιημένων σωμάτων, μέσω μιας νομικής ανανοηματοδότησης. Ναι μεν το δίκαιο δεν μπορεί να αλλάξει τα πάντα, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν αλλάζει και τίποτα. Ενώ υπάρχει η τάση να επικρατεί ο ανδρικός τρόπος κατανόησης, πολλές φορές οι γυναίκες κατάφεραν να αναδειχθεί και να ακουστεί η αλήθεια τους. Έτσι, ενώ ο βιασμός

νοηματοδοτούνταν ανδρικά ως «σεξουαλική συνεύρεση χωρίς συναίνεση», στη συνέχεια επανανοηματοδοτήθηκε σαφώς ως πράξη βίας.

Από νομική σκοπιά, επομένως, η εισαγωγή της γυναικείας οπτικής στους νομικούς κανόνες «μετράει» επιστημολογικά και μεθοδολογικά, ενώ μπορεί να αναπτύξει εμπειρικά αποτελέσματα, πληθαίνοντας τις αλήθειες του δικαίου. Το δίκαιο δεν μπορεί να ανατρέψει τις σχέσεις έμφυλης εξουσίας, αλλά μπορεί να τις διαμεσολαβήσει. Οι δικαιικές ρυθμίσεις είναι ιστορικά «προσδιορισμένες» από τις σχέσεις εξουσίας μεταξύ των δύο φύλων, αλλά και προσδιοριστικές της ιστορικής τους εξέλιξης (Μάνεσης, 1982).

Ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Ισπανία (2004), η Κύπρος (2022), η Μάλτα (2022), το Βέλγιο (2023) και πρόσφατα η Ιταλία (2025), έχουν θεσμοθετήσει τη γυναικοκτονία. Στην Ελλάδα, όπως δείχνουν η έκθεση για την παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης για την έμφυλη βία (2014) και η αξιολόγησή της από την GREVIO το 2023 (Council of Europe – GREVIO, 2022· 2023), η αντιμετώπισή της είναι γενικότερα ανεπαρκής. Η αίσθηση της ατιμωρησίας συνεχίζεται, το έμφυλο κίνητρο συχνά δεν λαμβάνεται υπόψη ως επιβαρυντική περίσταση, διαπιστώνονται συμπεριφορές που νομιμοποιούνται από την πατριαρχική κουλτούρα, οι γυναίκες αποθαρρύνονται να υποβάλλουν καταγγελίες, ενώ διαπιστώνεται χάσμα ως προς τις καταδίκες, παρά τον ήδη χαμηλό αριθμό καταγγελιών για βιασμό! Το βέβαιο είναι ότι υπάρχουν πολλά ακόμα να γίνουν για να αντιμετωπιστούν οι φόνοι των γυναικών με σεξιστικό κίνητρο!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Butler, J. (2009). *Ευάλωτη ζωή: Οι δυνάμεις του πένθους και της βίας*. Αθήνα: Νήσος.

Αβδελά, Έφ. (2002). *Δια λόγους τιμής: Βία, συναισθήματα και αξίες στη μετεμφυλιακή Ελλάδα*. Αθήνα: Νεφέλη.

Αρτινοπούλου, Β. (2020). Γυναικοκτονίες: Εννοιολογικά και μεθοδολογικά ζητήματα. Στο Γ. Πετράκη (Επιμ.), *Γυναικοκτονίες: Διαπιστώσεις, ερωτήματα και ερωτηματικά* (Τετράδια Κοινωνικής Πολιτικής, Ειδικό Τεύχος 4, σσ. 32-41). Εκδόσεις Gutenberg.

Βιδάλη, Σ. (2022, 3 Αυγούστου). Η αυστηροποίηση ποινών ποτέ δεν μείωσε τα εγκλήματα. *Αυγή*.

Γασπαρινάτου, Μ. (2023). Φεμινιστική εγκληματολογία και έμφυλη βία: Το φαινόμενο της γυναικοκτονίας. Στο Χ. Παπαχαραλάμπους (Επιμ.), *Γυναικοκτονία και ποινικό δίκαιο: Διδάγματα από το κυπριακό δίκαιο* (σσ. 157-187). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Καστανίδου-Συμεωνίδου, Ε. (2024). Γυναικοκτονίες: Όσα δεν έχουν γίνει για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών. *Ποινική Δικαιοσύνη (ΤΝΠ Qualex)*, 4, 313-314.

Κουράκης, Ν. (2025α). Εγκλήματα από έρωτα. Έγκλημα και Τιμωρία, 17, 76-82.

Κουράκης, Ν. (2025β). Δυνατότητες ποινικής ρύθμισης για τη γυναικοκτονία στην Ελλάδα: Το κυπριακό παράδειγμα. Έγκλημα και Τιμωρία, 17, 58–68.

Κραβαρίτου, Γ. (1996). Φύλο και δίκαιο: *Η προβληματική της βαρύτητας των νομικών ρυθμίσεων στις έμφυλες κοινωνικές σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Λάτσιου, Δ. (2024). Εγκλήματα και έμφυλες διαστάσεις: Η νομική αντιμετώπιση της «γυναικοκτονίας». *Θέματα Ποινικής Δικονομίας και Δικαίου* (ΤΝΠ Quallex), 2/2024, 203–208.

Μάνεσης, Άρ. (1982). *Συνταγματικά δικαιώματα Α΄ Ατομικές ελευθερίες*. Αθήνα–Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.

Μαροπούλου, Μ. (2020, 23 Νοεμβρίου). Γυναικοκτονία: Όρια και όροι αποδοχής ενός νέου νομικού όρου. Διοτίμα.

Παπαχαράλαμπος, Χ. (2000). Ο βρασμός ψυχικής ορμής: «Διαπίστωση» χωρίς αξιολόγηση. *Ποινική Δικαιοσύνη*, 1258–1263.

Παπαχαράλαμπος, Χ. (2023). Φεμινιστική θεωρία του δικαίου και ποινικό δίκαιο. Στο *Μελέτες φιλοσοφίας δικαίου* (2003–2022) (Τόμ. Ι, σσ. 377–404). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Παπαχαράλαμπος, Χ. (Επιμ.). (2023). *Η γυναικοκτονία: Εννοιολόγηση, ποινική απαξία, συγγνωστό της πράξης και δικαιοπολιτική διάσταση*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Παπασπύρου, Ν. (2024, 5 Απριλίου). Χωρίς να διαχωριστεί ο όρος της ανθρωποκτονίας, να αναγνωριστεί κίνητρο απαξίας της γυναίκας. *in.gr*.

Παρασκευόπουλος, Ν. (2021, 31 Δεκεμβρίου). Οι γυναικοκτονίες του 2021. *News247*.

Ρεθυμιωτάκη, Ελ. (2023). Η διαρκής διεκδίκηση του φεμινιστικού & ομοφυλοφιλικού κινήματος για νομικοπολιτική αναγνώριση από τον δικαστή & τον νομοθέτη. Εισήγηση στο συνέδριο *Φύλο και Δίκαιο: Η σκέψη της Γιώτας Κραβαρίτου 15 χρόνια μετά*, Νομική Σχολή Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και Δικηγορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.

Ρεθυμιωτάκη, Ελ., Μαροπούλου, Μ., & Τσακιστράκη, Χρ. (2016). Φεμινισμός και δίκαιο [Ηλεκτρονικό βιβλίο]. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Σταμάτης, Κ. (2021). *Η δικαιοπολιτική αντιμετώπιση της γυναικοκτονίας*. Ένα - Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών.

Συκιώτου, Α. (2022). Γυναικοκτονία - Μια ανθρωποκτονία με ρατσιστικά χαρακτηριστικά και άλλες μορφές βίας κατά των γυναικών. *Ποινική Δικαιοσύνη*, 977-992.

Ζαραφώνιτου, Χ. (2025). Αντίλογος στην εισαγωγή ποινικής διάταξης με χρήση του όρου «γυναικοκτονία». *Έγκλημα και Τιμωρία*, 17, 69-72.

Ξενόγλωσση

Braidotti, R. (2002). *Metamorphoses: Towards a materialist theory of becoming*. Cambridge: Polity Press.

Brunke, L.-I. (2024). Murder, gender and the law: From crime of passion to femicide. *Crime, Law and Social Change*, 82, 1313-1334.

Council of Europe - GREVIO. (2022). Baseline report submitted by Greece pursuant to Article 68(1) of the Istanbul Convention.

Council of Europe - GREVIO. (2023). Baseline evaluation report on Greece.

Chamberlen, A., & Carvalho, H. (2022). Feeling the absence of justice: Notes on our pathological reliance on punitive justice. *The Howard Journal of Crime and Justice*, 61(1), 87-102.

Crenshaw, K. (2017). *On intersectionality: Essential writings*. New York: The New Press.

de Souza, N.M.F., & Rodrigues Selis, L.M. (2022). Gender violence and feminist resistance in Latin America. *International Feminist Journal of Politics*, 24(1), 5-15.

UN Economic and Social Council. (2012, 26 Νοεμβρίου). Vienna Declaration on Femicide. United Nations.

European Institute for Gender Equality. (2017). Defining and identifying femicide: A literature review.

European Institute for Gender Equality. (2023). Improving legal responses to counter femicide in the European Union: Perspectives from victims and professionals.

European Institute for Gender Equality. (2025). Improving the collection of national administrative data on femicide in the EU.

Gilson, E. (2016). Vulnerability and victimization: Rethinking key concepts in feminist discourses on sexual violence. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 42(1), 71-98.

Howe, A., & Alaattinoğlu, D. (2019). *Contesting femicide: Feminism and the power of law revisited.* London: Routledge.

Kakolyris, G. (2025). Judith Butler on gender performativity. *Dia-noesis*, 17(1), 57-74.

Luján Pinelo, A. (2018). A theoretical approach to the concept of femi(ni)cide. *The Philosophical Journal of Conflict and Violence*, 2(1), 41-62.

MacKinnon, C. A. (1983). Feminism, Marxism, method, and the state: Toward feminist jurisprudence. *Signs*, 8(4), 635-658.

Pontedeira, C., Quintas, J., & Walklate, S. (2020). Intimate partner homicides: “Passionate crimes” arguments in the Portuguese Supreme Court of Justice. *International Annals of Criminology*, 58(2), 193–216.

Rethymiotaki, H. (1989). *L'affaire Kolitsopoulos [Mémoire de DEA]*. Université de Paris II, Paris, France.

Scales, A. (1996). The emergence of feminist jurisprudence: An essay. *Yale Law Journal*, 95, 1373–1403.

Segato, R. L., & Vitenti, L. (2023). Feminogenocide. Στο Μ. Dawson & S. Mobayed Vega (Επιμ.), *The Routledge International Handbook on Femicide and Feminicide* (1η έκδ.). Routledge.

Smart, C. (1989). *Feminism and the power of law*. London: Routledge.

United Nations General Assembly. (2012). *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences* (A/67/190). United Nations.

United Nations Office on Drugs and Crime. (2014). *Gender-related killing of women and girls* (E/CN.15/2014/CRP.5). United Nations.

Yancy, G. (2019, 10 Ιουλίου). Judith Butler: When killing women isn't a crime. *The New York Times*.

Γυναικοκτονία: ένα προαναγγελθέν έγκλημα

07-

Σοφία Βιδάλη

τ. Καθηγήτρια Εγκληματολογίας,
Πάντειο Πανεπιστήμιο

I. Αντί εισαγωγής: ορισμένα ιστορικά προηγούμενα

Η θέση της γυναίκας στην ελληνική κοινωνία υπήρξε θέση υποτέλειας έναντι του άνδρα / συζύγου, πατέρα και αδελφού, αλλά και γενικότερα έναντι του σογιού. Οι γυναίκες στην Ελλάδα απέκτησαν το δικαίωμα ψήφου μόλις το 1952 (Ν. 2159). Μέχρι το 1983 ίσχυε ο θεσμός της προίκας, η γυναίκα δεν μπορούσε να δημιουργήσει επιχείρηση στο όνομά της, ελάμβανε εκ του νόμου το επώνυμο του συζύγου της και ο άνδρας αναγνωριζόταν κατά τον αστικό κώδικα ως ο αρχηγός του σπιτιού. Όλα αυτά καταργήθηκαν το 1983 με τον ν. 1329/1983 που κατοχύρωσε την ισότητα ανδρών και γυναικών, ενώ ένα χρόνο νωρίτερα είχε κατοχυρωθεί νομικά ο πολιτικός γάμος (Ν. 1250/1982 ΦΕΚ Α', 46).

Η νομική κατοχύρωση της ισότητας ανδρών και γυναικών δεν άλλαξε ούτε αμέσως ούτε σημαντικά τη θέση των γυναικών, αν και δημιούργησε τις προϋποθέσεις και τις εγγυήσεις για την κοινωνική χειραφέτησή τους. Για παράδειγμα, οι θρησκευτικοί γάμοι εξακολούθησαν να είναι πολύ περισσότεροι από τους πολιτικούς έως το 2012 (Ελαφρός, 2019). Οι γυναίκες εξακολούθησαν να υποβάλλονται σε συνθήκες βίας, συχνά ακραίας. Η βιωμένη πραγματικότητα, πάρα τη δημιουργία νέων θεσμών για την προαγωγή της ισότητας, εξακολούθησε να είναι προβληματική για τις γυναίκες, ενώ κατά καιρούς αποκαλύπτονταν εγκληματικές καταστάσεις ακραίας βίας σε βάρος τους. Στο τέλος της δεκαετίας του '70 αποκαλύφθηκε μια γυναίκα που κρατείτο φυλακισμένη από τους δικούς της για 29 χρόνια (υπόθεση Κωσταλέξι, βλ. in.gr, 2022). Λίγα χρόνια αργότερα, το 1982, η υπόθεση Κολιτσοπούλου (της κακοποιημένης γυναίκας που δολοφόνησε τον άνδρα της μέσω του εραστή της) συγκλόνισε το πανελλήνιο (βλ. Τριτάρης, 2024). Στο τέλος της δεκαετίας (1987), η υπόθεση Φραντζή (του άνδρα που σκότωσε και τεμάχισε τη γυναίκα του) προκάλεσε νέο σοκ

(βλ. Παπαϊωάννου, 2025). Όλες αυτές οι δολοφονίες και κακοποιήσεις θεωρήθηκαν ατομικές υποθέσεις, ενώ στατιστικά εντάσσονται στη γενική κατηγορία «ανθρωποκτονίες». Μόνο πρόσφατα έρχονται στο προσκήνιο ως ιδιαίτερο έγκλημα οι γυναικοκτονίες, με αφορμή την ειδική δολοφονία, μετά από ομαδικό βιασμό και βασανιστήρια, της Ελένης Τοπαλούδη στη Ρόδο (Πεπώνη, 2023). Η δολοφονία αυτή (Νοέμβριος 2018) και όσες ακολούθησαν σηματοδότησαν μια τεράστια αλλαγή στη στάση του κοινωνικού σώματος. Τότε χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά ο όρος «γυναικοκτονία» στον δημόσιο λόγο.⁵⁶ Στη συνέχεια, εν μέσω αποκαλύψεων για άλλα σεξουαλικά εγκλήματα (όπως βιασμούς και σεξουαλικές κακοποιήσεις), αρχικά στον χώρο του αθλητισμού (υπόθεση Σ. Μπεκατώρου, που σηματοδότησε το ελληνικό με τοο, Δεκέμβριος 2020-Ιανουάριος 2021) και έπειτα στον χώρο του θεάτρου σε βάρος τόσο ανηλίκων (υπόθεση Δ. Λιγνάδη, Φεβρουάριος 2021) όσο και γυναικών (υπόθεση Π. Φιλίππιδης, Φεβρουάριος 2021), η συζήτηση για την θυματοποίηση των γυναικών και τη γυναικοκτονία πήρε διαστάσεις.⁵⁷ Οι υποθέσεις αυτές, στις οποίες αποκαλύφθηκε ότι επιφανείς, σχετικά εύποροι και υπεράνω υποψίας άνδρες είχαν διαπράξει ειδική σεξουαλικά εγκλήματα, που είτε είχαν παραγραφεί είτε τους αποδόθηκαν γι'

⁵⁶ Η δίκη σε πρώτο βαθμό για τη δολοφονία αυτή συζητήθηκε ιδιαίτερα, ενώ προκάλεσε αντιδράσεις με αφορμή τις τοποθετήσεις της Εισαγγελέως, αλλά και δηλώσεις κυβερνητικών παραγόντων. Οι δύο δράστες καταδικάστηκαν οριστικά σε ισόβια και 15 χρόνια, απόφαση που οριστικοποιήθηκε μετά την απόφαση του Αρείου Πάγου (Βιδάλη, 2020· ΔΣΑ, 14 Μαΐου 2020· TVXS, 13 Μαΐου 2020· TVXS, 14 Μαΐου 2020· Nomiki Bibliothiki Daily, 14 Ιουνίου 2024).

⁵⁷ Στο επίκεντρο της δημόσιας συζήτησης τέθηκε γενικά η θυματοποίηση γυναικών, αλλά χωρίς θεσμικές τομές, ενώ οι υποθέσεις που κατέληγαν στην ποινική δικαιοσύνη, προκαλούσαν πολλές αμφιβολίες για την δικαιοσύνη των αποφάσεων. Με εξαίρεση την υπόθεση Μπεκατώρου, όπου τα εγκλήματα είχαν παραγραφεί, στην υπόθεση Λιγνάδη, ο δράστης βιασμού δύο ανηλίκων είναι ελεύθερος με βάση το ανασταλτικό αποτέλεσμα της έφεσης και η δίκη έχει αναβληθεί τέσσερις φορές ως τώρα, ενώ την έφεση άσκησε υπέρ του νόμου η Εισαγγελέας (ενδεικτικά, βλ. Ριζοσπάστης, 11 Νοεμβρίου 2025· Μουστάκα, 2022). Στην υπόθεση Φιλίππιδης, ο δράστης καταδικάστηκε για απόπειρες βιασμού σε τριετή φυλάκιση με αναστολή.

■ αυτά δυσανάλογα ήπιες ποινές, λειτούργησαν ως προηγούμενα κλονισμού της εμπιστοσύνης στη δικαιοσύνη. Μάλιστα, υπό την επίδραση και τάσεων ποινικού λαϊκισμού, που στο μεταξύ εμπεδώθηκαν στο κοινωνικό σώμα (βλ. Γασπαρινάτου, 2024), αναδύθηκαν αιτήματα αυστηροποίησης της ποινικής καταστολής συνολικά. Ακολούθησαν δολοφονίες γυναικών που συγκλόνισαν το πανελλήνιο. Ανάμεσά τους ξεχωρίζει, ως προς τη συμπεριφορά του δράστη, η δολοφονία της Κάρολαϊν Κράουτς (Μάιος 2021) από τον σύζυγό της, ενώ την προηγούμενη μέρα της δολοφονίας αυτής, είχε δολοφονηθεί άλλη μια γυναίκα από τον γιο της. Εκείνη τη χρονιά, ανάμεσα στον Ιούνιο και τον Δεκέμβριο του 2021, διαπράχθηκαν 21 γυναικοκτονίες (βλ. αναλυτικά: femicide.gr, 2021). Και ενώ τα επόμενα χρόνια διαπράχθηκαν και άλλες, η δολοφονία της Κυριακής Γρίβα, τον Απρίλιο του 2024, έξω από το Αστυνομικό Τμήμα, έφερε στην επιφάνεια, μεταξύ άλλων, και την ανεπάρκεια των αστυνομικών αρχών. Εύλογα, επομένως, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι, κατά την τελευταία περίπου δεκαετία, το φαινόμενο της κακοποίησης και σεξουαλικής βίας κατά των γυναικών απέκτησε θεατότητα, που στη συνέχεια πλαισιώθηκε και από πρωτόγνωρες σε αριθμό για την Ελλάδα γυναικοκτονίες.

II. Η γυναικοκτονία: διαστάσεις και αφανείς όψεις

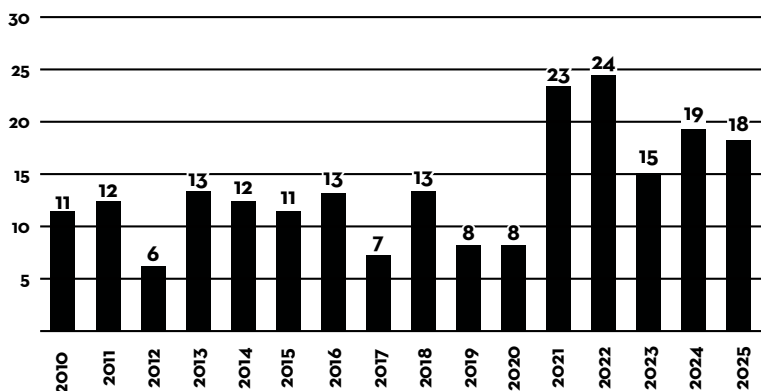
Σήμερα, η γυναικοκτονία αποτελεί ένα σοβαρό πρόβλημα, που η σημαντικότητά του δεν προκύπτει ποσοτικά αλλά κυρίως ποιοτικά. Συγκεκριμένα, στατιστικά οι γυναικοκτονίες εντάσσονται στη γενική κίνηση της εγκληματικότητας ως ανθρωποκτονίες και έτσι «εξαφανίζονται». Μόνο επιμέρους στατιστικές καταγραφές καταχωρούν ειδικά το έγκλημα της γυναικοκτονίας. Επιπλέον, η ανθρωποκτονία με δόλο παρουσιάζει χαμηλό δείκτη συμμετοχής στο σύνολο της εγκληματικότητας, στον οποίο περιλαμβάνονται και οι γυναικοκτονίες (βλ. Πίνακα 1). Ωστόσο, τα ειδικότερα ποιοτικά στοιχεία για τα εγκλήματα αυτά (βλ. ενδεικτικά: femicide.gr,

2023), αποκαλύπτουν λανθάνουσες όψεις: για παράδειγμα την τελευταία πενταετία διαπράχθηκαν από 74 έως 92 ανθρωποκτονίες ετησίως ανά 100.000 κατοίκους (Πίνακας 1). Το ανησυχητικό δεν είναι η αναλογία αυτή καθαυτή, αλλά το γεγονός ότι δεν αντιστοιχεί μία ανθρωποκτονία ή απόπειρα ανά δράστη (βλ. στήλη 5). Αντιθέτως, η αναλογία δραστών και θυμάτων δείχνει ότι εμπλέκονται περισσότεροι του ενός δράστες ανά έγκλημα, γεγονός που υποδεικνύει μια συλλογική ή και οργανωμένη διάσταση, στοιχείο που δεν συζητείται: π.χ. για το 2024 σε 284 ανθρωποκτονίες και απόπειρες (0,7 τελεσμένες και 2,7 απόπειρες ανά 100.000 κατοίκους) αντιστοιχούν 571 δράστες, άρα δεν αντιστοιχεί 1 δράστης ανά περιστατικό, αλλά περισσότεροι. Αυτό είναι ένα σημαντικό στοιχείο που δείχνει την κοινωνική και οργανωμένη βία και χρήζει διερεύνησης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

	ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΑ ΜΕ ΔΟΛΟ			
ΕΤΟΣ	ΤΕΛΕΣΜΕΝΑ, ΑΝΑΛΟΓ. / 100.000 ΚΑΤ.	ΑΠΟΠΕΙΡΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΙ ΑΝΑ 100.000 ΚΑΤ.	ΔΡΑΣΤΕΣ ΓΝΩΣΤΟΙ ΤΟΝ ΜΗΝΑ ΒΕΒΑΙΩΣΗΣ
2024	74 / 0,7	210	284 / 2,7	571
2023	71 / 0,7	194	265 / 2,5	431
2022	79 / 0,7	167	246 / 2,3	335
2021	92 / 0,9	149	241 / 2,3	327
2020	80 / 0,8	148	328 / 3,0	288
2019	82/ 0,8	129	211 / 2,0	-
2018	98/ 0,9	147	245 /2,3	-
2017	87/ 0, 8	156	243 /2,3	-
2016	85/ 0,8	141	226 / 2,2	-
2015	93/ 1,0	185	278/ 2,6	-

Στοιχεία: Ελληνική Αστυνομία – Επεξεργασία Σ. Βιδάλη.

Πηγές: [European Training Platform on domestic violence](#), ΓΓΙ & Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων / 5η Ετήσια Έκθεση για την ενδοοικογενειακή βία, [femicide.gr](#)

Επίσης, από τον Πίνακα 2 προκύπτει ότι υπάρχει μια κάθετη αύξηση των γυναικοκτονιών στην χώρα μας, αλλά τα αίτιά τους δεν έχουν διερευνηθεί και δεν μπορούν να συσχετισθούν με τις συνέπειες της πανδημίας του covid, καθώς και μετά την επιδημική κρίση οι δείκτες είναι πάλι αυξημένοι και, επομένως, φαίνεται ότι το έγκλημα αυτό δεν είναι πλέον συγκυριακό (βλ. και Walklate, 2021).

Εκτός από τις διαστάσεις και τα γενικά χαρακτηριστικά που προαναφέρθηκαν, οι ιδιαιτερότητες που διέπουν αυτό το έγκλημα (φύλο, πατριαρχικές σχέσεις, φαλλοκρατικές αντιλήψεις, σχέσεις δράστη και θύματος) εγείρουν ερωτήματα για τον λόγο υποεκπροσώπησης των γυναικοκτονιών στις επίσημες στατιστικές και εκθέσεις.

Επιπλέον, η επικοινωνιακή διαχείριση του φαινομένου από τα ΜΜΕ, περιορίζει το πρόβλημα σε ένα ατομικό ελάττωμα και

συγκυριακό γεγονός, συσκοτίζοντας τις ευρύτερες κοινωνικο-πολιτικές διαστάσεις του και την κοινωνική βλάβη που προκαλεί. Επίσης, υποβαθμίζεται το γεγονός της ποικιλομορφίας των σχέσεων εγγύτητας μεταξύ δράστη και θύματος που αφορά όλο το φάσμα των οικογενειακών σχέσεων. Γι' αυτό, παρά την σημαντική ευαισθητοποίηση για το πρόβλημα σε διεθνές επίπεδο, στην Ευρώπη η έκταση του φαινομένου δεν μειώθηκε (Παπαχααραλάμπους, 2023, σ. 12).

III. Γυναικοκτονία και ποινικό φαινόμενο

Η γυναικοκτονία αποτελεί πράξη που σηματοδοτεί το τελικό στάδιο μιας διαδικασίας βίας και κακοποίησης, η οποία μπορεί να λάβει ποικίλες μορφές, δεν είναι στιγμιαία ή συγκυριακή, αλλά κλιμακούμενη, σε διάφορα στάδια και πράξεις που φτάνουν σε κορύφωση (βλ. και Αρτινοπούλου, 2020· Κουράκης, 2024· Γασπαρινάτου, 2022). Η *Διακήρυξη της Βιέννης*, από την αρμόδια Επιτροπή του ΟΗΕ, έχει αναγνωρίσει ότι υπάρχουν διαφορετικές μορφές γυναικοκτονίας που αφορούν δολοφονίες γυναικών και κοριτσιών λόγω του φύλου τους. Όπως διευκρινίζεται, η γυναικοκτονία «...μπορεί να λάβει μεταξύ άλλων τη μορφή: (1) της δολοφονίας γυναικών ως αποτέλεσμα της βίας μεταξύ συντρόφων· (2) των βασανιστηρίων και της μισογυνικής δολοφονίας γυναικών· (3) της δολοφονίας γυναικών και κοριτσιών στο όνομα της «τιμής»· (4) της στοχευμένης δολοφονίας γυναικών και κοριτσιών στο πλαίσιο ένοπλης σύγκρουσης· (5) της δολοφονίας γυναικών που σχετίζεται με την προίκα· (6) της δολοφονίας γυναικών και κοριτσιών λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού και της ταυτότητας φύλου τους· (7) της δολοφονίας ιθαγενών και ιθαγενών γυναικών και κοριτσιών λόγω του φύλου τους· (8) της επιλεκτικής βρεφοκτονίας με βάση το φύλο· (9) των θανάτων που σχετίζονται με τον ακρωτηριασμό των γεννητικών οργάνων· (10) των κατηγοριών για μαγεία· και (11) των γυναικοκτονιών που συνδέονται με συμμορίες, οργανωμένο

■
έγκλημα, εμπόρους ναρκωτικών, εμπορία ανθρώπων και τον πολλαπλασιασμό των φορητών όπλων...» (UN Economic and Social Council, 2013).

Από την πληθώρα θεωρήσεων και αντιπαραθέσεων σχετικά με τον χαρακτήρα και τις κατηγοριοποιήσεις της γυναικοκτονίας (ως γενοκτονικής συμπεριφοράς, ως εγκλήματος μίσους κ.ά., βλ. ενδεικτικά: Παπαχαλαράμπους, 2023, σσ. 16–20), κρίσιμη είναι η συζήτηση για τη σημασία της αναγνώρισης του όρου «γυναικοκτονία» σε ποινικό επίπεδο. Δεν θα αναφερθούμε αναλυτικά σε αυτές τις προσεγγίσεις, οι οποίες εξάλλου είναι γνωστές. Υπογραμμίζουμε, όμως, τη διαφορετική λογική που διέπει την ποινική αντίδραση, τη φεμινιστική εγκληματολογία και την εξωποινική αντίδραση στο επίπεδο της κοινωνικής πρόληψης των εγκλημάτων αυτών. Ειδικότερα, από μέρος της θεωρίας, η οποία συνεκτιμά την «ανθεκτικότητα του φαινομένου της γυναικοκτονίας», υποστηρίζεται η ποινική λύση, στο πλαίσιο μιας ολιστικής θεώρησης που συλλαμβάνει τη γυναικοκτονία ως υποταγή (διαθεματικά κατανοούμενη) γυναικών και κοριτσιών στην πατριαρχική βία (Παπαχαλαράμπους, 2023, σσ. 15, 45). Η ολιστική αυτή θεώρηση διευρύνει τον ορισμό της ανθρωποκτονίας και στα προστάδια της θανάτωσης, εστιάζει στον συστημικό χαρακτήρα των μισογυνικών φόνων, στην κρατική ευθύνη για την ατιμωρησία, καθώς και σε καταστάσεις που καθορίζουν το πλαίσιο (π.χ. πόλεμοι κ.ά.), ενώ ταυτόχρονα αναδεικνύει τον ανδροκεντρισμό (βλ. Παπαχαλαράμπους, 2023, σσ. 38–43· Κουράκης, 2024). Η ιστορική θεώρηση της γυναικοκτονίας από φεμινίστριες, όπως η εγκληματολόγος Diana Russell τη δεκαετία του '70, απέβλεπε, ωστόσο, σε μια αλλαγή παραδείγματος ως προς τον τρόπο πρόσληψης και ανάλυσης του φαινομένου και στην ανάδειξη των δομικών παραγόντων που το δημιουργούν και το αναπαράγουν (Γασπαρινάτου, 2022, σ. 65). Υπό αυτήν τη θεώρηση, η γυναικοκτονία συνιστά παράγωγο συγκεκριμένων κοινωνικών σχέσεων. Έτσι,

σύμφωνα με την Russell, η πολιτική διάσταση της γυναικοκτονίας έγκειται μεταξύ άλλων στην αναγνώριση του συστημικού χαρακτήρα που έχουν ορισμένες μορφές γυναικοκτονίας, οι οποίες αποδίδονται συνήθως σε ατομικές δυσλειτουργίες και ελαττώματα (π.χ. μανιακοί δολοφόνοι, δολοφονίες από ένοπλες ομάδες κ.ά.) (Russell, 2011) .

Η λογική της φεμινιστικής προσέγγισης συναρτάται με τη διαδικασία κοινωνικής χειραφέτησης της γυναίκας και της αναγνώρισης του συστημικού χαρακτήρα του πλαισίου υποτέλειας, εκμετάλλευσης και κακοποίησης. Το φεμινιστικό κίνημα και η επίδραση των φεμινιστικών θεωρήσεων στην Εγκληματολογία για τη θέση της γυναίκας και του φύλου στο ποινικοκατασταλτικό σύστημα (Burke, 2019, σ. 237) ανέδειξαν σύνθετα ζητήματα όπως: α) τη σημασία του φύλου (gender)· β) την κυριαρχία του σεξισμού στις περισσότερες κοινωνίες ως αποτέλεσμα της πατριαρχίας· γ) την ανάγκη η θεωρία και η έρευνα να περιλαμβάνουν τη γυναικεία εμπειρία· δ) την ανάγκη η έρευνα να αφορά το φύλο γενικότερα και όχι μόνο την κατάσταση των γυναικών· ε) τη σχέση ανάμεσα στις ανισότητες που σχετίζονται με το φύλο και άλλες μορφές ανισοτήτων (Renzetti, 2019, σ. 75).

Η απήχηση των θέσεων του φεμινιστικού κινήματος δεν προέκυψε ως μια γραμμική πορεία, αλλά αντέκρουσε τις θετικιστικές ανθρωπολογικές προσεγγίσεις περί οντολογικής ιδιαιτερότητας της γυναίκας, μέσα στην ήδη «ιδιαιτέρη φύση του εγκληματία» και, κυρίως, απέρριψε και αντέκρουσε την ιδέα για την εκ γενετής κατωτερότητα του γυναικείου φύλου και την υποτιθέμενη και διακηρυγμένη ιδιαιτέρη ιδιοσυγκρασία του (πονηριά, έντονος συναισθηματισμός κ.λπ.) (βλ. για όλα σε: Lilly et al., 2007, σσ. 210, 215 κ.ε.· Burke, 2019, σ. 236 κ.ε.).

Η κριτική στον ανδροκεντρικό χαρακτήρα της Εγκληματολο-

■

γίας από τις «Φεμινιστικές Εγκληματολογίες» (Walklate, 2007, σ. 84) εμπλουτίστηκε περαιτέρω από έρευνες για τους όρους θυματοποίησης των γυναικών και για τις πατριαρχικές σχέσεις εξουσίας, υπό την επίδραση των μαρξιστικών και κριτικών ριζοσπαστικών φεμινιστικών θεωρήσεων (βλ. αναλυτικά: Βιδάλη, 2022).

Η πατριαρχία, στο πλαίσιο αυτό, θεωρήθηκε θεμελιώδης μορφή κυριαρχίας, ενώ υποστηρίχθηκε ο πολιτικός χαρακτήρας του γυναικείου ζητήματος (Millet, 1970· Βιδάλη, 2022) . Τότε, μεταξύ άλλων, «ανακαλύφθηκε» ο διπλασιασμός της απόκλισης (double standard) μέσω του ποινικοκατασταλτικού συστήματος (Smart 1995, σ. 16 κ.ε.): δηλαδή, η διαπίστωση ότι οι γυναίκες θεωρείται πως παραβιάζουν όχι μόνο τον νόμο, αλλά και τον κοινωνικό ρόλο του φύλου τους. Επιπλέον, αναδείχθηκε η σχέση μεταξύ κοινωνικού και βιολογικού φύλου από τη μια και εγκλήματος από την άλλη, καθώς και η σημασία της σχέσης αυτής, ενώ αποδείχθηκε ότι οι γυναίκες υπόκεινται σε πολλαπλές συνθήκες βίας και σε επιπλέον διακρίσεις λόγω φυλής και περιθωριοποίησής τους (Maier & Kennedy Bergen, 2019, σσ. 298, 301) . Εν συντομία, οι φεμινιστικές εγκληματολογικές προσεγγίσεις αντικρούουν τις θεωρίες περί «ιδιαιτερότητας» της γυναίκας ως εγκληματία που διαπράττει συγκεκριμένα εγκλήματα, αναδεικνύουν τη σχέση μεταξύ της κοινωνικής χειραφέτησης της γυναίκας και της εγκληματοποίησης της κοινωνικής της συμπεριφοράς (Βιδάλη, 2022, σ. 238 κ.ε.: Γασπαρινάτου, 2022), καθώς και τον δομικό χαρακτήρα ορισμένων εγκλημάτων σε βάρος των γυναικών, όπως οι γυναικοκτονίες. Στο πλαίσιο αυτό, διαμορφώθηκαν και προτάσεις αντεγκληματικής πολιτικής υπό την οπτική των κινήματων της κοινωνικής δικαιοσύνης, της ασφάλειας των δικαιωμάτων και της ελάχιστης ποινικής παρέμβασης, καθώς και του καταργητισμού, οι οποίες διέπονται από μια διαφορετική λογική από την κρατούσα σήμερα στη χώρα μας (Battle & Powell, 2024· Key, 2025).

Ωστόσο, σήμερα ο δημόσιος λόγος για την αντιμετώπιση της γυναικοκτονίας κυριαρχείται από αιτήματα αποκλειστικά ποινικοκατασταλτικού χαρακτήρα (Γασπαρινάτου, 2022, σ. 63), υπό την επίδραση εγκληματολογικών και ποινολογικών προσεγγίσεων στο πλαίσιο της κοινωνίας της αγοράς, οι οποίες επαναφέραν αντιλήψεις της δεκαετίας του '60, τότε που το ποινικό δίκαιο αποτελούσε το αποκλειστικό εργαλείο αντιμετώπισης των εγκλημάτων (Βιδάλη & Κουλούρης, 2024).

IV. Γυναικοκτονίες στην Ελλάδα: μια ατελής συζήτηση

Ειδικότερα, η Κριτική Εγκληματολογία εξετάζει το εγκληματικό φαινόμενο συνολικά, ως ένα πλέγμα κοινωνικών σχέσεων μεταξύ δράστη, θύματος, κράτους και κοινωνίας (λεγόμενο «τετράγωνο του εγκλήματος»), το οποίο εντάσσεται σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικο-ιστορικό πλαίσιο (πολιτική οικονομία του εγκλήματος). Κρίσιμοι άξονες έρευνας για την κατανόηση των αιτιών του εγκλήματος είναι η εγκληματοποίηση, οι όροι παραβίασης του νόμου και οι τρόποι αντιμετώπισής του (Young, 1997· Βιδάλη & Κουλούρης, 2024). Οι γυναικοκτονίες, επομένως, ως έγκλημα αναλύονται και γίνονται κατανοητές υπό το παραπάνω πρίσμα.

Στην Ελλάδα, η εστίαση του ενδιαφέροντος για τα αίτια των γυναικοκτονιών αποκλειστικά στα ρατσιστικά κίνητρα του δράστη ή στον μισογυνισμό και την πατριαρχία γενικότερα συσκοτίζει κρίσιμα ζητήματα και μηχανισμούς, για τους οποίους η ελληνική κοινωνία αποφεύγει να συζητήσει. Τέτοια ζητήματα είναι, ενδεικτικά, ο ρόλος της οικογένειας και του σχολείου στην «υπόγεια αποδοχή» της βίας κατά των γυναικών, στην καλλιέργεια προτύπων συμπεριφοράς, καθώς και ο ρόλος του νομικού και πολιτισμικού πλαισίου που περιβάλλει τη μιντιακή κατασκευή και προβολή ιδεατών τύπων ανθρώπων και από τα δύο φύλα. Με τον τρόπο αυτό, όμως, διατηρούνται έως σήμερα παραδοσιακές πατριαρχικές σχέσεις μέσα στην οικογένεια, ενώ τα κυρίαρχα προτάγματα της κοινωνί-

ας έχουν αλλάξει, γεγονός που συντελεί σε μια άνευ προηγουμένου σκληρότητα των κοινωνικών σχέσεων σε βάρος των γυναικών. Η σκληρότητα της βίας σε βάρος γυναικών και παιδιών εκδηλώνεται με υπερβολικό τρόπο και έχει πλέον αταβιστικά χαρακτηριστικά (για να χρησιμοποιήσουμε έναν θετικιστικό όρο), καθώς οι δράστες έχουν καθηλωθεί σε ένα προηγούμενο στάδιο της εξέλιξης, όχι του είδους, όπως υποστήριζε ο Lombroso, αλλά των κοινωνικών σχέσεων. Τέλος, η καταδίκη τέτοιων φαινομένων είναι επιλεκτική: ελάχιστα απασχολούν τα επιπλέον θύματα τέτοιων καταστάσεων, όπως τα παιδιά ή ακόμα και οι στενοί συγγενείς των θυμάτων (αδέρφια, γονείς κ.ά.).

Και ενώ αναπαράγονται στερεοτυπικά οι ρόλοι αφενός της γυναίκας-«κούκλας», που καλείται να είναι καλή νοικοκυρά και ταυτόχρονα επαγγελματικά επιτυχημένη, αφετέρου του «πολλά βαρύ» και σεξιστή άνδρα, δεν συζητείται το πώς τα πρότυπα αυτά επιδρούν στη βία και στις συμπεριφορές των ανθρώπων, στις συγκεκριμένες γυναικοκτονίες και στη διαδικασία της θυματοποίησης. Ομοίως, απουσιάζουν αναλύσεις για την κοινωνική και ταξική προέλευση δράστη και θύματος, όπως απουσιάζει και η «φωνή του δράστη»: τόσο το ειδικότερο προφίλ του όσο και η δική του εκδοχή για το πώς έφτασε στη δολοφονία (όχι μόνο ενόψει της δίκης, αλλά και επί της ουσίας).

V. Η ποινικοποίηση της γυναικοκτονίας

Η επίσημη θεσμική αντίδραση απέναντι στη γυναικοκτονία, που εξαντλείται σε τεχνικά μέσα, τύπου panic button, και στην τιμωρία του δράστη μέσω της επιβολής βαριάς ποινής στέρησης της ελευθερίας του, δεν είναι προφανές ότι λειτουργεί αποτρεπτικά για άλλους εν δυνάμει δράστες.

Η πρόταση για ποινική τυποποίηση της γυναικοκτονίας, που προτείνεται από πολλές πλευρές (κόμματα, φεμινιστικές ορ-

γανώσεις, ΜΚΟ, καθηγήτριες/ητές ΑΕΙ κ.ά.), έχει προκαλέσει έντονες θεωρητικές αντιπαραθέσεις (βλ. ενδεικτικά: Ζαραφωνίτου, 2025· Συκιώτου, 2022). Η πρόταση αποβλέπει στην παραδειγματική τιμωρία του δράστη, στην κατοχύρωση της ορατότητας του εγκλήματος αυτού, στην ευαισθητοποίηση του πληθυσμού και στην εξάλειψη του σεξιστικού λόγου, καθώς μέσω αυτού αναπαράγονται σεξιστικά πρότυπα και συμπεριφορές.⁵⁸ Συχνά, όμως, οι διεκδικήσεις αυτές φαίνεται ότι δεν λαμβάνουν υπόψη, ούτε την εξέλιξη της εγκληματολογικής θεωρίας και έρευνας ούτε θεμελιώδεις αρχές του ποινικού δικαίου, όπως η ισότητα και η αναλογικότητα, καθώς η τυποποίησή τους εγείρει μεταξύ άλλων και ζητήματα ποινικοδογμικού χαρακτήρα, ιδίως σε σχέση με το έννομο αγαθό που προστατεύεται και την ανώτατη ποινή που προβλέπεται για τις ανθρωποκτονίες.

Ειδικότερα, στη χώρα μας, ο λόγος υπέρ της αναγνώρισης της γυναικοκτονίας ως ποινικού αδικήματος χωριστού από την ανθρωποκτονία, παρέλειψε (βλ. ενδεικτικά: Πετράκη, 2022 και, επίσης, Ανανεωτική, χ.χ.) έναν ολόκληρο τομέα της εγκληματολογικής ριζοσπαστικής κριτικής θεωρίας απέναντι στο ποινικοκατασταλτικό σύστημα εν συνόλω. Πρόκειται για μια αντίληψη που εδώ και 70 χρόνια αναδεικνύει την επιλεκτικότητα του ποινικοκατασταλτικού συστήματος, την ατιμωρησία, την ανασφάλεια και την απουσία λογοδοσίας σε βάρος συγκεκριμένων ομάδων πληθυσμού, που βιώνουν ποικίλες ανισότητες και ακραία βία. Ως εκ τούτου, δεν λαμβάνονται υπόψη ούτε οι αντίστοιχες προτάσεις που απορρέουν από το εν λόγω κριτικό θεωρητικό πλαίσιο.

⁵⁸ Βλ. αναλυτικά τον διάλογο στον Τύπο και την έντονη αντιπαραθέση που διεξήχθη τα προηγούμενα χρόνια για την ποινική τυποποίηση της γυναικοκτονίας σε: Παρασκευόπουλος, 2021. Επίσης, τις απόψεις των Γκατσούκα, Ρεπούση, Καμτσιόδου κ.ά. στο Ανανεωτική, χ.χ. Βλ. ακόμη: Κουράκης, 2024, Παπαχαράλμπους, 2023 και Διοτίμα, χ.χ.

Επίσης, υπό το πρίσμα του ποινικού δικαίου, το έννομο αγαθό που θίγεται με τη γυναικοκτονία δεν είναι διαφορετικό από εκείνο της ανθρωποκτονίας. Υποστηρίζεται, ωστόσο, ότι πριν από αυτή την προσβολή έχουν ήδη θιγεί άλλα έννομα αγαθά (βλ. και Πολυζωίδου, 2022), για τα οποία, όμως, δεν ασκείται ποινική δίωξη – αν και θίγουν τον πυρήνα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στο πλαίσιο αυτό, επισημαίνεται εύστοχα ότι, σε περίπτωση που επιλέξουμε να αντιμετωπίσουμε τη γυναικοκτονία ως ξεχωριστό έγκλημα, της συμπεριφερόμαστε δογματικά, όπως στη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες: «αδυνατούμε να εξιχνιάσουμε τα αρχικά εγκλήματα και ρίχνουμε όλο το βάρος της ποινικής απαξίας στο πιο εύκολο προς απόδειξη έγκλημα...» (Πολυζωίδου, 2022). Ο αντίλογος σε αυτήν και σε όμοιες προσεγγίσεις συμπυκνώνεται στην ανάγκη θέσπισης της γυναικοκτονίας για συμβολικούς λόγους και για να καταστεί περισσότερο ορατή η απαξία έναντι του εγκλήματος αυτού (βλ. ενδεικτικά: Κουράκης, 2024).

Κατ' ουσίαν, η ποινική τυποποίηση της γυναικοκτονίας ως ιδιαίτερου, αυτοτελούς εγκλήματος θα την καθιστούσε *ιδιώνυμο έγκλημα*,⁵⁹ ο τύπος του οποίου, τόσο ιστορικά όσο και από

⁵⁹ Ιδιώνυμο έγκλημα (*delictum sui generis*) είναι εκείνη η πράξη που δεν παρουσιάζει κάποια απόκλιση σε κάποιο στοιχείο της νομοτυπικής μορφής του βασικού εγκλήματος, ώστε να θεωρείται παραλλαγή του, αλλά συνιστά μια αυτονομημένη από το βασικό έγκλημα εγκληματική συμπεριφορά (Κωστάρας, 2004, σ. 282) συνιστά, δηλαδή, μια διαφορετική πράξη από το βασικό έγκλημα, που περιέχει στοιχεία του αλλά και στοιχεία διαφορετικά, ξένα προς το βασικό έγκλημα, που δεν αποτελούν εξειδίκευση του βασικού (Καϊάφα-Γκμπάντι & Συμεωνίδου-Καστανίδου, 2022, σ. 526· Παρασκευόπουλος, 2020, σ. 130). Το κλασσικό παράδειγμα που αναφέρεται στα συγγράμματα του ποινικού δικαίου είναι η διαφορά ανάμεσα στην κλοπή και την κλοπή χρήσης. Η διάκριση των εγκλημάτων σε παραλλαγές και ιδιώνυμα έχει σημαντικές έννομες συνέπειες: ενδεικτικά, σε περίπτωση κατάργησης ενός ιδιώνυμου εγκλήματος, η πράξη παραμένει ατιμώρητη, ενώ στην περίπτωση παραλλαγής η πράξη εξακολουθεί να είναι αξιόπονη (Καϊάφα-Γκμπάντι & Συμεωνίδου-Καστανίδου, 2022, σ. 527). Επίσης, ένα βασικό και ένα ιδιώνυμο έγκλημα δεν μπορούν ποτέ να συντρέξουν. Η γυναικοκτονία δεν είναι ιδιαίτερο έγκλημα υπό αυτό το πρίσμα του ποινικού δικαίου, διότι η διαφοροποίηση αφορά το πρόσωπο του θύματος και όχι το πρόσωπο του δράστη (Παρασκευόπουλος, 2020, σ. 130).

την άποψη του φιλελεύθερου ποινικού δικαίου, έχει θεωρηθεί προβληματικός. Εξάλλου, τα ιδιώνυμα εγκλήματα, από το ιδιώνυμο του Ε. Βενιζέλου (Ν. 4229/1929) έως τον «τεντυμπούσμό» (Ν.Δ. 4000/1959) και τον «κουκουλονόμο» (Ν. 3772/2009), ποτέ δεν είχαν ως αποτέλεσμα τη μείωση των φαινομένων που εγκληματοποιούσαν ή ποινικοποιούσαν, ούτε επέφεραν ουσιαστική αλλαγή στις στάσεις των ανθρώπων· αντιθέτως, συχνά, είχαν το αντίθετο αποτέλεσμα. Αλλά και στην περίπτωση της γυναικοκτονίας δεν είναι σαφές σε τι θα οδηγούσε μια τέτοια επιλογή, εφόσον δεν προκύπτει ότι είχε μακροπρόθεσμο αποτέλεσμα σε άλλες έννομες τάξεις.

Επίσης, η ορατότητα των εγκλημάτων δεν επιτυγχάνεται με την αναγνώριση της ποινικοδογματικής ιδιαιτερότητας, αλλά με την ενθάρρυνση των θυμάτων να καταγγέλουν τη βία που προηγείται της ανθρωποκτονίας και με την συστηματική στατιστική καταγραφή του συμβάντος και των επιμέρους στοιχείων του.

Όμως, η τυποποίηση της γυναικοκτονίας ως ιδιώνυμου ή διακεκριμένης μορφής εγκλήματος θέτει επιπλέον το ζήτημα του σκοπού της ποινής στέρησης της ελευθερίας, το οποίο έχει υποβαθμιστεί στη χώρα μας, παρότι είναι θεμελιώδες. Από αυτήν την άποψη, η κοινωνική ιστορία της ποινής στέρησης της ελευθερίας (από το κίνημα της ανταπόδοσης και της τιμωρίας έως το κίνημα της αναμόρφωσης, του καταργητισμού και της νέας τιμωρητικότητας) μας διδάσκει ότι, παρά το γεγονός πως η ποινή αυτή παραμένει κυρίαρχη στα θεσμικά συστήματα Ανατολής και Δύσης, η αναποτελεσματικότητά της είναι πασιφανής και, αντίθετα, η επιβολή της έχει ταξικό χαρακτήρα, συντελεί στην αναπαραγωγή της εγκληματικότητας και οδηγεί στην ετεροποίηση και μεταμόρφωση των ανθρώπων σε υποτελείς οντότητες (Melossi, 2018, σ. 31· Pavarini, 2018, σ. 326· Βιδάλη, 2024, σ. 76 κ.ε.).

VI. Και ο σκοπός της ποινής;

Η ποινή στέρησης της ελευθερίας, ως γνωστόν, δεν καθιερώθηκε έξω από συγκεκριμένες σχέσεις παραγωγής και σήμερα εξακολουθεί να επιβάλλεται, όχι λόγω της αποτελεσματικότητάς της στη μείωση του εγκλήματος, αλλά λόγω του εκφοβιστικού χαρακτήρα της, της συμβολής της στην ψυχολογική και κοινωνική μεταμόρφωση των ανθρώπων, αλλά και λόγω της κερδοφορίας που αποφέρει σε ιδιωτικά κεφάλαια (ενδεικτικά, βλ. Melossi & Pavarini, 2019· Reiman & Leighton, 2020· Βιδάλη, 2024). Ωστόσο, δεν έχει καμία σχέση με τη μείωση της εγκληματικότητας (Βιδάλη & Κουλούρης, 2024), ούτε αναμένεται να έχει στην περίπτωση των γυναικοκτονιών. Αντιθέτως, είναι πλέον σαφές ότι η έκτιση της ποινής στέρησης της ελευθερίας συνεπιφέρει την προσβολή σειράς δικαιωμάτων πέραν των προβλεπόμενων (Κουλούρης, 2021).

Έτσι, από ποινολογική άποψη, η συζήτηση για την ποινική τυποποίηση της γυναικοκτονίας ως ποινικά ιδιαίτερου εγκλήματος στην Ελλάδα δεν θεμελιώνεται σε δικαιοπολιτικούς λόγους, ούτε σε μια κριτική ή φιλελεύθερη προσέγγιση του ποινικού φαινομένου. Αντιθέτως, φαίνεται να υιοθετεί τα εργαλεία της «νέας ποινολογίας» και της «νέας τιμωρητικότητας», που δεν αποβλέπει πλέον στην επανένταξη, αλλά πρωτίστως στην τιμωρία (βλ. Pratt, 2000), προκειμένου να αντιμετωπίσει ένα οξύ και χρόνιο κοινωνικό πρόβλημα. Η επιλογή αυτή κινείται μακριά τόσο από τα προτάγματα του κράτους δικαίου, όσο και από τα πορίσματα των εγκληματολογικών επιστημών, αλλά και τις αρχές του φιλελεύθερου ποινικού δικαίου (βλ. Pratt, 2000).

VII. Η αντεγκληματική πολιτική κατά των γυναικοκτονιών

Κάθε πολιτική κατά του εγκλήματος είναι σκόπιμο να θεμελιώνεται σε ορισμένες βασικές αρχές-παραδοχές και να έχει έναν

μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Εάν, όμως, η αντεγκληματική πολιτική στον τομέα αυτόν θα έπρεπε να εφαρμόζει τις αρχές του Κράτους Δικαίου, τότε θα όφειλε να έχει χαρακτήρα κυρίως εξωποινικό και προληπτικό, να υπερβαίνει δηλαδή την «ποινική λύση», χωρίς ταυτόχρονα να υποχωρεί στην απαίτηση διασφάλισης των συνταγματικών εγγυήσεων και δικαιωμάτων (Baratta, 2019, σ. 281). Ειδικότερα, θα ήταν σκόπιμη η θέσπιση ενός πλέγματος μεταρρυθμίσεων σε κεντρικούς θεσμούς και πολιτικές, όπως το σχολείο, η οικογενειακή πολιτική, η μεταχείριση των κρατουμένων κ.ά., με στόχο την καλλιέργεια ιδεολογικών προτύπων και αξιών ισότητας, που θα προάγουν την κοινωνική χειραφέτηση γυναικών και ανδρών. Η χειραφέτηση, υπό αυτό το πρίσμα, νοηματοδοτείται ως η δυνατότητα των ανθρώπων να αναγνωρίζουν τις δικές τους επιθυμίες, να γίνονται κύριοι του εαυτού τους, να διεκδικούν και να θεωρούν ως αυτονόητη την ισοτιμία των φύλων, τη διαφορετικότητα, το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης του σώματός τους, τον ρόλο που διαδραματίζει η πατριαρχική οικογένεια στην σύνθλιψη της ελευθερίας τους κ.ά. (Lacroix & Pranchere, 2022, σ. 135 κ.ε.). Μια τέτοια πολιτική θα όφειλε να παρεμβαίνει στους κοινωνικούς, ιδεολογικούς και πολιτισμικούς μηχανισμούς και παράγοντες, καθώς και στις υλικές συνθήκες ζωής που καλλιεργούν την υποτέλεια, νομιμοποιούν την ιδέα της «ιδιοκτησίας» του άλλου, ταυτίζουν τον ανδρισμό με τη βία και την επιβολή και ωθούν όχι μόνο στην βία σε βάρος των γυναικών, αλλά και σε ειδεχθή εγκλήματα βασανισμών τους πριν από το θανατηφόρο τραύμα και, συχνά, ενώπιον των παιδιών. Δηλαδή, η αντεγκληματική πολιτική που θα μπορούσε να επικαλείται το Κράτος Δικαίου, θα όφειλε να αναδείξει τις πραγματικές, άμεσες και έμμεσες αιτίες των γυναικοκτονιών, πέρα από βιολογισμούς και ψυχολογικοποιήσεις των κοινωνικών προβλημάτων που αφήνουν αλώβητες τις κοινωνικές σχέσεις αναπαραγωγής της πατριαρχίας και τις ανισότητες στις οποίες αυτή θεμελιώνεται.

Τέλος, μια τέτοια πολιτική θα μεριμνούσε για την ενθάρρυνση των καταγγελιών από τα θύματα και, ταυτόχρονα, για την υλική συνδρομή των γυναικών και των παιδιών που βιώνουν αυτές τις εφιαλτικές καταστάσεις, καθώς και για την ουσιαστική παρέμβαση με στόχο την απομάκρυνση του υποψήφιου δράστη από το οικείο περιβάλλον, με ταυτόχρονη υποστήριξή του.⁶⁰

Σήμερα, μετά από σχεδόν μια δεκαετία συνεχών μεταρρυθμίσεων του ποινικού κώδικα και διαρκών μέτρων αυστηροποίησης των ποινών, σε συνθήκες υποβάθμισης του επιπέδου ζωής μεγάλου μέρους του πληθυσμού, αποδημίας των νέων στο εξωτερικό και γενικευμένης κοινωνικής επισφάλειας και ενώ οι γυναικοκτονίες έχουν σχεδόν «κανονικοποιηθεί» στον δημόσιο λόγο, γίνεται εμφανές ότι το δόγμα της ασφάλειας και της τιμωρητικότητας έχουν αποτύχει να ελέγξουν τη βία που οι μεταβολές αυτές προκάλεσαν. Αντίθετα, υπό την επίδραση του δόγματος αυτού, έχουν αυξηθεί τα εγκλήματα του κράτους και οι παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τις αρχές, αλλά και η διαπροσωπική βία, ενδοοικογενειακή ή μη, ενώ, ταυτόχρονα, έχουν οξυνθεί και οι κοινωνικές ανισότητες στο πλαίσιο ενός φαύλου κύκλου που τις αναπαράγει. Όπως έχει ήδη υποστηριχθεί (Baratta, 2019, σ. 281), όσο πιο άνιση είναι μια κοινωνία τόσο πιο πολύ έχει ανάγκη την καταστολή. Οι πατριαρχικές σχέσεις είναι βασικά σχέσεις ανισότητας και οι γυναικοκτονίες συνιστούν πολιτικό ζήτημα που ανακύπτει στο πλαίσιό τους, επειδή δεν αφορούν μόνο τη σχέση δράστη και θύματος, αλλά την κοινωνία γενικότερα. Είναι, επίσης, πολιτικό ζήτημα και επειδή απουσιάζει η ουσιαστική προστασία και διασφάλιση της ακεραιότητας και των δικαιωμάτων των γυναικών πολύ πριν αυτά παραβιαστούν, παρότι αναγνωρίζονται θεσμικά. Το παλιό αίτημα του ποινικού εγγυητισμού για την ασφάλεια των δικαιωμάτων (Baratta, 2019· Ferrajoli, 2016, σ. 209) παραμένει επίκαιρο και, στο πλαίσιο αυτό, η ποινική αντίδραση οφείλει να έρχεται μόνο ως έσχατη λύση.

⁶⁰ Δεν θα αναφερθούμε εδώ στα ισχύοντα μέτρα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

femicide.gr. (2021). Ποιοτικά δεδομένα.

femicide.gr. (2023). Ποσοτικά δεδομένα.

in.gr. (2022, 7 Νοεμβρίου). Υπόθεση Κωσταλέξι: Η τραγική οικογενειακή ιστορία και η άλλη... αλήθεια.

Lacroix, J., & Pranchère, J.-Y. (2022). *Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι, άραγε, μόνο για τους αφελείς*; Αθήνα: Πόλις.

Nomiki Bibliothiki Daily, (2024, 14 Ιουνίου). Υπόθεση Τοπαλούδη: «Όχι» από τον Άρειο Πάγο στην αναίρεση των ποινών.

TVXS, (2020, 13 Μαΐου). Δίκη για τη δολοφονία Ελένης Τοπαλούδη: Συγκλόνησε η εισαγγελέας, ξέσπασε η μητέρα.

TVXS, (2020, 14 Μαΐου). Παρέμβαση Σκέρτσου κατά εισαγγελέα στη δίκη Τοπαλούδη, αλλά... «όχι ως ο "παρα τω πρωθυπουργώ"».

TVXS, (2020, 15 Μαΐου). Ο αντιπρόεδρος του ΔΣΑ «αδειάζει» τον πρόεδρο: Προσωπική ή άποψη Βερβεσού για την εισαγγελέα.

Αρτινοπούλου, Β. (2020). Γυναικοκτονίες: Εννοιολογικά και μεθοδολογικά ζητήματα. Στο Γ. Πετράκη (Επιμ.), *Γυναικοκτονίες: Διαπιστώσεις, ερωτήματα και ερωτηματικά* (Τετράδια Κοινωνικής Πολιτικής, Ειδικό Τεύχος 4, σσ. 32-41). Εκδόσεις Gutenberg.

Βιδάλη, Σ. (2022). *Εισαγωγή στην εγκληματολογία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Βιδάλη, Σ. (2024). Η εργασία στη φυλακή: Ο μύθος της αναμόρφωσης, το έργο των Melossi και Pavarini και η περίπτωση της Ελλάδας. Στο Χρ. Σκαμνάκης (Επιμ.), *Μελέτες για την οικοδόμηση μιας αναστοχαστικής οπτικής για την κοινωνική πολιτική* (σσ. 59-101). Αθήνα: Παπαζήσης.

Βιδάλη, Σ., & Κουλούρης, Ν. (2024). *Αποκλίνουσα συμπεριφορά και ποινικό φαινόμενο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Βιδάλη, Σ. (2020). *Ο Εισαγγελέας στο ακροατήριο. The Art of Crime n. 9*.

Γασπαρινάτου, Μ. (2022). Γυναικοκτονία: Χρειαζόμαστε μια νέα εγκληματολογική και ποινική κατηγορία; *The Art of Crime*, 12, 61-104.

Γασπαρινάτου, Μ. (2024). Τιμωρητικότητα και ποινικός λαϊκισμός: Προς μια αλλαγή παραδείγματος στην αντεγκληματική πολιτική. Στο Κ. Δημήτριντας, Ν. Κοσμάτος & Α. Συμεωνίδης (Επιμ.), *Το φιλελεύθερο ποινικό δίκαιο. Τόμος στη μνήμη του Καθηγητή Στέφανου Παύλου* (σσ. 461-500). Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Γκασούκα, Μ. (χ.χ.). *Ποιος/α φοβάται τον όρο γυναικοκτονία. Ανανεωτική*.

Διοτίμα. (χ.χ.). Η γυναικοκτονία στο δημόσιο λόγο και τη δημόσια σφαίρα.

Δ.Σ.Α. (2020, 14 Μαΐου). Δήλωση του Προέδρου της Ολομέλειας, Δ. Βερβεσού για την αγόρευση της εισαγγελέως στην υπόθεση Τοπαλούδη.

Ελαφρός, Γ. (2019, 17 Σεπτεμβρίου). Περισσότεροι οι πολιτικοί γάμοι έναντι των θρησκευτικών. *Καθημερινή*.

Ζαραφονίτου, Χ. (2025). Αντίλογος στην εισαγωγή ποινικής διάταξης με τη χρήση του όρου «γυναικοκτονία». *Έγκλημα και Τιμωρία*, 17, 69-72.

Καϊάφα-Γκμπάντι, Μ., & Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε. (2022). *Ποινικό δίκαιο – Γενικό μέρος*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Κουλούρης, Ν. (2025). Η ανεξέλεγκτη φυλακή, η (επι-)στροφή στην ασφάλεια και η «εξαφάνιση» της αντεγκληματικής πολιτικής. Στο Σ. Βιδάλη, Μ. Γασπαρινάτου, Σ. Γεωργούλα, Ο. Θεμελή, Ν. Κουλούρη, Χ. Κουρούτζα & Ειρ. Σταμούλη (Επιμ.), *Κοινωνική πραγματικότητα, κριτικός λόγος και ποινικό φαινόμενο* (σσ. 47-88). Αθήνα: ΕΕΜΕΚΕ.

Κουράκης, Ν. (2024, 17 Απριλίου). Δυνατότητες ποινικής ρύθμισης για τη γυναικοκτονία στην Ελλάδα: Το κυπριακό παράδειγμα.

Κωστάρης, Α. (2004). *Έννοιες και θεσμοί του ποινικού δικαίου*. Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Μουστάκα, Μ. (2022, 13 Ιουλίου). Σοκ: Εκτός φυλακής ο Λιγνάδης, παρ' ότι καταδικάστηκε σε 12 χρόνια - «Ντροπή, αίσχος», φώναζε ο κόσμος. *in.gr*

Παπαϊωάννου, Π. (2025, 23 Απριλίου). Υπόθεση Φραντζή, 30 χρόνια αργότερα. *Crime Times*.

Παπαχαράλαμπος, Χ. (2023). Η γυναικοκτονία: Εννοιολόγηση, ποινική απαξία, συγγνωστό της πράξης και δικαιοπολιτική διάσταση. Στο Χ. Παπαχαράλαμπος, *Γυναικοκτονία και ποινικό δίκαιο* (σσ. 7-139). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Παρασκευόπουλος, Ν. (2020). *Τα θεμέλια του ποινικού δικαίου - Γενικό μέρος: Το έγκλημα*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Παρασκευόπουλος, Ν. (2021, 13 Δεκεμβρίου). Οι γυναικοκτονίες του 2021. *Left*.

Πεπόνη, Α. (2023). Η υπόθεση της Ελένης Τοπαλούδη. *Crime Times*, 21.

Πετράκη, Γ. (2022, 4 Ιανουαρίου). Οι γυναίκες σκοτώνονται ως άνθρωποι ή ως υπεξούσια θηλυκά. *Left*.

Πολυζωΐδου, Β. (2022, 11 Απριλίου). Έχει θέση η γυναικοκτονία στον Ποινικό μας Κώδικα. *SyntagmaWatch*.

Ριζοσπάστης, (2025, 11 Νοεμβρίου). Τέταρτη αναβολή στην υπόθεση Λιγνάδη.

Συκιώτου, Α. (2022). Γυναικοκτονία: Μια ανθρωποκτονία με ρατσιστικά χαρακτηριστικά και άλλες (επίκαιρες) μορφές βίας κατά των γυναικών. *Ποινική Δικαιοσύνη*, 7, 977-992.

Τριτάρης. (2024, 9 Αυγούστου). Ο τίγρης του Παγκρατίου: Ένα έγκλημα που σόκαρε την Ελλάδα. *Πρώτο Θέμα*.

Ξενόγλωσση

Baratta, A. (2019 [1982]). *Criminologia critica e critica del diritto penale*. Milano: Meltemi.

Battle, B. P., & Powell, A. J. (2024). "We keep us safe!": Abolition feminism as a challenge to carceral feminist responses to gendered violence. *Gender & Society*, 38(4), 523-556. (Original work published 2024)

Burke, H. R. (2019). *An introduction to criminological theory*. Oxon & New York: Routledge.

Ferrajoli, L. (2016). *Il paradigma garantista: Filosofia e critica del diritto penale*. Napoli: Editoriale Scientifica.

Key, D. (2025). No one left behind: Black feminist abolition as the heart of penal abolition and critical criminology. *Annual Review of Criminal Justice Studies*, 3, 102-115.

Lilly, J. R., Cullen, F. T., & Ball, R. A. (2007). *Criminological theory: Context and consequences* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Pratt, J. (2000). Sex crimes and the new punitiveness. *Behavioral Sciences & the Law*, 18(2-3), 135-151.

Reiman, J., & Leighton, P. (2020). *The rich get richer and the poor get prison: Thinking critically about class and criminal justice* (11th ed.). New York & London: Routledge.

Russell, D. (2011, Δεκέμβριος). *The origin and importance of the term femicide*.

Smart, C. (1995). *Law, crime and sexuality*. London, Thousand Oaks & New Delhi: Sage.

Smart, C. (2013 [1977]). *Women, crime, and criminology: A feminist critique*. London: Routledge.

UN Economic and Social Council. (2013). Vienna declaration on femicide (Commission on Crime Prevention and Criminal Justice, Twenty-second session, Vienna, 22-26 April 2013, E/CN.15/2013/NGO/1). *United Nations*.

Walklate, S. (2007). *Understanding criminology: Current theoretical debates* (3rd ed.). Berkshire: Open University Press.

Walklate, S. (2021). Criminological futures and gendered violence(s): Lessons from the global pandemic for criminology. *Journal of Criminology*, 54(1), 47-59.

Walters, G. D. (1990). *The criminal lifestyle: Patterns of serious criminal conduct*. London: Sage.

Young, J. (1997). Left realist criminology: Radical in its analysis, realist in its policy. In M. Maguire, R. Morgan & R. Reiner (Eds.), *The Oxford handbook of criminology* (pp. 473-497). Oxford: Clarendon Press.

**Μιλώντας για τις
γυναικοκτονίες από
μια παθιασμένη
φεμινιστική σκοπιά**

08-

Μαρία Λιάπη

Κοινωνιολόγος - ερευνήτρια
σε θέματα φύλου, επιστημονικά
Υπεύθυνη Κέντρου Διοτίμα

Με στ-οργή για τις γυναικοκτονίες. Με αυτό τον τίτλο έγραφα σε παλαιότερο άρθρο και επανέρχομαι, γιατί πάντα θα είναι άβολη και οδυνηρή η θέση μας όταν πρόκειται να αναφερθούμε στο θέμα των γυναικοκτονιών, εφόσον εμπλέκει όλες τις υπαρκτικές μας όψεις, σε διανοητικό, συναισθηματικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο.

Με μια προσέγγιση «αγωνιστικού πένθους», όπως μας έχει μάθει η Α. Αθανασίου και όπως έχει συμβεί εδώ και αλλού στον κόσμο, πενθούμε κάθε φορά άλλη μια γυναίκα/θηλυκότητα που ζούσε δίπλα μας, έχασε τη ζωή της από το χέρι ενός κακοποιητή-συντρόφου άνδρα, μιας βίαιης αρρενωπότητας. Δεν πενθούμε για να μνημονεύουμε μόνο αλλά και για να αντιστεκόμαστε, να εξεγείρομαστε, να διεκδικούμε.

Σε ένα διεθνές πλαίσιο όπου ο αντιφεμινισμός αποτελεί ένα από τα ιδεολογικά οχήματα της ακροδεξιάς και της επέλασης του νεοφιλελευθερισμού και του νεοσυντηρητισμού, που συνθέτουν το ζοφερό παρόν μας, είναι κρίσιμη η επιμονή στην πολιτική σημασία του να λέγονται και να ακούγονται οι ιστορίες της διαθεματικής έμφυλης βίας, κυρίως οι πιο αποσιωπημένες από αυτές, και οι διερωτήσεις του πώς αντιστεκόμαστε στην εξατομίκευση και ιδιωτικοποίηση της οδύνης του σεξισμού και πώς αγωνιζόμαστε για και με ενδυναμωτικές και επουλωτικές συντροφικότητες.

I. Αφετηριακές κριτικές θεωρήσεις του φαινομένου των γυναικοκτονιών από φεμινιστική σκοπιά

Για να κατανοήσουμε τις γυναικοκτονίες –ως φαινόμενο και ως όρο– θα πρέπει να τις δούμε και να τις τοποθετήσουμε στα διαφορετικά ιστορικά, πολιτικά, πολιτισμικά κ.ά. συμφραζόμενα και στις διαφοροποιημένες γεωγραφίες τους. Να εξετάσουμε τις διαφορετικές εννοιολογήσεις και τις συνέπειές τους στην έρευνα του φαινομένου, στη συλλογή και ανάλυση των δεδομένων, στις

μεθοδολογίες, στις πηγές και μορφές πληροφόρησης ή αποσιώπησης, που συνιστούν τον καμβά πάνω στον οποίο δομείται το (α)κατανοητό της γυναικοκτονίας και της έμφυλης βίας (Λιάπη & Βουγιούκα, 2022).

Ο εντοπισμός των πρακτικών αποσιώπησης είναι ένα κρίσιμο και δύσκολο πολιτικό εγχείρημα, καθώς η προσπάθεια μιας εννοιολογικής ανάγνωσης της επιστημικής βίας ως προς την αποσιώπηση μπορεί να μας βοηθήσει να διακρίνουμε τους διαφορετικούς τρόπους όπου τα μέλη των καταπιεσμένων ομάδων ωθούνται στην σιωπή ως προς τις μαρτυρίες τους (Dotson, 2011), εφόσον η χρήση της γλώσσας, και το περιεχόμενο του λόγου εξαρτώνται από συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της ταυτότητας των ομιλητριών (κοινωνική θέση, φύλο, εθνότητα, φυλή κ.λπ.), τα οποία υπαγορεύουν την πρόσβαση που μπορούν ή δεν μπορούν να έχουν στην επίσημη, αποδεκτή, έγκυρη και θεσμική γλώσσα (Βουγιούκα 2019).

Η αποσιώπηση αφορά και τους ηθικούς αυτουργούς της βίας: φυσικά πρόσωπα που συγκαλύπτουν στο εργασιακό, στο οικογενειακό, στο φιλικό, ή στο μαθησιακό περιβάλλον, ένα περιβάλλον που προσφέρει στον θύτη κατανόηση, προστασία και ανοχή, αν όχι φροντίδα, επιβράβευση και προνόμιο. Απώτερη ευθύνη έχουν οι θεσμοί που δομούν, επιτρέπουν και κανονικοποιούν πολλαπλές μορφές βίας εις βάρος των έμφυλα, φυλετικά και ταξικά καταπιεσμένων κοινωνικών ομάδων. Άλλωστε, πολλά άτομα που έχουν δεχτεί βία, όχι μόνο δεν έχουν μείνει σιωπηλά, αλλά μάχονται στην καθημερινότητα να αναγνωριστεί η βία ως τέτοια και να δοθεί κοινωνική σημασία στην επιβίωσή τους. Απλά συνήθως δεν ακούγονται (Καραστάθη, 2021).

Επομένως, χρειάζεται να σκεφτούμε πάνω σε δημόσιους εξουσιαστικούς συστημικούς λόγους (των ΜΜΕ, της δικαιοσύνης, των θεσμών, της επιστημολογίας) που κατασκευάζουν έναν «δανικό

■

θύτη» και ένα «ιδανικό θύμα», με τον πρώτο να κατοικεί στα όρια της ανθρωπινότητας ή/και να από-ανθρωποποιείται χαρακτηριζόμενος ως «τέρας», ως ψυχικά ανισόρροπος/διαταραγμένος ή ως τραγικός ήρωας ενός δράματος. Τα θύματα από την άλλη, είναι ανήμπορα, βρέθηκαν εκ-τεθειμένα έξω από τη θέση που τους αρμόζει αν θέλουν να προστατεύσουν τη ζωή τους, προκάλεσαν τη μοίρα τους γιατί θέλησαν να εναντιωθούν σε μια ιδιοκτησιακή σχεσιακότητα, έμειναν αφρόντιστα από κάθε κρατική πρόνοια, αγνοήθηκαν από τις αρχές, διακινδύνευσαν τη διάσχιση ορίων και συνόρων κ.ά.

Οι γυναικοκτονίες εγγράφονται στο συλλογικό νοητό ως οικογενειακή τραγωδία με μια μόνο τελική πράξη με κοινό, με την αορατότητα όλων των προηγούμενων πράξεων που οδήγησαν στην κατάληξη αυτή, χωρίς κάθαρση, χωρίς εξιλέωση, δηλαδή χωρίς να διερωτόμαστε για τα πολιτικά και κοινωνικά αίτια της οδύνης της απώλειας της ζωής γυναικών/θηλυκοτήτων. Με τον τρόπο αυτό, κανονικοποιείται, δραματοποιείται και φυσικοποιείται η έμφυλη βία σε ένα ετεροπατριαρχικό ρατσιστικό και εθνικιστικό συγκείμενο και σε ένα ανεξερεύνητο ακόμη πεδίο, όπως αυτό της γυναικοκτονίας. Το εύρος των μορφών, των συμφραζομένων όπου επιτελείται, η επιμονή της ανάδυσής του στον δημόσιο χώρο ως κοινότοπη γνώση, μεταξύ άλλων εγκλωβίζει τη φαντασία μας και περιορίζει την πρόσληψή μας στο σύστημα δίκης-καταδίκης ως τη μοναδική απάντηση και λύση που διαθέτουμε.

Για να το προσεγγίσουμε θα πρέπει να το εξετάσουμε στην ιστορικότητα που το πλαισιώνει, στις χρονικότητες και την διατοπικότητά του, τις διασυνδέσεις που δημιουργεί, και να ριζοσπαστικοποιήσουμε πολιτικά αυτή τη γνώση. Μόνο με αυτό τον τρόπο μπορούμε να μεταβούμε από την αδυναμία μας να κατανοήσουμε την έμφυλη βία στο να την καταστήσουμε αδιανόητη (Καραθανάση, 2021).

Η αργή βία (slow violence) είναι η βία που ξεδιπλώνεται αόρατα και σταδιακά, η οποία συνήθως δεν καταγράφεται ως τέτοια, είναι μια βία δηλαδή που διασκορπίζεται στον χρόνο. Το έργο της Elizabeth Povinelli (2014) για τα «quasi-events» καταγράφει μορφές βίας που κατασκευάζονται πάνω σε μηχανισμούς αναβολής, φθοράς και συσσώρευσης. Η Povinelli περιγράφει γεγονότα σιωπηρής τραυματικής έντασης, γεγονότα συνηθισμένα, χυδαία και πολλές φορές οριακά, που δεν έχουν όμως άμεση ορατότητα. Η βία, άλλωστε, δεν είναι πάντα ένα γεγονός εκρηκτικό και θεαματικό. Η αργή βία αφορά τη βία που χιτίζεται με αυξητικό τρόπο και περιλαμβάνει χειριστικότητες τόσο κανονικοποιημένες που δεν επιτρέπουν αναγνώριση ή αντίδραση. Αντίστοιχα, ο Pierre Bourdieu (1998) χρησιμοποιεί την έννοια της συμβολικής βίας για να προσδιορίσει μια «ήπια μορφή βίας» (gentle violence) που λειτουργεί με τέτοιο τρόπο, ώστε οι δομές της ανισότητας και της καταπίεσης να παρουσιάζονται ως φυσικές. Επειδή οι καταστροφικές επιπτώσεις της αργής βίας δεν είναι συχνά ορατές, τα κοινωνικοπολιτικά και μιντιακά αφηγήματα που αφορούν τη ζωή του θύματος συχνά αορατοποιούν περισσότερο τη βία που του ασκείται. Η αργή βία αφορά δηλαδή μειονοτικοποιημένα άτομα των οποίων ο θάνατος έχει προαποφασιστεί. Άτομα αποδυναμωμένα και φτωχοποιημένα μέσω της ετεροποίησης, η οποία ξεδιπλώνεται μέσα από μια μη-γραμμική χρονικότητα, αφού αρχίζει και σταματά, επιστρέφει και διπλασιάζεται.

Η γλώσσα δομεί τις σκέψεις μας και συνιστά ένα ισχυρό εργαλείο για να περιγράψουμε τον κόσμο. Οι λέξεις, άλλωστε, δίνουν νόημα στον κόσμο, διαμορφώνουν την πραγματικότητα και παράγουν κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές. Και με αυτή την έννοια, η αναγνώριση του όρου γυναικοκτονία στη νομοθεσία, μεταξύ άλλων, συμβάλλει στην ορατότητα του φαινομένου, παρότι δεν μπορεί να θεωρηθεί ο τελικός ή ο μοναδικός σκοπός.

■ Άλλωστε ας μην ξεχνάμε ότι οι έμφυλες σχέσεις εξουσίας οργανώνουν και το εσωτερικό των θεσμών που καλούνται να παρέχουν προστασία και ασφάλεια, γεγονός που διαπιστώνεται στην αδυναμία της πολιτείας και των θεσμών της, χωρίς να εξαιρείται η δικαιοσύνη και οι λειτουργοί της, να ανταποκριθούν στις ανάγκες προστασίας των γυναικών και όλων των θηλυκοτήτων που βρίσκονται σε διαρκή κίνδυνο ή βιώνουν το τραύμα της έμφυλης βίας – χωρίς να μηδενίζουμε τις προσπάθειες που γίνονται κατά καιρούς.

Από τη μεριά του Κέντρου Διοτίμα δεν προσβλέπουμε σε ένα τιμωρητικό ποινικό σύστημα δικαιοσύνης και γι' αυτό, ενώ παρέχουμε νομική βοήθεια για τις πολλές εκείνες που δεν διαθέτουν τους πόρους για να εξασφαλίσουν πρόσβαση στη δικαιοσύνη, δίνουμε παράλληλα έμφαση στην κοινότητα και τις αλληλέγγυες ομάδες, ώστε να δημιουργούμε εναλλακτικές και εκτός του συστήματος – που συχνά (επανα)τραυματίζει και επαναθυματοποιεί τις επιζώσες/όντες ασκώντας θεσμική βία. Τέτοιες είναι οι ομάδες ενδυνάμωσης και διαχείρισης του τραύματος. Ιδιαίτερως σε περιπτώσεις όπου η διαχείριση του περιστατικού στα δικαστήρια δεν θα ευοδωθεί, προτεραιοποιείται η ασφάλεια της επιζώσας –μετά από νομική εκτίμηση– με πρωταρχικό στόχο την προστασία του θύματος από τη δευτερογενή θυματοποίηση.

Το φύλο διασταυρώνεται με εισόδημα, εκπαίδευση, φυλή/εθνικότητα, σεξουαλικότητα και άλλες θεσιακότητες, παράγοντας κάθε φορά συγκεκριμένες έμφυλες πραγματικότητες και, αντιστοίχως, μοτίβα έμφυλης βίας. Πρόκειται για διασταύρωση εξουσίας, φύλου και έμφυλης βίας και σε αυτή την προσέγγιση πρέπει να στραφούν με ένταση και επινοητικότητα οι προσπάθειες της φεμινιστικής έρευνας, των κινημάτων και της κοινότητας. Όταν ορίζουμε τη γυναικοκτονία διαθεματικά, οφείλουμε να συμπεριλάβουμε: τις ρατσιστικές δολοφονί-

ες μαύρων γυναικών από λευκούς άνδρες, τις ομοφοβικές δολοφονίες από ετεροφυλόφιλους άνδρες, αλλά και συστημικές πρακτικές και πολιτικές που έχουν ως συνέπεια γυναίκες να χάνουν τη ζωή τους επειδή ωθούνται σε ακατάλληλες μεθόδους σε καθεστώτα απαγόρευσης της άμβλωσης ή έχουν υποβληθεί σε πειραματικές μορφές αντισύλληψης με καρκινογόνες συνέπειες, καθώς και θανάτους ανηλίκων κοριτσιών στο πλαίσιο εξαναγκαστικών γάμων, εγκατάλειψης ή υποσιτισμού σε περιοχές του κόσμου με ακραία φτώχεια. Τέλος, οφείλουμε να συμπεριλάβουμε τις ηλικιωμένες γυναίκες-θύματα, που δεν αποτυπώνονται στις στατιστικές, παραβλέπονται από την αστυνομία και τις αρμόδιες αρχές, αποκλείονται από δομές και υπηρεσίες φροντίδας και αφήνονται εκτεθειμένες σε διακινδύνευση σε συνήθως μακροχρόνιες κακοποιητικές σχέσεις. Ενδεικτικά, και σύμφωνα με τα αρχεία του Κέντρου Διοτίμα, παρατηρούμε ότι για τα έτη 2010-2024, βάσει του Χάρτη Σεξουαλικής Παρενόχλησης και του ελληνικού τμήματος του European Observatory on Femicide, ο καταγεγραμμένος αριθμός γυναικοκτονιών είναι 226· στις αστυνομικές καταγραφές εμφανίζονται 173, ήτοι 36 γυναικοκτονίες δεν καταγράφονται (επιπλέον, για πολλές δεν γνωρίζουμε ούτε τα ονόματα των θυμάτων). Κυρίως δεν καταγράφονται γυναικοκτονίες που δεν τελέστηκαν από (πρώην) συντρόφους (Ελένη Τοπαλούδη, Suzanne Eaton), γυναικοκτονίες τρανς γυναικών (Άννα Ιβάνκοβα) ή προσφύγι(ισσ)ων (π.χ. η Fahima Ahmadi, 35 ετών, από το Αφγανιστάν, και οι δύο κόρες της Rabiya, 17, και Farzana, 15), μεταξύ πολλών άλλων. Σημαντικό ποσοστό των θυμάτων είναι άνω των 60 ετών, ενώ πολλοί δράστες αυτοκτονούν αμέσως μετά (μοτίβο που, σύμφωνα με την Αθηνά Πεγκλίδου, εμφανίζεται συχνά στην ελληνική περίπτωση). Η εικόνα αυτή αποκαλύπτει όχι μόνο έλλειψη καταγραφών, αλλά κυρίως μεροληψίες, φυλετικοποίηση, ηλικιακές διακρίσεις και απο-ανθρωποποίηση της «ετερότητας» των θυμάτων από την πλευρά του κράτους.

Με βάση τα δεδομένα από το femicide.gr, μπορούμε αδρά και συνοπτικά να επισημάνουμε ορισμένα ποιοτικά ευρήματα, τα οποία αναδεικνύουν ότι: η μεγάλη πλειονότητα αφορά γυναικοκτονίες που διαπράχθηκαν σε οικιακές/οικογενειακές ή συντροφικές σχέσεις, συχνά και με περιστατικά ή ακόμη και καταδίκες για προηγούμενη άσκηση σωματικής βίας που παραπέμπουν σε ευθύνη των υπηρεσιών προστασίας, ενώ για τα δημόσια δεδομένα του 2020, μόνο μία περίπτωση καταγράφει παρελθούσες επιθέσεις. Δεδομένου ότι η γυναικοκτονία αποτελεί συχνά το άκρο του «συνεχούς» της βίας, πρόκειται για κρίσιμες πληροφορίες που δεν πρέπει να παραγνωρίζονται. Ως προς τον τόπο τέλεσης, οι περισσότερες διαπράχθηκαν στο σπίτι του ζευγαριού, σε άλλη κατοικία ή σε δημόσιο χώρο. Η πλειονότητα διαπράχθηκε εκτός μεγάλων αστικών κέντρων, στην περιφέρεια. Ως προς την ηλικία των θυμάτων (18-75), τα περισσότερα περιστατικά αφορούσαν στις «συζυγικές» ηλικίες 26-46 και ως προς την ηλικία των δραστών ο μέσος όρος ήταν 41-53 ετών. Ο προσδιορισμός των παραγόντων κινδύνου και των διαδρομών της βίας μπορούν να συμβάλλουν στον σχεδιασμό αποτελεσματικών στρατηγικών πρόληψης.

Με αυτή τη λογική και υπό το πρίσμα των γυναικοκτονιών που εξακολουθούν εξοργιστικά να συμβαίνουν σχεδόν μία κάθε μήνα στην Ελλάδα, πρέπει να ασκηθεί πίεση για να αξιοποιηθούν οι δυνατότητες που το θεσμικό πλαίσιο δημιουργεί, όπως με τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης (Ν. 4531/2018), η οποία αναδεικνύει την ανάγκη έμφασης στα μέσα πρόληψης και αντιμετώπισης της διαθεματικής έμφυλης/σεξιστικής βίας. Ένα από τα προβλήματα στην κατεύθυνση αυτή παραμένει η ανεπαρκής συλλογή στατιστικών και η πλημμελής παρακολούθηση ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων (ποσοστά, τάσεις, αιτίες, κίνητρα) από τις αρμόδιες αρχές, που δεν παρέχουν στέρεη βάση για στοχευμένες, διαφοροποιημένες πολιτικές πρόληψης, απόκρισης και

υποστήριξης, ούτε για συγκρίσεις μέσα στον χρόνο και ανά περιοχή/χώρα.

II. Κριτικές αιχμές για το νομοθετικό πλαίσιο για τις γυναικοκτονίες

Στο ελληνικό δίκαιο το έγκλημα της ανθρωποκτονίας αντιμετωπίζεται ως «ουδέτερο ως προς το φύλο». Η ανθρωποκτονία από πρόθεση τιμωρείται με ισόβια κάθειρξη. Στην πράξη, ωστόσο, η ποινή συχνά μειώνεται λόγω ελαφρυντικών που αναγνωρίζει το δικαστήριο. Ως προς την πρόταση για νομική καθιέρωση του όρου «γυναικοκτονία», οι αντιρρήσεις συνοψίζονται ως εξής: οι αρνητές παραδέχονται ότι ο όρος έχει θέση στην καθημερινή γλώσσα και στην εγκληματολογία. Ωστόσο, υποστηρίζουν ότι ο Ποινικός Κώδικας δεν είναι λεξικό: η ορολογία του πρέπει να είναι όσο το δυνατόν απλούστερη, ενώ οι λέξεις «άνθρωπος»/«ανθρωποκτονία» αρκούν για κάθε περίπτωση και μια διαφοροποίηση θα οδηγούσε σε διακριτική μεταχείριση, άρα ενδεχομένως άδικη ποινή ή αθώωση.

Περαιτέρω, υποστηρίζουν –λανθασμένα– ότι οι φεμινιστικές/νομικές διεκδικήσεις αποσκοπούν σε βαρύτερες ποινές, ενώ η ανθρωποκτονία από πρόθεση ήδη τιμωρείται με ισόβια. Και τα δύο επιχειρήματα είναι ανυπόστατα: ονομάζοντας τη δολοφονία μιας γυναίκας επειδή είναι γυναίκα ως «γυναικοκτονία», αναδεικνύουμε τα δομικά στοιχεία της βίας, την ανισορροπία ισχύος και το συνεχές της κακοποίησης – στοιχεία που βοηθούν το Δικαστήριο να επιβάλει όχι βαρύτερη αλλά αναλογική ποινή και το Κράτος να διαμορφώσει αποτελεσματικές πολιτικές πρόληψης.

Όπως έχει επισημανθεί (Παπαναγιώτου, 2020), η δολοφονία του «οικουμενικού ανθρώπου» δεν επαρκεί για να προστατεύσει τις γυναίκες, τις θηλυκότητες και τους μη κανονιστικούς/

■

έκκεντρους ανδρισμούς. Η καθηγήτρια Μαροπούλου (2020) υπογραμμίζει την ανάγκη μιας νέας εγκληματολογικής κατηγορίας, καθώς η γυναικοκτονία συμπυκνώνει δύο άκρα: την ακραία ποινική συμπεριφορά (αφαίρεση ζωής) και την ακραία θανατηφόρα μορφή έμφυλης/σεξιστικής βίας. Πρόκειται για πολλαπλή βία ως προς το εννοιολογικό της πεδίο, τις αιτίες και τις συνέπειές της.

Σε κάθε περίπτωση, συνδυάζοντας θεωρητική έρευνα και ακτιβισμό, οι φεμινίστριες έχουν αποδείξει τις τελευταίες τρεις δεκαετίες την αναλυτική και πολιτική χρησιμότητα του όρου: η γυναικοκτονία επέτρεψε να αμφισβητηθεί αποτελεσματικά ο κυρίαρχος τρόπος κατανόησης μιας σειράς βίαιων θανάτων γυναικών/θηλυκοτήτων, προσδίδοντας έμφυλη σημασία σε ένα υποσύνολο ανθρωποκτονιών, άνοιξε ρωγμές στην κοινωνική τάξη που νομιμοποιεί ή ανέχεται αυτούς τους θανάτους.

Έκτοτε η διάδοσή της οδήγησε σε πλούσια επεξεργασία και συνεχή ανανοηματοδότηση, καθώς και στη σταδιακή υιοθέτηση από διεθνείς οργανισμούς (Οργανισμός Αμερικανικών Κρατών, 2008· ΟΗΕ, 2012· ΠΟΥ· ΕΙΓΕ κ.ά.), επαναφέροντας το ζήτημα του ορισμού στο προσκήνιο και αναδεικνύοντας τα πατριαρχικά συστήματα οργάνωσης ως λόγους/Discourses που (ανα)παράγονται κοινωνικά και γλωσσικά από θεσμούς και κοινωνικά υποκείμενα. Τελικά, ο όρος «γυναικοκτονία» δεν είναι νεολογισμός· είναι ένα πεδίο κοινωνικοπολιτικής και μετασχηματιστικής δυναμικής που αμφισβητεί την πατριαρχική δομή των κοινωνιών μας.

III. Αστικές επανορθωτικές προβλέψεις και πλημμελής προστασία

Στο επίπεδο των αστικών ενδίκων βοηθημάτων δεν διασφαλίζεται η αμεσότητα στη λήψη μέτρων προστασίας, παρά μόνο

εφόσον η υπόθεση κριθεί «αυτόφωρη», αν και δεν είναι λίγες οι φορές που έχουν αποτραπεί γυναίκες να καταγγείλουν αδικήματα του ν. 3500/2006, τα οποία μάλιστα διώκονται αυτεπαγγέλτως (Αποστολάκη, 2020). Για τις περισσότερες επιζώσες –από την εμπειρία πεδίου– ο χρόνος αναμονής και η αβεβαιότητα (έως 8 μήνες για την κύρια διαδικασία και περίπου 1 μήνα για τα ασφαλιστικά μέτρα) συνιστούν σοβαρό κίνδυνο για την ασφάλειά τους. Σημαντικό είναι ότι οι γυναίκες και τα παιδιά τους είναι εκείνοι/ες που αναγκάζονται να απομακρυνθούν από το σπίτι τους – αντί να παραμείνουν ασφαλείς στον χώρο τους.

Η σύνδεση προστασίας με «χώρους» και όχι με «πρόσωπα» –όπως επισημαίνει η GREVIO– εγκυμονεί κενά προστασίας. Έτσι, η επιζώσα χρειάζεται πρόσθετα αστικά μέτρα (επιμέλεια τέκνων, διατροφή, απαγόρευση επικοινωνίας/προσέγγισης, παράδοση όπλων κ.ά.). Οι αστικές διαδικασίες στην Ελλάδα συνεπάγονται δικαστικά έξοδα και αμοιβές δικηγόρου. Για το 2020, εντολές προστασίας εκδόθηκαν μόλις για περίπου 1% των διωκόμενων δραστών ενδοοικογενειακής βίας. Αν και οι δικαιούχοι δωρεάν νομικής συνδρομής απαλλάσσονται από τα έξοδα, το μέτρο εφαρμόζεται αναποτελεσματικά (συχνά *ad hoc* για τις πολύ φτωχές γυναίκες) και το κόστος αποθαρρύνει πολλές από την αίτηση αστικών μέτρων. Εξίσου κρίσιμο: οι εντολές προστασίας παραβιάζονται συχνά, ενώ δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για τον αριθμό και το είδος κυρώσεων για τέτοιες παραβιάσεις.

Με τον πρόσφατο νόμο που ψηφίστηκε στις 29 Ιανουαρίου 2025 (Ν. 5172/2025), υιοθετείται η ποινική καταστολή και η αυστηροποίηση ποινών ως ο κύριος –αν όχι αποκλειστικός– μηχανισμός προστασίας των θυμάτων έμφυλης βίας. Ο νόμος χαρακτηρίζεται από τιμωρητική λογική, παραβλέποντας ότι η αντιμετώπιση του φαινομένου προϋποθέτει κατανόηση των

κοινωνικών αιτίων και στοχευμένες παρεμβάσεις. Δεν δίνεται ιδιαίτερη έμφαση σε ολιστικές, μακροπρόθεσμες πολιτικές πρόληψης και καταπολέμησης της έμφυλης βίας. Επιπλέον, το Κέντρο Διοτίμα μαζί με συναφείς επιστημονικούς/επαγγελματικούς φορείς, κατά την ακρόαση των ΜΚΟ στη Βουλή για τον νόμο, άσκησαν κριτική ως προς το ότι παραβιάζονται η αρχή της αναλογικότητας και το τεκμήριο της αθωότητας, ενώ ορισμένες διατάξεις αντίκεινται στο Σύνταγμα και στην ΕΣΔΑ. Εν ολίγοις, οφείλουμε να είμαστε πολύ κριτικές/οί απέναντι στον ποινικό λαϊκισμό, ιδίως σε μια συγκυρία anti-gender και alt-right ρητορικής/πολιτικής, και σε αντι-καταργησιακές (anti-abolitionist) ιδέες (Λιάπη, 2025). Ο ακρογωνιαίος λίθος της πρόσφατης συζήτησης ήταν βέβαια η υπόθεση της Κυριακής Γρίβα, που δολοφονήθηκε μπροστά στο αστυνομικό τμήμα και ενώπιον αστυνομικών, όταν πήγε να καταγγείλει τον θύτη της. Η πρόσβαση στα Α.Τ. είναι ακόμη δυσχερέστερη για μετανάστριες/πρόσφυγες λόγω έλλειψης επίσημης διερμηνείας· σε άλλες περιπτώσεις, όπως έχει αναφερθεί, τα πραγματικά περιστατικά υποτιμώνται από αστυνομικούς που έχουν οικειοποιηθεί έμφυλα στερεότυπα και αντιλήψεις.

IV. Οι γυναικοκτονίες στα ΜΜΕ

Οι γυναικοκτονίες δεν συντελούνται σε κενό. Πρέπει να εξεταστούν τα πολλαπλά παραδείγματα σεξισμού και κουλτούρας βιασμού: σε τίτλους ειδήσεων στα ΜΜΕ, στον καθημερινό λόγο, σε τραγούδια, βιβλία, τηλεόραση/σινεμά, τέχνες, σχολείο, εργασιακούς χώρους, οικογένεια.

Στο επίπεδο δημοσιογραφικού λόγου, η υιοθέτηση –όχι μόνο από τα ΜΜΕ αλλά και από την αστυνομία και την κοινωνία– μιας κανονικοποιημένης πρόσληψης της ανδρικής ηγεμονικής βίας ως νοητής «φυσιολογικής» κατάστασης της κυρίαρχης σεξιστικής κουλτούρας είναι εμφανής. Οι πολιτικές συνέπει-

ες της μιντιακής αναπαράστασης/αφήγησης ενισχύουν την ετεροκανονικότητα και την αναπαραγωγή έμφυλων μύθων, ενώ εθίζουν το κοινό στη βία, καθιστώντας τις γυναικοκτονίες διανοητές και περίπου «κανονικές». Παράλληλα, οι πρακτικές των ΜΜΕ συμβάλλουν στην ανα-κατασκευή υποκειμενικότητων, στην κατηγοριοποίησή τους: η «άτυχη» γυναίκα-θύμα, η «ξένη» και η «ντόπια νεκρή», το «τέρας»-δολοφόνος και ο «κανονικός» άνδρας κ.ο.κ. Αυτά τα υποκείμενα πρωταγωνιστούν σε δράματα, θρίλερ και «οικογενειακές τραγωδίες». Έτσι, τα περιστατικά απομονώνονται ως σπάνια/ακραία, μέσα σε αυτό που ονομάζουμε κοινωνικό εξωτισμό. Αποσιωπώντας κομβικά ζητήματα της έμφυλης βίας, το πραγματικό πλαίσιο παραμένει αδήλωτο, ενώ αναπαράγονται κλισέ όπως «τιμή»/«εγκλήματα τιμής» ή σχολιάζεται η σεξουαλικότητα και η συμπεριφορά του θύματος. Το λεξιλόγιο και η γλώσσα γενικότερα είναι ιδιαίτερα στερεοτυπικά, ετεροκανονικά, ελεγκτικά (π.χ. «έρωτας», «κακία στιγμή») και υποδηλώνουν υπαινικτική ενοχοποίηση του θύματος. Ο λεκτικός στιγματισμός/νουθεσία λειτουργεί ως κοινωνική καταδίκη, ιδίως όταν γυναίκες και ΛΟΑΤΚΙ+ προσδιορίζονται μόνο σε σχέση με ετεροσεξουαλικές/μάτσο ταυτότητες.

Τίτλοι/επικεφαλίδες συχνά σκανδαλοθηρικοί με μουσική/σκηνικά και κρυφές κάμερες – όλα συντείνουν στη θεαματοποίηση, καταπνίγοντας την εμπρόθετη δράση των επιζώσων, αφού η ταυτότητα του «θύματος» παγιώνεται. Δεν υπάρχει εξειδικευμένη δημοσιογραφική γνώση του φαινομένου, ούτε ειδικοί στους οποίους να απευθυνθούν τα ΜΜΕ. Έτσι, συχνά, στρέφονται σε «σελέμπριτι» γνώμες, καταλήγοντας σε αβασάνιστα, απλουστευτικά συμπεράσματα/τίτλους.

Η μεροληπτική κάλυψη της έμφυλης βίας από τα ΜΜΕ φαίνεται από την επίκληση εκ μέρους τους μιας δήθεν «αντικειμενικότητας», ενώ το περιεχόμενο είναι αισθητικοποιημένο

(Μιχαλακέλη, 2020) ως κάτι που συμβαίνει σε «άλλους/ες», με ταυτόχρονη σεξουαλικοποίηση/στιγματοποίηση των θυμάτων (victim-blaming: «έγκλημα πάθους» ή «οικογενειακή τραγωδία») και παρουσίαση μιας «έκπληκτης κοινωνίας» για τον δήθεν «άμεμπτο» δράστη, αδιαφορώντας για προηγούμενη άσκηση βίας από μέρους του. Αυτός ο τρόπος κάλυψης συμβάλλει στη διατήρηση της ιδέας ότι η έμφυλη βία είναι μια «ιδιωτική υπόθεση», άρα η κοινότητα δεν (πρέπει να) παρεμβαίνει.

Η Άννα Βουγιούκα (2022) αναφέρεται στους Galdi και Guizzo, που αναγνωρίζουν τρεις μηχανισμούς οι οποίοι ενεργοποιούνται από την αντικειμενοποίηση γυναικών στα ΜΜΕ: γνωστικό (απο-ανθρωποποίηση), συναισθηματικό (διατάραξη της ενσυναίσθησης) και κανονιστικό (μετατόπιση έμφυλων κανονικοτήτων). Η αντικειμενοποίηση υποβιβάζει τις γυναίκες στα σώματά τους, προτάσσοντας την εμφάνιση και την ελκυστικότητα προς τους άνδρες· ο δημόσιος χώρος γίνεται χώρος «διπλής συνείδησης» για τις γυναίκες, που καλούνται να είναι διαρκώς ορατές και αξιολογήσιμες. Η Αβραμοπούλου (2021) αναδεικνύει αιχμηρά τι συνιστά «είδηση», τι γνώση μεταδίδεται και πώς μαθαίνουμε «αυτό που ήδη ξέρουμε»· πώς δηλαδή η έμφυλη βία μπορεί να εμφανίζεται ως αδιανόητη και ταυτόχρονα κοινότοπη – με την εξατομικευμένη εμπειρία μιας ετεροκανονικής «λευκής» ευάλωτης θηλυκότητας να ζητά δικαίωση. Οι «τηλεοπτικές δίκες» και η θεατροποίηση ποινικών υποθέσεων από δημοσιογραφικούς λόγους εξοικειώνει το κοινό με «τη δημοσιογραφία της κλειδαρότρυπα» και καλλιεργούν ηθικό πανικό με καρικατούρες.

Τέλος, τα ΜΜΕ σπάνια εστιάζουν σε δημοσιογραφία με όφελος για τα θύματα (χρήσιμες πληροφορίες). Αντίθετα, το έγκλημα παρουσιάζεται ως το «τέλος της ιστορίας», σαν να ήταν αναπόδραστο. Το ολόγκαν «σπάστε τη σιωπή» μπορεί να αναπαράγει την αποσιώπηση ακριβώς αυτού που υποτίθεται ότι αναδεικνύει.

Τα ΜΜΕ ασκούν συμβολική βία εις βάρος των δολοφονημένων γυναικών και η έλλειψη αξιοπρεπούς, με σεβασμό αφήγησης των ζώων τους έχει ως συνέπεια όχι μόνο μια «δευτερογενή» θανάτωση της εκάστοτε γυναίκας, αλλά και μια δια βίου κατάσταση φόβου για την πιθανή εμφάνιση της βίας στη ζωή κάθε γυναίκας. Στη συγκρότηση έμφυλων και εθνικοποιημένων υποκειμενικοτήτων μέσω των ΜΜΕ, οι δημοσιογραφικές πρακτικές δεν αντικατοπτρίζουν απλώς την πραγματικότητα· τη συν-διαμορφώνουν υλικά, επηρεάζοντας την κοινωνική ζωή και τις ανθρώπινες σχέσεις.

V. Ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο

Σε αντίθεση με την κοινότοπη εξατομικευτική προσέγγιση, η επιτελεστικότητα (Butler 2019) μάς βοηθά να κατανοήσουμε την έμφυλη βία –και συνεπώς τη γυναικοκτονία– ως ταυτόχρονο αποτέλεσμα και αιτία βίας. Οι ηγεμονικές αρρενωπότητες καταφεύγουν στη βία για να αντισταθμίσουν την αίσθηση «κατωτερότητας» σε σχέση με το ανδρικό ιδεώδες. Πρόκειται για δυνατότητα κυριαρχίας που προσφέρει το πατριαρχικό σύστημα στους άνδρες, πολλές φορές ως αντισταθμισμα χαμένης ισχύος σε συστήματα όπου οι ανδρικές ταυτότητες δεν επιτελούνται χωρίς την άσκηση αυτής της ισχύος.

Οι ζωές και οι ιστορίες των θυμάτων συναπαρτίζουν ένα θανατηφόρο μικρο-σύμπαν θεσμικής αμέλειας, κρατικής αδιαφορίας, οικονομικής/κοινωνικής επισφάλειας, πολιτισμικού περιθωρίου. Η μελέτη της γυναικοκτονίας σε σχέση με το σώμα, τη βιοπολιτική, τη νεκροπολιτική και το πένθος ως αντίσταση είναι κρίσιμη: χάρη στους αγώνες και τη δημοσιότητα που έδωσαν οι γονείς της Ελένης Τοπαλούδη και αργότερα μητέρες άλλων θυμάτων, μαζί με φεμινιστικές και ΛΟΑΤΚΙ+ κινητοποιήσεις για τον Ζακ Κωστόπουλο/Zackie Oh, η γυναικοκτονία απέκτησε μεγαλύτερη ορατότητα και διαθεματική προοπτική.

Κάθε γυναικοκτονία δεν αρχίζει και τελειώνει στον δράστη: πρέπει να ελέγξουμε τους κρατικούς δρώντες (αστυνομία, δικαστήρια, στατιστικούς θεσμούς κ.λπ.) και το πατριαρχικό κοινωνικοπολιτισμικό σύστημα που αγνοεί τις καθημερινές έμφυλες καταπιέσεις ως μη-πρόβλημα. Το σύστημα αυτό αντιμετωπίζει τη βία κατά των γυναικών κυρίως με τυπικές θεσμικές κατοχυρώσεις αμφιβόλου πρακτικής σημασίας για τις καθημερινές έμφυλες καταπιέσεις, θεωρώντας τις ως μη-πρόβλημα, με ολέθριες σε πολλές περιπτώσεις παραλείψεις από τη μεριά των αστυνομικών αρχών, χωρίς δομές υποστήριξης των οικογενειών και των οικείων τους που έχασαν αγαπημένο πρόσωπο, με μηδενικές θεσμικές παρεμβάσεις και πολιτικές πρόληψης της έμφυλης βίας (σχολείο, ΜΜΕ, αστυνομία, δικαστικές αρχές κ.ο.κ.).

VI. Ανοιχτά συμπεράσματα

Για να κατανοήσουμε καλύτερα τις γυναικοκτονίες, χρειάζεται να εξετάζουμε κριτικά τους δημόσιους/εξουσιαστικούς λόγους των ΜΜΕ, της Δικαιοσύνης και των θεσμών, να ανατρέπουμε την κοινότοπη γνώση που περιορίζει την κατανόηση του φαινομένου ως εξατομικευμένη περίπτωση. Γενικότερα, να λάβουμε υπόψη την έξαρση του μισογυνικού και ακροδεξιού λόγου από την εκκλησία, την ενεργοποίηση του λόγου για το «δημογραφικό πρόβλημα» από κυβερνητικούς φορείς, όπως άλλωστε αποτυπώνεται και στη μετονομασία της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων σε «Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων», καθώς και την κινητοποίηση ενός ακραία συντηρητικού φάσματος (όπου ανήκει για παράδειγμα το λόμπι «μπαμπάδες εν δράσει») που κατάφερε την ψήφιση του νόμου για την υποχρεωτική συνεπιμέλεια χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι δομικές διακρίσεις σε βάρος των γυναικών και χωρίς να αντιμετωπίζεται η ενδοοικογενειακή βία.

Σε εποχές anti-gender και alt-right ιδεολογίας ως σχέδιο για την παλινόρθωση της πατριαρχίας και της λευκής κυριαρχίας, που επιτίθεται στα δικαιώματα φύλου σε όλα τα επίπεδα, είναι κρίσιμη η αλληλεγγύη, η συλλογική/κοινοτική ενδυνάμωση, η διάχυση φεμινιστικών και κουήρ θεωρητικών επεξεργασιών, η κριτική ανάλυση και οι ακτιβιστικές πρακτικές. Η παθιασμένη συλλογική αντίσταση στις γυναικοκτονίες είναι υψίστης σημασίας και πρέπει να συμπεριλαμβάνει τη βία κατά των τρανς – ιδίως τρανς γυναικών.

Όπως τονίζει το Butler (2019), δεν πρόκειται μόνο για δολοφονία με βάση το φύλο: η βία κατά των γυναικών αποτελεί μέσο επιβολής εναντίον της θηλυκότητας του θύματος. Η βία επιδιώκει να διασφαλίσει ότι η κατηγορία «γυναίκες» είναι δολοφονήσιμη και αναλώσιμη – δηλαδή, επιχειρεί να ορίσει την ίδια την ύπαρξη των ζώων των γυναικών ως ανδρικό προνόμιο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

femicide.gr. (χ.χ.). Ελληνικό Τμήμα του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για τη Γυναικοκτονία.

Αβραμοπούλου, Ε. (2021, 26 Απριλίου). #ΜεΤοο ή αλλιώς η επιτελεσματικότητα της γνώσης (αυτού που ήδη ξέρουμε). Ena Institute.

Αποστολάκη, Μ. (2020). Πώς το προβληματικό σύστημα απόκρισης των Αρχών στην έμφυλη βία οδηγεί στην αύξηση των γυναικοκτονιών; Παρέμβαση στη διαδικτυακή εκδήλωση «Γυναικοκτονία: από το δρόμο ως το νόμο», Κέντρο Διοσίμα & Εφημερίδα των Συντακτών.

Βουγιούκα, Α. (2019). Femicide / Feminicidio / Γυναικοκτονία: Lingua feminista και το διαρκές αίτημα για μια αξιοβίωτη ζωή. φεμινιστινά, 2.

Βουγιούκα, Α. (2020). Γυναικοκτονίες: Διεθνής εμπειρία, πολιτικές διαστάσεις και ο μετασχηματισμός της σιωπής σε λόγο και δράση. Στο Γ. Πετράκη (επιμ.), *Γυναικοκτονίες: Διαπιστώσεις, ερωτήματα και ερωτηματικά* (Τετράδια Κοινωνικής Πολιτικής, Ειδικό Τεύχος 4, σσ. 73-86). Εκδόσεις Gutenberg.

Η Εποχή. (2020, 25 Νοεμβρίου). Γυναικοκτονία: από το δρόμο ως το νόμο. Διαδικτυακή εκδήλωση.

Καραστάθη, Α. (2021). Ας σπάσουμε την αποσιώπηση: Η έμφυλη βία, από το ακατανόητο στο αδιανόητο. Στο Ας μιλήσουμε για τα ΜΜΕ #4 - Ελληνικό #MeToo & δημόσιος λόγος. Ena Institute.

Λιάπη, Μ. (2025). *Femicides and the Greek media*. Διαδικτυακή εκδήλωση, Hellenic Observatory, LSE.

Λιάπη, Μ., & Βουγιούκα, Α. (2022). *Τι δεν συζητάμε για τη γυναικοκτονία: Αίτια, έκταση, ανεξερευνήτες και αόρατες διαστάσεις και συνέπειες*. Εισήγηση στο 2ο Συμπόσιο «Έμφυλη βία: Εμπειρίες γυναικών και πρακτικές πρόληψης-αντιμετώπισης», Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Λιάπη, Μ., & Βουγιούκα, Α. (2023, 10 Δεκεμβρίου). Με στ-οργή για τις γυναικοκτονίες. Η Εποχή.

Μαροπούλου, Μ. (2020). «Γυναικοκτονία»: Οι όροι γένεσης και αποδοχής ενός νέου νομικού όρου. Εισήγηση στη διαδικτυακή εκδήλωση «Γυναικοκτονία: από το δρόμο ως το νόμο».

Μιχαλακέλη, Α. (2020). Η γυναικοκτονία στο δημόσιο λόγο και τη δημόσια σφαίρα. Στο Γ. Πετράκη (επιμ.), *Γυναικοκτονίες: Διαπιστώσεις, ερωτήματα και ερωτηματικά* (Τετράδια Κοινωνικής Πολιτικής, Ειδικό Τεύχος 4, σσ. 87-96). Εκδόσεις Gutenberg.

Παπαπαναγώτου, Α. (2020). Δίκαιο-αντηχείο: Έμφυλες ταξινομίες, σεξιστικές ιστορίες, ετεροκανονικές οικονομίες. Εισήγηση στη διαδικτυακή εκδήλωση «Γυναικοκτονία: από το δρόμο ως το νόμο».

Ξενόγλωσση

Athanasiou, A. (2017). *Agonistic mourning: Political dissidence and the Women in Black*. Edinburgh University Press.

Butler, J. (2019, July 10). *When killing women isn't a crime*. Συνέντευξη στον G. Yancy. The New York Times.

Bourdieu, P. (1998). *Masculine domination*. Polity Press.

Caputi, J. (1987). *The age of sex crime*. Popular Press.

EIGE - European Institute for Gender Equality. (2021). *Defining and identifying femicide: A literature review*.

Galdi, S., & Guizzo, F. (2021). Media-induced sexual harassment: The routes from sexually objectifying media to sexual harassment. *Sex Roles*, 84, 645-669.

GREVIO. (2023, 14 Νοεμβρίου). *GREVIO publishes its baseline evaluation report on Greece*. Council of Europe.

Litosseliti, L., & Sunderland, J. (Eds.). (2002). *Gender identity and discourse analysis*. John Benjamins.

Manjoo, R. (2012). *Report of the Special Rapporteur on violence against women: Gender-related killing of women (A/HRC/20/16)*. OHCHR.

OAS/MESECVI. (2008). *Declaration on femicide*. Organization of American States.

Povinelli, E., Aranda, J., Wood, B., & Vidokle, A. (2014). Editorial: Quasi-events. *e-flux journal*, 1-14.

Spero, N. (1998). *Ballad von der Judenhure Marie Sanders III* (Brecht) [Installation]. Festspielhaus Hellerau, Dresden. Art21.

UN General Assembly. (2016). *Taking action against gender-related killing of women and girls* (A/RES/70/176). United Nations.

United Nations Office on Drugs and Crime - UNODC. (2018). *Global study on homicide 2018: Gender-related killing of women and girls*.

World Health Organization - WHO. (2012). *Understanding and addressing violence against women: Femicide*.

Yancy, G. (2019, 10 Ιουλίου). Judith Butler: When killing women isn't a crime. *The New York Times*.

**ΜΜΕ και γυναικοκτονίες:
γιατί τα «πολλά
μεμονωμένα περιστατικά»
παραβλέπουν το πραγματικό
ιστορικοκοινωνικό γεγονός**

09'

Ιωάννα Βώβου

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια,
Τμ. Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού,
Πάντειο Πανεπιστήμιο

Αγγελική Πεπόνη

Υποψήφια Διδάκτωρ,
Τμ. Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού,
Πάντειο Πανεπιστήμιο

Το ζήτημα των γυναικοκτονιών και η αναγνώρισή τους ως τέτοιες από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και, εν γένει, από το κοινωνικό σύνολο αποτελεί μείζον διακύβευμα σε ένα κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον πολυσχιδές, διεθνοποιημένο και πλατφορμοποιημένο. Η μελέτη του φαινομένου έχει απασχολήσει τα τελευταία χρόνια την επιστημονική κοινότητα –και όχι μόνο–, ενώ η ερευνητική παραγωγή αναφορικά με τα ζητήματα της έμφυλης βίας, της βίας κατά των γυναικών και των γυναικοκτονιών καταγράφει σημαντικές συμβολές, οι οποίες καλύπτουν πλείστες πτυχές των εν λόγω ζητημάτων. Ο σχετικός κατάλογος είναι μακρύς: σεξουαλική βία, ενδοοικογενειακή βία, διακρίσεις και βία στον εργασιακό χώρο, ρητορικές μίσους στον δημόσιο χώρο και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, έμφυλη βία και προϊόντα της δημοφιλούς κουλτούρας (ταινίες, μουσική κ.ά.), μιντιακές αναπαραστάσεις της έμφυλης βίας, έμφυλη βία και μεταναστευτικό ζήτημα κ.λπ.

Σημεία αναφοράς στην περιορισμένη εγχώρια επιστημονική παραγωγή αποτελούν, μεταξύ άλλων: το συλλογικό έργο σε επιμέλεια των Ντίνα Βαΐου, Γεωργίας Πετράκη και Μαρίας Στρατηγάκη, *Έμφυλη Βία – Βία κατά των Γυναικών* (Εργαστήριο Σπουδών Φύλου Παντείου – Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2021)· επίσης, το συλλογικό έργο υπό την επιστημονική επιμέλεια της Γεωργίας Πετράκη, *Γυναικοκτονίες: διαπιστώσεις, ερωτήματα και ερωτηματικά* (Τετράδια Κοινωνικής Πολιτικής, Ειδικό Τεύχος 4 – Εκδόσεις Gutenberg, 2020), το οποίο συγκεντρώνει τις εισηγήσεις σχετικής επιστημονικής εκδήλωσης με την ίδια θεματική, που έλαβε χώρα στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών το 2019.

Σε ό,τι αφορά τον «κόσμο των μέσων», δηλαδή τον κόσμο όπως συνδιαμορφώνεται από τα μέσα, σημειώνεται ότι η χρήση τους αποτελεί μία «δευτερογενή εμπειρία», με βιωματικές απολήξεις. Όπως σημειώνει ο Grodal (2002): «για να κατανοήσουμε

την εμπειρία του πραγματικού στις αναπαραστάσεις των μέσων χρειάζεται να στραφούμε στους βασικούς μηχανισμούς οι οποίοι συγκροτούν τη δική μας εμπειρία του τι είναι πραγματικό». Με άλλα λόγια, χρειάζεται να κατανοήσουμε με ποιον τρόπο το «πραγματικό» διαμεσολαβείται από τα μέσα και «βγάζει νόημα». Στο σημείο αυτό, η έννοια του βιόκοσμου (που προέρχεται από μια μακρά φαινομενολογική παράδοση) ως ένα είδος «κοινής λογικής πραγματικότητας» που γίνεται αντιληπτή από τους απλούς ανθρώπους ή ως υπόβαθρο μέσα στο οποίο αναπτύσσονται οι γνωστικές και συναισθηματικές μας δραστηριότητες, εξετάζεται σε άμεση σύνδεση με τις εμπειρίες μας από τη χρήση και την κατανάλωση των μέσων. Η καθημερινότητά μας και η εμπειρία μας για το τί συνιστά πραγματικότητα σφυρηλατούνται εντός των μέσων επικοινωνίας, τα οποία λειτουργούν, συχνά, ως *δευτερογενείς εμπειρίες*, επιτρέποντάς μας, όχι μόνο να δούμε ή να γνωρίσουμε κάτι για το οποίο δεν έχουμε γίνει «αυτόπτες μάρτυρες», αλλά και να το «βιώσουμε», να το «νοιώσουμε», ακόμη και αν δεν το έχουμε ζήσει. Συνακόλουθα, να το καταχωρήσουμε στην αντίληψή μας ως «πραγματικότητα» ή «αλήθεια».

Εκεί έγκειται, ο ρόλος των μέσων («παραδοσιακών» ή «νέων»), ήτοι στη διαδικασία διαμόρφωσης της πραγματικότητας ως αντιληπτικής κατηγορίας. Με άλλα λόγια, η λειτουργία των μέσων επικοινωνίας δεν είναι μόνο ενημερωτική ή επεξηγηματική της πραγματικότητας, ούτε μόνο «αναπαραστατική», υπό την έννοια της παραγωγής μιντιακών αναπαραστάσεων, οι οποίες με τη σειρά τους θα αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας κοινωνικών αναπαραστάσεων. Τα μιντιακά περιεχόμενα και ο λόγος (discourse) των μέσων ενέχουν και μία *επιτελεστική λειτουργία*: «αρκεί να το πω/δείξω για να είναι/ισχύει».⁶¹ Στον βαθμό, επομέ-

⁶¹ Βλ. θεωρία των λεκτικών πράξεων ("speech acts") του Austin, J. L. (1962). *How to do things with words*. Oxford: Oxford University Press.

■
νως, που αυτά εξιστορούν γεγονότα, συμβάλλουν στην κατοχύρωσή τους ως τέτοια. Σύμφωνα με την πραγματολογική προσέγγιση στην επικοινωνία, η επιτελεστική λειτουργία του λόγου υπερβαίνει τον διαχωρισμό λόγου-πράξης και έγκειται ακριβώς στη θεώρηση του λόγου ως πράξης, η οποία επιφέρει συνέπειες, επηρεάζει τον συνομιλητή ή τον αποδέκτη του λόγου. Κατ' αυτόν τον τρόπο, δημιουργεί μια πραγματικότητα.

Στο πλαίσιο αυτό έγκειται και το ειδικό βάρος των μέσων στη διαμόρφωση της αντίληψης: α) περί της γυναικοκτονίας ως ιδιαίτερης κατηγορίας ανθρωποκτονίας με έμφυλα χαρακτηριστικά γνωρίσματα άσκησης βίας και εγκληματικής πράξης⁶² και, συνακόλουθα, β), περί των γυναικοκτονιών ως γεγονότων επικαιρότητας τα οποία λαμβάνουν τη θέση μείζονος ζητήματος μέσα στην ελληνική κοινωνία, λόγω της συχνότητας με την οποία εμφανίζονται. Εκεί ακριβώς τίθεται το κρίσιμο ερώτημα: *Η γυναικοκτονία αναγνωρίζεται ως τέτοια, δηλαδή ως ανθρωποκτονία με σαφή έμφυλα χαρακτηριστικά άσκησης βίας;*⁶³ *Επιπροσθέτως, αναφέρονται οι γυναικοκτονίες ως τέτοιες στον λόγο των μέσων;*

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι ο όρος «γυναικοκτονία» δεν αποτελεί καινού όρο, αφού συναντάται για πρώτη φορά σε έργο του John Cory το 1881 (Canadian Femicide Observatory for Justice and Accountability, χ.χ.), ενώ προτάθηκε ως δια-

⁶² Σύμφωνα με τον ορισμό του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας ως γυναικοκτονία νοείται «η δολοφονία γυναικών από πρόθεση ακριβώς επειδή είναι γυναίκες». Ευρύτεροι ορισμοί «περιλαμβάνουν κάθε ανθρωποκτονία γυναικών ή κοριτσιών» (WHO, 2012).

⁶³ Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας διακρίνει διαφορετικές υποκατηγορίες γυναικοκτονιών: τις γυναικοκτονίες που τελούνται στο πλαίσιο οικείου περιβάλλοντος, όπου ο δράστης είναι σύντροφος ή πρώην σύντροφος (Intimate femicide), τις γυναικοκτονίες στο πλαίσιο μη οικείου περιβάλλοντος (Non-intimate femicide), τις γυναικοκτονίες εις το όνομα της «τιμής» (Murders in the name of "honour") και εκείνες για ζητήματα προίκας που συνδέονται με ορισμένες πολιτισμικές πρακτικές (Dowry-related femicide) (WHO, 2012).

κριτός όρος από την Diana Russell κατά τη δεκαετία του '70 (Γασπαρινάτου, 2022) και αναγνωρίστηκε από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών το 2012 (UN Economic and Social Council). Στην Ελλάδα, ο όρος άρχισε να γίνεται γνωστός στο ευρύ κοινό το 2018, με αφορμή την υπόθεση της Ελένης Τοπαλούδη (ertnews.gr, 2022). Σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (EIGE), ο όρος «γυναικοκτονία» συνιστά ακραία εκδήλωση της έμφυλης βίας (Κοντοχρήστου, 2021) και χρησιμοποιείται για να περιγράψει την ανθρωποκτονία με θύμα γυναίκα εξαιτίας του φύλου της και δράστη συνήθως άτομο που διατηρεί ή διατηρούσε κάποια προσωπική σχέση με το θύμα (femicide.gr, χ.χ.). Ωστόσο, στους κόλπους της νομικής επιστήμης –και της κοινωνίας εν γένει– δεν υπάρχει σύμπνοια ως προς την αποδοχή και χρήση του όρου. Για τον λόγο αυτό, μέχρι και σήμερα, στην ελληνική περίπτωση, ο όρος «γυναικοκτονία» χαρακτηρίζεται συχνά ως νεολογισμός, θεωρείται αβάσιμος και δεν έχει κατοχυρωθεί νομικά. Το γεγονός αυτό οδηγεί σε αποσπασματική, και όχι καθολική, χρήση του όρου τόσο στον δημόσιο όσο και στον μιντιακό λόγο, δημιουργώντας εννοιολογική σύγχυση. Η περίπτωση των μέσων ενημέρωσης δεν αποτελεί εξαίρεση αυτής της περιορισμένης χρήσης του όρου. Δεδομένου ότι το έγκλημα συνιστά διαχρονικά ένα ιδιαίτερα προσφιλές θέμα, τόσο τα παραδοσιακά όσο και τα ψηφιακά μέσα πολύ συχνά ενημερώνουν λεπτομερώς το κοινό σχετικά με περιστατικά που απασχολούν τη δικαιοσύνη (The Scottish Centre for Crime and Justice Research, 2022).

Αναφορικά με τον όρο «γυναικοκτονία», αν και οι σχετικές έρευνες για τη χρήση του από τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης είναι ελάχιστες και δεν επιτρέπουν την εξαγωγή ενός γενικού και αξιόπιστου συμπεράσματος,⁶⁴ φαίνεται πως –παρά τη συχνότε-

⁶⁴ Μια από αυτές, είναι η έρευνα της Al Agkmpari, F. (2020). *The portrayal of femicide in Greek media* [Unpublished manuscript].

ρη εμφάνισή του με το πέρασμα των ετών και την αύξηση της έμφυλης βίας, τόσο στα μέσα ενημέρωσης όσο και στην κοινωνία ευρύτερα- στην πλειονότητα των περιπτώσεων, τα μέσα, κατά την προβολή ειδήσεων που αφορούν γυναικοκτονίες, αποφεύγουν να τις αποκαλέσουν έτσι. Αντ' αυτού, επιλέγουν περιγραφικές και παραπλήσιες έννοιες, όπως «ανθρωποκτονία», «δολοφονία» και «έγκλημα πάθους». Η διάδοση του κινήματος #MeToo και στην Ελλάδα συνέβαλε στη μεγαλύτερη ορατότητα των γυναικοκτονιών, ωστόσο η ορατότητα αυτή αφορά περισσότερο το περιεχόμενο που διακινείται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ιδίως από γυναίκες (Κογιού, 2025).

Γίνεται, επομένως, αντιληπτό ότι η «δύναμη του ονομάζειν» – το να ονομάζουμε τα εν λόγω εγκλήματα ως γυναικοκτονίες ή, αντιθέτως, να τα παρουσιάζουμε με διαφορετικό τρόπο (π.χ. ως «εγκλήματα πάθους»)- δημιουργεί και αντίστοιχες πραγματικότητες, οι οποίες είτε αναδεικνύουν είτε αποσιωπούν ένα μείζον κοινωνικό και πολιτισμικό πρόβλημα. Ιδίως στις περιπτώσεις όπου τα εγκλήματα αυτά πλαισιώνονται μιντιακά ως «εγκλήματα πάθους», όπου ο θύτης εμφανίζεται να έχει δολοφονήσει το θύμα «από αγάπη» (μάλιστα, «από αγάπη υπερβολική»), αυτό που ουσιαστικά υπονοείται είναι ένα είδος «δικαιώματος στη δολοφονία», μία άτυπη άδεια για «φόνο από αγάπη» (Zanotta, 2019), που απορρέει από δομές βαθύτατα κτητικές και εξουσιαστικές.

Επιστημονικές έρευνες σε διεθνές επίπεδο, σχετικές με τον τρόπο παρουσίασης των γυναικοκτονιών από τα μέσα ενημέρωσης, επισημαίνουν ότι αυτές τείνουν να εμφανίζονται στον μιντιακό λόγο «σαν ατομικές τραγωδίες, παρά σαν ένα δομικό πρόβλημα», συγκαλύπτοντας, με αυτόν τον τρόπο, τη συστηματική βία κατά των γυναικών (Wetzstein et al., 2024; Toledo & Lagos, 2014). Ακόμη, η επιλεγόμενη μιντιακή πλαισίωση συχνά οδηγεί σε άμεση ή έμμεση απόδοση ευθυνών στα ίδια τα θύματα. Αυτή επιτελείται

μέσω ρητορικών περιγραφής του θύματος, με τη χρήση γλώσσας με αρνητικές συμπαραδηλώσεις ή και εικόνων του θύματος από τους λογαριασμούς του στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Αντιστρόφως, η χρήση συμπονετικής γλώσσας για την περιγραφή του δράστη δημιουργεί, επίσης, ένα ιδιαίτερο πλαίσιο αντίληψης, προσφέροντας εμμέσως «ελαφρυντικά» στον θύτη (Para et al., 2025). Επιπροσθέτως, στις περιπτώσεις γυναικοκτονιών που αφορούν γυναίκες-θύματα και άντρες-θύτες προερχόμενους από άλλες εθνικότητες και περιβάλλοντα, η εστίαση στη διαφορετική εθνικότητα –όταν το θύμα-δράστης είναι αλλοδαπός ή μετανάστης– καθώς και σε στερεοτυπικές αναπαραστάσεις της εγκληματικής συμπεριφοράς (Καρύδης, 2016; Kakavand & Trilling, 2022; Πανούσης, 1989; Rosina, 2024), επισκιάζει το ίδιο το γεγονός της γυναικοκτονίας. Το ζήτημα, έτσι, μετατοπίζεται σε μία σφαίρα που δεν αφορά στο κοινωνικό σύνολο, ενώ, μέσω αυτού του συλλογισμού, δεν αναγνωρίζεται ως εγγενές κοινωνικό και πολιτισμικό πρόβλημα, το οποίο θα έχριζε συνολικής και δομικής αντιμετώπισης.

Παγκοσμίως και ιστορικά, γυναίκες δολοφονούνται ακριβώς επειδή είναι γυναίκες (Tissolong, 2022), στο πλαίσιο ενός συνεχούς (*continuum*) έμφυλης βίας και ως μέρος της διατήρησης ενός ισχυρού συστήματος πατριαρχίας (Radford & Russell, 1992; Taraud, 2022). Ο δισταγμός ή η άρνηση να ονοματιστεί αυτό που πράγματι συμβαίνει, ήτοι να αναγνωριστούν οι γυναικοκτονίες ως τέτοιες στον δημόσιο και μιντιακό λόγο, θέτει το αμέσως επόμενο ερώτημα: *ποιος επωφελείται από τη μη ορατότητα της γυναικοκτονίας ως εγκλήματος με σαφή έμφυλα χαρακτηριστικά άσκησης βίας; Ποιος «κερδίζει» από αυτή τη συνθήκη ή, διαφορετικά, ποια αντίληψη και ποιο status quo εξυπηρετείται;* Το ερώτημα αυτό είναι βαθιά πολιτικό: έχει να κάνει με παγιωμένες ιστορικοκοινωνικές δομές πατριαρχίας και ουδόλως με «ατομικές τραγωδίες» που απασχολούν

■

μεμονωμένα το αστυνομικό ρεπορτάζ. Η αντιμετώπιση των γυναικοκτονιών ως μεμονωμένων περιστατικών και όχι ως μέρους ενός ευρύτερου και επαναλαμβανόμενου μοτίβου βίας κατά των γυναικών (Bouzerdan & Whitten-Woodring, 2018) που έχει ως καταληκτικό σημείο τη δολοφονία, συγκαλύπτει, επομένως, ένα μείζον κοινωνικό και βαθιά δομικό πρόβλημα – παραδόξως, την ίδια στιγμή που εμφανίζεται να το αναδεικνύει.

Τα τελευταία έτη, ιδιαίτερα μετά την καραντίνα κατά της COVID-19, παρατηρείται ραγδαία αύξηση των περιστατικών έμφυλης βίας, ήτοι βίας κατά των γυναικών (Κεφαλληνού, 2021). Στην περίπτωση της Ελλάδας, σύμφωνα με την 4η Ετήσια Έκθεση για τη βία κατά των γυναικών του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας (ΓΓΙΑΔ), το 2020 καταγράφηκαν 4.264 γυναίκες-θύματα ενδοοικογενειακής βίας και 8 γυναίκες δολοφονημένες από τους συντρόφους/ συζύγους τους, ενώ το 2021 οι γυναίκες-θύματα ανήλθαν σε 7.375 και οι δολοφονημένες σε 23 (Improdona, χ.χ.). Από τα ποσοτικά αυτά στοιχεία γίνεται αντιληπτή η κατακόρυφη αύξηση της έμφυλης βίας κατά την περίοδο μετά την καραντίνα. Ωστόσο, το φαινόμενο δεν περιορίζεται χρονικά σε εκείνη την περίοδο, αλλά εξακολουθεί να υφίσταται και να αναπαράγεται στην μεταπανδημική εποχή. Ειδικότερα, κατά το έτος 2025, μέχρι και τις 21 Οκτωβρίου, έχουν καταγραφεί 18 γυναικοκτονίες (femicide.gr, χ.χ.). Αξίζει να σημειωθεί, τέλος, πως τα παρατιθέμενα στοιχεία αφορούν μόνο τις γυναικοκτονίες που γνωστοποιήθηκαν στις αρχές και στοιχειοθετήθηκαν ως τέτοιες.

Ως προς τα μέσα ενημέρωσης, η χρήση ενός όρου, ο οποίος δεν έχει κατοχυρωθεί νομικά και δεν αναγνωρίζεται από το ελληνικό ποινικό δίκαιο, καθίσταται δυσχερής. Ως αποτέλεσμα, παρατηρείται σποραδική χρήση του για την πε-

ριγραφή των βίαιων εγκλημάτων έμφυλου χαρακτήρα. Η απουσία νομικής αναγνώρισης προκαλεί σύγχυση όχι μόνο στην κοινωνία, αλλά και στα ίδια τα μέσα ενημέρωσης. Έτσι, η γυναικοκτονία συναντάται στον μιντιακό λόγο άλλοτε ως «γυναικοκτονία», άλλοτε ως «έγκλημα πάθους» και άλλοτε απλώς ως «δολοφονία».

Επιπλέον, εφόσον δεν υφίσταται ένας κοινά αποδεκτός ποινικός ορισμός για τις ανθρωποκτονίες με έμφυλο χαρακτήρα και κίνητρο, δεν καθίσταται δυνατή η ρεαλιστική αποτύπωση του φαινομένου (Κάλφα & Χατζηφωτίου, 2021). Αυτό αναπόφευκτα δημιουργεί ανασφάλεια ως προς την χρήση του όρου, όχι μόνο στην κοινή γνώμη, αλλά και στα μέσα ενημέρωσης. Η χρήση μιας έννοιας που δεν έχει σαφές εννοιολογικό περιεχόμενο και δεν θεωρείται δόκιμη, ενδέχεται να προκαλέσει παρανοήσεις και παρερμηνείες, δημιουργώντας σύγχυση στο κοινό και προωθώντας μια εικόνα για την εγκληματικότητα, η οποία μπορεί να εκληφθεί ως μη ρεαλιστική. Ελλείψει ενός ενιαίου και ευρέως αποδεκτού εννοιολογικού πλαισίου αναφοράς, κάθε υποκείμενο, επηρεασμένο από τις προσωπικές του στάσεις και αντιλήψεις, δύναται να ερμηνεύσει με διαφορετικό τρόπο την έννοια και να την προσδιορίσει κατά το δοκούν, αφού δεν καθίσταται σαφές ποια προσέγγιση είναι λανθασμένη και ποια ευσταθεί και ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

Στον αντίποδα, ακριβώς επειδή τα μέσα ενημέρωσης διαμορφώνουν στάσεις και αναπαραστάσεις και οφείλουν να μεταφέρουν στο κοινό μια ρεαλιστική εικόνα της κοινωνικής πραγματικότητας και της εγκληματικότητας, η προβολή και προώθηση του όρου «γυναικοκτονία», συμβάλλει στην αποτύπωση στο συλλογικό ασυνείδητο της ύπαρξης του φαινομένου και στην κατανόηση της έκτασης ενός ολοένα και αυξανόμενου κοινωνικού προβλήματος. Αντιθέτως, με τη χρήση περιγραφικών όρων

■ (όπως, «άγριο ή βίαιο έγκλημα»), η γυναικοκτονία μεταφράζεται ως «έγκλημα πάθους», με αποτέλεσμα να υποβαθμίζεται η σοβαρότητα και η βαρύτητα των εγκλημάτων, ενώ δεν εκλείπουν και περιπτώσεις υπονόμησης του θύματος, ακόμα και της ίδιας της θυματοποίησής του (Κάλφα & Χατζηφωτίου, 2021). Ως συνέπεια αυτού, δεν καθίσταται δυνατή μια ρεαλιστική αποτύπωση του φαινομένου και ενδέχεται να μην προβάλλεται στο κοινό η πραγματική εικόνα και το μέγεθος του προβλήματος (Canadian Femicide Observatory for Justice and Accountability, χ.χ.), στερώντας από το έγκλημα την θεατότητα που απαιτείται. Η θεατότητα αυτή δεν φέρει μόνο ενημερωτικό χαρακτήρα. Το κοινό δεν ενημερώνεται απλώς, αλλά συνάμα κατανοεί την δυναμική του φαινομένου. Με τον τρόπο αυτό, πέραν της ενημέρωσης, η ανάδειξη της πραγματικής εικόνας του εγκλήματος μπορεί να λειτουργήσει ακόμα και εγκληματοπροληπτικά, συμβάλλοντας στον περιορισμό παρόμοιων περιστατικών στο μέλλον.

Σύμφωνα με τις Αρχές Δεοντολογίας του Δημοσιογραφικού Επαγγέλματος και, ειδικότερα, το άρθρο 1: «Ο δημοσιογράφος δικαιούται και οφείλει: α. Να θεωρεί πρώτιστο καθήκον του προς την κοινωνία και τον εαυτό του τη δημοσιοποίηση όλης της αλήθειας» (ΕΣΗΕΑ, 1998). Παρότι η γυναικοκτονία δεν έχει αναγνωρισθεί ως διακριτός όρος, η αποφυγή χρήσης του και η επισκίασή του από αυτόν της ανθρωποκτονίας, έχει ως αποτέλεσμα το κοινό να μην αντιλαμβάνεται την πραγματική διάσταση του προβλήματος. Κατά συνέπεια, η σοβαρότητα και η βαρύτητά του, όπως και η ανάγκη άμεσης και οργανωμένης αντιμετώπισής του παραγνωρίζεται.

Στην Ελλάδα, η γυναικοκτονία τιμωρείται ως ανθρωποκτονία βάσει του άρθρου 299 του ΠΚ· ουδεμία διαφοροποίηση προβλέπεται. Αντιθέτως, θεσμοί και κράτη, τόσο στην Ευρώπη, όσο και παγκόσμια, προχωρούν στην αποδοχή και καθιέρωση του όρου και στην νομική αναγνώρισή του. Επίσημοι θεσμοί και υπε-

ρεθνικά όργανα, όπως ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, καθώς και η Ευρωπαϊκή Ένωση⁶⁵ υιοθετούν και αναγνωρίζουν τη γυναικοκτονία (Δρακορόνια, 2022). Ειδικότερα, ευρωπαϊκές χώρες –όπως η Κύπρος, η Μάλτα και η Κροατία– έχουν προχωρήσει σε νομική αναγνώριση του αδικήματος της γυναικοκτονίας (Newsroom, 2024).

Η αποδοχή και καθιέρωση του όρου από την κοινωνία και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αποτελεί το πρώτο και καταλυτικό βήμα για τη νομική αναγνώριση της γυναικοκτονίας ως διακριτού εγκλήματος, διαφοροποιούμενου από την ανθρωποκτονία. Η κοινωνική ζύμωση λειτουργεί συχνά ως μοχλός πίεσης για την επίτευξη κοινωνικών αλλαγών και διεκδικήσεων, καθώς και την κατοχύρωση δικαιωμάτων. Μέσω της χρήσης της έννοιας της γυναικοκτονίας από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ο όρος καθίσταται γνωστός, αποδίδεται στο πρόβλημα η πραγματική του διάσταση και ενισχύεται η ορατότητα και η κοινωνική του αναγνώριση. Όσο συχνότερη είναι η χρήση του όρου, τόσο μεγαλύτερη καθίσταται η προβολή και η διάχυσή του στο κοινό. Λαμβάνοντας υπόψιν τη δυνατότητα των μέσων να διαμορφώνουν αναπαραστάσεις, καθίσταται σαφές ότι μπορούν να συμβάλουν δραστικά στην ευρύτερη κοινωνική αποδοχή του όρου και στην μετέπειτα άσκηση πίεσης για τη νομική αναγνώρισή του.

Η νομική αναγνώριση της έννοιας της γυναικοκτονίας στην Ελλάδα αποτελεί κρίσιμο ζήτημα και εγχείρημα ζωτικής σημασίας που θα πρέπει άμεσα να επιτευχθεί. Οι κοινωνικές συνθήκες είναι εκείνες που επιτάσσουν τη διάκριση του εγκλήματος της

⁶⁵ Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει αναγνωρίσει νομικά τον όρο, ωστόσο έχει υιοθετήσει οδηγία σχετικά με την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών. Βλ. Οδηγία (ΕΕ) 2024/1385 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Μαΐου 2024, για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της εξ οικείων βίας

■

γυναικοκτονίας από τη γενική κατηγορία των ανθρωποκτονιών, αναδεικνύοντας τον καταλυτικό ρόλο του φύλου στην τέλεση αυτών των εγκλημάτων. Εντάσσοντας τις γυναικοκτονίες στη γενική κατηγορία των ανθρωποκτονιών, η βαρύτητα των εγκλημάτων αυτών υποβαθμίζεται, οι έμφυλοι ρόλοι του εγκλήματος (WHO, 2012) παραβλέπονται και το φαινόμενο εξακολουθεί να υφίσταται και να εξελίσσεται με αυξητική τάση, χωρίς να αναγνωρίζεται ως κοινωνικό και πολιτισμικό πρόβλημα. Παράλληλα, δεν χαράσσεται μία αποτελεσματική και στοχευμένη αντεγκληματική πολιτική, με αποτέλεσμα η γυναικοκτονία να αντιμετωπίζεται ως έννοια υπό αμφισβήτηση και όχι ως διακριτό ποινικό αδίκημα. Μέσα στο πλαίσιο αυτό, η προσθετική αφήγηση των μέσων επικοινωνίας υπό το πρίσμα των όλο και πληθέστερων «μεμονωμένων» γυναικοκτονιών, παραβλέπει και αγνοεί επιδεικτικά το πραγματικό συνεχές ιστορικοκοινωνικό γεγονός που επιτελείται: τη δολοφονία γυναικών επειδή θεωρούνται διαγενεακά, από μέρος του κοινωνικού συνόλου, ως το πιο ανίσχυρο μέρος εξουσιαστικών και έμφυλων σχέσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

ertnews.gr. (2022, Μάιος 20). Ελένη Τοπαλούδη: Το χρονικό της άγριας δολοφονίας, η δίκη και οι ποινές. *ERT News*.

femicide.gr. (χ.χ.). Ποιοτικά δεδομένα.

Nomiki Bibliothiki Daily. (2024, 14 Μαρτίου). Κροατία: Νομοθετική αναγνώριση των γυναικοκτονιών.

Γασπαρινάτου, Μ. (2022). Γυναικοκτονία: Χρειαζόμαστε μια νέα εγκληματολογική και ποινική κατηγορία; *The Art of Crime*, 12, 61-104.

Δρακορώνια, Ε. Μ. (2022, Αύγουστος 9). Γιατί πρέπει ο νόμος να αναγνωρίσει τις γυναικοκτονίες. *Καθημερινή*.

Ένωση Συντακτών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών - ΕΣΗΕΑ. (1998). Αρχές δεοντολογίας δημοσιογραφικού επαγγέλματος.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο & Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (2024). Οδηγία (ΕΕ) 2024/1385 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Μαΐου 2024, για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της εξ οικείων βίας.

Κάλφα, Μ., & Χατζηχρήστου, Σ. (2021). Η αποτύπωση της έμφυλης βίας και της γυναικοκτονίας στον δημόσιο λόγο. Στο Ν. Βαΐου, Γ. Πετράκη & Μ. Στρατηγάκη (Επιμ.), *Έμφυλη βία - Βία κατά των γυναικών* (σσ. 243-255). Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.

Κεφαλληνού, Ν. (2021). Ενδοοικογενειακή βία και COVID-19. Διοστίμα.

Κοντοχρήστου, Α. (2021). Από την έμφυλη βία στη γυναικοκτονία. Στο Ν. Βαΐου, Γ. Πετράκη & Μ. Στρατηγάκη (Επιμ.), *Έμφυλη βία - Βία κατά των γυναικών* (σσ. 213-230). Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.

Πανούσης Γ. Α. (1989). Το εγκληματικό στερεότυπο: κοινωνικό δηλητήριο διά του τύπου διοχετευόμενο;. *The Greek Review of Social Research*, 74, 72-104.

Πετράκη, Γ. (Επιμ.). (2020). *Γυναικοκτονίες: Διαπιστώσεις, ερωτήματα και ερωτηματικά* (Τετράδια Κοινωνικής Πολιτικής, Εδικό Τεύχος 4). Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.

Ξενόγλωσση

Austin, J. L. (1962). *How to do things with words*. Oxford: Oxford University Press.

Al Agkmpari, F. (2020). *The portrayal of femicide in Greek media* [Unpublished manuscript].

Bouzerdan, C., & Whitten-Woodring, J. (2018). Killings in context: An analysis of the news framing of femicide. *Human Rights Review*, 19, 211-228.

Canadian Femicide Observatory for Justice and Accountability. (χ.χ.). Femicide and the media.

Canadian Femicide Observatory for Justice and Accountability. (χ.χ.). History of the term femicide.

European Institute for Gender Equality - EIGE. (χ.χ.). Femicide.

European Training Platform on Domestic Violence. (χ.χ.). Data and statistics.

Grodal, T. (2002). The experience of realism in audiovisual representation. In A. Jerslev (Ed.), *Realism and "reality" in film and media* (pp. 67-91). Museum Tusculanum Press.

Improdova. (χ.χ.). Improving frontline responses to high impact domestic violence.

Kakavand, A. E., & Trilling, D. (2022). The criminal is always the foreigner?! *International Journal of Communication*, 16, 1169-1196.

Kogiou, A. (2025). The effects of the Greek #MeToo movement on representations of femicide in the news media and social media. In M. Matsiola & S. Poulakidakos (Eds.), *Envisioning the future of communication: Conference proceedings* (Vol. 2).

Papa, V., Kouros, T., & Lambe, A. (2025). "The victim lived an intense life": Media (mis)representations of femicide crimes in the Republic of Cyprus. *Feminist Media Studies*, 25(2), 408-426.

Radford, J., & Russell, D. (Eds.). (1992). *Femicide: The politics of women killing*. Twayne Publishers.

Rosina, M. (2024). Criminalising migration: The vicious cycle of insecurity and irregularity. *Social Sciences*, 13, 529.

Scottish Centre for Crime and Justice Research. (2022). Crime and the media.

Taraud, C. (Dir.). (2022). *Féminicides: Une histoire mondiale*. La Découverte.

Tissolong, S. (2022). Féminicide: Nommer le crime pour le combattre. *CNRS Le Journal*.

Toledo, P., & Lagos, C. (2014). The media and gender-based murders of women. *Heinrich Böll Foundation*.

UN Economic and Social Council (2013). Vienna Declaration on Femicide. United Nations.

Wetzstein, I., Prinzellner, Y., & Kröpfl, E. (2024). Femicide coverage in German-language news: A content analysis of Austrian, German, and Swiss newspaper articles from 2018 to 2020. *Feminist Media Studies*, 1-25.

World Health Organization - WHO. (2012). Understanding and addressing violence against women.

Zanotta Machado, L. (2019). Féminicide: Nommer pour exister. *Brésil(s)*, 16.

**Ο «τραυλός» νομοθέτης:
γυναικοκτονίες, πολιτικό
σύστημα, θέσεις, αντιθέσεις
και μια ωμή πραγματικότητα**

10'

Ιάσωνας Γουσέτης

Πολιτικός Επιστήμονας,
Επιστημονικός Συνεργάτης
της Ελληνικής Ένωσης για τα
Δικαιώματα του Ανθρώπου

Στις 28 Νοεμβρίου του 2018, η σωρός της Ελένης Τοπαλούδη ανασύρεται από τη θάλασσα στην περιοχή Πεύκοι της Ρόδου. Η είδηση του αποτρόπαιου γεγονότος, καθώς και η εξιχνίαση της υπόθεσης που κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η Τοπαλούδη δολοφονήθηκε από τα χτυπήματα των δραστών, αφού είχε υποστεί ομαδικό βιασμό από τους ίδιους, συντάραξε την ελληνική κοινωνία. Με την υπόθεση αυτή, η κοινή γνώμη της χώρας συστήθηκε, ίσως και για πρώτη φορά σε τόσο μαζικό επίπεδο, με τον όρο και την έννοια της γυναικοκτονίας⁶⁶ (Πεπόνη, 2023).

Γυναικοκτονίες –και μάλιστα ιδιαίτερα σκληρές, αν μπορεί κανείς βεβαίως να διαβαθμίσει τη βία συγγών δολοφονιών– συνέβαιναν πάντα. Τις συναντούσαμε σε δημοτικά τραγούδια (Γουσέτης, 2022), σε πηχυαίους τίτλους εφημερίδων και τηλεοπτικών ειδήσεων, ως «εγκλήματα πάθους», «τιμής», «από έρωτα», «από ζήλεια», «από υπερβολική αγάπη» (βλ. ενδεικτικά: Peglidou, 2018, Μιχαλακέλη, 2020, Κούρου & Αθανασιάδου, 2022)⁶⁷, όπως και –λιγότερο ή περισσότερο– σε κάθε αναπαράσταση που συμπεριλάμβανε εγκλήματα κατά της ζωής. Τούτο που άλλαξε –ή, πιο σωστά, άρχισε να αλλάζει– είναι το πώς τις ονοματίζουμε – το φεμινιστικό σύνθημα «πες την με τ’ όνομά της: γυναικοκτονία» άρχισε να ψιθυρίζεται και, τελικά, να ακούγεται εκκωφαντικά σε ολοένα πλατύτερα ακροατήρια.

Αυτή η στροφή δεν έγινε εν μία νυκτί. Πέραν της δολοφονίας της Ελένης Τοπαλούδη, μια σειρά από γυναικοκτονίες

⁶⁶ Το ότι η ελληνική κοινή γνώμη συστήθηκε με τον όρο δεν σημαίνει απαραίτητα ότι τον αποδέχτηκε αμέσως. Ενδεικτικά, για ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα των αντιδράσεων, βλ. Βουλαρίνος, Μ. (2018, 14 Δεκεμβρίου). «Γυναικοκτονία» ή τα όρια της γραφικότητας. *Athens Voice*.

⁶⁷ Βλ. επίσης, χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων αναπαραστάσεων σε: Λυμπέρης (2024) και Μπορδόκας (2022).

που απέκτησαν μεγάλη δημοσιότητα (ενδεικτικά: η δολοφονία της Κάρολαιν στα Γλυκά Νερά το 2021 και της Κυριακής Γρίβα μπροστά στο ΑΤ Αγίων Αναργύρων το 2024), σε συνδυασμό με το ελληνικό κίνημα του Με Too, ανέδειξαν στο ευρύ κοινό τη συστηματικότητα, τη σοβαρότητα και τη νοσηρότητα της έμφυλης βίας που στις πιο ακραίες εκφάνσεις της έχει θανατηφόρα αποτελέσματα.

Η σταδιακή μετάβαση στον δημόσιο (αλλά και, τελικά, στον ιδιωτικό) λόγο, από το «έγκλημα πάθους» στην «γυναικοκτονία», δεν έχει μικρή σημασία. Τουναντίον, αυτή η μετάβαση αντικατοπτρίζει μια κομβική στροφή σε επίπεδο συνείδησης.⁶⁸ Αφαιρώντας από την ανθρωποκτόνα πράξη το παραμορφωμένο, διαστρεβλωμένο κίνητρο του δράστη («πάθος», «τιμή», «αγάπη» κ.ο.κ.) και δίνοντας έμφαση στο βαθύτερο, πραγματικό αίτιο της δολοφονίας, δηλαδή στο φύλο του θύματος («τη σκότωσε επειδή ήταν γυναίκα»), αναγνωρίζουμε το κόκκινο νήμα που συνδέει τις περισσότερες δολοφονίες γυναικών.⁶⁹ Οι δολοφονίες αυτές σταματούν πλέον να γίνονται αντιληπτές ως μακάβρια ιδιωτικά ή «οικογενειακά»

⁶⁸ Όπως, εύστοχα, σχολιάζουν οι Κάλφα & Χατζηφωτίου (2021): «οι σχέσεις εξουσίας που έχουν εγκαθιδρυθεί στην κοινωνία δεν αφήνουν ανεπηρέαστες τις λέξεις ούτε αυτούς που τις χρησιμοποιούν». Συνεχίζουν λέγοντας: «επιλέγοντας να χρησιμοποιήσουμε τον όρο δολοφονία ή ανθρωποκτονία, αλλά όχι γυναικοκτονία, απορρίπτουμε τις σχέσεις εξουσίας που έχουν εγκαθιδρυθεί σε μια κοινωνία όσον αφορά το φύλο». Αν και η συνέχεια του επιχειρήματος είναι μια μάλλον αυστηρή προσέγγιση με την οποία δεν συντασσόμαστε αναγκαστικά (μη χρήση του όρου δεν σημαίνει κατ' ανάγκην απόρριψη, καθώς μπορεί να οφείλεται σε πλειάδα αιτιών), σίγουρα μπορούμε να συνταχθούμε με το αντίστροφο, δηλαδή με το ότι η χρήση του όρου «γυναικοκτονία» αναδεικνύει «τις σχέσεις εξουσίας που έχουν εγκαθιδρυθεί σε μια κοινωνία όσον αφορά το φύλο».

⁶⁹ Υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του ΟΗΕ για το 2023, οι δολοφονίες γυναικών μόνο στο πλαίσιο της ενδοοικογενειακής βίας (χωρίς δηλαδή να συνυπολογίζονται οι δολοφονίες που προκύπτουν από σεξουαλική βία ή άλλες κατηγορίες δολοφονιών που εμπίπτουν στον ορισμό των γυναικοκτονιών) ήταν το 60% του συνόλου των δολοφονιών γυναικών (UNODC & UN Women, 2024). Όσον αφορά τη χώρα μας, για το ίδιο έτος, το αντίστοιχο ποσοστό αποτελεί το 64,7% των συνολικών δολοφονιών γυναικών. (Γενική Γραμματεία Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων - ΓΓΙΑΔ, 2024)

■

δράματα, ως «κακές στιγμές» του ενός ή του άλλου θύτη-ανάγονται πλέον στη δημόσια σφαίρα και αποκαλύπτουν εμφορικά το πλαίσιο στο οποίο συμβαίνουν: την πατριαρχία.⁷⁰ Έτσι, από το ακατανόητο της δολοφονίας, αρχίζει να γίνεται ορατό το πολιτικό περιεχόμενο της γυναικοκτονίας.

Αντιμετωπίζοντας τις γυναικοκτονίες ως πολιτικό, πλέον, ζήτημα, είναι εύλογο και καθ' όλα θεμιτό να αναζητούνται θεραπείες σε πολιτικό και θεσμικό επίπεδο. Σε αυτό ακριβώς το πλαίσιο προκύπτει και κάνει την εμφάνισή του -ολοένα και πιο έντονα- το αίτημα για τη νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών, τόσο στο επίπεδο της πολιτικής διαμαρτυρίας, όσο και σε κοινοβουλευτικό επίπεδο: «Γυναικοκτονία: από το δρόμο ως το νόμο» τιτλοφορούταν μια εκδήλωση του Κέντρου Διοτίμα για τις γυναικοκτονίες ήδη από το 2020 (Διοτίμα, 2020).

I. Οι γυναικοκτονίες στην Βουλή των Ελλήνων

Όπως αναφέραμε παραπάνω, ο όρος «γυναικοκτονία» αρχίζει να χρησιμοποιείται ευρέως στη χώρα μας από τη δολοφονία της Τοπαλούδη το 2018 και έπειτα. Η πρώτη επιβεβαιωμένη αναφορά του όρου στο ελληνικό Κοινοβούλιο εντοπίζεται, σύμφωνα με τα πρακτικά της Βουλής, στις 29 Μαρτίου 2018 από τη βουλευτή του ΣΥΡΙΖΑ, Μαρία Θελερίτη, κατά τη συζήτηση για την κύρωση της *Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης* (Βουλή των Ελλήνων, 2018). Ωστόσο, η πρώτη φορά που τίθεται στη Βουλή ρητά το αίτημα της νομικής αναγνώρισης του όρου έρχεται ως απόηχος της δολοφονίας της Κάρολαϊν στα Γλυκά Νερά: στις 25 Ιουνίου 2021 η κεντρική εισηγήτρια του ΣΥΡΙΖΑ, Μερόπη Τζούφη, αναφέρει:

⁷⁰ Για την αναγωγή των γυναικοκτονιών στο πλαίσιο της πατριαρχίας από τη φεμινιστική θεωρία, βλ. ενδεικτικά: Corradi et al. (2016), Taylor & Jasinski (2011) και Βουγιούκα (2020).

«Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΗΕ έχουμε εκατόν τριάντα επτά γυναικοκτονίες κάθε μέρα σε παγκόσμιο επίπεδο. Στην Ελλάδα είχαμε δεκατρείς το 2019, οκτώ το 2020 και στο πρώτο εξάμηνο του 2021 τέσσερις γυναικοκτονίες. Είναι, λοιπόν, επιτακτικό να ικανοποιηθεί το αίτημα του γυναικείου κινήματος να αναγνωριστεί η γυναικοκτονία νομικά και να εισαχθεί στον Ποινικό Κώδικα ως νέο αδίκημα.»

Μερόπη Τζούφη, εισήγηση στη Βουλή των Ελλήνων, 25 Ιουνίου 2021 (Βουλή των Ελλήνων, 2021)⁷¹.

Η συζήτηση δεν άργησε να αναθερμανθεί. Μετά τη δολοφονία 43χρονης γυναίκας στη Λάρισα από τον σύζυγό της, τον Αύγουστο του 2021, οι γυναικοκτονίες ήρθαν και πάλι στο προσκήνιο, με παρεμβάσεις από τα κόμματα του ΣΥΡΙΖΑ και του ΚΙΝΑΛ, με τον τέως Πρωθυπουργό, Αλέξη Τσίπρα, να υποστηρίζει πως η μη αναγνώριση των γυναικοκτονιών από την Πολιτεία συνιστά αιτία διαιώνισης των φαινομένων έμφυλης βίας (Λιβιτσάνος, 2021). Το επίσημο αίτημα για τη νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών ήρθε λίγους μήνες μετά: στις 8 Νοεμβρίου του 2021, βουλευτές του ΣΥΡΙΖΑ⁷² καταθέτουν τροπολογία για τη νομική αναγνώριση της γυναικοκτονίας, μέσω αλλαγών στο άρθρο 82Α του Ποινικού Κώδικα.⁷³ Η τροπολογία απορρίφθηκε από την πλειοψηφία, ωστόσο επανακατατέθηκε (και επανα-απορρίφθηκε) λίγες μέρες

⁷¹ Στην πραγματικότητα, διεργασίες για την υιοθέτηση της θέσης υπέρ της νομικής αναγνώρισης των γυναικοκτονιών στο εσωτερικό του ΣΥΡΙΖΑ είχαν ξεκινήσει ήδη νωρίτερα, τουλάχιστον από τις αρχές του 2021, πολύ πιθανά και αρκετά νωρίτερα. Βλ. ενδεικτικά Ραπανάκης (2021).

⁷² Πρόκειται για τους βουλευτές Σ. Λάππα, Θ. Ξανθόπουλο και Ε. Αγαθοπούλου.

⁷³ Βλ. αναλυτικά το ρεπορτάζ του CNN Greece (2021) για την τροπολογία του ΣΥΡΙΖΑ· η σχετική συζήτηση πραγματοποιήθηκε στη συνεδρίαση της 11ης Νοεμβρίου 2021, τα πρακτικά της οποίας δημοσιεύονται από τη Βουλή των Ελλήνων (2021).

■

αργότερα, στις 30 Νοεμβρίου 2021, αφότου έγινε γνωστό ότι στις 28 του ίδιου μηνός είχε πραγματοποιηθεί μια ακόμη γυναικοκτονία, αυτή τη φορά στη Θεσσαλονίκη.⁷⁴ Έκτοτε, από την κοινοβουλευτική ομάδα του ΣΥΡΙΖΑ και στη συνέχεια και από άλλα κόμματα του προοδευτικού χώρου έχουν κατατεθεί σειρά από τροπολογίες και προτάσεις νόμου, καθώς και δεκάδες επερωτήσεις στο πλαίσιο του κοινοβουλευτικού ελέγχου για νομική αναγνώριση της γυναικοκτονίας στον Ποινικό Κώδικα, συνήθως ως αντίδραση στο άκουσμα της είδησης της τέλεσης μιας ακόμα γυναικοκτονίας.⁷⁵

Όπως έχει ήδη γίνει σαφές, το πολιτικό σύστημα δεν υποδέχτηκε το κοινωνικό αίτημα για τη νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών με ενιαίο τρόπο. Άλλα πολιτικά κόμματα το αγκάλιασαν και ανέλαβαν να το προωθήσουν στην κοινοβουλευτική συζήτηση και άλλα ήταν ευθύς εξ' αρχής αρνητικά. Η γενική τάση ακολούθησε το μοτίβο που έχει ήδη καταγραφεί σε σχέση με τη χρήση του όρου από τα ΜΜΕ: όσο πιο αριστερά κινούμαστε στο πολιτικό φάσμα, τόσο πιο αβίαστα υιοθετείται ο όρος (και αντίστοιχα το αίτημα της νομικής του αναγνώρισης, σημειώνουμε εμείς)· όσο πιο δεξιά κινούμαστε, τόσο μεγαλύτερη είναι η δυσανεξία στον όρο (και αντίστοιχα στο αίτημα της νομικής του αναγνώρισης, προσθέτουμε ομοίως) (Μιχαλακέλη, 2020).

Ωστόσο, όπως θα αποπειραθούμε να αναδείξουμε στη συνέχεια, οι θέσεις των κομμάτων και ευρύτερα του πολιτικού συστήματος σε σχέση με τις γυναικοκτονίες και την αναγνώρισή τους

⁷⁴ Βλ. τα σχετικά δημοσιεύματα της Αυγής (2021α, 2021β) και την ανάλυση του Λιβιτσάνου (2022) στο Vouliwatch για την κοινοβουλευτική εξέλιξη της τροπολογίας.

⁷⁵ Βλ. την τροπολογία της 8ης Νοεμβρίου 2021, η οποία επανακατατέθηκε στις 30 Νοεμβρίου 2021 και στις 2 Αυγούστου 2022, έπειτα από αλληπάλληλα περιστατικά γυναικοκτονιών (βλ. Λιβιτσάνος, 2022)· εκ νέου τον Φεβρουάριο του 2024, μετά τη γυναικοκτονία στο Ηράκλειο (βλ. News247a, 2024), και στις 2 Απριλίου 2024, κατόπιν της δολοφονίας της 28χρονης στους Αγίους Αναργύρους (βλ. Ακρίτα κ.ά., 2024).

είναι αμφιθυμικές ή, σε κάθε περίπτωση, λιγότερο σταθερές και άκαμπτες απ' όσο φαίνονται στην πρώτη ματιά. Τα κόμματα στέκονται μάλλον αμήχανα απέναντι στο θέμα· «τραυλίζουν» θέσεις και αντιθέσεις που άλλοτε είναι αντιφατικές, άλλοτε έκθετες σε (εσωτερική) κριτική και άλλοτε απλώς συγκεχυμένες. Μερικές φορές δεν τοποθετούνται και καθόλου.

II. Η στάση της κυβερνώσας πλειοψηφίας

Το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας διανύει πλέον τον 8ο χρόνο του στη διακυβέρνηση της χώρας. Ως Κυβέρνηση που διαθέτει την απόλυτη πλειοψηφία στο κοινοβούλιο, είναι ο πρώτος και κατ' εξοχήν αποδέκτης των κοινωνικών αιτημάτων –εν προκειμένω και του αιτήματος της νομικής αναγνώρισης των γυναικοκτονιών– και, επιπλέον, έχει το προνόμιο της ουσιαστικής πρωτοβουλίας: η μέχρι τώρα ισχυρή κοινοβουλευτική της συσπείρωση της δίνει τη δυνατότητα, όχι μόνο να εισάγει ζητήματα στον πολιτικό διάλογο, αλλά και να νομοθετεί χωρίς ουσιώδεις φραγμούς ή περιορισμούς, ακόμη και σε ζητήματα που ενδεχομένως έρχονται σε σύγκρουση με τη συντηρητική ταυτότητα του κόμματος ή τις ακροδεξιές καταβολές, κλίσεις και παρεκκλίσεις ενός σημαντικού μέρους των εκπροσώπων του, εντός και εκτός κοινοβουλίου. Ενδεικτικά, υπενθυμίζεται, για παράδειγμα, η νομοθέτηση της ισότητας στον γάμο και την τεκνοθεσία για ζευγάρια ανεξαρτήτως φύλου το 2024 (με τις όποιες ελλείψεις της, που δεν είναι της παρούσης).⁷⁶

⁷⁶ Σαφώς γνωρίζουμε ότι 20 βουλευτές του κυβερνώντος κόμματος καταψήφισαν και 31 απείχαν από την ψηφοφορία, εκ των οποίων και ο πρώην πρωθυπουργός Αντώνης Σαμαράς, ο οποίος είχε εκφράσει έντονα την αντίθεσή του. Ωστόσο, το επιχείρημα εδώ δεν είναι ότι η Κυβέρνηση δεν έχει διαρροές κατά τη νομοθέτηση, αλλά ότι, εφόσον το επιθυμεί, έχει τους μηχανισμούς να μπορεί να ρυθμίσει νομοθετικά ακόμη και αντιδημοφιλή για το εσωτερικό της ζητήματα, είτε δια της επιβολής (κομματική πειθαρχία) είτε με τη δημιουργία κοινοβουλευτικών συμμαχιών (με άλλα κόμματα και βουλευτές).

■ Όσον αφορά την νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών, η Κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας έχει ταχθεί ρητώς και πολλαπλώς αρνητικά. Ωστόσο, έχει ενδιαφέρον να καταγραφεί τόσο η σχετική επιχειρηματολογία, όσο και το πώς η στάση της εξελίσσεται και μεταλλάσσεται από την αρχή της σχετικής συζήτησης και έπειτα.

Από την πλευρά του κυβερνώντος κόμματος, ένα από τα πρώτα δείγματα γραφής απέναντι στον όρο «γυναικοκτονία» ήρθε από το προβεβλημένο στέλεχος και βουλευτή του κόμματος, Θάνο Πλεύρη, ήδη από το 2020. Μόλις ένα εικοσιτετράωρο μετά την Παγκόσμια Ημέρα για την Εξάλειψη της Βίας κατά των Γυναικών, στις 26 Νοεμβρίου του 2020, ο βουλευτής τοποθετείται στο διαδίκτυο, αναφέροντας τα κάτωθι:

«Ο όρος “γυναικοκτονία” είναι ανυπόστατος όρος κατά το ποινικό δίκαιο και προσβλητικός. Το έγκλημα είναι ένα, το βαρύτερο κατά το ποινικό μας δίκαιο, η ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΑ.»

Πλεύρης, Θ. [@thanosplevris]. (2020, 26 Νοεμβρίου). [Ανάρτηση στο X].

Παρά την πρωταρχική «ενόχληση» του κυβερνητικού στελέχους σχετικά με τον όρο «γυναικοκτονία», στη συνέχεια, η Νέα Δημοκρατία και οι εκπρόσωποί της, υπό την κοινωνική πίεση λόγω της αυξανόμενης ορατότητας των γυναικοκτονιών και την υιοθέτηση του όρου στον δημόσιο διάλογο, σταδιακά άλλαξαν ρητορική (παρά τις παραφωνίες που κάνουν την εμφάνισή τους συχνά πυκνά⁷⁷). Η επίσημη θέση της

⁷⁷ Βλ. ενδεικτικά τις σκοταδιστικές δηλώσεις του διατελέσαντος Υφυπουργού Υγείας, Δημήτρη Βαρτζόπουλου, περί «βιολογικής βάσης» της γυναικοκτονίας και την επακόλουθη κυβερνητική κάλυψη, όπως αποτυπώνονται στα σχετικά δημοσιεύματα (News247, 2024β· 2024γ).

Κυβέρνησης, εκφράστηκε, έπειτα από ένα κύμα γυναικοκτονιών στη χώρα, μέσω παρεμβάσεων του Πρωθυπουργού, Κυριάκου Μητσοτάκη, τόσο με άρθρο του στην εφημερίδα Τα Νέα όσο και στη συνέντευξη τύπου στη ΔΕΘ το 2022⁷⁸:

«Τους τελευταίους μήνες σκιάζουν, δυστυχώς, συχνές ειδήσεις ενδοοικογενειακής βίας και ωμών δολοφονιών γυναικών από τους συντρόφους τους. (...) Μπορεί η Ελλάδα να βρίσκεται πολύ κάτω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο σε αυτόν τον δείκτη της φρίκης. Μπορεί, επίσης, να μην πρόκειται για μια νέα μορφή εγκλήματος, καθώς, άλλοτε, τα περιστατικά αυτά ονομάζονταν -κακώς- "εγκλήματα πάθους". Εξωραϊζαμε, έτσι, τον θύτη και τα κίνητρά του, κάνοντας αόρατο για δεύτερη φορά το θύμα. Ο όρος, επομένως, είναι κοινωνικά και πολιτικά χρήσιμος. Διότι καταδεικνύει με την έμφαση που απαιτούν οι σύγχρονοι καιροί ένα παλιό έγκλημα. Αλλά υπογραμμίζει με νέους όρους και μία διαχρονική αδικία απέναντι στις γυναίκες. (...) Πρόκειται, λοιπόν, για πρόβλημα παγκόσμιο, διαρκές και διαταξικό. Που η πανδημία επέτεινε σε όλες τις χώρες. Και το οποίο απαιτεί μόνιμη στρατηγική. (...) Μακριά από εύκολα συνθήματα, επιπόλαιες προσεγγίσεις και ανέξοδες κομματικές πατρωνίες. (...) Εξηγούμαι: χρησιμοποιώ τη λέξη "γυναικοκτονίες" για να προσδιορίσω ακριβέστερα το είδος αυτών των εγκλημάτων – και όχι, προφανώς, για να τις ταξινομήσω νομικά. Γιατί τότε θα διαχωρίζα την αξία της ανθρώπινης ζωής με μόνο κριτήριο το φύλο ή την ηλικία, υποτιμώντας άλλες, εξίσου απεχθείς πράξεις. (...) Άλλωστε, το όνομα ενός αδικήματος ούτε το αποτρέ-

⁷⁸ Βλ. τη δήλωση του Πρωθυπουργού κατά τη Συνέντευξη Τύπου στη ΔΕΘ (ΕΡΤ, 2022), καθώς και το άρθρο του στην εφημερίδα Τα Νέα Σαββατοκύριακο με τίτλο «Ας δώσουμε νόημα στον όρο "γυναικοκτονία"» (Μητσοτάκης, 2022).

πει, ούτε το τιμωρεί. Πολύ περισσότερο, που ο Ποινικός Κώδικας τον οποίο αλλάξαμε και ψηφίσαμε προβλέπει, πλέον, ισόβια για τέτοια εγκλήματα. (...) Η ζωή αποδεικνύει, πάντως, ότι η καταστολή είναι η μία μόνο όψη της αντιμετώπισης της έμφυλης βίας. Χρειάζεται διαρκής δουλειά και σε πολλά επίπεδα. (...) Όσο για τα κόμματα, θεωρώ ότι πέρα από την ονοματοδοσία είναι αναγκαίο να τα απασχολήσει κυρίως η ουσία του προβλήματος. Στον δημόσιο διάλογο, λοιπόν, ας συμφωνήσουμε στον όρο “γυναικοκτονία”, αφήνοντας τη Δικαιοσύνη να προσδιορίζει εκείνη το βάρος κάθε ανθρωποκτονίας.»

Μητσοτάκης, Κ. (ΕΡΤ, 2022)

Η στάση της Κυβέρνησης θα μπορούσε, λοιπόν, να συνοψιστεί στο «ναι» στην κοινωνική και πολιτική χρήση του όρου, αλλά «όχι» στη νομική του κατοχύρωση. Τα «σκληρά» επιχειρήματα που χρησιμοποιούνται από τον Πρωθυπουργό (δανειζόμενοι ορισμένες διατυπώσεις από τον πίνακα επιχειρημάτων της Εισαγωγής του παρόντος τόμου) είναι τα εξής:

α) Το έννομο αγαθό που προσβάλλεται μέσω της γυναικοκτονίας είναι η ανθρώπινη ζωή (το οποίο καλύπτεται από το αδίκημα της ανθρωποκτονίας). Ως εκ τούτου δεν αναγνωρίζεται επιπλέον έννομο αγαθό το οποίο προσβάλλεται μέσω της γυναικοκτονίας και άρα:

β) Παραβιάζεται η αρχή της ισότητας (αυτό υπονοείται), καθώς προσφέρεται αυξημένη προστασία στις γυναίκες. Ενδεχόμενη αναγνώριση της γυναικοκτονίας δημιουργεί κενό ή υστέρηση στην (ισότιμη) ποινική μεταχείριση/προστασία ορισμένων ανθρώπων [τότε θα διαχωρίζα την αξία της ανθρώπινης ζωής με μόνο κριτήριο το φύλο ή την ηλικία, υποτιμώντας άλλες, εξίσου απεχθείς πράξεις].

γ) Το άρθρο 299 παρ.1 τιμωρεί την ανθρωποκτονία ανεξαρτήτως φύλου με τη μέγιστη των ποινών [Πολύ περισσότερο, που ο Ποινικός Κώδικας τον οποίο αλλάξαμε και ψηφίσαμε προβλέπει, πλέον, ισόβια για τέτοια εγκλήματα.].

δ) Η αντεγκληματική πολιτική κατά των γυναικοκτονιών οφείλει να έχει κυρίως προληπτικό χαρακτήρα [Η ζωή αποδεικνύει, πάντως, ότι η καταστολή είναι η μία μόνο όψη της αντιμετώπισης της έμφυλης βίας. Χρειάζεται διαρκής δουλειά και σε πολλά επίπεδα.].

ε) Οι αυστηρότερες ποινές δεν συνδέονται απαραίτητα με την τέλεση λιγότερων εγκλημάτων [Άλλωστε, το όνομα ενός αδικήματος ούτε το αποτρέπει, ούτε το τιμωρεί.].

Πέραν των παραπάνω επιχειρημάτων, τα οποία είναι λιγότερο ή περισσότερο αναμενόμενα, ενδιαφέρον προκαλεί η επιλογή του τίτλου του άρθρου: «Ας δώσουμε νόημα στον όρο “γυναικοκτονία”»· ο τίτλος μοιάζει να υπονοεί πως ο όρος στερείται νοήματος, τουλάχιστον μέχρι τη νοηματοδότηση που παρέχεται από τον Πρωθυπουργό. Τούτο, βέβαια, αγνοεί χαρακτηριστικά, όχι μόνο την επιστημονική χρήση του όρου ήδη από τη δεκαετία του 1970, αλλά και τους επίσημους διεθνείς φορείς και οργανισμούς στους οποίους συμμετέχει η Ελλάδα και που έχουν ορίσει ρητά το περιεχόμενο του όρου.

Επιπλέον, εντύπωση προκαλεί και η επίκληση δύο μάλλον αλληλοσυγκρουόμενων επιχειρημάτων, δηλαδή, αφενός της αυστηροποίησης των ποινών μέσω των ισοβίων από τη μια πλευρά (που αντανakλά την πάγια πολιτική της Κυβέρνησης τα τελευταία χρόνια, συνολικά ως προς τη διαχείριση της ποινικής νομοθεσίας) και αφετέρου της αναγνώρισης ότι η τυποποίηση ενός εγκλήματος και η αυστηροποίηση των ποινών δεν το αποτρέπει και σίγουρα δεν αρκεί για την προστασία της ανθρωπίνης (και εν προκειμένω της γυναικείας) ζωής.

Σε κάθε περίπτωση, όμως, έστω σε επίπεδο ρητορικής, παρατηρείται μια σημαντική στροφή στην αντιμετώπιση του όρου «γυναικοκτονία»: από την «ενόχληση» του Θάνου Πλεύρη το 2020, στην αναγνώριση της χρησιμότητας, ή ακόμη και της αναγκαιότητας, του όρου σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο από τον Κυριάκο Μητσοτάκη το 2022⁷⁹.

Ωστόσο, ισχυριζόμαστε ότι η στροφή δεν σταματά εδώ. Το 2024 μια ομάδα φοιτητών μελέτησε τα υπέρ και τα κατά της νομικής θέσπισης του όρου «γυναικοκτονία».⁸⁰ Σε αυτό το πλαίσιο, ήρθε σε επαφή με πολιτικούς και βουλευτές, προσπαθώντας να αποτυπώσει τις θέσεις των κομμάτων. Για λογαριασμό της Κυβέρνησης, απάντησε ο Θάνος Πλεύρης, τον οποίον μάλιστα οι φοιτητές κάλεσαν να σχολιάσει την προ τετραετίας ως τοποθέτησή του. Η απάντησή του είχε ως εξής:

«Εγώ θέλω να κάνω τον διαχωρισμό ως νομικό και ως κοινωνικό όρο. Ως κοινωνικό όρο τον αποδέχομαι από την πρώτη στιγμή. Ως νομικό όρο, (...) ίσως δεν ήταν η σωστή έκφραση το “προσβλητικός”, αλλά τον θεωρούσα λανθασμένο στο ποινικό δίκαιο υπό την έννοια: ότι προστατευόμενο αγαθό είναι η ανθρώπινη ζωή. Εάν πας να κάνεις διαχωρισμό της ανθρώπινης ζωής, στην πραγματικότητα θεωρείς ότι κάποια ζωή πρέπει να προστατεύεται λιγότερο ή περισσότερο. Το άρθρο 299 ΠΚ ορίζει ότι η ανθρωποκτονία τιμωρείται με ισόβια. Άρα εγώ δεν θα αποδεχόμουν τον όρο “γυναικοκτονία” στο ποινικό δίκαιο. Πού θα μπορούσε όμως να χρησιμοποιηθεί; Κι εκεί πέρα μπορώ να σας πω ότι είναι ένα προβληματισμός

⁷⁹ Και έπειτα, παρομοίως, από πολλά ακόμη κυβερνητικά στελέχη, όπως από τον Υπουργό Δικαιοσύνης Γιώργο Φλωρίδη (βλ. ενδεικτικά Athens Voice, 2024) έως και τον Κυβερνητικό Εκπρόσωπο Παύλο Μαρινάκη (βλ. Σαμαρά, 2024).

⁸⁰ Για τα αποτελέσματα της έρευνας, βλ. efsyn.gr (2024).

που θα τον άκουγα: στο ποινικό δίκαιο υπάρχει ένα γενικό άρθρο, το 82Α ΠΚ που κάποια αδικήματα που έχουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά θεωρούνται ως ιδιαιτέρως επαχθή και γι' αυτό το λόγο έχουν και βαρύτερες ποινές. Εκεί, μεταξύ των αδικημάτων, αναφέρονται τα αδικήματα που υπάρχουν λόγω φύλου. Άρα περιλαμβάνει τον όρο, αν γίνεται μια πράξη βάσει φύλου. Σε αυτό το πλαίσιο, ενδεχομένως ερμηνευτικά, θα μπορούσαμε να διευρύνουμε παραπάνω τον όρο όπου το θύμα είναι γυναίκα. Απλά το πρόβλημα που δημιουργείται είναι ότι ήδη το ποινικό μας δίκαιο για την ανθρωποκτονία έχει ποινή ισόβια, άρα εκ των πραγμάτων περισσότερο θα είχε έναν παιδευτικό χαρακτήρα μια τέτοια προσέγγιση, χωρίς να έχει ουσιαστικό αποτέλεσμα (...). ενώ αποδέχομαι πλήρως τον κοινωνικό όρο, θεωρώ ότι όπως μπαίνει στον δημόσιο διάλογο για το ποινικό δίκαιο, περισσότερο αδικεί αυτά τα αδικήματα, παρά ευαισθητοποιεί τον κόσμο. Είναι καλύτερο να τον κρατήσουμε στην κοινωνική του διάσταση και να κάνουμε τις πράξεις για να μη συμβαίνουν αυτά τα αδικήματα παρά να διαμορφώσουμε ένα νέο αδικήμα.»

Θάνος Πλεύρης, στη συζήτηση πρωτοετών φοιτητών Πατρείου με φορείς για τις «Γυναικοκτονίες», 22 Ιουνίου 2024.

Η τοποθέτηση του Πλεύρη παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Αφενός αποπειράται να ανασκευάσει την προηγούμενη δήλωσή του και να ευθυγραμμιστεί με την τρέχουσα κυβερνητική θέση, αφετέρου όμως προχωρά κι ένα βήμα πιο μακριά: αναφέρει ότι στο άρθρο 82Α του Ποινικού Κώδικα (Έγκλημα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά), αναγνωρίζεται το φύλο ως ρατσιστικό κίνητρο. Αν και αυτό δεν είναι απόλυτα ακριβές, καθότι η ακριβής διατύπωση του νόμου είναι η διάκριση βάση «ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου», το ενδιάμεσον είναι ότι ο Υπουργός αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο

ερμηνευτικής προσθήκης στον νόμο, σε περίπτωση που το θύμα είναι γυναίκα, θέση που θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι προχωρά πέρα από τις διεκδικήσεις ορισμένων ήπιων προσεγγίσεων υπέρ της νομικής αναγνώρισης της γυναικοκτονίας που αιτούνται την ρητή ενσωμάτωση του φύλου (και όχι του γυναικείου, συγκεκριμένα, φύλου) στο εν λόγω άρθρο! Βέβαια, ο ίδιος αναιρεί αυτή τη θέση στις αμέσως επόμενες φράσεις του, φέρνοντας ως εμπόδιο την υφιστάμενη ποινή που είναι η μέγιστη και ως εκ τούτου αξιολογεί ότι μια τέτοια αλλαγή θα είχε μονάχα παιδευτικό χαρακτήρα και όχι ουσιαστικό αποτέλεσμα.

Παρά την υπαναχώρηση του Υπουργού, κατά τη γνώμη μας, τούτη η αποστροφή στον λόγο του δείχνει ότι, παρά τις ρητές διαβεβαιώσεις περί του αντιθέτου, ενδεχομένως, η Κυβέρνηση ή μέρος αυτής, δεν είναι τόσο άκαμπτη στην αρνητική της στάση απέναντι στην νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών μέσω μιας ήπιας προσέγγισης που ενσωματώνει ρητώς τη διάσταση του φύλου στο άρθρο 82Α του Ποινικού Κώδικα. Αν, μάλιστα, συνυπολογίσουμε τις εξελίξεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο με κράτη-μέλη να παίρνουν πρωτοβουλίες υπέρ της νομικής αναγνώρισης, τη δυνατότητα της Κυβέρνησης να προχωρά σε αντιδημοφιλείς στους κόλπους της νομοθετικές ρυθμίσεις (όπως π.χ. την ισότητα στο γάμο και την τεκνοθεσία για ζευγάρια ανεξαρτήτως φύλου), την αυξανόμενη κοινωνική πίεση για τη νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών και τη γοργή εναλλαγή της στάσης της Κυβέρνησης από επιθετική σε αμυντική απέναντι στο θέμα, μοιάζει μια τέτοια εξέλιξη να μην είναι διόλου απίθανη στο μέλλον. Μέχρι τότε, το μάλλον αμφίθυμο «ναι μεν, αλλά, ενδεχομένως» μοιάζει να συμπυκνώνει τη διπολική⁸¹ θέση της Κυβέρνησης απέναντι στο ζήτημα των γυναικοκτονιών.

III. Η στάση της αντιπολίτευσης

Όπως ειπώθηκε και παραπάνω, η στάση των πολιτικών κομμάτων απέναντι στο αίτημα της νομικής αναγνώρισης των γυναικοκτονιών δεν είναι ενιαία. Επιπλέον, η αμφιθυμία απέναντι στο αίτημα δεν είναι ίδιον μονάχα της Κυβέρνησης· τρόπον τινά συγκεχυμένη και σπασμωδική φαίνεται να είναι και η στάση της αντιπολίτευσης.

ΠΑΣΟΚ - Κίνημα Αλλαγής

Το ΠΑΣΟΚ - Κίνημα Αλλαγής (εφεξής ΠΑΣΟΚ), που ανέλαβε τον ρόλο της αξιωματικής αντιπολίτευσης το 2024, διατηρεί μια στάση που οιονεί τάσσεται υπέρ της νομικής αναγνώρισης των γυναικοκτονιών, ωστόσο χωρίς αυτή να αποτυπώνεται σε κάποιου είδους συγκεκριμένη νομοθετική πρόταση. Παρατηρείται, λοιπόν, μια απόσταση μεταξύ των θέσεων που λαμβάνει το κόμμα σε επίπεδο λόγου και εκείνων που αποτυπώνονται στην πράξη: από τη μια πλευρά, ασκεί σφοδρή κριτική στην Κυβέρνηση για τις επαναλαμβανόμενες γυναικοκτονίες και την ολιγωρία των αρχών, τονίζοντας ότι πρέπει να αναληφθούν πολιτικές πρωτοβουλίες, ωστόσο, στις επίσημες ανακοινώσεις του κόμματος, η νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών δεν συμπεριλαμβάνεται πάντα (ενδεικτικά: ΠΑΣΟΚ, 2025β· 2025γ). Από τη μια πλευρά, επίσης, ο αρχηγός του κόμματος, Νίκος Ανδρουλάκης, δηλώνει ξεκάθαρα ότι «πρέπει να πάρουμε συγκροτημένες πρωτοβουλίες με τη νομική αναγνώριση του όρου της γυναικοκτονίας» (Το Βήμα Online, 2025), ενώ και η Νεολαία του ΠΑΣΟΚ τονίζει ότι «η ανάγκη για τη νομική αναγνώριση του όρου είναι επιτακτική» (ΠΑΣΟΚ, 2024), από την άλλη πλευρά, όμως, σε κοινοβουλευτικό επίπεδο τέτοιες πρωτοβουλίες δεν έχουν υλοποιηθεί με πρόταση νόμου ή τροπολογία, όπως έχουν κάνει άλλα κόμματα της αντιπολίτευσης.

Έτσι, η κοινοβουλευτική πρακτική του ΠΑΣΟΚ, προς το παρόν, περιορίζεται σε επίκαιρες ερωτήσεις, με χαρακτηριστικότερο ίσως παράδειγμα τη μαζική ερώτηση 19 βουλευτών του κόμματος με τίτλο «Οι γυναικοκτονίες συνεχίζονται, ώρα αποφάσεων και δράσεων για την Πολιτεία», τον Μάιο του 2022, έπειτα από τη γυναικοκτονία της Αϊντας Παπαδοπούλου. Παραδόξως, στη συγκεκριμένη κοινοβουλευτική ερώτηση προς τους αρμόδιους υπουργούς, το πρώτο υποερώτημα ήταν: «Προτίθεστε, επιτέλους, να εισάγετε ρητώς στο δικαιοϊκό μας σύστημα τον όρο “γυναικοκτονία”, στην κατεύθυνση που έχει προτείνει το ΠΑΣΟΚ - Κίνημα Αλλαγής;». Ως «κατεύθυνση», προφανώς, εννοείται η θέση που προηγείται του ερωτήματος στην εν λόγω επίκαιρη ερώτηση, ήτοι:

«το ΠΑΣΟΚ - Κίνημα Αλλαγής έχει υπογραμμίσει πως είναι ανάγκη να προστεθεί ειδική διάταξη στον Ποινικό Κώδικα, που θα καθιστά τη γυναικοκτονία διακριτό έγκλημα, στην κατεύθυνση των διεθνών και ευρωπαϊκών εξελίξεων, αναγνωρίζοντας τα ιδιαίτερα έμφυλα χαρακτηριστικά στο ήδη μεγάλης ηθικής απαξίας έγκλημα της ανθρωποκτονίας.»

Όπως ενδεχομένως γίνεται σαφές, η θέση της αξιωματικής αντιπολίτευσης είναι μάλλον αφηρημένη. Παρά το γεγονός ότι κάνει λόγο για «διακριτό έγκλημα», παραπέμποντας στη δημιουργία ιδιώνυμου αδικήματος, τούτο δεν είναι πάντα σαφές. Ενδεικτικό είναι, για παράδειγμα, το απόσπασμα από μια ανακοίνωση του ΠΑΣΟΚ σχετικά με την ομιλία της βουλευτριάς του, Χριστίνας Σταρακά, σύμφωνα με την οποία, η βουλευτής «[...] ιδιαίτερη αναφορά έκανε στην πεισματική άρνηση εκ μέρους του Υπουργείου για την νομική αναβάθμιση της γυναικοκτονίας ως επιβαρυντική περίπτωση ανθρωποκτονίας από πρόθεση ή την τυποποίησή της ως ιδιώνυμο

αδίκημα στον Ποινικό Κώδικα» (ΠΑΣΟΚ, 2025α – δική μας η έμφαση). Όπως προκύπτει από το διαζευκτικό «ή» της ανακοίνωσης, φαίνεται σαν το ΠΑΣΟΚ να αιτείται τη νομική αναγνώριση της γυναικοκτονίας, ανεξάρτητα από το πώς αυτή θα ενσωματωθεί στο ποινικό δίκαιο, καθώς δεν προκύπτει η θέση του κόμματος σε σχέση με το αν η γυναικοκτονία θα έπρεπε να θεσμοθετηθεί ως επιβαρυντικός παράγοντας κατά την επιμέτρηση της ποινής ή ως ιδιώνυμο έγκλημα. Συμπερασματικά, με βάση τα παραπάνω, το ΠΑΣΟΚ, ναι μεν απαντά θετικά στο αίτημα για τη νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών, ωστόσο περιορίζεται σε αυτήν ακριβώς την απάντηση και μόνο. Αυτό που ως αξιωματική αντιπολίτευση ζητά επιτακτικά από την Κυβέρνηση, την «κατεύθυνση», η ίδια δεν το προσφέρει.

ΣΥΡΙΖΑ, Νέα Αριστερά, Κίνημα Δημοκρατίας

Ο τόνος της «κατεύθυνσης» από την πλευρά της αντιπολίτευσης δίνεται μάλλον από την τέως αξιωματική αντιπολίτευση, ήτοι τον ΣΥΡΙΖΑ και τους κομματικούς σχηματισμούς που προέκυψαν από αυτόν, έπειτα από τη διάσπασή του. Καθώς ο ΣΥΡΙΖΑ, η Νέα Αριστερά και το Κίνημα Δημοκρατίας, έχουν καταθέσει πιο συγκεκριμένες προτάσεις, θα εξεταστούν αναλυτικότερα στο επόμενο υποκεφάλαιο. Προς το παρόν, θα αρκεστούμε να πούμε ότι και τα τρία αυτά κόμματα συνηγορούν υπέρ της νομικής αναγνώρισης των γυναικοκτονιών, καταθέτοντας, όμως, τρεις διαφορετικές προτάσεις που παρουσιάζουν ουσιώδεις διαφορές μεταξύ τους και, ταυτόχρονα, αφήνουν ανοιχτά μια σειρά από ερωτήματα (ή σημεία κριτικής) που έχουν τεθεί από τη νομική και πολιτική θεωρία. Περισσότερα σχετικά με αυτά θα τα δούμε στη συνέχεια.

Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας (ΚΚΕ)

Προχωρώντας στα υπόλοιπα κόμματα της αντιπολίτευσης, η θέση του ΚΚΕ επικοινωνείται με έναν μάλλον παράξενο τρόπο και πιθανά προκαλεί σύγχυση στο ευρύ κοινό. Το ΚΚΕ αν και χρησιμοποιεί τον όρο «γυναικοκτονία» στον κοινωνικό διάλογο, τάσσεται σταθερά κατά της νομικής αναγνώρισης του όρου, θεωρώντας ότι δεν θα αλλάξει κάτι με τη θεσμοθέτησή του, όπως υποστηρίζει ότι έχει αποδειχθεί από τις χώρες όπου έγιναν τέτοιες προσπάθειες (Κουτσούμπας, 2025). Τούτο από μόνο του δεν προκαλεί σύγχυση και, μάλιστα, πράγματι ορισμένες σχετικές έρευνες επιβεβαιώνουν τον παραπάνω ισχυρισμό περί της αναποτελεσματικότητας των νόμων κατά των γυναικοκτονιών (βλ. για παράδειγμα, Gutiérrez-Romero, 2025). Ωστόσο, το ΚΚΕ τάσσεται ταυτόχρονα και υπερ της αυστηροποίησης του σχετικού νομοθετικού πλαισίου, παρόλο που δεν θεωρεί ότι αυτό αρκεί από μόνο του (ΚΚΕ, 2022· 2024). Τα πράγματα γίνονται ακόμη πιο περίπλοκα όταν η εν λόγω προτεινόμενη αυστηροποίηση εξειδικεύεται.

Σύμφωνα με άρθρο του Ριζοσπάστη:

«Το ΚΚΕ τάσσεται ανεπιφύλακτα υπέρ της αυστηροποίησης του ποινικού πλαισίου και της ποινικής μεταχείρισης των εγκλημάτων βίας, σε κάθε μορφή τους, κατά των γυναικών, με άξονα το κίνητρο του δράστη.

Άρα, στο ήδη υπάρχον νομικό πλαίσιο χρειάζεται να ενταχθούν προβλέψεις, όπως α) κατά την επιμέτρηση της ποινής σύμφωνα με το άρθρο 79 ΠΚ να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη το κίνητρο του δράστη ως προς τη σχέση του με το θύμα και οι περιστάσεις υπό τις οποίες τελέστηκε το έγκλημα, β) στο άρθρο 82Α ΠΚ (έγκλημα

με ρατσιστικό κίνητρο) να εισαχθεί και η διάσταση του φύλου ως λόγος επιλογής του συγκεκριμένου θύματος και μάλιστα με αναμόρφωση συνολικά της διατύπωσης του άρθρου με ακρίβεια, πληρότητα και συνοχή, ώστε να καταστεί εφαρμοστέα διάταξη, βγαίνοντας από την αχρησία που έχει περιέλθει από τη θέσπισή του.

Επίσης, υπάρχει ο νόμος 3500/2006 περί ενδοοικογενειακής βίας, που πρέπει να ενισχυθεί περαιτέρω, όπως και η πρόβλεψη του άρθρου 336 ΠΚ, στο οποίο πρόσφατα εντάχθηκε και ο ορισμός του εγκλήματος του βιασμού που βασίζεται στην απουσία της συναίνεσης, ώστε να τιμωρούνται μορφές ενδοοικογενειακής βίας και βίας κατά των γυναικών στις περισσότερες μορφές της, που κατά κανόνα προηγούνται χρονικά ή προετοιμάζουν τη διάπραξη δολοφονίας γυναικών. [...]

Η μονόπλευρη αντιπαράθεση γύρω από τις αλλαγές στον Ποινικό Κώδικα και την ένταξη ή όχι της “γυναικοκτονίας” ως ειδικού εγκλήματος αποκρύπτει τις πραγματικές κοινωνικές αιτίες του προβλήματος, της γυναικείας ανισοτιμίας στη σύγχρονη καπιταλιστική κοινωνία. Λειτουργεί αποπροσανατολιστικά, καλλιεργώντας την αντίληψη ότι ένα κοινωνικό πρόβλημα μπορεί να αντιμετωπιστεί ριζικά αποκλειστικά με την αυστηρότερη ποινική του αντιμετώπιση, δηλαδή με την κατασταλτική λειτουργία του νόμου.»

Ι.Δ., «Με αφορμή τη συζήτηση για τις αλλαγές σχετικά με το έγκλημα των δολοφονιών γυναικών», Ριζοσπάστης, 13 Νοεμβρίου 2021.

Η παραπάνω εξειδίκευση -που δεν γνωρίζουμε αν αποτελεί επίσημη θέση του κόμματος ή όχι, πάντως δείχνει να είναι σε

■ συμφωνία με αυτή- παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Και τούτο διότι με βάση την προσέγγιση που περιγράφεται, αν και δεν θεσμοθετείται ρητά ο όρος «γυναικοκτονία», δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για την αναγνώρισή της από το δικαστήριο και ως εκ τούτου η αυστηρότερη αντιμετώπισή της (με βάση τις προτεινόμενες από το ΚΚΕ, σύμφωνα με τον συντάκτη, αλλαγές στα άρθρα 79 και 82Α του Ποινικού Κώδικα), πράγμα που, όπως θα δούμε στη συνέχεια, δεν απέχει πολύ από τις νομοθετικές αλλαγές που έχουν προτείνει άλλα κόμματα, τα οποία τάσσονται σταθερά υπέρ της νομικής αναγνώρισης των γυναικοκτονιών.

Παρουσιάζεται, λοιπόν, μια σύγχυση στον δημόσιο διάλογο όσον αφορά την ακριβή στάση του ΚΚΕ για τις γυναικοκτονίες: ενώ τονίζεται η στάση του κόμματος κατά της ρητής τυποποίησης των γυναικοκτονιών στον Ποινικό Κώδικα, παραβλέπεται η κατά τα φαινόμενα θετική στάση του υπέρ μιας έμμεσης αναγνώρισής τους και της δημιουργίας των νομικών προϋποθέσεων ώστε αυτές να αναγνωρίζονται στο δικαστικό επίπεδο ως τέτοιες με τις όποιες παρεπόμενες συνέπειες μπορεί αυτό να έχει. Το αποτέλεσμα αυτής της σύγχυσης -στην οποία συμβάλλει και το ίδιο το κόμμα με τη σχεδόν «κρυπτική» ρητορική του για το θέμα- είναι η θέση του ΚΚΕ να θεωρείται συχνά ότι ταυτίζεται με τις θέσεις των κομμάτων του συντηρητικού τόξου, ενώ κάτι τέτοιο, με βάση την παραπάνω ανάλυσή του δεν ισχύει.

Πλεύση Ελευθερίας

Σε αντίθεση με το ΚΚΕ, τέτοια ζητήματα επικοινωνίας της θέσης του σίγουρα δεν έχει το κόμμα της Ζωής Κωνσταντοπούλου, Πλεύση Ελευθερίας. Το εν λόγω κόμμα δεν διστάζει να διατυπώνει τη θέση του υπέρ της νομικής αναγνώρισης των γυναικοκτονιών σε κάθε δυνατή ευκαιρία -συνήθως έπεται από την δη-

μοσιοποίηση της είδησης κάποια νέας γυναικοκτονίας- έχοντας καταθέσει την ίδια επίκαιρη ερώτηση προς τον Πρωθυπουργό, όχι μία, όχι δύο, αλλά 34 φορές (Κωνσταντοπούλου, 2025).

Η θέση του κόμματος συνοψίζεται στην «ποινικοποίηση της γυναικοκτονίας ως αυτοτελούς εγκλήματος και μάλιστα κακούργηματος», όπως έχει διατυπωθεί τόσο στις επίκαιρες ερωτήσεις της αρχηγού του κόμματος προς τον Πρωθυπουργό όσο και από το ίδιο το κόμμα στις θέσεις του (Πλεύση Ελευθερίας, χ.χ.). Είναι σαφές, λοιπόν, ότι η Πλεύση Ελευθερίας προσανατολίζεται στη δημιουργία ενός ιδιώνυμου εγκλήματος με αυστηρές ποινές, ωστόσο, παραδόξως, το κόμμα δεν έχει τοποθετηθεί λεπτομερώς περαιτέρω. Παρά ταύτα, περισσότερες πληροφορίες σε σχέση με την κατεύθυνση που επεξεργάζεται το κόμμα μπορούν να εντοπιστούν στη θέση της αρχηγού του, Ζωής Κωνσταντοπούλου. Σε σχετική της τοποθέτηση στη Βουλή ανέφερε χαρακτηριστικά:

«[...] γνωρίζετε πάρα πολύ καλά ότι, όταν η αρχική ποινή είναι ισόβια, μπορεί να συνεκτιμηθούν κάποιες ελαφρυντικές περιστάσεις που έχουν να κάνουν με τον βίο, που έχουν να κάνουν με τις συνθήκες, που έχουν να κάνουν με πάρα πολλά πράγματα. Αντίστοιχα, μπορεί να συνεκτιμηθούν και επιβαρυντικές περιστάσεις που έχουν να κάνουν με το κίνητρο, με την επαναληπτικότητα, με τον δόλο, με την ένταση του δόλου και μετά τις παραμέτρους και την έμφυλη διάσταση. Εμείς, λοιπόν, αυτό ζητάμε, να προβλεφθεί ειδική επιβαρυντική περίπτωση, ώστε να μην μπορεί να επωφεληθεί μιας γενικής πρόβλεψης εκείνος ο οποίος δεν διαπράττει απλώς ανθρωποκτονία, αλλά γυναικοκτονία. Τι δεν καταλαβαίνετε; Πόσο πιο αναλυτικά να το πούμε;»

Ζωή Κωνσταντοπούλου, ομιλία στη Βουλή των Ελλήνων, στις 29 Νοεμβρίου 2024 (Βουλή των Ελλήνων, 2024γ).

Με βάση τα παραπάνω, προκύπτει ότι η Πλεύση Ελευθερίας προσανατολίζεται στη δημιουργία ιδιώνυμου εγκλήματος, το οποίο θα ορίζει την γυναικοκτονία ως μια επιβαρυντική περίπτωση που θα αποκλείει τον δράστη από το δικαίωμα χρήσης ευεργετικών διατάξεων (π.χ. ελαφρυντικών) κατά την επιμέτρηση της ποινής. Ανάλογες προτάσεις έχουν γίνει και από άλλα κόμματα, κάτι τέτοιο όμως, όπως θα δούμε στη συνέχεια στο πλαίσιο ανάλυσης και κριτικής των κατατεθειμένων προτάσεων, μπορεί να είναι ιδιαίτερα προβληματικό από τη σκοπιά του ποινικού δικαίου στη χώρα μας. Σε κάθε περίπτωση, η όποια ανάλυση και κριτική υπάγεται προς το παρόν στη σφαίρα της υπόθεσης, καθώς το κόμμα δεν έχει ακόμη παρουσιάσει κάτι αναλυτικότερο, παρά τις εξαγγελίες της αρχηγού του ότι θα κατατεθεί συγκεκριμένη πρόταση νόμου (Βουλή των Ελλήνων, 2024α).

Ελληνική Λύση, Νίκη, Σπαρτιάτες

Περνώντας στην «αντίπερα» όχθη της αντιπολίτευσης, που εκτείνεται από τον ακραίο συντηρητισμό ως την ακροδεξιά, η στάση των κομμάτων σχετικά με την νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών γίνεται αρκετά πιο θολή.

Ξεκινώντας από το ισχυρότερο κοινοβουλευτικά κόμμα, την Ελληνική Λύση, κατ' αρχάς παρατηρείται ότι κάνει χρήση του όρου «γυναικοκτονία»⁸¹, κάτι καθόλου αυτονόητο για τον ιδεολογικό χώρο στον οποίο εντάσσεται. Ωστόσο, τούτο δεν σημαίνει ότι υιοθετεί την πρόταση για τη νομική αναγνώριση του όρου, παρόλο που, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, δεν

⁸¹ Βλ. για παράδειγμα την ομιλία της βουλευτριάς της Ελληνικής Λύσης Σοφίας-Χάιδως Ασημακοπούλου, που κάνει λόγο για αύξηση των γυναικοκτονιών στη χώρα, στα «Πρακτικά Βουλής (Ολομέλεια): Κ' Περίοδος (Προεδρευούσης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας), Γ' Σύνοδος, ΛΕ» (Βουλή των Ελλήνων, 2025γ).

μπορούμε να το επιβεβαιώσουμε ή να το απορρίψουμε, καθώς δεν φαίνεται να έχει τοποθετηθεί ποτέ επίσημα επί του συγκεκριμένου θέματος. Σε κάθε περίπτωση, με βάση τη γενικότερη στάση του κόμματος σε ζητήματα φύλου, το αναμενόμενο είναι να στέκεται μάλλον αρνητικά προς μια προοπτική ενσωμάτωσης των γυναικοκτονιών στο ποινικό δίκαιο.

Παρά ταύτα, έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον να επισημανθεί το εξής: η Ελληνική Λύση τάσσεται σταθερά υπέρ της αυστηρότερης –συχνά αντισυνταγματικής– αντιμετώπισης των εγκλημάτων, ειδικά των εγκλημάτων που αναγνωρίζει ως ιδιαίτερα ειδική. Αυτό κατέστη ιδιαίτερα σαφές και έπειτα από την δολοφονία της Κυριακής Γρίβα, έξω από το ΑΤ Αγίων Αναργύρων. Ο βουλευτής του κόμματος, Κωνσταντίνος Χήτας, στην ομιλία του στο σώμα της Βουλής κατέθεσε μερικές από τις σχετικές προτάσεις της Ελληνικής Λύσης, οι οποίες περιλαμβάνουν (χωρίς να περιορίζονται σε αυτές) την έκτιση πραγματικών ισοβίων, τον χημικό ευνουχισμό και τη θανατική ποινή⁸². Με τα λόγια του ίδιου:

«Εμείς λέμε νόμος και τάξη. Έχουμε προτείνει οπλοκατοχή για τον Έλληνα με συγκεκριμένη εκπαίδευση. Έχουμε μιλήσει για εθνοφυλακή και πολιτοφυλακή με εκπαιδευμένους πολίτες. Έχουμε μιλήσει για εκπαίδευση των γυναικών στα πρότυπα του Ισραήλ. Είναι συγκεκριμένες προτάσεις. Και, φυσικά, βούληση εφαρμογής των νόμων αυτών με πραγματικά ισόβια στα κακοποιά στοιχεία και στα ειδικά εγκλήματα, όπως βιαστές, ναρκεμπούρους κ.λπ., ως και θανατική ποινή. Έτσι εφαρμόζεται ο νόμος και η τάξη. Δεν μπορεί να εφαρμοστεί αλλιώς. Όλα τα

⁸² Βλ. επίσης την ανακοίνωση της Ελληνικής Λύσης: «Ανακοίνωση τύπου - Δήλωση του Προέδρου της Ελληνικής Λύσης Κυριάκου Βελόπουλου για τη Διεθνή Ημέρα Εξάλειψης της Βίας κατά των Γυναικών» (Ελληνική Λύση, 2023).

■

άλλα είναι θεωρίες και θα ζούμε αυτά που ζούμε καθημερινά. [...] Να πούμε ότι λυπούμαστε για το έγκλημα; Πάει το κοριτσάκι. Πάει, έφυγε. Τι μου λέτε τώρα εσείς; Γιατί ένας τρελός, ο οποίος μπαινόβγαίνει στα τμήματα, τη σκότωσε μπροστά στο αστυνομικό τμήμα, γιατί ο αστυνομικός -λέει- που ήταν εκείνη τη μέρα υπηρεσία εκεί, ήταν τύπος... Θα βγουν πολλά τώρα. Τι να το κάνω τώρα αυτό;»

Κωνσταντίνος Χήτας, ομιλία του στη Βουλή των Ελλήνων, στις 3 Απριλίου 2024 (Βουλή των Ελλήνων, 2024β).

Η σύνδεση της δολοφονίας της Κυριακής Γρίβα με τις προτάσεις του κόμματος περί έκτισης πραγματικών ισοβίων ή και της θανατικής ποινής, αναγνωρίζει εμμέσως ότι η γυναικοκτονία (ή τουλάχιστον η εν λόγω γυναικοκτονία) ενδέχεται να αποτελεί, κατά την ρητορική του κόμματος, ειδεχθές έγκλημα. Δεν μπορούμε να γνωρίζουμε εάν κάθε ανθρωποκτονία αποτελεί για την Ελληνική Λύση «ειδεχθές έγκλημα» (με την πιθανότερη απάντηση να είναι πως ναι), πάντως, σε κάθε περίπτωση, μοιάζει τα εγκλήματα που γίνονται με βάση το φύλο και την ανηλικότητα να εμπίπτουν σε αυτή την κατηγορία, όπως γίνεται σαφές από τη δήλωση του Προέδρου της Ελληνικής Λύσης, Κυριάκου Βελόπουλου για τη Διεθνή Ημέρα Εξάλειψης της Βίας κατά των Γυναικών το 2023. Παρόλο, λοιπόν, που το κόμμα της Ελληνική Λύσης δεν έχει τοποθετηθεί σχετικά με τη νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών (και που, αν το έκανε, πιθανότατα θα ήταν εναντίον μιας τέτοιας εξέλιξης), δεν παύει να ζητά για τα εγκλήματα που γίνονται με βάση το φύλο, όχι απλώς αναβαθμισμένες, αλλά ιδιαιτέρως σκληρές ποινές, που έχουν εδώ και χρόνια -ευτυχώς- εκλείψει από το ποινικό μας σύστημα.

Σε αντίθεση με την Ελληνική Λύση που μοιάζει να αποδέχεται τη χρήση του όρου «γυναικοκτονία», το κόμμα Νίκη θεω-

ρεί και μόνο τη χρήση του όρου μια «παγίδα της Αριστεράς». Με τα λόγια του βουλευτή της, Νικόλαου Παπαδόπουλου:

«Προχθές, είχαμε στην Πιερία μία γυναίκα, που σκότωσε και έθαψε τον άντρα της και ανακαλύφθηκε μετά το έγκλημα. Εγώ δεν θα το χαρακτηρίσω, όπως πέφτετε εσείς στην παγίδα της Αριστεράς, γυναικοκτονία ή ανδροκτονία, και ο άνδρας και η γυναίκα είναι άνθρωποι και το έγκλημα λέγεται ανθρωποκτονία. Δεν θα πρέπει να χωρίζουμε εμείς τα φύλα. Τα φύλα είναι ίσα, μην τα χωρίζετε.»

Νικόλαος Παπαδόπουλος, ομιλία του στη Βουλή των Ελλήνων, στις 13 Φεβρουαρίου 2025 (Βουλή των Ελλήνων, 2025β).

Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, η Νίκη θεωρεί ότι ο όρος «γυναικοκτονία» υποδηλώνει κάποιου είδους διάκριση στην αξία της γυναικείας και της ανδρικής ζωής και ως εκ τούτου δεν τον αποδέχεται. Αν και δεν έχει τοποθετηθεί εκτενώς σχετικά, όπως προκύπτει και από την παραπάνω τοποθέτηση του βουλευτή της, η Νίκη τάσσεται, προφανώς, κατά της νομικής αναγνώρισης των γυναικοκτονιών.

Τέλος, σημειώνεται και η στάση του ακροδεξιού κόμματος των Σπαρτιατών, το οποίο, αν και δεν διαθέτει πλέον κοινοβουλευτική ομάδα, στην τελευταία εκλογική αναμέτρηση κατέκτησε την πέμπτη θέση στη Βουλή των Ελλήνων. Οι εκπρόσωποι του κόμματος έχουν τοποθετηθεί σχετικά, χαρακτηρίζοντας τον όρο «γυναικοκτονία» ως «γραφικό»⁸³ και υποστηρίζοντας πως η τυποποίηση του όρου στο δίκαιο της χώρας θα ήταν λάθος, αφε-

⁸³ Βλ. την τοποθέτηση του Ιωάννη Κοντή στη Βουλή των Ελλήνων, στις 2 Απριλίου 2024 (Βουλή των Ελλήνων, 2024α).

■
νός διότι ήδη υπάρχει η δυνατότητα διαπίστωσης του κινήτρου με βάση το φύλο (αναφερόμενοι προφανώς στο άρθρο 81Α του Ποινικού Κώδικα) και αφετέρου ένας τέτοιος διαχωρισμός θα οδηγούσε στον επιμερισμό της ανθρωποκτονίας σε πολλά επιμέρους αδικήματα (π.χ. ανδροκτονία). Τέλος, με βάση την τοποθέτηση του βουλευτή τους, Πέτρου Δημητριάδη, μοιάζει να αντιλαμβάνονται το αίτημα της νομικής αναγνώρισης των γυναικοκτονιών ως μέρος κάποιου είδους προσπάθειας «στοχοποίησης» των ανδρών. Όπως λέει ο τελευταίος:

«Δράττομαι της ευκαιρίας να πω και κάτι για τον όρο “γυναικοκτονία”. Επειδή κάποιοι συνάδελφοι είπαν ότι αν τυποποιηθεί αυτός ο όρος ως ιδιώνυμο αδίκημα, θα αντιμετωπιστεί η βία κατά των γυναικών. Για εμένα αυτό είναι λάθος. Ήδη με το υπάρχον νομικό πλαίσιο της ανθρωποκτονίας, μπορεί στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής, εάν διαπιστώσει ότι υπάρχει κάποιο κίνητρο που σχετίζεται με το φύλο, να το συνεκτιμήσει επαρκώς. Δεν χρειάζεται, λοιπόν, να το τυποποιήσουμε σε ειδικό αδίκημα. Και, μάλιστα, να πω και κάτι άλλο. Φέρετε ότι, εκτός από βία κατά των γυναικών, έχουμε και περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας κατά ανδρών. Είχαμε πρόσφατα περίπτωση ενός στρατιωτικού. Είχαμε και δολοφονίες. Εκεί πέρα τι θα πούμε; Ότι υπάρχει ανδροκτονία; Θα γυρίσουμε σιγά-σιγά να επιμερίσουμε τις ανθρωποκτονίες σε διάφορες κατηγορίες; Αυτό, κατά την άποψή μου, προσωπικά, είναι λάθος. Και κάτι ακόμα. Θα ήθελα λίγο να παρακαλέσω να σταματήσει η στοχοποίηση των ανδρών. Ακούω συνεχώς ότι όλοι οι άνδρες έχουμε μέσα μας έναν πατριάρχη που θέλει να δέρνει τις γυναίκες, να τις υποτάσσει, να τις βιάζει. Σας παρακαλώ, πάρα πολύ λάθος, είναι λάθος αυτό εδώ. Για κάθε άνδρα που κακώς κακοποιεί μια γυναίκα υπάρχουν εκατομμύρια άνδρες που σεβόμαστε τις γυναίκες.

Πέτρος Δημητριάδης, ομιλία του στη Βουλή των Ελλήνων, στις 23 Ιανουαρίου 2025 (Βουλή των Ελλήνων, 2025α).

Εξωκοινοβουλευτικές φωνές

Μια σύντομη ειδική μνεία μπορεί να γίνει και για τις θέσεις δύο κομμάτων τα οποία δεν έχουν μεν κοινοβουλευτική παρουσία, ωστόσο, έχουν, τηρουμένων των αναλογιών και των μεγεθών τους, σχετικά έντονη παρουσία στον δημόσιο διάλογο και την πολιτική ζωή. Πρόκειται για το επίσης ακροδεξιό κόμμα της Αφροδίτης Λατινοπούλου, Φωνή Λογικής, το οποίο έχει παρουσία δια της αρχηγού του στο Ευρωκοινοβούλιο, καθώς και το κόμμα του πρώην Υπουργού Οικονομικών, Γιάνη Βαρουφάκη, ΜέΡΑ 25, που είχε κοινοβουλευτική παρουσία μέχρι το 2023.

Ξεκινώντας από τη Φωνή Λογικής, το κόμμα έχει εκφραστεί σχετικά με τις γυναικοκτονίες σε διάφορες περιπτώσεις, συνήθως με αφορμή δολοφονίες στο πλαίσιο ενδοοικογενειακής βίας, δια της προέδρου του, Αφροδίτης Λατινοπούλου. Αν και δεν έχει καταθέσει αναλυτικές προτάσεις, η πρόεδρος του κόμματος έχει τοποθετηθεί κατά της χρήσης του όρου «γυναικοκτονία», χρησιμοποιώντας έντονα αντιφεμινιστικό και ειρωνικό λόγο⁸⁴. Όσον αφορά την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας ευρύτερα έχει ταχθεί υπέρ της αυστηροποίησης των ποινών (Φωνή Λογικής, 2024), ενώ, σε πλήρη συμφωνία με την Ελληνική Λύση που είδαμε παραπάνω, προτείνει την επαναφορά και τη θεσμοθέτηση αντισυνταγματικών και αναχρονιστικών ποινών, όπως η θανατική ποινή και ο ευνουχισμός⁸⁵.

⁸⁴ Βλ. λεπτομέρειες σχετικά στο δημοσίευμα του Πρώτου Θέματος, «Ξαναχτύπησε η Λατινοπούλου: “Όχι στη μητριαρχία”, έγραψε στο Twitter» (Πρώτο Θέμα, 2021).

⁸⁵ Βλ. λεπτομέρειες σχετικά στο δημοσίευμα του ΣΚΑΪ, «Λατινοπούλου στον ΣΚΑΪ: Να εξεταστεί θανατική ποινή σε όσους ασελγούν σε ανήλικα» (ΣΚΑΪ, 2025).

Στον αντίποδα της αντιφεμινιστικής ρητορικής της Φωνής Λογικής, το ΜέΡΑ 25, ακολουθεί τον δρόμο των υπολοίπων κομμάτων που προέρχονται από τον ΣΥΡΙΖΑ: θεωρεί ότι η νομική αναγνώριση της γυναικοκτονίας είναι θεμελιώδους σημασίας και αναγνωρίζει ότι οι «γυναίκες δολοφονούνται επειδή είναι γυναίκες και ότι η πατριαρχική βία δεν αποτελεί “ιδιωτική υπόθεση”, αλλά ζήτημα κοινωνικής και πολιτικής δικαιοσύνης». Ωστόσο, το κόμμα διευκρινίζει ότι ο στόχος δεν πρέπει να είναι η τιμωρία, αλλά η πρόληψη, εξ ου και προτείνει μια δέσμη προληπτικών μέτρων και τονίζει πως η καταστολή δεν σώζει ζωές. (ΜέΡΑ 25, 2025). Σε κάθε περίπτωση, με βάση τα διαθέσιμα δεδομένα, το ΜέΡΑ 25 δεν έχει μέχρι τώρα εξειδικεύσει ακριβώς τον τρόπο με τον οποίο προτείνει να γίνει η ενσωμάτωση της γυναικοκτονίας στον Ποινικό Κώδικα, κάτι το οποίο έχουν κάνει με τον ένα ή τον άλλο τρόπο τα κόμματα που προέρχονται από τον ίδιο πολιτικό χώρο.

IV. Οι επίσημες προτάσεις για τη νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών στο Κοινοβούλιο

Όπως σημειώθηκε και παραπάνω, το αίτημα για τη νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών έχει κατατεθεί επισήμως (κάνοντας δηλαδή χρήση των νομοθετικών κοινοβουλευτικών μέσων) από τον ΣΥΡΙΖΑ και τους κομματικούς σχηματισμούς που προέκυψαν από αυτόν έπειτα από τη διάσπασή του.

Σε αυτό το υποκεφάλαιο θα εξετάσουμε τις συγκεκριμένες προτάσεις που έχουν κατατεθεί είτε ως τροπολογίες, είτε ως προτάσεις νόμων.

ΣΥΡΙΖΑ

Είδαμε ήδη ότι ο ΣΥΡΙΖΑ ήταν το κόμμα που πρωτοστάτησε στη διεκδίκηση της νομικής αναγνώρισης των γυναικοκτονιών, ανοίγοντας τη σχετική συζήτηση στη Βουλή από το 2018-19 και έπειτα. Ας δούμε, όμως, με περισσότερη λεπτομέρεια το σκε-

πτικό και την πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ. Σύμφωνα με την τροπολογία που κατέθεσαν μέλη της κοινοβουλευτικής του ομάδας στις 2 Απριλίου του 2024:

«[...] στην περίπτωση της “γυναικοκτονίας” συναιρούνται δύο άκρα: 1. η ακραία εγκληματική συμπεριφορά με τη βίαιη αφαίρεση της ζωής ενός ανθρώπου, και 2. η ακραία θανατογόνος μορφή εκείνης της βίας που ονομάζεται έμφυλη ή σεξιστική βία. Δηλαδή πρόκειται για το γεγονός της δολοφονίας γυναικών εξαιτίας του φύλου τους, εξαιτίας του ότι είναι γυναίκες. Σε κάθε περίπτωση, βρισκόμαστε μπροστά σε μία διττή ταυτότητα βίας, μία βία πληθυντικού αριθμού. [...]

Για όλους αυτούς τους λόγους κρίνεται επιβεβλημένο και σκόπιμο να θεσπιστεί διάταξη για την αντιμετώπιση του εγκληματολογικού, ποινικού και ανθρωπολογικού φαινομένου της “γυναικοκτονίας” (Femicide), από άνδρες σε βάρος των γυναικών εξαιτίας του φύλου τους.

Ήδη υπό την ισχύ του νέου Ποινικού Κώδικα η τέλεση της πράξης που γίνεται με επιλογή του θύματος λόγω των χαρακτηριστικών του φύλου του, συνεπώς και της γυναίκας, έχει ως συνέπεια τη διαμόρφωση διακεκριμένης περίπτωσης του τελούμενου εγκλήματος, με πρακτική συνέπεια την επαύξηση του ελάχιστου ορίου του απειλούμενου πλαισίου ποινής (άρθρο 82Α παρ. 1 ΠΚ). Για λόγους συνάφειας προς την προηγούμενη πρόβλεψη επιλέγεται, ειδικά για την πράξη της γυναικοκτονίας, η ρητή καθιέρωσή της, για πρώτη φορά σε ελληνικό νομικό κείμενο, ως επιβαρυντικής περιστάσης στην παρ. 2 του άρθρου 82Α του ΠΚ. Κάτι που θα έχει ως πρακτικό αποτέλεσμα, επιπροσθέτως σε όσα προβλέπονται στην παρ. 1 του ίδιου άρθρου, την επιβολή ποινής τοποθετού-

■

μενης προς το ανώτατο όριο του εκάστοτε απειλουμένου πλαισίου ποινής.»

Με βάση τα παραπάνω ακολουθεί και η νομοθετική πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ, η οποία εντάσσει τις γυναικοκτονίες στο άρθρο 82Α του Ποινικού Κώδικα:

Άρθρο 82Α -

Έγκλημα με ρατσιστικά και σεξιστικά χαρακτηριστικά:

1. Εάν έχει τελεστεί έγκλημα κατά παθόντος, η επιλογή του οποίου έγινε λόγω των χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, γενετήσιου προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου, το πλαίσιο ποινής διαμορφώνεται ως εξής:

α) Στην περίπτωση πλημμελήματος, που τιμωρείται με φυλάκιση έως ένα έτος, το ελάχιστο όριο της ποινής αυξάνεται κατά έξι μήνες. Στις λοιπές περιπτώσεις πλημμελημάτων, το ελάχιστο όριο αυτής αυξάνεται κατά ένα έτος.

β) Στην περίπτωση κακουργήματος το ελάχιστο όριο ποινής αυξάνεται κατά δύο έτη.

2. Στο έγκλημα του άρθρου 299, όταν στρέφεται κατά ανήλικης ή ενήλικης γυναίκας, συνιστά επιβαρυντική περίπτωση η τέλεσή του λόγω του φύλου της (γυναικοκτονία).

Η κρίση για τον χαρακτήρα του εγκλήματος ως γυναικοκτονίας μπορεί να στηρίζεται στο ότι η πράξη, όπως προκύπτει από τις περιστάσεις πριν από την τέλεση ή κατά

την τέλεσή της, περιλάμβανε σωματική βία ή απειλή σωματικής βίας ή παράνομη πράξη που προσέβαλε σοβαρά την αξιοπρέπεια της παθούσας ή πρόκληση τρόμου ή παρακολούθηση ή καταδίωξη ή παράνομη κατακράτηση με σκοπό τη ματαίωση επιλογών της ή τον εξαναγκασμό της σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή πράξης, που σύμφωνα με τις αντιλήψεις του δράστη όφειλε ως γυναίκα απέναντι στον ίδιο, στους οικείους του ή στο κοινωνικό σύνολο.

3. Ο χαρακτήρας του εγκλήματος του άρθρου 299 ως γυναικοκτονίας μνημονεύεται ρητά στην αιτιολογία της απόφασης, ακόμη και όταν ο δράστης τιμωρείται για τις περιστάσεις του προηγούμενου εδαφίου δυνάμει άλλης ποινικής διάταξης.

Τροπολογία του ΣΥΡΙΖΑ με θέμα «Καθιέρωση στην ελληνική ποινική νομοθεσία του εγκλήματος με σεξιστικά χαρακτηριστικά (ιδίως γυναικοκτονία)», που κατατέθηκε στη Βουλή των Ελλήνων, 2 Απριλίου 2024 (Ακρίτα κ.ά., 2024).

Όπως, ενδεχομένως, γίνεται αντιληπτό, ορισμένες από τις δι-
ατυπώσεις του σκεπτικού και της πρότασης της κοινοβουλευ-
τικής ομάδας του ΣΥΡΙΖΑ προκαλούν ερωτηματικά ή ακόμη
και σύγχυση. Ας τα δούμε με τη σειρά:

Το πρώτο ερωτηματικό που προκύπτει –και έχουν αναλύσει
εκτενώς και άλλα κείμενα του παρόντος τόμου⁸⁶– είναι κατά
πόσο τα δύο «άκρα» που εντοπίζουν οι προτείνοντες βουλευ-
τές συνιστούν διακριτά έννομα αγαθά. Και τούτο διότι, όπως
προκύπτει και από την ίδια τη διατύπωση των βουλευτών, αλλά
και αποτελεί μάλλον κοινό τόπο στο ποινικό δίκαιο, το επαπει-

⁸⁶ Βλ. ενδεικτικά το κείμενο του Φυτράκη στον παρόντα τόμο.

■

λούμενο έννομο αγαθό και των δύο «άκρων» είναι κοινό, ήτοι η ανθρώπινη ζωή (βλ. και Πολυζωΐδου, 2022). Αντιστοίχως κοινή είναι και η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος. Αυτό που αλλάζει στην περίπτωση της γυναικοκτονίας συγκριτικά με μια «κοινή» ανθρωποκτονία είναι ο έμφυλος ή ο σεξιστικός χαρακτήρας της θανατηφόρας βίας που ασκήθηκε. Τούτο όμως παραπέμπει στο κίνητρο του δράστη και, ως εκ τούτου, στην υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος. Επομένως, το πρώτο ερώτημα που προκύπτει –και μπορεί να απαντηθεί μονάχα από την ποινική επιστήμη, εμείς απλώς το θέτουμε– είναι κατά πόσο μπορεί να στοιχειοθετηθεί ένα διακριτό έγκλημα, όταν τόσο το προστατευόμενο έννομο αγαθό όσο και η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος παραμένουν αμετάβλητες.

Ένα δεύτερο ερωτηματικό, το οποίο είναι αρκετά πιο ορατό, αφορά τον δράστη του εγκλήματος. Σύμφωνα με το σκεπτικό της νομοθετικής πρότασης, η γυναικοκτονία τελείται «από άνδρες σε βάρος των γυναικών εξαιτίας του φύλου τους» (δική μας η έμφαση). Αν και αυτό είναι προφανώς το συνηθέστερο φύλο του δράστη (οι σχετικές στατιστικές είναι συντριπτικές ως προς αυτό), η απολυτότητα αυτή της διατύπωσης δεν γίνεται –και ορθώς– (πάντα) δεκτή από τις σύγχρονες επιστημονικές αλλά και θεσμικές θεωρήσεις· ενδεικτικά, υπενθυμίζεται ότι σύμφωνα με τον ορισμό της γυναικοκτονίας από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας προσδιορίζεται ρητά ότι στις γυναικοκτονίες μπορεί να συνεργήσουν γυναίκες (WHO, 2012), ενώ η Γενική Γραμματεία Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην Έκθεσή της για το έτος 2023 κάνει λόγο για «δράστιδα» γυναικοκτονίας, με το ίδιο να επισημαίνεται από νομικούς και άλλους επιστήμονες (βλ. ενδεικτικά Πολυζωΐδου, 2022).

Ένα τρίτο ερώτημα που γεννάται, με βάση το σκεπτικό και τη νομοθετική πρόταση των βουλευτών του ΣΥΡΙΖΑ, είναι γιατί επιλέγεται ο ορισμός της γυναικοκτονίας να υπαχθεί στο

άρθρο 82Α του Ποινικού Κώδικα –δεδομένου ότι δεν αλλάζει κάτι στην διατύπωση της πρώτης παραγράφου που προσδιορίζει το έγκλημα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά– και όχι στο άρθρο 299 του Ποινικού Κώδικα που, σε τελική ανάλυση, αφορά και το αδίκημα του οποίου η γυναικοκτονία αποτελεί διακεκριμένη περίπτωση. Ο κύριος, όμως, προβληματισμός είναι ότι οι βουλευτές του ΣΥΡΙΖΑ αναγνωρίζουν πως «η τέλεση της πράξης που γίνεται με επιλογή του θύματος λόγω των χαρακτηριστικών του φύλου του, συνεπώς και της γυναίκας, έχει ως συνέπεια τη διαμόρφωση διακεκριμένης περίπτωσης του τελούμενου εγκλήματος». Εφόσον κάτι τέτοιο γίνεται δεκτό και το άρθρο 299 (πρέπει να) εφαρμόζεται, στην περίπτωση των γυναικοκτονιών, σε συνδυασμό το άρθρο 82Α του Ποινικού Κώδικα, τότε η νομοθετική ρύθμιση για την αυστηρότερη αντιμετώπιση αυτής της διακεκριμένης περίπτωσης ανθρωποκτονίας υφίσταται ήδη και, ως εκ τούτου, η επιπλέον ρύθμιση φαίνεται να πληθωρίζει και άρα να περιτεύει.

Κλείνοντας, το τέταρτο και τελευταίο ερωτηματικό που προκύπτει είναι κατά πόσον οι ενέργειες που περιγράφονται στην προτεινόμενη παράγραφο 2 του 82Α του Ποινικού Κώδικα καλύπτουν πλήρως τις μορφές γυναικοκτονίας, όπως αυτές έχουν αναγνωριστεί από τη Διακήρυξη της Βιέννης για τις γυναικοκτονίες και αντίστοιχα διεθνή κείμενα. Τούτο, βέβαια, είναι μάλλον ήσσονος σημασίας σε σχέση με τα υπόλοιπα, καθώς δίνεται η διακριτική ευχέρεια στον φυσικό δικαστή να προσδιορίσει το κατά πόσον οι εξεταζόμενες πράξεις παρὰ πέμπουν στο αδίκημα της γυναικοκτονίας ή όχι και σε κάθε περίπτωση η προτεινόμενη διατύπωση είναι αρκετά περιεκτική.

Νέα Αριστερά

Την επόμενη ακριβώς ημέρα, στις 3 Απριλίου 2024, αντίστοιχη τροπολογία κατέθεσε και το κόμμα της Νέας Αριστεράς. Λαμ-

■ βάνοντας υπόψη το κοινό παρελθόν των δύο κομμάτων (Νέας Αριστεράς και ΣΥΡΙΖΑ), όπως είναι εύλογο, τόσο το σκεπτικό όσο και η ίδια η προτεινόμενη νομοθετική ρύθμιση είναι πολύ παρόμοιες (εισάγεται η «γυναικοκτονία» ως επιβαρυντική περίπτωση στο αδίκημα της ανθρωποκτονίας μέσω του άρθρου 82Α του Ποινικού Κώδικα).

Για λόγους πληρότητας αναφέρουμε ότι σε σχέση με την πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ που είδαμε παραπάνω αλλάζει ελαφρώς το λεκτικό της προτεινόμενης προσθήκης στην παράγραφο 2 του άρθρου 82Α του Ποινικού Κώδικα, η οποία προτείνεται να τροποποιηθεί ως ακολούθως:

«2. Για το αδίκημα του άρθρου 299, όταν αυτό στρέφεται κατά ανήλικης ή ενήλικης γυναίκας, η τέλεσή του λόγω του φύλου (γυναικοκτονία) συνιστά επιβαρυντική περίπτωση.

Για την επιβαρυντική περίπτωση του προηγούμενου εδαφίου (γυναικοκτονία) λαμβάνονται υπόψη οι περιστάσεις πριν ή κατά τη διάρκεια τέλεσης του εγκλήματος, όπως ενδεικτικά η άσκηση ή η απειλή σωματικής βίας, η πρόκληση τρόμου, η παρακολούθηση, καταδίωξη, παράνομη κατακράτηση με σκοπό τον εξαναγκασμό σε πράξη, παράλειψη ή ανοχή πράξης, η οποία, κατά την αντίληψη του δράστη, αποτελεί υποχρέωση του θύματος ως γυναίκας.»

Τροπολογία της Νέας Αριστεράς με θέμα «Καθιέρωση στην ελληνική ποινική νομοθεσία του εγκλήματος της “γυναικοκτονίας”», που κατατέθηκε στη Βουλή των Ελλήνων, 3 Απριλίου 2024 (Χαρίτσης κ.ά., 2024).

Για λόγους οικονομίας, θα αρκεστούμε να πούμε ότι τα ερωτηματικά που τέθηκαν παραπάνω ισχύουν στο ακέραιο και

για την πρόταση της Νέας Αριστεράς με εξαίρεση το δεύτερο, καθόσον στην πρόταση της τελευταίας δεν διατυπώνεται ρητά ότι η γυναικοκτονία τελείται μονάχα από άνδρες.

Ωστόσο, στην πρόταση της Νέας Αριστεράς αξίζει να επισημανθεί ένα άλλο σημείο που χρήζει ιδιαίτερης προσοχής. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση αυτής της τροπολογίας:

«[...] η ανθρωποκτονία τιμωρείται μεν με ισόβια κάθειρξη αλλά η τυποποίηση της γυναικοκτονίας, όπως αυτή προκύπτει από τις περιστάσεις πριν και κατά την τέλεση του αδικήματος, ως επιβαρυντική περίσταση στο έγκλημα της ανθρωποκτονίας αποκλείει την αναγνώριση ελαφρυντικών κατά την επιμέτρηση της ποινής.»

Τροπολογία της Νέας Αριστεράς με θέμα «Καθιέρωση στην ελληνική ποινική νομοθεσία του εγκλήματος της “γυναικοκτονίας”», που κατατέθηκε στη Βουλή των Ελλήνων, 3 Απριλίου 2024 (Χαρίσης κ.ά., 2024).

Ενώ στην περίπτωση της τροπολογίας του ΣΥΡΙΖΑ είδαμε την επιβαρυντική περίσταση να τοποθετεί την ποινή «προς το ανώτατο όριο του εκάστοτε απειλούμενου πλαισίου ποινής», εδώ προτείνεται ο αποκλεισμός αναγνώρισης ελαφρυντικών κατά την επιμέτρηση της ποινής. Ωστόσο, όπως έχουμε επισημάνει και παλαιότερα, παρόλο που είναι κατανοητοί οι προβληματισμοί περί αναγνώρισης ελαφρυντικών –δεδομένου του συχνά (αλλά όχι πάντα) υφιστάμενου συνεχούς της βίας που καταλήγει σε γυναικοκτονία– ένας εκ των προτέρων αποκλεισμός όλων των ελαφρυντικών θέλει μεγάλη προσοχή σε ένα φιλελεύθερο σύστημα ποινικής μεταχείρισης (Μάρκου & Γουσέτης, 2024). Επιπλέον, όπως έχει ήδη σημειωθεί και σε προηγούμενα άρθρα του παρόντος τόμου, η απαγόρευση αναγνώρισης ελαφρυντικών είναι ιδιαίτερα

■ προβληματική για μια σειρά από λόγους, μεταξύ των οποίων, το γεγονός ότι κατά την αναγνώριση (ή μη) ελαφρυντικών αξιολογούνται συμπεριφορές που δεν συνδέονται με την τέλεση του εγκλήματος⁸⁷.

Κίνημα Δημοκρατίας

Ένα ακόμη κόμμα που προέρχεται από τον ΣΥΡΙΖΑ κατέθεσε την πρότασή του για τη νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών, αυτή τη φορά ως πρόταση νόμου και όχι ως τροπολογία. Στις 10 Ιουλίου του 2025, έξι ανεξάρτητοι βουλευτές που τότε πρόσκειντο στο Κίνημα Δημοκρατίας του Στέφανου Κασσελάκη (πλέον «Δημοκράτες - Προοδευτικό Κέντρο»)⁸⁸ κατέθεσαν στο Κοινοβούλιο την πρόταση νόμου «Για την πρόληψη και καταστολή της γυναικοκτονίας, έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας». Όπως προκύπτει και από τον τίτλο, η εν λόγω πρόταση νόμου φιλοδοξούσε να διαμορφώσει ένα συνολικότερο πλαίσιο για την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας, το οποίο παρουσιάζεται στα 18 άρθρα του προτεινόμενου νόμου, ωστόσο εδώ θα ασχοληθούμε μονάχα με τις προβλέψεις για τη νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών. Σύμφωνα, λοιπόν, με την αιτιολογική έκθεση προτείνεται:

«Θέσπιση του ιδιώνυμου εγκλήματος της “γυναικοκτονίας”, με το σκεπτικό ότι η έμφυλη βία και η ακραία της έκφανση που είναι η γυναικοκτονία εδράζονται σε ρατσιστικές αντιλήψεις του δράστη για το γυναικείο φύλο και κάθε θηλυκότητα. Ο νόμος θα προβλέπει αυστηρότερες ποινές από το αδίκημα της ανθρωποκτονίας και τη βεβαιότητα έκτισης της ποινής από το δράστη, χωρίς το

⁸⁷ Σχετικά με τις ενστάσεις για την απαγόρευση αναγνώρισης ελαφρυντικών, βλ. τα κείμενα της Διαλιάνη και του Φυτράκη στον παρόντα τόμο.

⁸⁸ Πρόκειται για τους Αλέξανδρο Αυλωνίτη, Κυριακή Μάλαμα (αποχώρησε), Γιώτα Πούλου, Θεοδώρα Τζάκρη, Μιχαήλ Χουρδάκη και Ραλλία Χρηστίδου.

δικαίωμα για χρήση ευεργετικών διατάξεων ή εναλλακτικών τρόπων για την έκτισή της. [...] Εισάγεται η έννοια του έμφυλου κινήτρου ως επιβαρυντικής περίπτωσης για εγκλήματα κατά της ζωής, σωματικής ακεραιότητας ή ελευθερίας, σε ευθυγράμμιση με την ανάγκη αντιμετώπισης διακρίσεων λόγω φύλου, ταυτότητας φύλου ή σεξουαλικού προσανατολισμού.»

Με βάση τα παραπάνω, ο νόμος προτείνεται να διαμορφωθεί ως εξής:

Άρθρο 1

Ορισμός και ποινική αντιμετώπιση γυναικοκτονίας

Στο άρθρο 299 ΠΚ προστίθεται παρ. 3:

«Όποιος με πρόθεση επιφέρει τον θάνατο γυναίκας ή κοριτσιού με πράξη ή παράλειψη, και: α) είχε, έχει ή επιδίωξε να έχει με αυτήν ενδοοικογενειακή, συντροφική ή ερωτική σχέση, ανεξαρτήτως συμβίωσης, ή β) είναι ή υπήρξε μέλος της οικογένειας ή του συγγενικού της περιβάλλοντος, ή γ) ενήργησε στο πλαίσιο σχέσης εξουσίας, ελέγχου ή ιστορικού έμφυλης ή ενδοοικογενειακής βίας, ή δ) ενήργησε με κίνητρο σχετικό με την τιμή, την υπόληψη της οικογένειας, θρησκευτικές πεποιθήσεις ή προκαταλήψεις, ή ε) προκάλεσε τον θάνατο στο πλαίσιο πρακτικών ακρωτηριασμού των γεννητικών οργάνων, ή στ) ενήργησε με έμφυλο ή σεξιστικό κίνητρο, ακόμη και χωρίς προσωπική σχέση με το θύμα, τελεί το έγκλημα της γυναικοκτονίας και τιμωρείται με ισόβια κάθειρξη.»

Άρθρο 2

Έμφυλο κίνητρο και επιβαρυντικές περιστάσεις

Στο άρθρο 299 ΠΚ προστίθενται παρ. 4, 5:

«4. Πέραν των όσων προβλέπονται υπό άρθρο 1 του παρόντος, όποιος τελεί έγκλημα κατά της ζωής, σωματικής ακεραιότητας, ελευθερίας ή τιμής άλλου λόγω φύλου, ταυτότητας ή έκφρασης φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού, ή χαρακτηριστικών φύλου, τιμωρείται με την αυστηρότερη ποινή του βασικού εγκλήματος σύμφωνα και με τα προβλεπόμενα στο αρ. 82Α ΠΚ.

5. Ως αποδεικτικά μέσα του κινήτρου λαμβάνονται υπόψη δηλώσεις, ιστορικό πράξεων, σχέση δράστη-θύματος και το γενικό πλαίσιο.»

Πρόταση νόμου έξι ανεξαρτήτων βουλευτών, προσκείμενων στο Κίνημα Δημοκρατίας με θέμα: «Για την πρόληψη και καταστολή της γυναικοκτονίας, έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας», που κατατέθηκε στη Βουλή των Ελλήνων, στις 10 Ιουλίου 2025 (Αυλωνίτης κ.ά., 2025).

Οφείλουμε να σημειώσουμε ότι η πρόταση του Κινήματος Δημοκρατίας μοιάζει, τουλάχιστον εκ πρώτης όψεως, να επιλύει ορισμένα από τα ερωτηματικά και τις ενστάσεις που εγείραμε προηγουμένως. Συνεχίζουν, βέβαια, να ισχύουν οι ενστάσεις σε σχέση με την αναφορά στον αποκλεισμό του θύτη από το δικαίωμα χρήσης ευεργετικών διατάξεων (βλ. και παραπάνω σχετικά με την απαγόρευση των ελαφρυντικών), όπως επίσης συνεχίζει να ισχύει το (μικρότερης σημασίας σε αυτό το σημείο) ερώτημα σε σχέση με την πληρότητα των μορφών γυναικοκτονίας που παρουσιάζονται στην εν λόγω διάταξη.

Σε κάθε περίπτωση, σε αντίθεση με τις προτάσεις που εξετάσαμε προηγουμένως, η εν λόγω πρόταση νόμου δεν τροποποιεί το άρθρο 82Α, αλλά το άρθρο 229 του Ποινικού Κώδικα, προσθέτοντας σε αυτό αφενός τον ορισμό και την προτεινόμενη ποινική μεταχείριση της γυναικοκτονίας και αφετέρου την προσθήκη του επονομαζόμενου «έμφυλου κινήτρου».

Ωστόσο, εδώ τίθενται ορισμένα νέα ερωτήματα: Πρώτον, παρατηρείται ότι η προσθήκη του έμφυλου κινήτρου επικοινωνεί ευθέως με το 82Α του Ποινικού Κώδικα, αναδεικνύοντας μάλιστα τη θέση του Κινήματος Δημοκρατίας πως «η έμφυλη βία και η ακραία της έκφανση που είναι η γυναικοκτονία εδράζονται σε ρατσιστικές αντιλήψεις του δράστη για το γυναικείο φύλο και κάθε θηλυκότητα». Τίθεται, λοιπόν, το ερώτημα, δεδομένου ότι το έμφυλο κίνητρο δεν υφίσταται μόνο στο αδίκημα της ανθρωποκτονίας (ενδεικτικά, από την ίδια νομοθετική πρόταση αναγνωρίζεται η ενδεχόμενη ύπαρξη έμφυλου κινήτρου σε εγκλήματα κατά της ζωής, σωματικής ακεραιότητας, ελευθερίας ή τιμής άλλου), για ποιο λόγο ενσωματώνεται στο άρθρο 299 και όχι στο 82Α του Ποινικού Κώδικα. Τυχόν υπαγωγή του έμφυλου κινήτρου στο άρθρο 299, δύναται να δημιουργήσει το παράδοξο τύτης, για παράδειγμα, του εγκλήματος του άρθρου 325 του Ποινικού Κώδικα (Παράνομη Κατακράτηση) με έμφυλο κίνητρο να δικάζεται βάσει αφενός του άρθρου 325 του Ποινικού Κώδικα και αφετέρου του άρθρου 299 για τις ανθρωποκτονίες!

Το δεύτερο ερώτημα που προκύπτει και ίσως είναι ακόμη πιο σημαντικό είναι το εξής: με τη θεσμοθέτηση του έμφυλου κινήτρου, σταματά να είναι σαφές σε τι ακριβώς εξυπηρετεί η προσθήκη της παραγράφου 3 στο άρθρο 299 του Ποινικού Κώδικα, ήτοι της ειδικής ρύθμισης της γυναικοκτονίας. Κι αυτό διότι στην περίπτωση τέλεσης γυναικοκτονίας, εφόσον έχει θεσμοθετηθεί το έμφυλο κίνητρο, τούτο οφείλει να αναγνωριστεί

και ο δράστης να τιμωρηθεί «με την αυστηρότερη ποινή του βασικού εγκλήματος», ήτοι της ανθρωποκτονίας.

VI. Πολιτικό σύστημα, γυναικοκτονίες και μια ωμή πραγματικότητα: συμπεράσματα και προοπτικές

Το πολιτικό σύστημα, στη μεγάλη του πλειοψηφία, μοιάζει πλέον να αντιλαμβάνεται ότι το φαινόμενο των γυναικοκτονιών είναι ένα υπαρκτό (πραγματικό και πολιτικό) ζήτημα το οποίο χρήζει ειδικής αντιμετώπισης – εξ ου και τοποθετείται, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, απέναντι σε αυτό. Τούτο όμως δεν σημαίνει ότι έχει βρει τις θεραπείες που αναζητούνται. Στην πραγματικότητα, τα πολιτικά κόμματα προσπαθούν να αφουγκραστούν τα εκλογικά τους ακροατήρια και, όπως ελπίζουμε ότι κατέστη ορατό, δοκιμάζουν μάλλον αμήχανα θέσεις και «αντιθέσεις» που, προς το παρόν, δείχνουν να είναι ακόμη ανώριμες· χαρακτηρίζονται (ανάλογα με το εκάστοτε κόμμα-πρόταση) από συχνή αλλαγή στάσης και ρητορικής, ασάφεια, εσωτερικές αντιφάσεις ή/και προβλήματα συνοχής και αναποτελεσματική επικοινωνία. Δεν λείπουν, βεβαίως, και οι (σχετικά περιορισμένες, ευτυχώς) ακραίες αντιφεμινιστικές φωνές, καθώς και οι αφωνίες.

Σε κάθε περίπτωση, προσπαθώντας να συμπυκνώνουμε τις στάσεις των κομμάτων σχετικά με τη νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών, προκειμένου να εξάγουμε τα συμπεράσματά μας, αποτυπώνουμε τις θέσεις τους στον παρακάτω συγκριτικό πίνακα:

Κόμμα	Κοινωνική χρήση του όρου «γυναικοκτονία»	Υπέρ ή κατά της νομικής αναγνώρισης του όρου «γυναικοκτονία»	Κατάθεση σχετικής (επίσημης) νομοθετικής πρότασης	Είδος προτεινόμενης νομοθετικής παρέμβασης	Αυστηροποίηση ποινής του δράστη γυναικοκτονίας	Παρέμβαση στα ελαφρυντικά
ΝΔ	Ναι	Κατά	Όχι	-	Ήδη γίνεται χρήσης της αυστηρότερης ποινής	Όχι
ΠΑΣΟΚ	Ναι	Υπέρ	Όχι	Ασαφές. Είτε επιβαρυντική περίπτωση, είτε ιδιώνυμο έγκλημα.	Ναι	Ασαφές
ΣΥΡΙΖΑ	Ναι	Υπέρ	Ναι (τροπολογία)	Στο άρθρο 82Α ΠΚ.	Ναι	Όχι
ΚΚΕ	Ναι	Κατά	Όχι	Στα άρθρα 79 και 82Α ΠΚ.	Ναι	Όχι
Νέα Αριστερά	Ναι	Υπέρ	Ναι (τροπολογία)	Στο άρθρο 82Α ΠΚ.	Ναι	Ναι
Ελληνική Λύση	Ναι	Πιθανόν κατά.	Όχι	-	Ναι, γενικά.	Ασαφές

Κόμμα	Κοινωνική χρήση του όρου «γυναικοκτονία»	Υπέρ ή κατά της νομικής αναγνώρισης του όρου «γυναικοκτονία»	Κατάθεση σχετικής (επίσημης) νομοθετικής πρότασης	Είδος προτεινόμενης νομοθετικής παρέμβασης	Αυστηροποίηση του δράστη γυναικοκτονίας	Παρέμβαση στα ελαφρυντικά
Νίκη	Όχι	Κατά	Όχι	-	Ασαφές	Ασαφές
Πλεύση Ελευθερίας	Ναι	Υπέρ	Όχι	Ιδιώνυμο έγκλημα.	Ναι	Ναι
Κίνημα Δημοκρατίας	Ναι	Υπέρ	Ναι (πρόταση νόμου)	Στο άρθρο 299 ΠΚ, αλλά με πρόβλεψη για έμφυλο κίνητρο.	Ναι	Ναι
Σπαρτιάτες	Όχι	Κατά	Όχι	-	Ναι, γενικά.	Ασαφές
Φωνή Λογικής	Όχι	Κατά	Όχι	-	Ναι, γενικά.	Ασαφές
ΜΕΡΑ 25	Ναι	Υπέρ	Όχι	Ασαφές	Ασαφές	Ασαφές

Με βάση την μελέτη των θέσεων των κομμάτων και τον παραπάνω πίνακα, μπορούν να εξαχθούν ορισμένα χρήσιμα συμπεράσματα:

Πρώτον, η χρήση του όρου με την κοινωνική του έννοια είναι σχεδόν καθολικά αποδεκτή. Μοναδική παραφωνία σε αυτό αποτελούν οι υπερσυντηρητικές και οι ακροδεξιές παρατάξεις της χώρας.

Δεύτερον, υπέρ της νομική αναγνώρισης των γυναικοκτονιών συντάσσεται το σύνολο της Αριστεράς και του προοδευτικού χώρου, με εξαίρεση το ΚΚΕ, που ναι μεν είναι κατά της νομικής αναγνώρισης του όρου *per se*, ωστόσο φέρεται να τάσσεται υπέρ στοχευμένων νομοθετικών αλλαγών που θα επιτρέπουν στις δικαστικές αρχές να αναγνωρίζουν τα ειδικά χαρακτηριστικά των γυναικοκτονιών. Αντιστρόφως, το σύνολο του συντηρητικού χώρου, της Δεξιάς και της ακροδεξιάς της χώρας τάσσεται κατά της νομικής αναγνώρισης των γυναικοκτονιών.

Τρίτον, παρόλο που η πλειοψηφία των πολιτικών κομμάτων έχει θέση σχετικά με τη νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών, μόνο τρία κόμματα (ΣΥΡΙΖΑ, Νέα Αριστερά, Κίνημα Δημοκρατίας) από τα συνολικά επτά κόμματα που είναι υπέρ της νομικής αναγνώρισης των γυναικοκτονιών ή θεωρούν ότι πρέπει να γίνουν παρεμβάσεις στον Ποινικό Κώδικα (για το τελευταίο αναφερόμαστε στο ΚΚΕ) έχουν καταθέσει επίσημα προτάσεις.

Τέταρτον, από τις προτάσεις που έχουν κατατεθεί με σαφήνεια, προκύπτουν οι εξής τέσσερις νομικές προσεγγίσεις: α) Ένταξη των γυναικοκτονιών στο άρθρο 82Α του Ποινικού Κώδικα (ΣΥΡΙΖΑ, Νέα Αριστερά), β) Ένταξη των γυναικοκτονιών και του έμφυλου κινήτρου στο άρθρο 299 του Ποινικού Κώδικα (Κίνημα Δημοκρατίας), γ) Δημιουργία του ιδιωνυμου εγκλήματος της γυναικοκτονίας (Πλεύση Ελευθερίας) και δ) Μη αναγνώριση της γυναικοκτονίας, αλλά ρητή προσθήκη του φύλου στο άρθρο 82Α του Ποινικού Κώδικα και ειδική μέριμνα ώστε να λαμβάνεται υπόψη το κίνητρο του δράστη ως προς τη σχέση του με το θύμα και οι περιστάσεις υπό τις οποίες τελέστηκε το έγκλημα στο άρθρο 79 του Ποινικού Κώδικα (ΚΚΕ).

Πέμπτον, παρά τις διαφορετικές προσεγγίσεις και θέσεις πρέπει να επισημανθεί το παράδοξο μιας (ίσως ανησυχητικής) ομοφωνίας: το μοναδικό πράγμα στο οποίο σύσσωμο το πολιτικό σύστημα

φαίνεται να συμφωνεί από νομοθετικής άποψης είναι η *αυστηροποίηση της ποινής*, είτε μέσω της ποινικοποίησης συγκεκριμένα της γυναικοκτονίας είτε μέσω της σκληρότερης μεταχείρισης ευρύτερα των ανθρωποκτονιών, εντός ή εκτός του πλαισίου της έμφυλης ή ενδοοικογενειακής βίας. Σπεύδουμε να αποσαφηνίσουμε ότι δεν καταλήγουν όλα τα κόμματα σε αυτό το αποτέλεσμα με τον ίδιο τρόπο. Επιπλέον, πολλά από αυτά, κυρίως τα κόμματα του προοδευτικού χώρου, έχουν τη νηφαλιότητα, την ψυχραιμία και ενδεχομένως τη διορατικότητα να αντιλαμβάνονται ότι η αυστηροποίηση των ποινών ή η ποινικοποίηση των γυναικοκτονιών από μόνη της δεν είναι επαρκείς λύσεις για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου και προτείνουν την λήψη επιπλέον μέτρων προστασίας για την αντιμετώπιση της έμφυλης βίας εν τω συνόλω.

Έκτον, τρία κόμματα (Νέα Αριστερά, Πλεύση Ελευθερίας, Κίνημα Δημοκρατίας) τοποθετούνται ξεκάθαρα υπέρ της απαγόρευσης ή περιορισμού της αναγνώρισης ελαφρυντικών στους δράστες των γυναικοκτονιών. Όπως επισημάναμε και παραπάνω, η απαγόρευση (ή περιορισμός) αναγνώρισης ελαφρυντικών πρέπει κατ' αρχήν να αντιμετωπιστεί με πολύ μεγάλη προσοχή για μια σειρά από λόγους, μεταξύ των οποίων, το γεγονός ότι κατά την αναγνώριση (ή μη) των ελαφρυντικών αξιολογούνται συμπεριφορές που δεν συνδέονται με την τέλεση του εγκλήματος.

Καταλήγοντας ως προς τα συμπεράσματα και περνώντας στις προοπτικές πρέπει να επισημάνουμε το εξής: ο παραπάνω πίνακας παρουσιάζει την εικόνα ενός νομοθέτη διχασμένου και πολυδιασπασμένου — όσα τα κόμματα, τόσες περίπου είναι και οι διαφορετικές προτάσεις ή προσεγγίσεις. Αποτέλεσμα αυτής της εικόνας είναι η αδράνεια και η αμήχανη τοποθέτηση απέναντι σε ένα κοινωνικό αίτημα που αντανακλά μια πολύ σκληρή πραγματικότητα, αυτή της θανατηφόρας βίας με την οποία έρχονται αντιμέτωπες οι γυναίκες λόγω του φύλου τους.

Αν και κατά τη γνώμη μας η εισαγωγή της γυναικοκτονίας στο νομικό μας λεξιλόγιο δεν θα κάνει πολλά από μόνη της (αντιθέτως, πολλά μπορούν να γίνουν στο πλαίσιο της πρόληψης και της προστασίας⁸⁹), υποστηρίζουμε ότι η ρητή αναγνώριση του έμφυλου κινήτρου έχει εξέχουσα συμβολική και πρακτική αξία και το σημαντικότερο, τόσο στο νομικό όσο και στο πολιτικό σκέλος, υπάρχει η δυνατότητα να βρεθεί άμεσα *consensus*. Η ρητή υπαγωγή της λέξης «φύλο» στο άρθρο 82Α του Ποινικού Κώδικα, δίνει την δυνατότητα στον δικαστή να αναγνωρίσει το έμφυλο κίνητρο του δράστη, τόσο στην ανθρωποκτονία όσο και σε κάθε έγκλημα. Και αυτό ακριβώς είναι, άλλωστε, η γυναικοκτονία: η δολοφονία μιας γυναίκας λόγω του φύλου της.

Με αυτόν τον τρόπο, στο νομικό επίπεδο, διατηρείται ο ουδετερόφυλος χαρακτήρας του ποινικού δικαίου, δεν γίνεται διάκριση με βάση το φύλο του θύματος και ταυτόχρονα αναδεικνύεται το γεγονός ότι το έγκλημα σαφώς μπορεί να έχει, μεταξύ άλλων, και έμφυλη διάσταση. Ταυτόχρονα, η ποινή του δράστη να μην δεν αλλάζει, δεδομένου ότι η ποινή για την ανθρωποκτονία αυτή τη στιγμή είναι αποκλειστικά ισόβια, ωστόσο, σε περίπτωση που στο μέλλον αυτό αλλάξει, η ποινή της ανθρωποκτονίας με έμφυλο κίνητρο θα είναι αυστηρότερη της βασικής, χωρίς όμως να επηρεάζεται η αναγνώριση (ή μη) των ελαφρυντικών (δεδομένου ότι αυτά συνδέονται με περιστάσεις άσχετες του εγκλήματος). Γίνεται, λοιπόν, σαφές ότι στόχος δεν είναι η τιμωρητικότητα, αλλά η ρητή αναγνώριση του έμφυλου χαρακτήρα του εγκλήματος.

Σε πολιτικό επίπεδο, υπενθυμίζουμε ότι εκπρόσωποι της κυβέρνησας πλειοψηφίας αλλά και εκπρόσωποι άλλων κομμάτων έχουν εκφράσει τη θέση ότι η διάσταση του φύλου ήδη προβλέπεται στο άρθρο 82Α του Ποινικού Κώδικα, μέσω της διατύπωσης «ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου». Σε αυτό το πλαίσιο, δεν

⁸⁹ Ενδεικτικά, βλ. τις προτάσεις της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Γουσέτης & Μάρκου 2021· Γουσέτης 2026).

■

θα μπορούσε να γίνει κατανοητή η μη αποδοχή της ρητής προσθήκης της λέξης «φύλο» στο αντίστοιχο άρθρο, *έστω και εκ του περισσού*. Αν κάτι τέτοιο δεν γινόταν αποδεκτό, θα φανεωνόταν, υποστηρίζουμε, το *έμφυλο κίνητρο* όσων στέκονται *εναντίον* μιας τέτοιας (εξαιρετικά ήπιας) ρύθμισης που αναγνωρίζει τελικά μια ωμή πραγματικότητα: ότι το κίνητρο των περισσότερων δολοφονιών γυναικών είναι έμφυλο. Κι αυτό οφείλουμε επιτέλους να το *αναγνωρίσουμε*.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Athens Voice (2024, 9 Δεκεμβρίου). Φλωρίδης: Δεν θα μπει ο όρος γυναικοκτονία στον ποινικό κώδικα.

CNN Greece. (2021, 9 Νοεμβρίου). Τροπολογία ΣΥΡΙΖΑ για την καθιέρωση στην ποινική νομοθεσία του εγκλήματος της γυναικοκτονίας.

efsyn.gr. (2024, 24 Ιουνίου). Μελέτη φοιτητών για τη νομική αναγνώριση της γυναικοκτονίας.

Femicide Panteion. (2024, 22 Ιουνίου). Συζήτηση πρωτοετών φοιτητών Παντείου με φορείς σχετικά με τις «Γυναικοκτονίες» [Βίντεο]. YouTube.

News247. (2024α, 20 Φεβρουαρίου). Ακρίτα: Ο ΣΥΡΙΖΑ επανακαταθέτει τροπολογία για νομική αναγνώριση της γυναικοκτονίας.

News247 (2024β, 29 Απριλίου). Σφοδρές αντιδράσεις για τις δηλώσεις Βαρτζόπουλου: “Η γυναικοκτονία έχει βιολογική βάση”.

News247 (2024γ, 30 Απριλίου). Το Μαξίμου καλύπτει Βαρτζόπουλο για τις σκοταδιστικές δηλώσεις περί γυναικοκτονιών.

Αυλωνίτης, Α., κ.ά. (2025, 10 Ιουλίου). Πρόταση νόμου: Πρόληψη και καταστολή της γυναικοκτονίας, έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας. Βουλή των Ελλήνων.

Ακρίτα, Ε., κ.ά. (2024, 2 Απριλίου). Καθιέρωση στην ελληνική ποινική νομοθεσία του εγκλήματος με σεξιστικά χαρακτηριστικά (ιδίως γυναικοκτονία) (Τροπολογία-Προσθήκη στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης). ΣΥΡΙΖΑ.

Αυγή (2021α, 29 Νοεμβρίου). Γυναικοκτονία στη Θεσσαλονίκη / 49χρονος σκότωσε τη σύζυγό του και παραδόθηκε.

Αυγή (2021β, 29 Νοεμβρίου). Αλέξης Τσίπρας / Παρέμβαση μετά τη νέα γυναικοκτονία - «Ο Μητσοτάκης να αναγνωρίσει το λάθος του».

Βουγιούκα, Α. (2020). Γυναικοκτονίες: Διεθνής εμπειρία, πολιτικές διαστάσεις και ο μετασχηματισμός της σιωπής σε λόγο και δράση. Στο Γ. Πετράκη (επιμ.), *Γυναικοκτονίες: Διαπιστώσεις, ερωτήματα και ερωτηματικά* (Τετράδια Κοινωνικής Πολιτικής, Ειδικό Τεύχος 4, σσ. 73-86). Εκδόσεις Gutenberg.

Βουλαρίνος, Μ. (2018, 14 Δεκεμβρίου). «Γυναικοκτονία» ή τα όρια της γραφικότητας. *Athens Voice*.

Βουλή των Ελλήνων. (2018, 29 Μαρτίου). Πρακτικά συνεδρίασης ΙΔ' της 29ης Μαρτίου 2018.

Βουλή των Ελλήνων. (2019, 19 Μαρτίου). Πρακτικά συνεδρίασης Ζ' της 19ης Μαρτίου 2019.

Βουλή των Ελλήνων. (2021, 25 Ιουνίου). Πρακτικά συνεδρίασης ΡΝ' της 25ης Ιουνίου 2021.

Βουλή των Ελλήνων. (2021, 11 Νοεμβρίου). Πρακτικά συνεδρίασης ΚΒ' της 11ης Νοεμβρίου 2021.

Βουλή των Ελλήνων. (2024α, 2 Απριλίου). Πρακτικά Βουλής (Ολομέλεια): Κ' Περίοδος, Σύνοδος Β, Συνεδρίαση ΡΚΖ'.

Βουλή των Ελλήνων. (2024β, 3 Απριλίου). Πρακτικά Βουλής (Ολομέλεια): Κ' Περίοδος, Σύνοδος Β, Συνεδρίαση ΡΚΗ'.

Βουλή των Ελλήνων. (2024γ, 29 Νοεμβρίου). Πρακτικά Βουλής (Ολομέλεια): Κ' Περίοδος, Σύνοδος Β', Συνεδρίαση ΛΔ'.

Βουλή των Ελλήνων. (2025α, 23 Ιανουαρίου). Πρακτικά Βουλής (Ολομέλεια): Κ' Περίοδος, Σύνοδος Β', Συνεδρίαση ΝΘ'.

Βουλή των Ελλήνων. (2025β, 13 Φεβρουαρίου). Πρακτικά Βουλής (Ολομέλεια): Κ' Περίοδος, Σύνοδος Β', Συνεδρίαση ΟΔ'.

Βουλή των Ελλήνων. (2025γ, 26 Νοεμβρίου). Πρακτικά Βουλής (Ολομέλεια): Κ' Περίοδος (Προεδρευούσης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας), Γ' Σύνοδος, ΛΕ'.

Γενική Γραμματεία Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων - ΓΓΙΑΔ (2024). 5η ετήσια έκθεση για τη βία κατά των γυναικών. Υπουργείο Δικαιοσύνης.

Γουσέτης, Ι. (2022). Η επαναλαμβανόμενη ιστορία της Ανδρο-νίκης. VICE.

Γουσέτης, Ι., & Μάρκου, Ε. (2021). Γυναικοκτονία: Έμφυλη βία και αφαίρεση της ζωής στο οικείο περιβάλλον. Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΛΕΔΑ).

Γουσέτης, Ι. (2026). Γυναικοκτονίες: Προτάσεις Πολιτικής. Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΛΕΔΑ).

Διοτίμα (2020). Γυναικοκτονία: από το δρόμο ως το νόμο.

ΕΡΤ. (2022, 11 Σεπτεμβρίου). Κ. Μητσοτάκης: «Ναι στον όρο “γυναικοκτονία”, όχι στη νομική κατοχύρωση» | 11/9/22 [Βίντεο]. YouTube.

Ι.Δ. (2021, 13 Νοεμβρίου). Με αφορμή τη συζήτηση για τις αλλαγές σχετικά με το έγκλημα των δολοφονιών γυναικών. Ριζοσπάστης.

Κάλφα, Μ., & Χατζηφωτίου, Σ. (2021). Η αποτύπωση της έμφυλης βίας και της γυναικοκτονίας στον δημόσιο λόγο. Στο Ν. Βαΐου, Γ. Πετράκη & Μ. Στρατηγάκη (Επιμ.), *Έμφυλη βία - Βία κατά των γυναικών* (σσ. 243-255). Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.

ΚΚΕ. (2022, 3 Αυγούστου). Για τις δολοφονίες γυναικών.

ΚΚΕ. (2024, 16 Μαΐου). Για τη γυναικοκτονία στο Μενίδι.

Κουτσούμπας, Δ. (2025, 23 Ιανουαρίου). Ομιλία του Δημήτρη Κουτσούμπα στο νομοσχέδιο για την ενδοοικογενειακή βία. ΚΚΕ.

Κούρου, Μ., & Αθανασιάδου, Χ. (2022). Η αναπαράσταση της γυναικοκτονίας στην ελληνική ηλεκτρονική ειδησεογραφία. Επιστημονική Επετηρίδα του Τμήματος Ψυχολογίας Α.Π.Θ., ΙΔ' Τόμος, 173-200.

Κωνσταντοπούλου, Ζ. Ν. (2025, 20 Ιανουαρίου). Στις πόσες γυναικοκτονίες θα κάνετε κάτι; (κατατίθεται για 34η φορά, μετά από 33 αρνήσεις απάντησής σας) [Επίκαιρη ερώτηση προς τον Πρωθυπουργό]. Βουλή των Ελλήνων.

Λιβιτσάνος, Γ. (2021, 3 Αυγούστου). Θα φέρουν στη Βουλή το θέμα των γυναικοκτονιών ΣΥΡΙΖΑ και ΚΙΝΑΛ. *Vouliwatch*.

Λιβιτσάνος, Γ. (2022, 2 Αυγούστου). ΣΥΡΙΖΑ: Επανακαταθέτει τροπολογία για την νομική αναγνώριση της γυναικοκτονίας. *Vouliwatch*.

Λυμπέρης, Λ. (2024). Όταν η γυναικοκτονία στην Ελλάδα βαπτιζόταν έγκλημα πάθους - Οι υποθέσεις που συγκλόνισαν. Reader.

Μάρκου, Έ., & Γουσέτης, Ι. (2024, 14 Μαΐου). Κόκκινη κλωστή δεμένη: Για τη νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών. Eteron - Ινστιτούτο για την Έρευνα και την Κοινωνική Αλλαγή.

ΜέΡΑ25. (2025, 27 Νοεμβρίου). Ούτε μία λιγότερη! Να αναγνωριστεί νομικά ο όρος γυναικοκτονία και στην Ελλάδα.

Μητσοτάκης, Κ. (2022, 1 Οκτωβρίου). Ας δώσουμε νόημα στον όρο «γυναικοκτονία». *Τα Νέα Σαββατοκύριακο*.

Μπορδόκας, Κ. (2022). Όταν οι γυναικοκτονίες ήταν «εγκλήματα πάθους»: Από τον «Μενούση» μέχρι σήμερα. *TVXS*.

ΠΑΣΟΚ. (2022, 11 Μαΐου). Οι γυναικοκτονίες συνεχίζονται, ώρα αποφάσεων και δράσεων για την Πολιτεία.

ΠΑΣΟΚ. (2024, 10 Ιανουαρίου). Ανακοίνωση Δικτύου Νεολαίας για τις γυναικοκτονίες.

ΠΑΣΟΚ. (2025α, 24 Ιανουαρίου). Η ενδοοικογενειακή βία και οι γυναικοκτονίες αυξάνονται και η Κυβέρνηση επενδύει στον ποινικό λαϊκισμό για να ικανοποιήσει τα κατώτερα ένστικτα της κοινωνίας.

ΠΑΣΟΚ. (2025β, 24 Αυγούστου). Η αδράνεια είναι συνενοχή – Σπάμε τον κύκλο της βίας.

ΠΑΣΟΚ. (2025γ, 25 Νοεμβρίου). Δήλωση Ιλχάν Αχμέτ & Τομέα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για την Παγκόσμια Ημέρα της Εξάλειψης της Βίας κατά των Γυναικών.

Πεπόνη, Α. (2023, Ιούνιος). Η υπόθεση της Ελένης Τοπαλούδη. *Crime Times*, (21).

Πλεύση Ελευθερίας. (χ.χ.). Λέμε Ναι στην ποινικοποίηση της γυναικοκτονίας ως αυτοτελούς εγκλήματος.

Πολυζωΐδου Βάγια. (2022, 10 Απριλίου). Έχει θέση η γυναικοκτονία στον Ποινικό μας Κώδικα; *Syntagma Watch*.

Πρώτο Θέμα. (2021, 21 Ιουλίου). Ξαναχτύπησε η Λατινοπούλου: «Όχι στη μητριάρχια», έγραψε στο Twitter.

Ραπανάκης, Σ. (2021, 31 Ιανουαρίου). ΣΥΡΙΖΑ / Πρόταση με άξονα τη δημοκρατία. *Αυγή*.

Σαμαρά, Β. (2024, 3 Απριλίου). Η κυβέρνηση επιμένει στη μη νομοθέτηση του όρου γυναικοκτονία. *News247*.

ΣΚΑΪ. (2025, 1 Δεκεμβρίου). Λατινοπούλου στον ΣΚΑΪ: Να εξεταστεί θανατική ποινή σε όσους ασελγούν σε ανήλικα.

Το Βήμα Online. (2025, 25 Νοεμβρίου). Ανδρουλάκης: «Έχουμε να κάνουμε πολλά και πρέπει να τα κάνουμε τώρα για τη βία κατά των γυναικών».

Φωνή Λογικής. (2024, 25 Νοεμβρίου). Δήλωση της Αφροδίτης Λατινοπούλου για τη Διεθνή Ημέρα Εξάλειψης της Βίας κατά των Γυναικών.

Χαρίτσης, Α., κ.ά. (2024, 3 Απριλίου). Καθιέρωση στην ελληνική ποινική νομοθεσία του εγκλήματος της «γυναικοκτονίας». Νέα Αριστερά.

Ξενόγλωσση

Corradi, C., Marcuello-Servós, C., Boira, S., & Weil, S. (2016). Theories of femicide and their significance for social research. *Current Sociology*, 64(7), 975-995.

Gutiérrez-Romero, R. (2025). Femicide laws, unilateral divorce, and abortion decriminalization fail to stop women from being killed in Mexico. *arXiv*.

Peglidou, A. (2018). Greece. Στο S. Weil, C. Corradi, & M. Naudi (Eds.), Femicide across Europe: Theory, research and prevention (pp. 116-117). Bristol University Press.

Taylor, R., & Jasinski, J. (2011) Femicide and the feminist perspective. *Homicide Studies*, 15(4), 341-362.

United Nations Office on Drugs and Crime & United Nations Women – UNODC & UNW. (2024). Femicides in 2023: Global estimates of intimate partner/family member femicides.

World Health Organization – WHO. (2012). Understanding and addressing violence against women: Femicide.

Βιογραφικά Συγγραφέων

ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗ ΜΑΡΙΑ

Η Μαρία Αποστολάκη είναι δικηγόρος και μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών από το 2004. Είναι κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην Κοινωνική Πολιτική, με έμφαση στις κοινωνικές διακρίσεις, τη μετανάστευση και την ιδιότητα του πολίτη. Έχει εξειδικευτεί σε θεματικές φύλου και έμφυλων δικαιωμάτων και διαθέτει εκτενή εμπειρία ως εκπαιδεύτρια ενηλίκων σε θέματα νομοθεσίας για την ισότητα των φύλων, την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και τη θεσμική και ποινική αντιμετώπιση της έμφυλης βίας.

Συμμετείχε στη διεπιστημονική ομάδα εργασίας του Κέντρου για τα Έμφυλα Δικαιώματα και την Ισότητα Διοτίμα, που παρείχε συμβουλευτική υποστήριξη στην GREVIO (ανεξάρτητη ομάδα εμπειρογνομόνων του Συμβουλίου της Ευρώπης για την παρακολούθηση της Σύμβασης της Κων/πολης) και συνέβαλε στη συγγραφή της βασικής έκθεσης αξιολόγησης για την Ελλάδα. Συμμετέχει, επίσης, στο Δίκτυο Εξειδικευμένων Δικηγόρων και ΜΚΟ του Συμβουλίου της Ευρώπης για την υποστήριξη θυμάτων βίας, καθώς και σε Ομάδες Συνηγορίας, σε διαβουλεύσεις επί σχεδίων νόμων και σε Ομάδες Εργασίας που συγκροτούνται από υπουργεία, παρέχοντας τεκμηριωμένες προτάσεις για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της έμφυλης βίας. Είναι μέλος της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΛΕΔΑ) και μιλά άπταιστα αγγλικά και ισπανικά.

ΒΙΔΑΛΗ ΣΟΦΙΑ

Η Σοφία Βιδάλη είναι Καθηγήτρια Εγκληματολογίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής, με σπουδές Νομικής στην Ιταλία (Bologna) και στην Ελλάδα (διδάκτορας Νομικής ΔΠΘ). Έχει διδάξει ως μέλος ΔΕΠ στο ΔΠΘ και στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, ενώ είναι διδάσκουσα του ΕΑΠ στο ΠΜΣ «Εγκληματολογικές και Ποινικές προσεγγίσεις της διαφθοράς του οικονομικού και του οργανωμένου εγκλήματος» του οποίου ήταν διευθύντρια (2018-2025). Συμμετέχει ως διδάσκουσα στο διεθνές διαπανεπιστημιακό δίκτυο Criminal Justice and Critical Criminology (1994). Έχει, επίσης, διατελέσει Συνήγορος του Φοιτητή στο Πάντειο Πανεπιστήμιο (2022-2025), εκπρόσωπος της Ελλάδας στην Υποεπιτροπή για την Πρόληψη των βασανιστηρίων του ΟΗΕ (2019 και 2020), μέλος της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (2015-2019). Είναι ιδρυτικό μέλος της Ελληνικής Εταιρείας Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου (ΕΕΜΕΚΕ). Είναι, επίσης, μέλος της Συντακτικής Επιτροπής του εγκληματολογικού περιοδικού «Αντιγόνη: το ερώτημα».

Τα ερευνητικά και συγγραφικά της ενδιαφέροντα αφορούν την θεωρητική και ιδίως την Κριτική Εγκληματολογία, την αστυνομία και τους θεσμούς ποινικής καταστολής, τον κοινωνικό έλεγχο του εγκλήματος, τα εγκλήματα εξουσίας, το οργανωμένο έγκλημα, τη νεανική βία κ.λπ. Έχει συγγράψει πλήθος βιβλίων και άρθρων. Πιο πρόσφατες δημοσιεύσεις είναι οι τόμοι *Αποκλίνουσα συμπεριφορά και Ποινικό φαινόμενο* (2024, από κοινού με τον Αν. Καθηγητή Ν. Κουλούρη), *Εισαγωγή στην Εγκληματολογία*, (2022, Νομική Βιβλιοθήκη) και οι μελέτες σε συλλογικούς τόμους με θέμα *Κρατικο-εταιρικό έγκλημα και κοινωνική βλάβη στη μεταπολεμική Ελλάδα: ιστορίες οικονομικής ανάπτυξης* (2025), «Το τέλος του φιλελεύθερου ποινικού προτύπου στην Ελλάδα και οι στρατηγικές αποδιάρθρωσής του» (2024), «Η εργασία στη φυλακή, ο μύθος της αναμόρφωσης στο έργο των Melossi και Pavarini και η περίπτωση της Ελλάδας» (2024), *Δεν είναι μόνο η Φυλακή* κ.λπ.

ΒΩΒΟΥ ΙΩΑΝΝΑ

Η Ιωάννα Βώβου είναι Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στο Τμήμα Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, έχει τον τίτλο του *Maître de Conférences* στο Πανεπιστήμιο Paris Nord Sorbonne της Γαλλίας όπου δίδασκε από το 2002 έως το 2007 και έχει διδάξει στα γαλλικά πανεπιστήμια Paris III-Sorbonne Nouvelle (2000 και 2005), Paris VIII (2004-2005) και Paris XII (2000-2002). Επίσης, έχει διατελέσει Επισκέπτρια Καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο της Τουλόν (2018) και στο Πανεπιστήμιο Paris Panthéon-Assas (2024-2025) της Γαλλίας. Είναι Διευθύντρια του Εργαστηρίου Έρευνας στα Μέσα Επικοινωνίας και τη Δημοσιογραφία του Τμήματος Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού και μέλος του Ερευνητικού Κέντρου για τη Διεπιστημονική Ανάλυση και Έρευνα στα Μέσα (CARISM), του Πανεπιστημίου Paris Panthéon-Assas.

Έχει συμμετάσχει σε ερευνητικά προγράμματα και έχει γράψει άρθρα και κεφάλαια σε συλλογικά βιβλία για την ιστορία και την ανάλυση των πολιτικών εκπομπών στην τηλεόραση, τα προγράμματα «ριάλιτι» και τις κοινωνιολογικές τους απολήξεις, τη σχέση του τηλεοπτικού λόγου και της εικόνας με κοινωνικές πραγματικότητες, καθώς και με αυτή της έννοιας της εθνικής και πολιτιστικής ταυτότητας μέσα από προγράμματα μυθοπλασίας. Τα επιστημονικά ενδιαφέροντά της περιλαμβάνουν τις σχέσεις μέσων-κοινωνίας, τον λαϊκισμό στα ΜΜΕ, τις τηλεοπτικές σπουδές και τη διαπραγμάτευση της έννοιας του κοινωνικού φύλου από τα μέσα επικοινωνίας.

ΓΟΥΣΕΤΗΣ ΙΑΣΟΝΑΣ

Ο Ιάσωνας Γουσέτης εργάζεται ως επιστημονικός συνεργάτης στην Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΛΕΔΑ). Συνεργάζεται τακτικά με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως εμπειρογνώμονας σε ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και έμφυλης βίας, καθώς και με το Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου - Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου ως ερευνητής σε έργα που υλοποιούνται στο πλαίσιο συνεργασίας με τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA). Στο παρελθόν έχει εργαστεί, μεταξύ άλλων, στο Κέντρο Διοτίμα ως υπεύθυνος έργων. Έχει σπουδάσει Πολιτικές Επιστήμες (Παν/μιο Κρήτης) και έχει κάνει μεταπτυχιακές σπουδές στη Σύγχρονη Λογοτεχνία (Παν/μιο Εδιμβούργου) και στην Κοινωνική Πολιτική με εξειδίκευση στις κοινωνικές διακρίσεις, τη μετανάστευση και την ιδιότητα του πολίτη (Παν/μιο Πελοποννήσου).

Έχει συμμετάσχει σε σειρά ερευνητικών και άλλων έργων και, μεταξύ άλλων, έχει συγγράψει μια σύντομη επισκόπηση της αστυνομικής βίας και αυθαιρεσίας στην Ελλάδα με τίτλο *Αστυνομία, Βία και Δικαιώματα* (Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου - ΕΛΕΔΑ, 2024· ΕφΣυν, 2024) και, σε συνεργασία με την Κατερίνα Νούμτα, την έρευνα *Eco-SLAPPs: Νομικός εκφοβισμός και τοπική περιβαλλοντική δράση στην Ελλάδα* (Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ, 2025). Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα εστιάζουν στις σύγχρονες προκλήσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου με έμφαση σε ζητήματα σχετικά με την κρατική καταστολή, την ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης, καθώς και την έμφυλη βία.

ΔΑΛΙΑΝΗ ΜΑΡΙΝΑ

Αποφοίτησε από τη Νομική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών το έτος 2000 και το έτος 2001 ολοκλήρωσε τις μεταπτυχιακές της σπουδές (DEA) στον τομέα του Δημοσίου Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Robert Schumann του Στρασβούργου. Μετά την επιστροφή της στην Ελλάδα παρακολούθησε το πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών του Τομέα Ποινικού Δικαίου του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και, εν συνεχεία, το μεταπτυχιακό πρόγραμμα Διεθνούς Δικαίου και Διπλωματικών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου, από το οποίο αποφοίτησε με βαθμό «άριστα». Είναι υποψήφια διδάκτωρ του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου.

Από το έτος 2003 ασκεί μαχόμενη δικηγορία, ιδίως στον χώρο του ποινικού δικαίου, του ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου και της διεθνούς προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Είναι δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω και η πρώτη Ελληνίδα επιτετραμμένη συνήγορος στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο της Χάγης. Είναι Α' αντιπρόεδρος της Ελληνικής Ένωσης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, μέλος της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων και της Ελληνικής Εταιρείας Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων. Μιλάει γαλλικά, αγγλικά και γερμανικά.

ΛΙΑΠΗ ΜΑΡΙΑ

Η Μαρία Λιάπη είναι κοινωνιολόγος-ερευνήτρια σε θέματα φύλου, έμφυλης ισότητας και δικαιωμάτων. Είναι επιστημονικά υπεύθυνη και μέλος της ΔΕ του Κέντρου Διοτίμα.

Έχει συντονίσει και συμμετάσχει σε εθνικά/ευρωπαϊκά προγράμματα και σε έρευνες που αφορούν φεμινιστικές πολιτικές και μεθοδολογίες υπεράσπισης της έμφυλης ισότητας.

Συντονίζει τις παρεχόμενες υπηρεσίες υποστήριξης προς επιζώσες/επιζώντες έμφυλης βίας που απευθύνονται συμπεριληπτικά σε Ελληνίδες, μετανάστριες, αιτούσες άσυλο, γυναίκες με αναπηρία, καθώς και άτομα της ΛΟΑΤΚΙ κοινότητας.

Έχει συγγράψει και δημοσιεύσει σειρά άρθρων και μελετών για θέματα της έμφυλης ισότητας και των έμφυλων δικαιωμάτων από κριτική φεμινιστική σκοπιά.

Είναι δραστήριο μέλος του φεμινιστικού κινήματος στην Ελλάδα, παρακολουθώντας παράλληλα το διεθνές διαθεματικό φεμινιστικό κίνημα.

Τα τελευταία χρόνια, ως μέλος της εκδοτικής ομάδας του περιοδικού *φεμινιστικά*, τροφοδοτεί το ενδιαφέρον της για φεμινιστικές ιδέες και αναζητήσεις με την *queer*, αντιαποικιακή και νεομαρξιστική κριτική θεωρία και πρακτική.

ΜΑΡΑΜΠΟΥΤΑΚΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑ

Η Χριστίνα Μαραμπουτάκη είναι νομικός και κοινωνική επιστήμονας με εξειδίκευση σε ζητήματα φύλου και σεξουαλικότητας.

Το 2021 απέκτησε το διδακτορικό της δίπλωμα από το Πανεπιστήμιο Sapienza της Ρώμης. Στη διδακτορική της διατριβή, *Τεχνολογία και (η Υπόσχεση για) Απόλαυση: μια Σπουδή πάνω στο Φύλο, τη Σεξουαλικότητα και την Υποκειμενικότητα μέσα από μια Μετανθρωπιστική Σκοπιά*, διατυπώνει μια πολιτική ανάλυση του φαντασιακού μέλλοντος της σεξουαλικότητας.

Από το 2022 έως το 2024, ήταν μεταδιδακτορική υπότροφος Max Weber στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο (EUI) στη Φλωρεντία, όπου διεξήγαγε έρευνα σχετικά με τη θεσμική αντιμετώπιση της έμφυλης βίας στην Ελλάδα. Αξιοποιώντας το διεπιστημονικό της υπόβαθρο στην νομική, την κοινωνιολογία και τις πολιτικές επιστήμες, εξέτασε τον ρόλο των φεμινιστικών, γυναικείων και ΛΟΑΤΚΙ κινημάτων στη διαμόρφωση δημόσιων πολιτικών για την εξάλειψη του φαινομένου.

Μέρος της έρευνάς της έχει δημοσιευθεί σε επιστημονικά περιοδικά και συλλογικούς τόμους.

ΠΕΠΟΝΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ

Η Αγγελική Πεπόνη είναι Υποψήφια Διδάκτωρ του Τμήματος Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, εκπονώντας την διατριβή της με τίτλο *Αναπαραστάσεις του σεξουαλικού εγκλήματος στον ηλεκτρονικό τύπο*. Στόχος της διατριβής της είναι η κατανόηση και αποτύπωση των αναπαραστάσεων που εντοπίζονται στον ηλεκτρονικό τύπο (ηλεκτρονικές εφημερίδες) σε περιπτώσεις σεξουαλικής εγκληματικότητας. Το 2015 αποφοίτησε από το τμήμα Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών και συνέχισε τις σπουδές της, παρακολουθώντας το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εγκληματολογίας του τμήματος Κοινωνιολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, αποκτώντας το Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης (ΜΔΕ) το 2017.

Έχει δημοσιεύσει άρθρα της στην Ελλάδα (Crime Times - ηλεκτρονική περιοδική επιθεώρηση εγκληματολογίας και ποινικής δικαιοσύνης, Εποχή - εφημερίδα) και στο εξωτερικό (In Other Words. A Contextualized Dictionary to Problematize Otherness - διαδικτυακό λεξικό για την ετερότητα). Έχει συμμετάσχει ως ομιλήτρια σε ημερίδες για την έμφυλη βία και τις αναπαραστάσεις της σεξουαλικής εγκληματικότητας και σε ερευνητικά προγράμματα (Στοιχεία περιβαλλοντικής υποβάθμισης και φόβος του εγκλήματος. Η περίπτωση των graffiti στο κέντρο της Αθήνας - δημοσιευμένη στο περιοδικό Εγκληματολογία, τεύχος 2016, αρ. 1, *Ενέργεια και τοπικές κοινωνίες: κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές* - συντονισμός από το ΕΚΚΕ). Βασικά ερευνητικά της ενδιαφέροντα αποτελούν η σεξουαλική εγκληματικότητα, οι έμφυλες διαστάσεις του σεξουαλικού εγκλήματος, οι σύγχρονες μορφές εγκληματικότητας κατά των γυναικών, η διαμόρφωση του δημόσιου χώρου στην ψηφιακή πληροφορόφορηση και η μελέτη των αναπαραστάσεων του εγκλήματος στα ψηφιακά μέσα.

ΡΕΘΥΜΙΩΤΑΚΗ ΕΛΕΝΗ

Η Ελένη Ρεθυμιωτάκη είναι αναπληρώτρια καθηγήτρια Κοινωνιολογίας Δικαίου στη Νομική Σχολή του ΕΚΠΑ. Έχει μελετήσει τα ηθικά, πολιτικά και νομικά ζητήματα που εγείρει η βιοϊατρική και την βιοηθική ως μορφή διακυβέρνησής της. Διατέλεσε Πρόεδρος της Ελληνικής Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής (2017-2021). Έχει εκδώσει μονογραφία για την Ευρωπαϊκή Ένωση ως παράδειγμα μετα-εθνικού συνδυασμού πολιτικής και δικαίου, καθώς και νομικού πλουραλισμού που ερμηνεύει την πολύπλοκη σχέση μεταξύ της δικαιοταξίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των εθνικών ενόμων τάξεων. Έχει επιμεληθεί ένα συλλογικό έργο με φεμινιστικές, νομικές προσεγγίσεις και έχει συγγράψει μια μονογραφία για τις νέες νομικές μορφές συντροφικότητας. Το τρέχον έργο της αφορά τις προκλήσεις της ρύθμισης της ψηφιακής τεχνολογίας υπό την οπτική της κοινωνιολογίας του δικαίου & της νομικής θεωρίας. Επικεντρώνεται στα ζητήματα που θέτει η αλγοριθμική διακυβέρνηση και η χρήση τεχνολογιών τεχνητής νοημοσύνης στη δημοκρατία, το κράτος δικαίου και τα δικαιώματα σε συνδυασμό με την εξελισσόμενη νομοθεσία της ΕΕ.

ΦΥΤΡΑΚΗΣ ΕΥΤΥΧΗΣ

Ο Ευτύχης Φυτράκης σπούδασε νομικά και έκανε μεταπτυχιακές σπουδές ποινικού δικαίου στα Πανεπιστήμια Θεσσαλονίκης, Λειψίας και Γκίσεν. Είναι Διδάκτωρ Νομικής ΑΠΘ (1997). Εργάστηκε ως δικηγόρος, ειδικός επιστήμονας, στον Συνήγορο του Πολίτη (1999-2015) και Γεν. Γραμματέας Αντεγκληματικής Πολιτικής στο Υπ. Δικαιοσύνης (2015-2019). Διδάσκει στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο από το 2001. Έχει δημοσιεύσει βιβλία, μελέτες και άρθρα, στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Το 2025 επιμελήθηκε το βιβλίο *Ενδοοικογενειακή βία*. Θεσμικό πλαίσιο, ενώ κυκλοφόρησε σε 3η έκδοση το βιβλίο του, με τον καθ. Ν. Παρασκευόπουλο, *Αξιόποινες σεξουαλικές πράξεις* (αμφότερα απο τις εκδ. Σάκκουλα).

ΤΙΤΛΟΣ:
ΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ
ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΟΚΤΟΝΙΩΝ

Επιμέλεια:
Ιάσωνας Γουσέτης

Οργάνωση έκδοσης:
Κατερίνα Νούμτα

Επιμέλεια έκδοσης-διόρθωση:
Λευτέρης Καραμήτρου

Γραφιστικός σχεδιασμός:
DESIGNATURE

Εκτύπωση-Βιβλιοδεσία:
Grafima Print

«Ο ανά χείρας συλλογικός τόμος μπορεί να διαβαστεί με πολλούς τρόπους. Μπορεί να διαβαστεί *εργαλειακά*: όποια και όποιος το επιθυμεί, μπορεί να αντλήσει επιχειρήματα για να ενισχύσει την θέση που ήδη έχει για τη νομική αναγνώριση των γυναικοκτονιών, είτε αυτή τάσσεται υπέρ της αναγνώρισης, είτε κατά. Όπως φαίνεται από τα κείμενα που φιλοξενούνται σε αυτόν τον τόμο, και οι δύο θέσεις ενσωματώνουν στιβαρές δι-επιστημονικές προσεγγίσεις, αντλώντας από τη νομική και την πολιτική επιστήμη, την εγκληματολογία, την κοινωνιολογία και άλλα συναφή γνωστικά αντικείμενα, πατώντας σε ένα στέρεο επιστημονικό υπόβαθρο.

Μπορεί επίσης να διαβαστεί *ενημερωτικά*: είναι πράγματι χρήσιμο για όποιον και όποια το επιθυμεί να αποκτήσει μια εικόνα για ένα εξαιρετικά επίκαιρο ζήτημα των γυναικείων και ευρύτερα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που έχει απασχολήσει και συνεχίζει να απασχολεί τόσο την θεωρία όσο και την «πράξη» στην Ελλάδα και τον κόσμο, ακόμα και αν ο συγκεκριμένος αναγνώστης/τρια δεν ενδιαφέρεται κατ' ανάγκην να λάβει τη μια ή την άλλη θέση.

Η δική μας επιθυμία, ωστόσο, είναι να διαβαστεί *κριτικά*: οι συντάκτες των κειμένων του συλλογικού τόμου δεν συμφωνούν πάντα μεταξύ τους και, μάλιστα, σε ορισμένα ζητήματα εκφράζουν εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις, ειδικά όσον αφορά το επίμαχο ερώτημα. Τίποτα, λοιπόν, λιγότερο δεν μπορούμε να περιμένουμε και από τον αναγνώστη/τρια.

Σκοπός μας είναι να αναδειχθεί η πολυπλοκότητα του ζητήματος και να φωτιστούν τα κύρια σημεία που θα πρέπει να εξεταστούν προτού τοποθετηθούμε υπέρ της μίας, της άλλης ή μιας τρίτης, ενδεχομένως, θέσης: διότι, πράγματι, η απάντηση στο ερώτημα περί της νομικής αναγνώρισης των γυναικοκτονιών δεν είναι καθόλου ένα απλό ζήτημα.»

ISBN: 978-618-81615-4-2

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
για τα ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
του ΑΝΘΡΩΠΟΥ